

Visual Library Portal

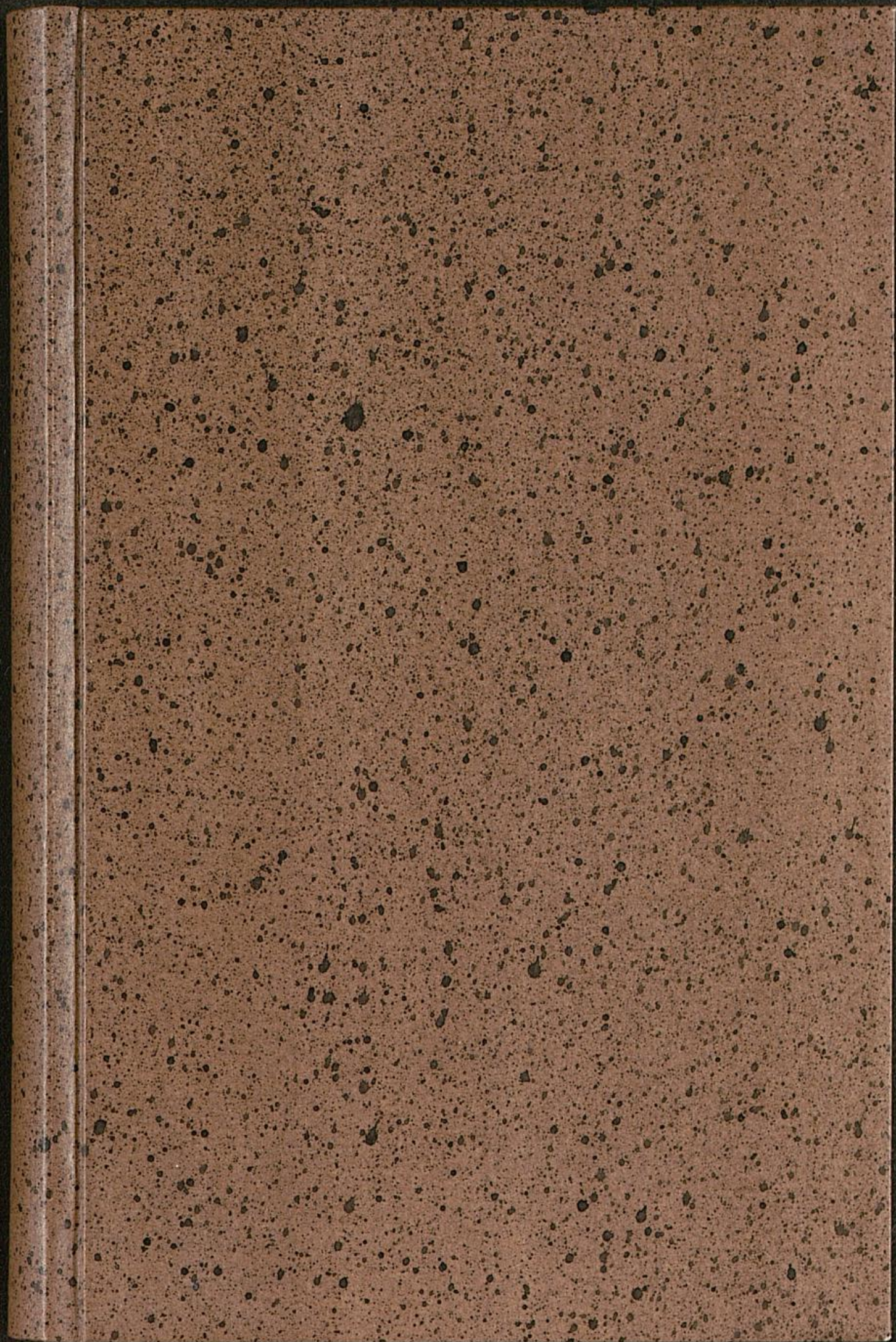
Digitalisierung von Drucken des 16. Jahrhunderts

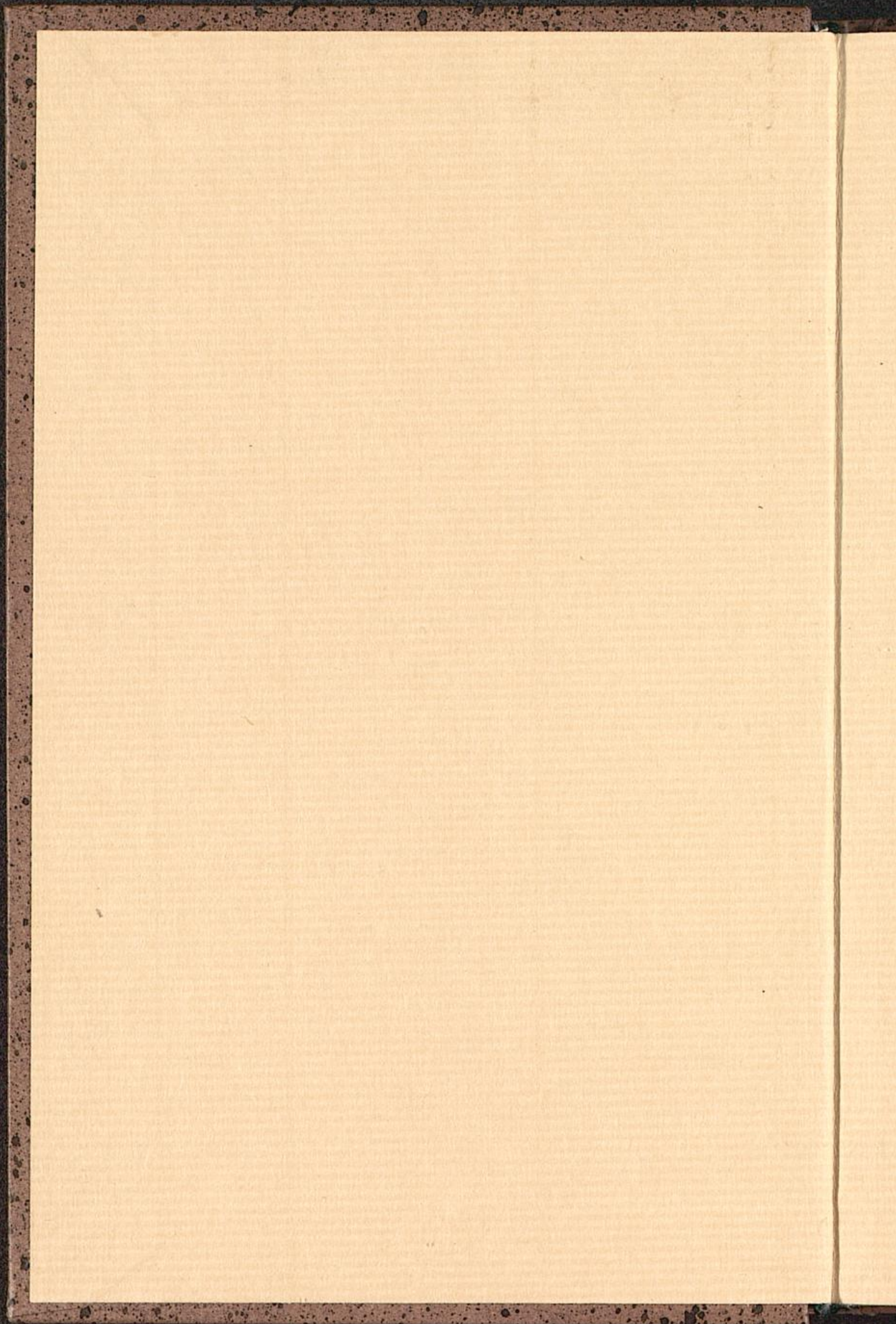
**IOAN. SLEIDANI, || De statu re- || ligionis & reipublicae, ||
Carolo Quinto, Caesa/ || re, Commentarij. || ADDITA EST
APOLO= || gia ab ipso
Authore conscripta. || Cum INDICE ...**

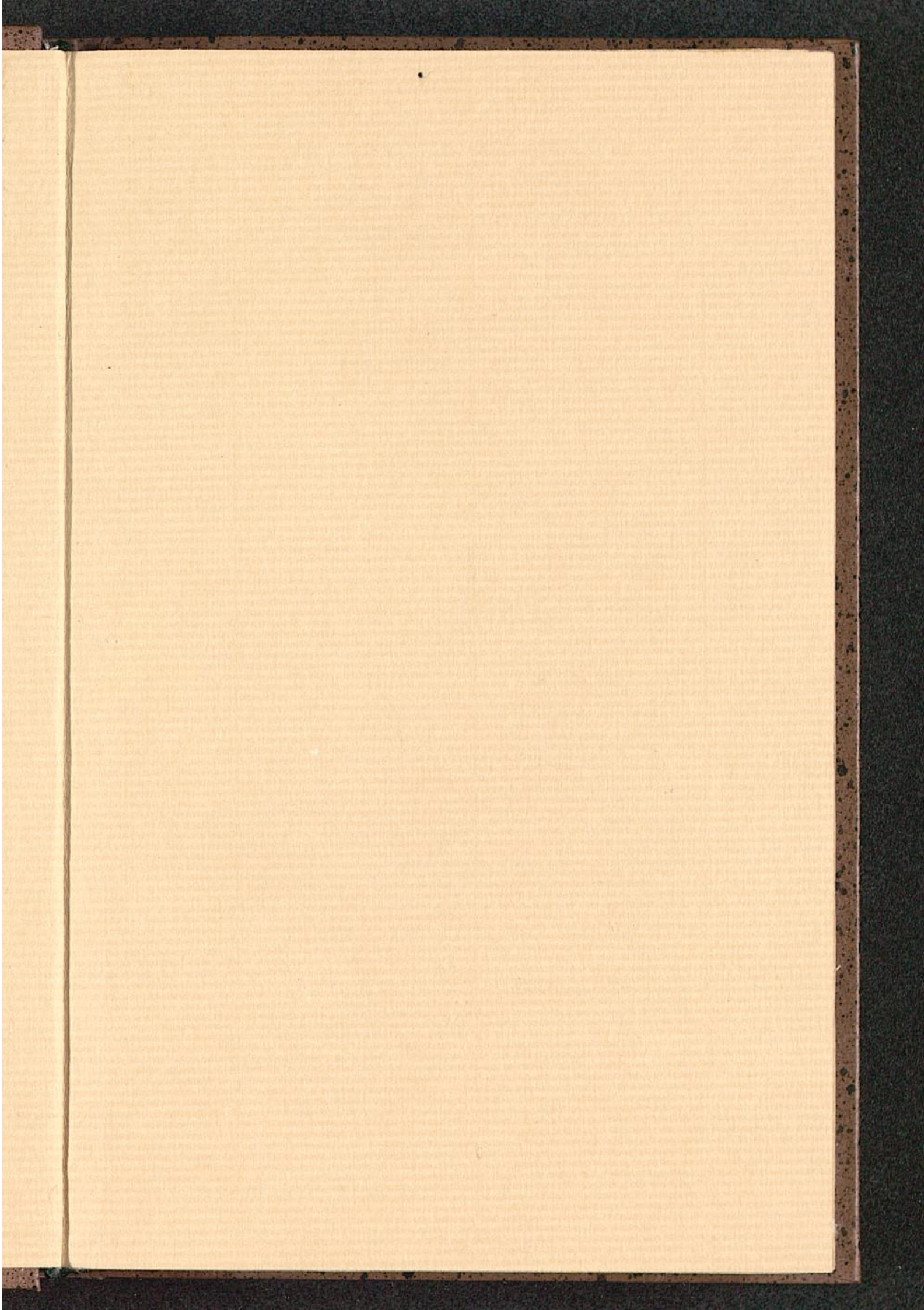
Sleidanus, Johannes

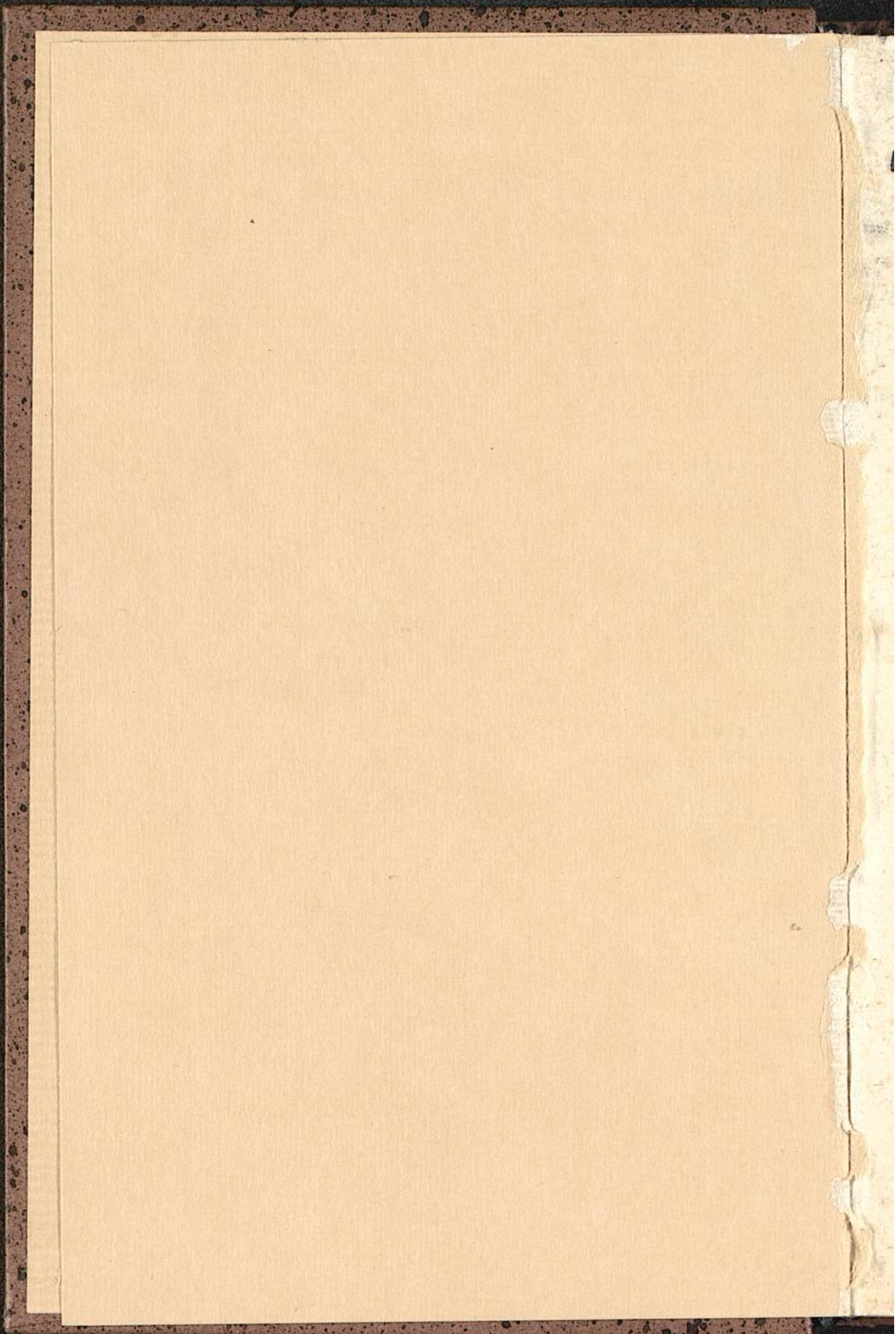
Straßburg, 1557

VD16 S 6678

1186.
a72

T A B V L A E

IN LIBROS HISTORIA

rum, de Religione & Republica

Ioannis Sleidani.

ARGENTORATI Anno

M. D. LVII. Mense

Martio.

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY

NEW YORK

1891

!

11

LECTORI.

VM HISTORIA CVIVSVIS
propè rei ac tēporis utilis
semper ac præclara quæ-
dam res habita est : tum
verò ea uel maximè quæ
materiam argumentumq; haberet pau-
lò grandius, & propter rerum scripta-
rum admirabilitatem illustrius atq; ma-
gnificentius. Quo in genere haud scio
an multis ab hinc seculis ullum uerius
annumerare possimus, quàm hoc miri-
ficum ac planè cœleste ac diuinū, quod
Deus Opt. Max. hac ætate nostra in ue-
rè religionis instauratione, ueterisq; ec-
clesiæ disciplina restituenda suppedita-
uit. Sed præter argumentum desiderat
historia scriptorem non dico sincerum
ac fidelem (de fabulis enim & commen-
titijs narrationibus, quales hoc tempo-
re complures sunt, nō agimus) sed cū
prudentem tum in scribendo exercita-
tum, & ut rem uerbo absoluaui, mini-
me ineptum, quo uerbo quantum si-

PRAEFATIO.

gnificetur, L. Crassi declarat oratio. V-
 trumq; autem in ea historia quæ duo-
 bus ab hinc annis in hac nobilissima &
 splendidissima urbe à Ioanne Sleidano
 piæ atque honorandæ memoriæ uiro
 confecta atque edita est, bundè existe-
 re, nemo est, opinor, ab inuidia quidem
 aut maleuolentia alienus qui non con-
 sentiat. Religio enim summi Dei annos
 propè mille Sathanæ præstigijs ac fal-
 lacijs corrupta, deprauata, adulterata,
 Diuini uerbi ui potentiaq; ad suam pu-
 ritatē integritatemq; reuocata est: Ver-
 bi, inquam, illius, quod hanc rerū com-
 pagem atque uniuersitatem momento
 uno totam euertere atque ad nihilū re-
 digere, rursusq; in statum suum reuo-
 care potest: cuius uis, ait Apostolus, pe-
 netrantiore est quouis gladio ancipiti ac
 pertingens usque ad diuisionem anime
 simul ac spiritus, compagumq; & me-
 dullarum, & disceptatrix cogitationū
 animi menti q; humanæ. Eius ergo in-
 stantia religionis initia & progressus
 in ea historia explicantur. Scriptor au-
 tem

PRAEFATIO.

tem is quem diximus Ioan. Sleidanus
fuit, in aetatum omnium memoria co-
gnoscenda à puero exercitatus: magnis
ipse in rebus negotijsq; sæpè magna
cum laude uersatus: omnium artium di-
sciplinarumq; studijs sic eruditus, ut
Germaniæ suæ decus atque ornamen-
tum quoddam eximium ab omnibus
numeraretur. Quare hanc eius histo-
riam ita nationes omnes & priusquam
ederetur expetiuerunt, & editam am-
plexati atque admirati sunt, ut nemo fe-
rè iam ulla in parte Europæ sit paulò
humanior, quin eam in oculis ferat, in
sinu gestet, in ore ac sermone quodia-
no assiduè habeat. Tanta ueritatis nu-
dæ ac simplicis ab eo traditæ pulchritu-
do est, tanta dignitas ac uenustas, ut in-
credibiles sui amores in animis homi-
num excitauit, pluresq; infinitis parti-
bus hac sua non lucata, sed natiua germa-
næq; specie amatores adeptæ sit, quàm
olim illa quæ commemorantur Praxi-
telis aut Phidiæ signa, quæ amore suo
spectatores complures infatuasse nar-

PRAEFATIO.

rantur. Itaque plures unis nundinis Francfordiensibus huius generis libri diuenditi ac distracti fuerunt, quàm assentatorū quorundam panegyricæ narrationes & acroamata mensis atque conuiujs adhiberi solita inter multos annos abalienata sint. Me quidem, ut uerè fatear, ita studiosum sui liber hic habuit, ut superioribus diebus mirum me eius historię in epitomen quandam, memoriæ causa, contrahendæ desiderium tenuerit. non quo quicquam immutarem, aut inuerterem. non enim eam mihi (Dei beneficio) natura inuerecundiam, aut arrogantiã potius attribuit. Sed quemadmodum ueteres uidemus Reipub. Romanæ historiã alio atque alio scribendi genere atque ordine tractasse, cum Dionysius quidẽ & Liuius & Dion seriem rerum omnium perpetuam, Plutarchus autem & Latinus ille qui Cornelius Nepos inscriptus est, uirorum principū res gestas, Appianus singularum regionum bella, Florus ætatis cuiusque quasi flores et capita precipua

PRÆFATIO.

cipua delegerit, omnes autem unū hunc finem Romanæ scilicet historiæ demonstranda spectarint: eodem modo quæ Ioannes Sleidanus prudentissimè doctissimèq; perpetua oratione persecutus est, ea carptim ac summatim memoriæ causa in hæc tabulas redigere institui: quam ueram esse iuuandæ confirmandæq; memoriæ rationem à ueteribus usurpatā nemo ignorat. duas enim quasi columnas singulis paginis adumbraui, quarum prior res in Germania gestas, altera res exteras continet: utraq; autem bipartitam tractationē complectitur, religionis scilicet & reipublicæ. Ut si quis Liuij historiā ita partiat, ut primū quæ ad ciuitatis, tum quæ ad exterarū nationū administrationē, item quæ ad magistratus ciuiles & quæ ad bellicos pertinent, separet ac distinguat: aut si in Plutarchi uita ueluti Ciceronis tot columnas & quasi stationes describat, quot ab eo magistratus gesti sunt, & Questuram, Adilitatem, Preturam, Consulatum, item quæ priuatus

PRAEFATIO.

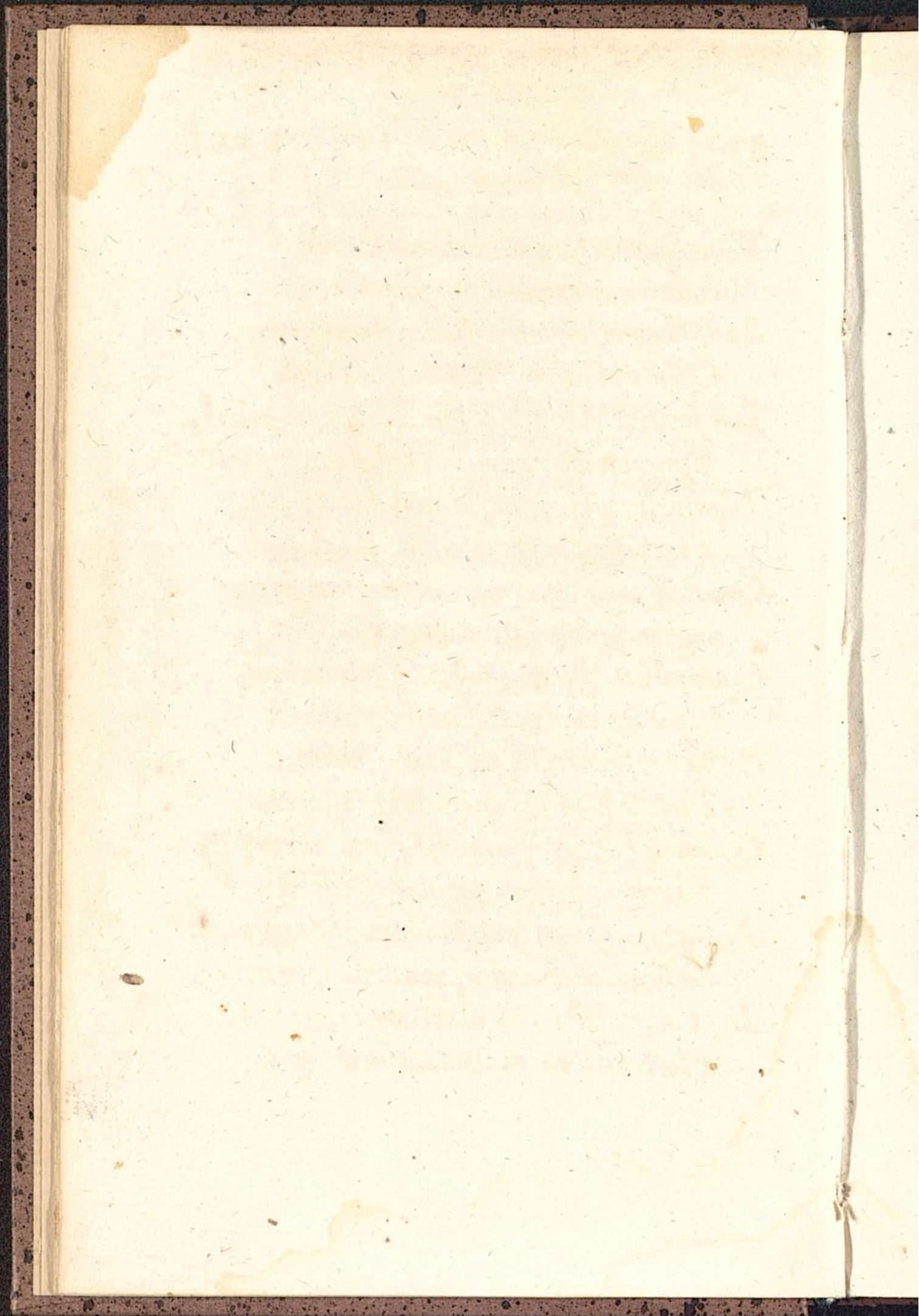
gessit ad suum locum referat. Hunc igitur laborem, etsi mea solius causa suscepissem, priuatimque mihi & musis, ut dici solet, hæc cecinissem, tamen cum humanissimus uir Iosias Rihelius existimaret eum studiosorum rationibus prodesse posse, rusticus esse malui, ut uulgo dici consuevit, quam importunus: neque putavi multis precibus hæc à me extorquenda esse, quæ cum meam operam considero, uix digna esse quæ in manus hominum ueniant planè existimo: quum autem rerum picturam, & memoriæ subsidium aliquod attendo, non inutilem me prorsus nauasse operam mihi persuadeo. Verum eius rei iudicium penes lectorè esto, quem ut boni meum conatū consulat, uehementer etiam atque etiam

rogo. Argentorati

Cal. Martij.

M. D. LVII.

EPICEDIVM IOANNIS SLEIDANI

Per Ioannem Sapidum.

ViuuIt Ioannes foelix Sleidanus in arce
Siderea, nec non hic sine fine manet.
Scripsit enim librum gestis de rebus agentem,
Cui uix par toto lectus in orbe prius.
Iure ferat celebrem post sacra uolumina palmã,
Egregios inter quoslibet historicos.
Nam uelut ipsa carent fucatis biblia uerbis,
Et rem simpliciter, ceu fuit acta, docent:
Cunctaq; commemorant cum libertate fideq;
Ingenua, cuius sint ea cunq; modi,
Quin nil uel culpabile uel laudabile cælant,
Quæ lex imprimis talia scripta decet:
Sic hæc absq; ioco, liuore, fauore, metuq;
Hæc inquam uerax traditur historia.
Quamuis hanc effrons nimis assentatio carpat,
Et uelit extinctam quolibet esse dolo:
Nil tamen efficiet, quia uis adamantina ueri est:
Sæpe quidẽ premitur, non tamẽ opprimitur.
Ergo uiget clarum Sleidani nomen, & eius
Historicum iugi laude uehetur opus.

IOANNIS STURMII.

*Slida mihi patria est prima: Argentina secūda.
Mortuus ut uiuam, consequor historia.*

Εἰς Σλειδανὸν τὸν ἰσοεικὸν Μαρτίνου Κρουσίου

Ἐπίγραμμα.

Σλειδανὸν πρηνῶ, ὅπουτ' ἔγνων, οἷα γν' αὐτῶ
Ζῆσ' ἠθῶν γλυκύτης, ἠδ' ἐ λόγῳ μέλι.
Ἀλλὰ πολὺ πλέον, ἰσοείαν ὄτ' ἔχει μετὰ χερσός.
Τὸν Θεὸς ἐκμάξασκ', ἐνθὸ δ' ἔρῃξε τύπον.

IN SLEIDANVM HISTORICVM,

Martini Crusij Epigramma.

*Lugeo Sleidanum, cū cogito, qualis in illo
Dulcedo morum uixit, & oris honos.
Sed multò magis, historia cū uersor in eius.
Hunc Deus expressit, mox scidit inde typhū.*

IACO=

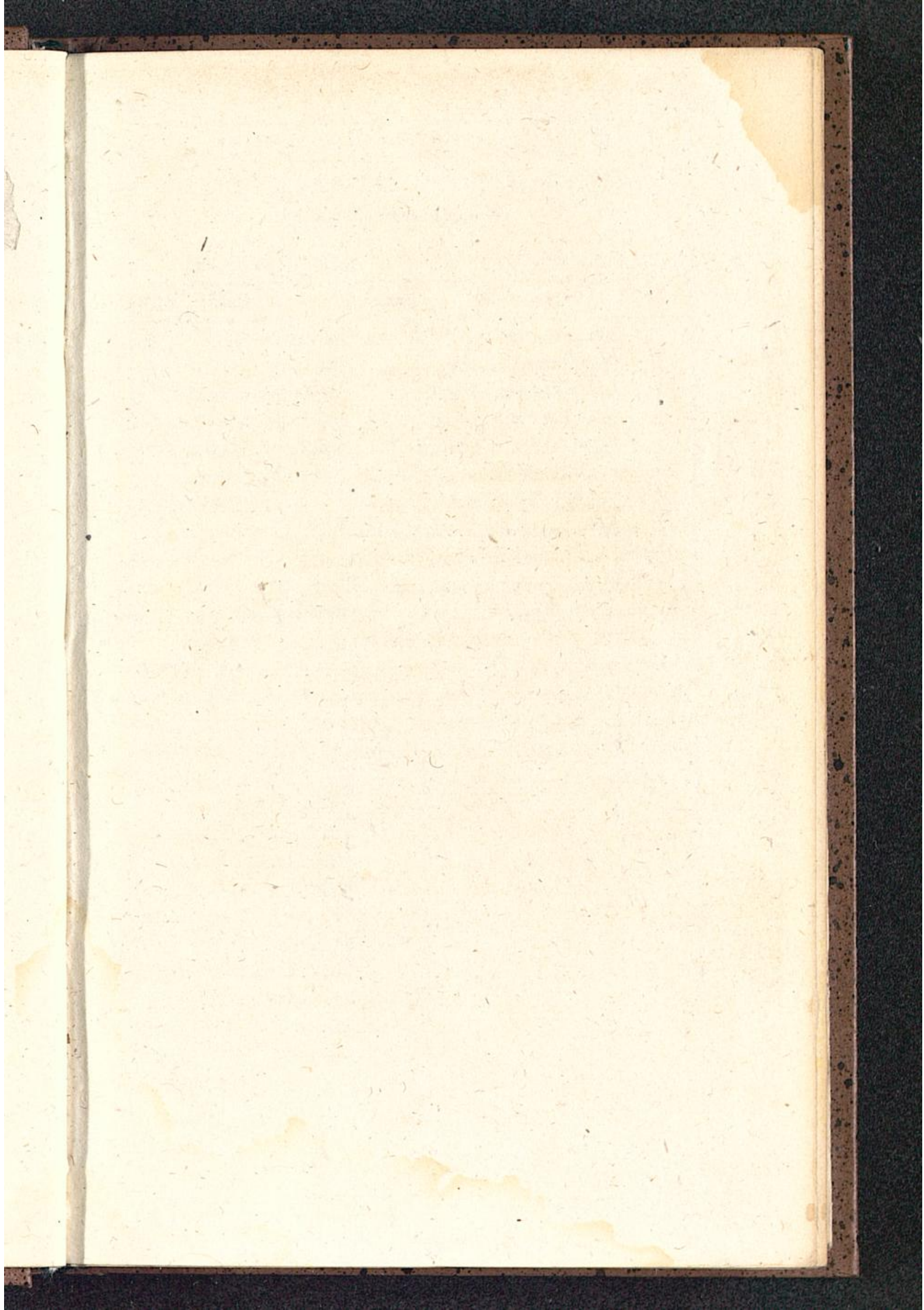

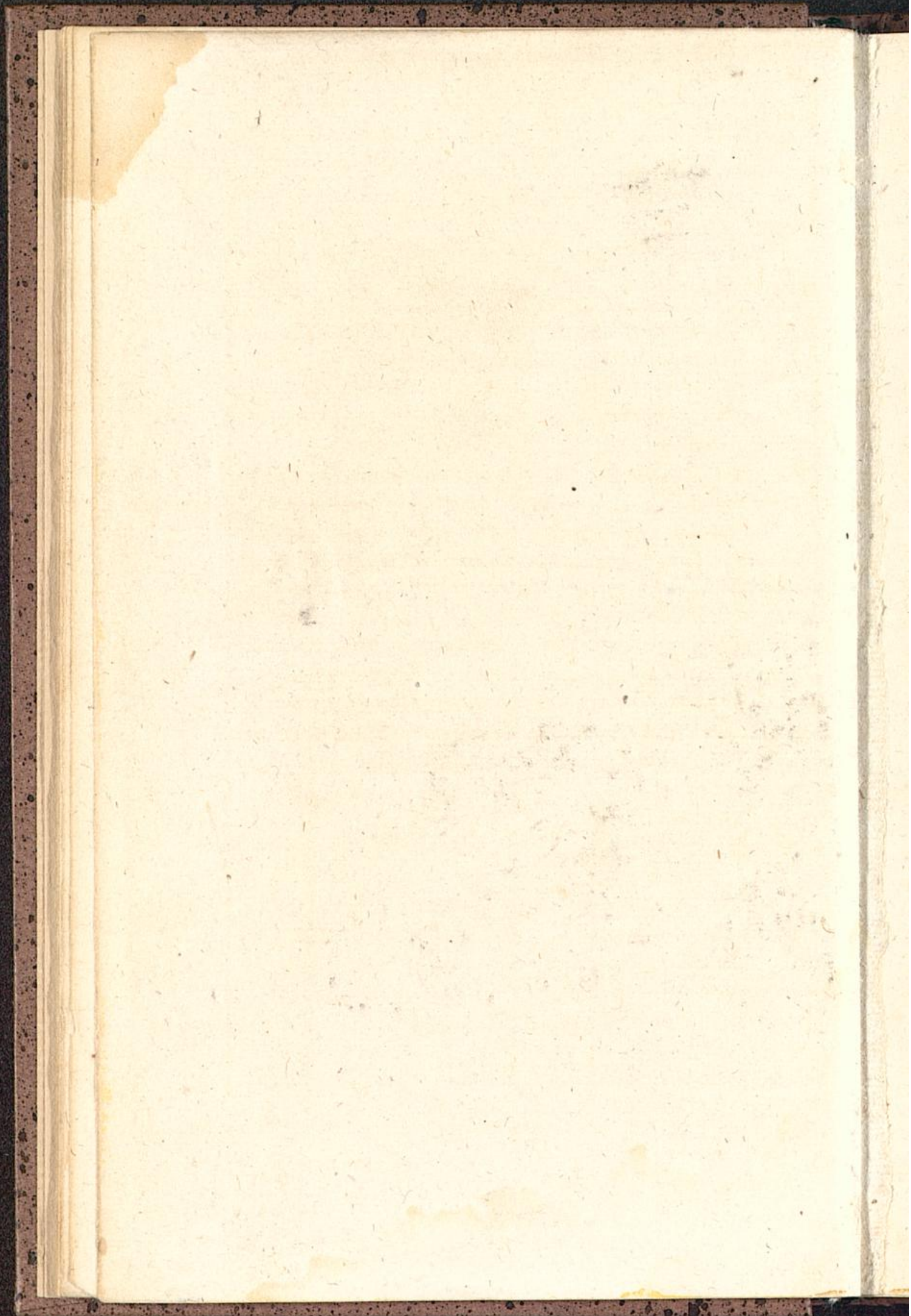
IACOBI FABRICII CHEMe
nicensis.

Ingenio magnus, pietate insignior, arte
Sleidanus facilis, dulcior eloquio.
Vera sciens, nec uera tacens, & uana perosus,
Germanæ sapiens conditor historiæ.
Per patriæ & caræ per posteritatis amorem
Temporis acta sui scripsit, & occubuit.
Ore Deum, ut calamo, placida est in morte pro
Improbe nequicq̃ rûperis inuidia. (fessus:

Ja.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

TABVLAE IN LIBROS

HISTORIARVM DE RELIGIONE

& Repub. Ioannis Sleidani.

IN GERMANIA.

EXTRA GERMAN.

1517 Religio. Respub. Religio. Resp.

LEONE PON-
tifice, generalis
peccatorum remis-
sio, quam Indulgentias
uocant, uenalis per om-
nem orbem Christianum
proscribitur. Lib. 1.

Lutherus, concioni-
bus ad populum, & lite-
ris ad Albertum Brande-
burgicum, Moguntinum
Archiepiscopum, atque
Magdeburgensis eccle-
siae antistitem, tum pri-
mum coepit, ut par erat
indulgentias insectari atq;
oppugnare. Lib. 1.

Disputantur à Luthe-
ro, Vuittēbergæ, propo-
sitiones nonaginta quin-
que, de indulgentijs, pur-
gatorio, pœnitentia &
uera charitate: Quibus
contraria, Ioannes Tece-
lius Dominicanus, axio-
mata, Francofurti, quod
est ad Viadrum, conatur
defendere. Lib. 1.

Caro-
lus Au-
striacus,
Ferdinã-
do auo
mater =
no Hi-
spaniæ
regi, suc-
cedit.
Lib. 3.

Hoc anno, Martij
die 16, Lateranense con-
cilium quod Iulius se-
cundus anno 1512. A-
prilis die 19. indixerat,
exitum habuit. Lib. 2.

Leo Pontifex, pate-
facta Cardinalium in se
ipsum coniuratione, a-
lios punit exilio, alios
carcere: nouosque eo-
dem tempore, partim
muniendi sui, partim
constandæ pecuniæ cau-
sa, triginta unum creat
cardinales. Lib. 3.

Turca-
rum Cæ-
sar Seli-
mus, de-
uictō Sul-
tano, Sy-
riam &
Aegyp-
tum suo
imperio
adiūgit.
lib. 1.

1518

Religio.

Resp.

Relig.

Resp.

Lutherus explicationem quamdam suarum, quas antè defenderat, propositionum scribit, eamq; cum suis ad Papam literis Iunio mense perferri curat. Excusat autem se ijs literis, scriptaq; sua, ac uitam denique, Papæ subijcit potestati: tam parum adhuc in cognitione sacrarum literarum profecerat. Lib. 1.

Aggrediuntur tres ad Lutherum scriptis oppugnandum, Ioannes Ecci-
cius primum, qui in eum scribit obeliscos: Deinde Syluester Prierias, Palatij, quod uocant, sacri magister. Tum Papam excitans ad uim atque flammam Iacobus Hogostratus Dominicanus. Iis ex ordine omnibus respondet Lutherus, ut cuiusq; causa postulabat. Lib. 1.

Maximilianus Cæsar conqueritur per literas apud Papam de dissensione in indulgentijs excitata, monetq; ut nascenti malo quacunq; ratione medicinam adhibeat. lib. 1.

Leo Papa dat literas ad Gabrielem Venetum, ordinis Augustiniani promagistrum, ut dum res adhuc est integra, pro suo in Lutherum imperio, reuocet eum ab incepto. lib. 1.

Leo Papa, per Hieronymum episcopum Asculanum, Lutherum Romanam citat. Legato suo Cardinali Cictano negotium dat, ut ope Cæsaris, ac reliquorum Germaniæ principum

Comitia
habentur

Augustæ
Vindelico-
rum. Adest
pōtificis le-
gatus in
Germani-
am missus

Thomas Ca-
ictanus Car-
dinalis. A-
gitur de bel-
lo Turcis
inferendo.
lib. 1.

Albertus
Brandebur-
gicus archi-
episcopus

Mogunti-
nus, Ele-
ctor impe-
rij, atq; cæ-
terorū Ele-

ctorum faci-
le princeps,
et quasi cō-
sul perpe-
tuus, crea-

tur à Papa
cardinalis.

Videlicet
ut esset in

1518

Religio.

Resp.

Relig.

Resp.

cipum, uinctus sistatur Romæ. Fridericum quoque Saxonie principem (sub cuius ditione Lutherus erat) per literas exhortatur, ut suam in eam rem operam conferre uelit, nedum ipsum tegere suo patrocinio. lib. 1.

Luthero de profectioe Romana plurimum sollicito, Vittembergensis academia præclarum per literas dat apud Papam integritatis &

doctrinæ testimonium. Tentat etiam per Carolum Miltitium Germanum, Leonis cubicularium, ut aliquo loco in Germania, potius quam Romæ, de Lutheri causa cognoscatur.

Quod ipsum tandem, intercessioe Friderici Saxonie principis, magna contentione, à legato Caietano impetratur: uidelicet ut remissa prioris citationis necessitate, apud Caietanum Augustæ Lutherus causam dicat. lib. 1.

Germania

aliquis nobilitate generis & dignitate clarus, qui Romanam ecclesiam defenderet. lib. 1.

Leo Pontifex, per Carolum Miltitium Germanum, sacrosam rosam dono mittit ad Fridericum principem Saxonie. lib. 1.

Lutherus Augustam uenit, adit Caietanum, postquam aliquot ultro citroque de Papæ potestate, et iustificatæ fide, sermones habitos, scriptasque literas, cum errores, quos sibi demonstrari ipse petebat, cogeretur reuocare, Augusta discedit, & à Caietano Pontificem appellat. lib. 1.

Caietanus dat literas ad Fridericum, ut Lutherum Romæ sistat, uel suis finibus eiciat. Negat Fridericus, nisi prius commonstrato eius errore, id se iuste posse facere. lib. 1.

Iterum Leo proscribit indulgentias per Germaniam. lib. 1.

Lutherus, Papæ in propria causa iudicium ueritus, conceptis uerbis ab eo prouocat ad futurum concilium. lib. 1.

Scribit Pontifex ad aliquot Friderici consiliarios, ut faueant actioni Miltitij, principemque suum auertant à Luthero, quoad eius facere possint. lib. 1.

1519 Religio.

Respublica.

Relig. Resp.

Lutherus, actio-
ne Militij deterri-
us, literis excusat se
apud Papam, Mar-
tij die 3. nihilq; se nō
esse subiturum pacis
causa promittit, mo-
dō vicissim suis ini-
nicis mandetur si-
lentium. lib. 1.

Erasmus, Antuer-
pia, de Luthero scri-
bit peramanter, ad
Fridericū Saxonie
ducē, & Cardinales
nonnullos, sed & ad
ipsum Lutherum,
quem monet, ut, ad-
hibita quadam mo-
deratione, in institu-
to pergat. lib. 1.

Lipsia, quod est
in Misnia 4. Iulij,
instituitur inter Ec-
cium & Andream
Carolo stadium di-
sputatio: eō cum ue-
nisset Lutherus, per-
trahitur in certamē:
disputant illic per
14. dies, de Romanū
Pontificis potestate,
de purgatorio, de in-
dulgentijs, de pœni-
ten-

Maximilianus Cæsar è ui-
ta decedit, in Austria, 12. die
Ianuarij. lib. 1.

Electores imperij, Fran-
cofurtum ad Mœnum, Iunio
mense, pro ueteri more, ad
Imperatorem eligendū con-
ueniunt. lib. 1.

Ambiunt Imperiū Caro-
lus Austriacus Hispanie, &
Franciscus Gallie reges. li. 1.

Leo Pontifex Carolo Au-
striaco aduersatur in peti-
tione, contenditque, regibus
Neapolitanis, ex pacto, Im-
perium ambire non licere.
causam require in ipsa Slei-
dani historia. lib. 1.

Archiepiscopi Mogun-
tini suffragium fert Carolus,
Treuirensis opponit contra
Franciscum: censet tamen
potius Germanicæ gentis ali-
quem Imperatorem esse de-
ligendum. lib. 1.

Eligitur Carolus Austria-
cus Imperator, Iunij 28. an-
nos undeuginti natus: acce-
ptis tamen prius iureiuran-
do certis quibusdam de Ger-
manicæ libertate legibus: cæ-
terum quæ fuerint hæ leges,
quiritus in eligendo Cæsare
seruetur, quibus maioribus

Zuin-
glius do-
cēdi cau-
sa Glaro-
na Tigu-
rum euo-
catur.
lib. 1.

Samson
Medio-
lanēsis,
Francis-
canus, in
dulgetia

IN GERMANIA.

EXTRA GERM

1519 Religio.	Respublica.	Relig Resp.
<p>tentia, de condona- tione culpæ & pœ- næ remissione, deq; sacerdotū potestate. lib.1.</p> <p>Lutherus Lipsi- cam disputationem edit, colligitq; suo- rum aduersariorum heretica prorsus, quæ defenderant, a- xiomata. Lib.1.</p>	<p>ortus sit Carolus, uide apud ipsum Sleidanum. lib.1.</p> <p>Vlrichus princeps Vuir- tembergicus, cum Rutelin- gam oppidum Imperij, con- fœderatum Sueuicæ pactio- nis principibus, cepisset, ab ijs pellitur sua ditione. Chri- stophorus eius filius, circiter quatuor annorū puer, auun- culo suo Gulielmo, principi Bauariæ, tutori committi- tur educandus. lib.9.</p>	<p>rū præ- co, mit- titur in Helue = tiā à Pō- tifice. Ei sese op- ponit Zuingli- us ac im- postorē esse do- cet. li.1.</p>

IN GERMANIA.

EXT. GERM.

1520 Religio.	Resp.	Relig Resp.
<p>Lutherus, hortatu primorum ordinis Augustiniani, atq; imprimis Militij, de- missis ad Pontificem, Aprilis die sexto, dat literas. Harum caput erat, ipsum esse omnia subiturum, modo ne scripta sua reuocare cogatur, neue in scripturis ad certam aliquam interpretandi formam adigatur: Item ut cohibeantur eius aduer- sarij, ne tam asperè contra se tumultuen- tur. Librum etiam de libertate Christiana ipsi Pontifici defert. lib.2.</p> <p>Lutheri liber consolationum plenus (Thessaradecas uocatur) ad Fridericum ægotantem. lib.2.</p> <p>Lutheri liber, de confitendorum pec-</p>	<p>Fri- dericus Saxo- nieprin-</p>	<p>Nego- tia Fri- derici Saxo- nieprin- cipis, Romæ propter Luthe- rū, pa- rum gra- ta. Id co- gnoscit princeps ex lite- ris Va-</p> <p>Caro- lus Cæ- sar, ini- tio ue- ris, sol- uit ab Hispa- nijs, per que re- gnū An- glie (u- bi ma- gnificè ab Hen- rico re- ge exci- A iij</p>

1520 Religio.

Resp. Relig. Resp.

catorum ratione: non esse necessariam, quin etiam impossibilem, peccatorum omnium enumerationem: sufficere non fit etiam poenitentiam, & in Dei promissionem certam fiduciam. lib. 2.

Misenus Episcopus damnarat Lutheri uotum quoddam, quod de coena Domini sub utraq; specie populo distribuenda fecerat: ei Lutherus respondet, simulque quam leue sit illud de Lateranensi concilio, quod contra obijciebatur, declarat. Ceterum quale fuerit concilium istud Lateranense, explicat satis copiose Sleidanus. lib. 2.

Colonienses, ac Louanienses Theologi, Lutheri aliquot libros damnant. Is ad singula eorum censuræ capita sigillatim respondet. Generatim uerò per censet eos quorum doctrina nunc habetur in pretio, cum tamen ipsi sint à sui temporis hominibus, etiamnum Theologis miserè uexati. Accidit id Gulielmo Occam, Pico Mirandulano, atque Laurentio Vallæ. Nominatim autem exprobrat Coloniensibus de Ioannis Reuchlini Capnionis oppugnatione. Quenam illa fuerit, item de Gulielmo Occam, uide apud ipsum Sleidanum. lib. 2.

Lutherus dat literas ad Imperatorè, Moguntinum archiepiscopum, ac Merseburgensem episcopum. Ad Imperatorem, ut causam religionis ipse suscipere uelit: ad Moguntinum ut sua scripta legat, neq; uelit alijs credere qui ipsa calumniantur:

ceps, æ=
grotat
grauiter
lib. 2.

lentini
Ditlebij
Germa=
ni, qui
tumerat
Romæ.
Excusat
autem se
Cal. A=
prilis de
Luthe=
ro, cuius
doctri=
nam ap=
proben
multi do=
cti & bo=
ni uiri,
causam=
que to=
tius tur=
bæ ac tu=
multus
reijcit in
Eccium
atq; re=
liquos
Pontifi=
cios. lib.
2.

pitur)
conten=
dit in
Belgiū.
lib. 2.

1520 Religio.

Resp.

Relig. Resp.

lumnientur: ad Merseburgensem in eandem ferè sententiam. Moguntinus respondet satis leniter & blande: Merseburgensis paulò asperius. lib. 2.

Pontifex, Iulij mensis die sexta, mittit literas ad Fridericum Saxonie principem, unà cum decreto quodam, 17. Cal. Iulij edito, quo Lutheri doctrinam damnat ut hæreticam, & bonis moribus contrariam: Lutherum ipsum priuat docèdi munere: denique nisi intra 60. dies resipiscat, proscribit eum ut hæreticum. De eius prouocatione ad concilium, dicit esse Pij & Iulij II, decretis contrariam. Cæterum quæ sint ea decreta, quibus à Papa ad conciliū prouocare non liceat, Sleidanus declarat. lib. 2.

Exit Lutheri liber de Captiuitate Babylonica, in quo se rudem adhuc fuisse & ignarum, eo tempore quo cœpit de indulgētijs agere, cōfitemur. Tria etiam ex septem, uel duo potius, Cœnam & Baptismum, esse uera sacramenta probat. lib. 2.

Papa per actores suos in Germania, postulat à principe Friderico, primùm ut Lutheri libros omnes exuri iubeat: deinde ut ipsum uel capite plectat, uel custodia datum sibi sistat. Stiturum se Fridericus No-

Caro-
lus Cæsar è
Belgio ue-
nit Aquis-
granū, inau-
gurationis
sue causa.

Octobris 22
die, ingre-
diens ur-
bē, magna
pōpa ab E-
lectoribus,
atque alijs
Germanie
p̄cipibus,
excipitur.

Postridie in-
ungitur, at
que à tribus
Electoibus
archiepisco

Hoc an-
no Chri-
sternus,
eius no-
minis se-
cundus,
Daniae,
Norue-
gie &
Sueciae
rex, Sue-
cos rebel-
lates du-
ce Steno-
ne Stua-
ra, post
multos
cōflictus
acuarias
A iij

1520

Relig.

Resp.

Relig. Resp.

uembris quarta die respondet, modo caueatur idoneè: Libros uero eius tunc demum exuri iussurum, cum impietatis erunt conuicti. lib.2.

Nouembris die decimo, Lutherus iterum prouocat à Pontifice ad concilium: & simul scriptum edit illius decreto contrarium. lib.2.

Pontificij Lutheri libros exurunt. lib.2.

Lutherus, decima die Decembris, ius pontificium, & nouum illud Pontificis decretum, Vitembergæ palàm exurit. Edito deinde scripto sui facti rationem reddit. Primum quòd hoc sui sit officij, qui sit sacrarum literarum professor: Deinde quòd libri illi manifestò impia, tyrannica, & in magistratum, ac etiam in Deū ipsum contumeliosa quam plurima loca contineant. Recenset autem illic ex infinitis pauca quædam. lib.2.

pis corona= tur : qua pompa & quibus ceremonijs, uide apud Sleidanum. lib.2.

Sub Calendas Nouembres Cæsar Coloniã uenit, atq; ibi conuentum Imperij Vuormaciæ, ad Ianuarij diẽ sextum, indicit. lib.2.

obsidiones uincit, ipsum que Sturam in prelio interfectum atque sepultum, effodi iubet & exuri. lib.4.

1521 Religio. Respub. Religio. Respub.

Solicitante Fri-
derico, Cæsar 6 die
Martij, dat literas
ad Lutherum, ut in-
tra uicesimum pri-
mum diem, Vormaciam ad se fide publi-
ca ueniat. lib. 3.

Lutherus formu-
lam Pontificiæ exe-
crationis nactus, eã
populari sermone
uertit & explicat,
non sine scommatis
multoq; sale. lib. 3.

Lutherus, cõtra
suorum amicorum
consilium magna-
nimi constantia,
16 Aprilis die, Vor-
maciam uenit. lib. 3.

Aprilis die 17, in
cõfessu principum,
præsente Cæsare, ro-
gatur Lutherus ab
Eccio Iuriskon. de li-
bris qui eius nomine
exierãt, an eos agno-
sceret pro suis, et an-
tueri uellet atq; de-
fendere. Lutherus
eos ordine recitatos
agnoscit. De secun-

Aguntur
Comitia
principum
Vormaciæ.
lib. 3.

Hoc an-
no Albertus
Marchio
Brandebur-
gicus, Prus-
siæ magi-
ster, cum à
Poloniæ re-
ge bello præ-
meretur, ut
cum tanquã
supremum
magistratũ
agnosceret,
& ab eo po-
tius, quam
ab Imperio
penderet,
tandem cũ
eo pacisci-
tur quatuor
annorum in-
ducias. li. 5.

Leo Pontifex,
Romæ die Iouis,
qui Paschæ diem
antecedit, qui an-
ni huius erat.
quintus Calen-
darum Aprilis,
pro ueteri &
anniuersario mo-
re, inter cete-
ros quos auctori-
tate atq; opinio-
ne sua diris deuo-
uet, Lutherum
etiam atq; eius
sectatores, tan-
quam hereti-
cos, consecrat et
execratur. lib. 3.

Theologi Pa-
risienses, colle-
ctis ex Lutheri li-
bris, aliquot ca-
pitibus, quæ hæ-
retica dicerent,
omnes eius li-
bros tanquam
hæreticos dam-
nant. lib. 3.

Heluetij hoc
anno cum rege
Galliæ, multum
reclamãte Zui-
nglio, fœdus faci-
unt, & milites
promittunt. So-
li Tigurini
Zuinglij consti-
tium sequuti, es-
se illam militiã
& turpem &
impiam dicunt.
lib. 3.

Heluetij, Fran-
cisci Galliæ regis
filium Carolum
recens natum,
baptismo, missis
legatis, suscipi-
unt. lib. 3.

Leo pontifex
& Carolus Cæ-
sar, aduersus Gal-
liæ regem fœdus
incunt, coniun-

1521 Relig. Resp. Relig. Respub.

do capite postridie
satis longa oratio=
ne respondet, libros
suos trium esse gene=
rum declarans. Ve=
rum cum urgetur
ab Eccio, uno uerbo
dixit, nisi conuince=
retur erroris, se eos
non posse reuocare.
lib. 3.

Aprilis die 19, Cæ=
sar per epistolam ad
principes, proscri=
bendum esse Luthe=
rum censet: cohibe=
tur autem Cæsaris
adhuc iuuenis sen=
tentia, auctoritate
& concilio princi=
pum, atq; in primis
Ludouici Electoris
Palatini. lib. 3.

Treuirensis ar=
chiepiscopus, de cõ=
cilij sententia, Apri=
lis die 24, in aliquot
principum confes=
su Lutherũ iterum
per Væum Iuriscõf.
compellat: ipse etiã
priuatim hortatur,
nihilq; non tentat,
ut eum à sua senten=
tia

Ferdinan=
dus, Cæsa=
ris frater,
Austriæ
princeps,
Ludouici
Vngariæ
regis soror=
em Annã
ducit in ma=
trimoniũ.
lib. 3.

Henricus octa=
uus Britanniæ
rex, scribit in Lu=
therũ. quam ob=
causam pontifex
ei cognomen tri=
buit honorificũ,
ecclesiæq; defen=
sorem appellat.
Ei respondet Lu=
therus acerri=
mè, neq; parcat
regiæ dignitati.
lib. 3.

Leo decimus
decedit è uita,
non sine ueneni
suspicionem, anno
ætatis suæ 47.
Successorem ha=
buit Adrianum
sextum Batauũ,
qui Cæsaris an=
tisq; uiribus

Parmam, Pla=
centiam & Me=
diolanum Gallis
eripiunt, ho=
stemq; depellunt
ex Insubria. Præ=
erant huic bello
Prosper Colum=
na, & Ferdinan=
dus Daualus Pi=
scarius. lib. 3.

tia dimoueat. Lutherus contra, propter turbas & scandala, à ue-
ra doctrina nō esse recedendum,
confirmat. Quicquid autem scri-
pserit, non se defugere quin Cæ-
saris & principū uel futuri con-
cilij, imò etiam quorumlibet co-
gnitioni sit subiectū, modò scri-
ptura duce id insituatur iudiciū.
lib. 3.

Lutherus ubi concuti & mo-
ueri recta sententia nō potest, si-
de publica dimittitur, disceditq;
Aprilis 26 die comitatus eodem
quo uenerat, Cæsaris caducea-
tore. lib. 3.

Octaua die Maij, Cæsar publi-
co decreto Lutherū eosq; omnes
qui ei faueant, operamq; suam
communicent, proscribit. formu-
la proscriptionis legitur apud
Sleidanum. Creditur hoc decre-
tum non ex Electorum consensu:
sed à paucis quibusdam fuisse fa-
bricatū. negabat enim Colonien-
sis se eius fuisse consciū. lib. 3.

Lutherus Friderici principis mandato, in abditum quendam lo-
cum, & ab iniuria tutum recluditur: ibi inter alios de abroganda mis-
sa librum scribit ad Augustinianos fratres, qui primi ritum missarū
intermiserant. lib. 3.

Vittembergenses theologi, post unam atque alteram ad Frideri-
cum principem suum legationem, hoc tandē perficiunt, ut illum do-
ceant ex sacrae scripturae auctoritate, Missam esse abrogandam, ac
uerum Dominicae coenae usum in suae ditionis ecclesijs instaurandum.
lib. 3.

tea præce-
ptor fuerat.

Quis fuerit
hic Adria-
nus, & quo
modo à par-
uis initijs
ad pontifici-
um regnum
peruenerit,
uide apud
ipsum Slei-
danum.

lib. 3.

Soliman-
nus Turca-
rum Impe-
rator, Bohe-
miae atque
Vngariae re-
gi bellum fa-
cit: Belgra-
dum Vnga-
riae propu-
gnaculū ca-
pit. lib. 3.

1522 Relig. Respub.

Relig. Resp.

Carolo stadium, absente Luthero Vittembergæ turbas mouet, tu multuose statuas è templis eicit, atq; exorienti Anabaptistarū sectæ occultè fauet. lib. 3.

Lutherus, cum aliquot menses delituisset, tandem Vittembergam redit. Excusat autem se per literas, mense Martio, apud Fridericū principē, quòd eius iniussu redierit: causasq; grauissimas in Vittembergensi ecclesia nascentes turbas adducit. lib. 3.

Hortatur Lutherus Bohemos ad retinendā Euangelij ueritatem, ipsis ab Hufso patefactam,

Ordinum imperij conuentus Noribergæ, cum alijs de rebus, tum imprimis de bello Turcico. lib. 3.

Carolus Cæsar, constituto prius in Germania iudicio & senatu, classe uetus, ad comprimendas ortas per eius absentiam, seditiones, in Hispaniam redit. lib. 3.

Calendis Maij discernuntur Noribergæ, Ludouico Vngariæ regi in Turcam auxilia. lib. 3.

Sub finem Augusti mēsis, Franciscus Sickingus, Richardo archiepiscopo Treuirensi, per literas bellum denunciat, atq; facit, quòd is iure agi prohiberet cum duobus sue ditionis hominibus, pro quibus fideiussurat Sickingus. Hoc

Hugo Cōstantiensis episcopus, Zuinglium Tigurinum canonicum, ortam nuper Euangelij lucē amplectentem, oppugnat apud senatū Tigurinum, & canonicorum collegium. Is excitationus ab Hugone, respondet per literas, reliquosq; Heluetios hortatur, ut nascenti euangelio ne resistant. lib. 3.

Adrianus pontifex, Octobris die 5, Hieronymum Rorariū, è suis cubicularijs unum, mittit ad principem Fridericum, ut ecclesie Romanæ dignitatem, maiorum suorum uestigia sequutus, tueatur, & Hieronymo, de qui-

Cæsar per Angliā iter faciens, secundus inuit cum Henrico in Gallia regem, conuenitq; inter eos Vindeboræ Iunij die 13, ut Imperator centum triginta tria millia aureorū, quos pendebat quotannis Anglo Gallie rex, ipse numeraret: ac Mariam Angli filiā, tunc septem annorum puellā, suo tempore duceret in uxorem. lib. 3.

1522 Relig.

Respub.

Religio.

Resp.

ad abhorrendā pontificiam tyrannidem. Quæ fuerit post Husi mortem in Bohemia religio, & quàm uaria, explicat Sleidanus. lib. 3.

Lutheri liber, aduersus falsò nominatum ordinem episcoporum. lib. 3.

Ferdinandus Austriæ princeps, 26 die Nouembris, grauissimum in ducatu Vuirtembergensi, quem tunc tenebat, edictum aduersus eos qui pontificijs legibus non parerēt, proponit. lib. 3.

bellum inferri causa religionis calumniabatur Papa, in Imperij comitijs. lib. 3.

Circa mensem Decembrē, legatus pontificius Franciscus Cheregatus, Noribergam uenit. lib. 3.

Ioannes Reuchlinus, Hebraicæ lingue peritissimus, hoc anno decedit è uita. lib. 3.

bus rebus ut cum ipso loquatur mandauit, fidem habeat. lib. 3.

Pontifex sub exitum Nouembris, legatū mittit ad comitia Noribergam, Franciscum Cheregatum Apertiensem episcopum, cum literis ad ordines, quarum hoc erat caput, ut Lutherū ad Papisticā doctrinam adigerent, uel Cæsaris decretum secuti, plecterent. lib. 3.

Iunio mense, Turcarū Imperator Solimanus magni & copijs Rhodum obsidere cœpit, ac tandem septimo mense, Decembris die 25, maximo nostro non solum detrimento, sed etiam dedecore, deditione cepit. lib. 3.

1523 Religio. Resp. Relig. Respub.

<p>Senatus Argentinen- sis literas accipit ab A- driano Pontifice, Nori- berga per eius legatum, Cal. Ianuarij datas. Po- stulabat ab eo Pontifex, ne Lutheri uel eius socio- rum libros in urbe sua (quod fieri audierat) ex- cudi pateretur, atq; ut excussos flammis abole- ret. lib. 3.</p>	<p>Albertus Marchio Brandebur- gensis Prus- siae Magi- ster, à Polo- nie rege, quòd in e- ius uerba iu- rare nolle- t, bello lace- situs, et pro- pè afflictus,</p>	<p>Indicitur Tigu- ri, ad 29 Ianua- rij diem, aduer- sus 67 axio- mata Zuinglij quæ ipse edide- rat, disputatio: quòd Papistæ cū frequentes con- uenissent, sed disputationem subterfugerēt, Senatus per su- os fines edicit, ut traditioni- bus hominum omissis, Euan- geliū purè do- ceatur, è uete- ris & noui te- stamenti libris. lib. 3.</p>	<p>Hoc anno Christiernus Daniae rex at- que Norue- giae, amissa demum Gu- stavi Erixi- nij opera, Su- ecia, cū me- tueret ne pro- pter suam ip- sius tyranni- dem capitis discrimen su- bire cogere- tur, cūq; Fri- dericus ipsi- us patruus, ac Lubecen- ses in ipsum arma sume- rent, profu- git hoc anno cum liberis & Isabella sua uxore, so- rore Caesaris, in Selandi- am. Propin- qui eius bel- lum suscipi- unt, ut ipsum restituunt, sed frustra.</p>
<p>Pōtificis legatus ex- ponit in confessu princi- pū Noribergæ, præscri- ptam sibi à Pontifice le- gationis suæ rationem. Eius autem hoc erat ca- put, ut ex suo ac Cæsa- ris decreto, Lutherum atque eius doctrinæ af- fines seuerissimè puni- rent: idque inauditos atq; indicta causa. ma- gnam enim eum eccle- siae facere iniuriam, qui eos contra conciliorum decreta aliquid adseren- tes, audiendos esse cen- seat. Petit tandem ab eis consilium, quam rati- one putent hanc tam perniciosa sectam pos- se opprimi. Caterum</p>	<p>Noribergæ Imperij au- xilium im- plorat, ac sedet in co- mitijs tan- quam prin- ceps Impe- rij. lib. 5.</p> <p>Principes Noribergæ querebātur pacta, quæ cum ponti- ficibus olim fecissent, Romæ non uno modo uiolari: pe- tebantq; fo-</p>	<p>Henricus An- glie rex rescri- bit ad Saxonie principes, & de Luthero, qui paulo ante in eū scripserat aceri- mè, grauius con- queritur, oratq; ne per eos Luthe- ro liceat nouum</p>	<p>lib. 3.</p>

in medio cursu orationis suae Lutherum Mahometi comparat, quod uotorum uincula omnia perfringat. Futurum etiam dicit, ut postquam ab ecclesiasticorum potentia initium fecerit, ac uiam sibi comunuerit, magistratus etiam auctoritatem oppugnet. Postremo spem aliquam ostendit, corrigendam per se, pedetentim tamen, Romanae curiae. Nam id ita inueterati morbi rationem postulare, quem si quis impetu sanare cogitet, is exulceret potius quam sanet. Hoc pontificij legati scriptum Lutherus Germanice conuertit, et additis in margine annotatiunculis, illustrauit. lib. 4.

Principes atque ordines pontificij respondent, de Luthero quod petit, sine graui seditionis periculo fieri iam non posse. Suadere se tamen, ut primo quoque tempore, pium et liberum

renses lites inchoatas Romae, in Germaniam transferri. Excusat se pontifex, promittitque, cum iudices et aduocati Romanam, unde propter grassantis uim morbi migrauerant, redierint, se proculdubio facturum quod equum uidebitur. lib. 4.

Principes atque ordines, Norbergae, petunt a pontifice, postquam uectigalia quae ipsi pendunt Germaniae

testamentum in linguam populi rem conuertere. Ei respondet Georgius Friderici patruelis peramicum, grauiusque Lutherum, quem male oderat, apud eum incusat. li. 4.

Ioannes et Henricus, Augustiniani ambo, Calendis Iulij, Bruxellae sunt uulati. Causa fuit, quod ueteris et noui testamenti libris duntaxat crederent: quod decretis conciliorum et patrum, quae cum sacra scriptura non conuenirent, fidem se habere posse negarent: quod si quis Papae Romanae decreta uiolet, peccatum esse non putarent. Quaestioni huic praefuit Hogostratus

Populus Daniae coaetuo concilio Fridericum Holsatiae principem Christierni patrum, etate iam grauem, regem constituunt, editisque scriptis sui facti rationem reddunt. Contra, Christianus eorum accusationibus respondet, atque operam et auxilium Imperij, Norbergae, apud ordines imploret. lib. 4.

1523 Religio. Respub. Relig. Resp.

<p>rum concilium ipse & Caesar in Germania cogant: ubi & de Lutheri dogmate disceptetur, et de quibusdam alijs grauisimis erroribus atq; uitijs, quæ corruptis hominum iudicijs atq; moribus, longaq; consuetudine ita cõfirmata sint, ut iam nũc excusentur. Interim se esse perfecturos, ut ne quid Lutherus edat, ne quid typographi excudant, ne quid dicant ulli pro concione, quod populũ ad aliquid, ante conciliũ, inno uandum, excitare possit. Deniq; quod eius legatus dixerit de sacerdotibus, qui uxores duxissent, permittere se, postquam iure ciuili nulla est in eos poena constituta, ut ex pontificum decretis coerceantur. Hæc ferè sunt conuentus Noribergici decreta de religione, quæ se seruatos esse ordines promittebant, modò ea quæ uicissim à pontifice petierant, impetrarent. editũ est</p>	<p>episcopi, in bellum Turcicũ, uti inter eos cõuenerat, nõ consumuntur, populusq; cum agitur de cogenda pecunia, tam est refractarius atq; difficilis, petunt inquam, ut ne etigal illud Rom. pontifici dari solitum, in commune Germaniæ ærarium inferatur, unde sint paratiora in Turcicum bellum subsidia. Hoc tributum Annatas uocant, de quibus satis copiosè Sleidanus. Describunt præterea principes in certis capitibus, quid à pontifice, quid ab episcopis per Germaniã,</p>	<p>Dominicanus. Priusquam autem exurerentur, pontificijs sacris sunt exauctoriati, Degradatione uocant. cuius ritum egregium uide apud ipsum Sleidanũ. lib. 4. Caesar Valoleti in Hispania, Augusti mensis die sexta, expositulat apud ciuitatum imperij legatos, de Argentorato, Noriberga, Augusta, quod doctrina Lutheri faueat. Id esse questum apud se Roman. Pontificem. Illi sese purgant, suosq; in id omnino incumbere dicunt, ut eius uoluntati satisficiant. lib. 4.</p>	<p>Carolus Borbo = nia dux, Co = nestabli = us Gal = liæ, hoc = anno = partim = sua spon = te, par = tim à Cæ = sare so = licita = tus, defi = cit. lib. = 4.</p>
--	---	---	---

est hoc decretum sexto die Martij. lib. 4.

Lutherus de decreto Noribergico principibus gratulatur: & de singulis eius capitibus, exponit quæ sit sua sententia. lib. 4.

Lutheri liber de instituendis ecclesie ministris, ad Senatū Pragensem. item alius de doctrinis hominum uitandis. atq; alius de pijs ceremonijs in cœtu ecclesie seruandis. tum quartus, de abominatio-
ne missæ priuatæ, quam uocant Canonem. lib. 4.

Argentorati, nonnulli ex ecclesiastico ordine ducunt uxores, accusatiq; respondent, nihil in eo se contra Dei mandatum facere. Hac de re, Senatui cum Episcopo plurimâ est actio. lib.

sibi præstari, emendari, aboleri uelint, eorū quæ principes in suo iure impediunt, Germaniam facultatibus exhauriant, & homines durissima seruitute constringant. lib. 4.

Ciuitates Imperij cõmunẽ mittunt ad Cæsarem legationem in Hispaniam, de quibusdam decreti Noribergici capitibus, quæ sibi detrimento fore uident. lib. 4.

Adrianus Pontifex moritur Idibus Septēbris: eiq; succedit Clemens VII è familia Medices. lib. 4.

Zuinglius dum oppugnat Pontificis doctrinam, Bernæ quod sit in Heluetios contumeliosus accusatur Is sese purgat copiose per epistolam. Octobri mense, disputatur Tiguri per triduum, de idolis & missa pontificia abolenda. Senatus Constantiensem Episcopum, qui neminem eõ miserat, rogat ut de eare sententiam ipse suam scripto declarare uelit. lib. 4.

1524

Religio.

Resp.

Religio.

Resp.

Episcopus Argentora-
tensis, uigesimo Ianuarij
die, sacerdotes citat Taber-
nas, damnandos ob contra-
ctum ab ipsis matrimoniu.
Senatus intercedit pro ipsis
apud Episcopum, conten-
ditq; ut condemnationem
eo usq; sustineat, donec per-
actus sit Imperij, qui tum
erat Noribergæ conuentus.
Episcopus de ea re conque-
ritur apud Campegiū Car-
dinalem Pontif. legatum.
Senatum excusant Noriber-
gæ legati Argentinenses:
tandem post multum habi-
tum ultro citroq; sermonē,
ita disceditur, ut legati di-
cerent, Senatum tunc demū
ad futurum Episcopo, in ijs
puniendis qui uerè deliquis-
sent, cum ipse in ceteros sa-
cerdotes scortatores graui-
ter & seuerè, ut par est, ani-
ma aduertisset. Campegius
Pontif. legatus, pridie Cal-
Martij, Noriberga dat lite-
ras Pontif. ad Fridericum,
qui iam abierat: scribitque
ipse ad eum alias plenas in-
sidiosæ adulationis, atque
imprimis ei conatur per-
suadere, se ad recuperandū

Ger=

Conuen-
tus prin-
cipū at-
que or-
dinū Im-
perij ite-
rum agi-
tur No-
riber =
gæ. eò
Clemēs
Pōtifex
legatum
mittit
Laurē =
tū Cam-
pegiū
Cardina-
lem.
libro 4.

Clemens Pont.
Idib. Ianuarij rescri-
bit ad Fridericum
Saxonie principē,
oratq; ut suo lega-
to omnem præstet
amorem atq; bene-
uolentiam. lib. 4.

Vigesimo sexto
Ianuarij die, Lucer-
næ Helueticorū con-
uentus actus est: de-
creto factō ij Pon-
tificiam doctrinam
confirmarūt, dam-
narunt Euangeli-
licam. Hoc autem
inter cætera in ip-
sorum decreto fuit
perridiculū, quòd
eos qui sancti Spi-
ritus, & Mariæ uir-
ginis reliquias cir-
cunferrent, ueta-
bant ab ullo deri-
deri. lib. 4.

Queruntur Hel-
uetij apud Tiguri-
nos, nouam religio-
nis doctrinā in eo-
rum ditionem in-
uehi, atq; adeò pa-
cem & publicam
tranquillitatem in

1524

Religio.

Resp.

Religio.

Resp.

Germaniæ otium atque dignitatem esse missum, ut eo pacto benevolentiam eius sibi conciliet. lib. 4.

Campegius legationem suam explicat in concilio principum. Eius autem hæc erant capita. primum, ut morbo nascenti aliqua ratione occurratur, & afflicte pontificiæ religioni, adhibeatur aliquod remedium. Deinde tametsi male antea sit collocata à Pont. Germaniæ pecunia, ne tamen propterea Vngaris finitimis auxilium denegent. Principes imprimis responderi sibi petunt ad postulata ea scripto comprehensa, quæ proximè superiori conuentu Pontifici proposuerant. Ad ea legatus, de Vuormaciensis decreti executione cogitandum esse dicit. Principum postulata accusat tanquam hæretica, deq; Pont. uoluntate & opera in bellum Turcicum, prolixè pollicetur. lib. 4.

Decernitur tandem Noriberge de religione, ut

Cæsar legatum mittit ad conuentum imperij Noriberge Ioannem Haunarium. Is queritur Vormaciense decretum non seruari. lib. 4.

terturbari. Recitant quæ passim in commoda nascantur ex noua illa religione. Tandem Tigurinos orant, ut discedant ab instituto, atq; in ueteri religione permaneant. Tigurini contra ad singula querimoniarum capita respondet, atque copiose imprimis ea loca explicant quæ tantopere dixerant alij publicam quietem, ac commune otium perturbare. Postremo orant ut si doctrinam hanc sacris litteris aduersari putent, id ante finem Maij scripto sibi uel alia quauis ratione comonstrent. lib. 4.

Constantiensis Episcopus, Calendis Iunij, misso ad Tigurinos libro ac postea edito, conatur potificis doctri-

1524

Religio.

Resp.

Religio.

Resp.

Pont. de uoluntate Caesaris indicat in Germania pium & liberum concilium : ut ad diem Nouembris 11. conueniant ordines Spiram, de liberaturi de actionis formula: ut à uiris doctis colligantur ex Lutheri libris axiomata quæ principibus exhibeantur in proximo conuentu, quo sit facilius progressio cum ad conciliū uentum erit: ut interea pure, & ex probata ecclesie interpretatione doceatur uerbum Dei: ne qui post hac libelli & scripturæ contumeliosæ prodeant. lib. 4.

Iulij die sexto, post comitia Noribergica, Ratisbonam Ferdināus ac cum Cæpegio omnes propè Germania episcopi secedunt, atque ibi priuatum faciunt decretum, Noribergico maxima ex parte contrarium. Damnant omnino Lutheri doctrinam, & ne in suis ditionibus hereat, ut sibi quidem uidentur, diligenter cauent. Interea dicis causa, leges quasdam ferunt, ad emendandum superficie

ac

nam propugnare: atq; eo pacto suadere, ne ab ea illi recedant. lib. 4.

Tigurini statuas omnes deturbant è suis templis, quàm late patet ipsorum ditio, sub idus Iunij. Postea respondent Episcopo Cōstantiensi & quàm sit eius scriptū Dei uerbo contrarium, ex sacris literis declarant. lib. 4.

Cæsar ex Hispania, Idibus Iulij, grauius per literas ad ordines Germaniæ cōqueritur, de decreto Noribergico, quòd eo Vormaciense conuellatur, quòd ipsius auctoritas minuat. Ap probare se quidem quod de cōcilio sit statutum, se tamen de ea re fuisse appellandum. Antiquat itcirco Noribergicum, ac Germanos Vuormaci-

Pontifex rosam illam auream, quæ solet per religionē quotānis ante Pascha cōsecrare, dono mittit ad Henricum Angliæ regē, beneuolentiæ in eū summæ testimonium. lib. 4.

1524

Religio.

Resp.

Religio.

Resp.

ac uestimentorum tenuis, ordinem Sacerdotum. lib. 4.

Lutherus ubi uidet uergeri decretum Vuormaciense, Germanie statum deplorat, quod affulgentem euangelij lucem eripi sibi patiatur. prædicit impendentem grauem aliquam calamitatem. Cesarisq; atq; Angliæ regis insignem miratur audaciam, quod nomen sibi uindicent Ecclesiæ defensorum. lib. 4.

Erasmus, Angliæ regis ac Cardinalis Eboracensis suasu, librum edit de libero arbitrio, cui Lutherus scripto contrario respondet, de seruo arbitrio. lib. 4.

Henricus Zutphanensis apud Dietmarios qui sunt ad Germaniæ fines cum à Bre mensibus, ubi docebat, cõuocatus se contulisset, propter euangelij doctrinam, magno cruciatu est interfectus. lib. 4.

Queruntur Argentines sacerdotes apud Senatũ Imperij, quod Argentinæ uetus mutetur publicè religio: deniq; quod sibi suanõ seruetur priuilegia. lib. 4.

Mense No uẽbri, Sueuicis uirusticani, à suo domino Comite Lupfio, eorumq; uicini à suo magistratu discedunt, propter onera quibus grauatur. Eum motum extinguit prope ad aliquod tempus Senatus Imperij, qui tũ erat Eslinge, ab Imperatore constitutus. Verum hic æstus non cõquieuit, sed fuit intestinum atq; grauis simi in Germania belli. lib. 4.

ensi iubet parere, non impunè laturos, nisi ita faceret. Hoc creditur fecisse Cesar, ut in bellũ Gallicũ pontificẽ sibi quacunque ratione demereretur. lib. 4.

Antonius Lotharingiæ dux, poenã cõstituit in sua ditione aduersus eos qui pro cõcione quid dicerent, quod esset è Lutheri doctrina, qui uel libros illius ullos haberent, nisi intra certum diem exhiberent. lib. 4.

In Heluetiæ, Tigurinae regie præfectus Ioannẽ Oxlinum uerbi ministrũ, noctu cõprehensum, domi suæ in Tigurinorũ finibus, captiuũ abducit: atq; ita Tigurinae ditionis non tantũ homo, sed etiam termini uiolantur. lib. 4.

Carolus Borboniæ dux, hac æstate Massiliam obsidet, sed frustra. Inde se recipit in Italiam. Huc rex Gallie persecutus, Mediolanum capit, Papiam ad Ticinum flumen, sub hyemẽ obsidio ne cigit. lib. 4.

B iij

1525 Religio.

Respublica.

Relig. Resp.

Fridericus Pala-
tinus & Philippus
Badensis, principes
Senatus Imperij, Ia-
nuario mense, ad Se-
natum Argentinen-
sem dant literas, mo-
nentq; ut ab incoe-
pto desistant, & om-
nia suo loco restitu-
ant. Senatus maio-
ris in urbe uitandi
motus causa, Idibus
Februarij respōdet,
se non potuisse po-
pulo non permitte-
re Euangelij doctri-
nam. Orat principes
ne delatoribus sedi-
tiosis ac turbulentis
hominibus fidem ha-
beant, neq; de se ali-
ter existimēt, quā
fas sit de ijs, qui om-
nia sua consilia atq;
actiones ad Imperij
pacem referant atq;
concordiam. lib. 4.

Concionatores e-
tiam & Ecclesie mi-
nistri Bucerus atque
Capito, doctrinae
suae atq; facti, proli-

Iterum excitantur
in Sueuia Rustici, ob
ducta causa, quasi &
euangelij doctrinam
tueri, et seruitutem à
se profligare uellent.
atq; eo nomine mag-
num sibi sociorū nu-
merum, in ora Danu-
bij atque Franconia,
conciliant. Postulata
quedam numero ad
duodecim euulgant
ipsi, de Ministris ec-
clesiae cōstituendis: de
decumis posthac à se,
nisi certarum rerum,
non soluendis: de in-
digna seruitute &
uerbo Dei cōtraria,
qua prematur: de ue-
natione iniquè sibi
interdicta: de syluis,
quae communes esse
debeant, atq; de alijs
tributis, & multis pe-
cuniarijs, quas in im-
mensum crescere con-
queruntur. De ijs sa-
tis sibi fieri à suo quis-
que magistratu pe-
tunt. lib. 5.

Vlrichus princeps
Vuirtebergicus, col-

Tiguri-
ni, cum à cae-
teris Helue-
tijs, excep-
tis Scaphu-
sianis et Ba-
siliensibus,
apud quos
docebat Io-
annes Oeco-
lampadius,
& iniurijs
& calūnijs
acerrimis
premeren-
tur: tandem
Ianuarij die
quarta, per
literas, cau-
sam & ori-
ginē illius
odij & si-
multatis de-
clarant, sœ-
dus uideli-
cet Gallie
regis repu-
diatū: expo-
stulant de il-
latis sibi in-
iurijs, ac se
prolixè de
ijs crimi-
nationibus

Vigesi-
mo quar-
to Februa-
rij die, qui
natalis est
Caesaris, ad
Papiam cō-
mittitur
prælium in
ter Gallie
regē Fran-
ciscum, &
Caesaris ex-
ercitū, cui
præerat Ca-
rolus La-
nouius Bel-
ga. Eo præ-
lio Caesaria
ni Gallie re-
ge capto,
gloriosam
uictoriā re-
portāt, Re-
gemq; clas-
se abducūt
in Hispani-
ā. lib. 4.

1525 Religio.

Reipublica.

Relig.

Resp.

xa oratione, rationē reddunt. lib. 4.

Thomas Munce= rus, Alsteti ad fines Turingiæ primum, deinde Noribergæ, ac postremò, pulsus illis locis, Mulhusij, quod est oppidū Turingiæ, nouum doctrinæ genus profectur, de quadam specie austerâ, re uera supersticiosa carnis mortificatione: de colloquio & expositione cum Deo: de somnijs: quibus maximè Deum patere facere uoluntatem suam asseuerabat: de interficiendis impijs, & constituendo nouo regno, in quo solij uiuant. Hic & anabaptistica sectæ, & seditiōnū per Turingiam, Sueuiam atq; Franconiam auctor fuit. lib. 5.

Lutherus rescribit ad seditiones rusticos, declarat quam sit uer-

lecta Helueticorū parua manu, regionem suam à principibus Sueuicæ confœderationis socijs, atq; in primis à Ferdinando occupatam, conatur recipere, oppida ali-quot atq; in ijs Stutgardia suburbium capit, sed partim inopia pecuniæ, partim aduersariorū potentia, destitit ab incœpto. lib. 4.

Georgius Trucesius Vualpurgus, dux exercitus Sueuici fœderis, repulso Vricho Wuirtembergico, receptisq; oppidis quæ ille ceperat, mouet in rusticos tumultuatos. Cum autem de pace atq; etiam de inducijs utrinq; frustrâ esset actum, neq; alterutros Senatus imperij ad ullam concordie ineundæ rationē adducere posset, rusticis à Trucesio, uincuntur, partim bello, Lippenij infra Vl-

purgat, quibus immerito grauabatur: nempe quod cōtra leges fœderis, Vualsuis propter religionem periclitantibus, aduersus Ferdinandū eorum principem auxili-

lia misisset. quod Badenam & alia quedam loca occupare proposuissent: et alias eiusmodi calamitas. Postremo ostēdūt nihil fecisse in religionis immutatione aduersus leges & pacta fœderis. Si hoc ipsū os offen-

Antonius Lotharingie dux, cum Claudio Guysto fratre suo, atq; Gallico exercitu, ad restinguendum bellum Rusticorū quod ex Germania in uiciam usque Lotharingiam peruaserat, Tibernis usque progre-

1525 Religio. Respub. Relig. Resp.

bo Dei contrarium
ipforum inceptū,
atque omni ratione
dehortatur à seditio
ne. Refutat etiā alio
scripto, duodecim il
lorum postulata, ac
docet nihil eos subi
re nō debere potius,
quā arma sumere
contra magistratū.
Si adigantur ad im
pietatem, alio ipsis
esse fugiendum, non
armis resistendum.
Doctores etiam eo
rum ut impios, sedi
tiosos ac cruciōtos ue
hementer detesta
tur. lib. 5.

Lutherus, argu
mento huius exor
tæ seditiois, admo
net principes, qui in
armis erant atq; eos
imprimis qui euan
gelio resistebant, ut
attendant ad Dei iu
diciū, neq; uerita
ti tam obstinatē resi
stant. Item ut cōcor
die rationem ali
quā ineant, nec sum
mo iure agant cum

misc

nam ad Danubium: par
tim fuga & deditioe,
ad idus Apriles. Lib. 4.

Excitantur alij rusti
ci in diuersa parte Sue
uiæ, circa Halam, & per
Franconiam. ij decima
sexta die Aprilis, qui tū
erat Paschæ dies, Vuin
spergum oppidum occu
pant, atq; inter cæteros
nobiles, Ludouicum Co
mitem Helfstenum, Ma
ximiliani Cæsaris filia
notha, eius uxore, cum
filiolo multis lachrimis
frustra deprecante, ha
stis confodiunt. Eos, diui
sos in duas partes, Truc
cesius duplici uictoria
cædit & profligat: pri
mum in agro Vuirtem
bergico, ubi seuerissimè
Comitis Helfsteni mor
tem uindicat, deinde in
Franconia ad Engelsta
tum uicum, adiutore Lu
douico principe Palati
no. inde contēdit uersus
Alpes in Salisburgensem
agrū, ubi uigebat etiam
ea seditio, sed duce rusti
corum cum parte copia

dat, ami
cè atque
ut inter
cōfœde
ratos &
fratres
deceat, se
cum agē
dū fuif
se. Deni
que do
ceri pe
tunt, si
malè se
cerint:
aliter se
non pos
se, quæ
cūq; uis
infera =
tur, à su
sceptare
ligione
recede =
re. lib.
4.

ditur: quo
loco tã Lo
tharingi,
quā Alsa
tici rustici,
maximo nu
mero cōue
nerant. Eo
rum autem,
tribus præ
lijs, octode
cim millia
creditur oc
cidisse. Pri
mū ad Lu
psstenum ui
cum, dein
de ad Ta
bernas (qua
tamē in pu
gna, princi
pis fides de
siderata fu
it,) postre
mō ad fau
ces Vuileræ
uallis. quo
loco Comes
Issemburgi
us est occi
sus. lib. 4.

Veneti
Geismierū
seditiosorū

1525 Religio.

Respub.

Relig.

Respu.

miseris illis rusticis, sed disceptatione atq; iudicio rem totam cōponant. lib. 6.

Lutherus, postquam intellexit rusticos obstinatē agere, nec ullam spectare cōcordiam, sed bellū nō in pontificios modō, sed promiscuē in omnem nobilitatem maturare: tum excitat et accendit principes in eos, atq; adeō classicū canit, monetq; ut in eos tanquam in effertas belluas, ac nullius rationis capaces, impetus fiat ab omnibus. Hunc eius libellum ut nimis acrem & cruentum multi reprehenderūt. Ipse prolixè respondit, eosq; qui tam pertinaciter magistratui resisterēt, indignos esse misericordia confirmavit. lib. 5.

Carolo stadium, dum rustici sunt in armis, et spem concipit de eorū uictoria, tum disidet

α ΛΗ=

rum per Alpes in Italiam fugiente, tandem Trucceus conquestus. lib. 4.

Muncerus in Turingia quod diu antea moliebatur ut populū excitaret, nūc demum perficit, cum antea Mulbusij statum rei publicæ perturbasset. Phiferus homo insigni audacia, Munceri socius, agrum Isfeldiū depopulatur: ceteri Mansfeldicum inuadunt. Muncerus cum trecentis coniungit se Francusianis, magnumq; illi aliquid facturi esse uidebantur, ni Albertus Comes Mansfeldius cum parua equitum turma, occisis ducentis, eorum impetum retardasset. lib. 5.

Fridericus Saxonie princeps mortuus. Is habuit fratrem Ioannem successorē. uixerat enim in perpetuo coelibatu. lib. 5.

rusticorū in Germania duces, ad se confugiētem recipiunt, atq; annuo stipendio donant. Is tandem Patavius, ubi domiciliū habebat, proditione fuit, & ex insidijs, interfectus. lib. 4.

Albertus Marchio Brandeburgensis antea Prusie magister, post uaria cum Polonie rege Sigismundo bella, cui iam sustinere non posset, nec ullum uel ab Imperio,

B V

1525

Religio.

Respub.

Relig.

Resp.

à Luthero, quasi de
missa, status, cōfessio
ne, et id genus alijs nō
uerè doceret: confert
etiam in ipsum exilij
sui causam: Respon
det tamen ad ea Lu
therus copiosè. Post
oppressam uerò rusti
corum seditionē, tum
ualdè de salute sua so
licitus, edito libello ex
cusat se apud Luthe
rum, auctorem se rusti
cis ullius motus fuisse
negat, quæq; scripse
rit de religione, ait se
non definiendi, sed di
sputandi & ueritatis
inquirende causa scri
psisse. Lutherus chri
stianè pro eo apud
principes deprecatur.
lib. 5.

Lutherus uxorem
ducit è monialibus u
nam. hoc eius aduer
sarij auidè, tanquam
fortissimum ad crimi
nandum argumentū,
arripiunt. lib. 5.

Lutherus cum an
tea acerbè in regē An
glie

Vicini principes Tu
ringiæ, Saxones, Io
annes elector, & Geor
gius eius patruelis,
Philippus Lantgra
uius Hessiæ, & Henri
cus Brunswicensis, col
lecto exercitu, impetū
faciunt in rusticos, eo
rum quinq; millia cir
citer occidunt, Fran
ciscum occupant, tre
centos captiuos capi
te mulctant. Ipsum e
tiam Muncerum aliū
se esse mentientem, ac
morbum etiam simu
lantem, capiunt. Is im
posturis suis ita rusti
cos infatuauerat, ut
certo expectarent de
cælo auxilium, cum
se uiderent hostibus in
feriores. Ideoq; belū
inierant, canticum il
lud præcinentes, quo
sancti Spiritus gratia
imploratur. utebatur
is arcus cælestis, qui
tum cum bellum iui
tum est apparebat, ar
gumēto, ad eos cohor
tandos & insensman
dos, quasi beneuolen

Disidet
in Hel
uetia
Zuingli
us à Lu
thero de
ccena
Domi
ni: con
tēdit in
cœnæ
uerbis
esse tro
pū, qua
les sunt
in bi
blijs
multi.
Luthe
rus ne
gat, ait
que cor
pus esse
in pane
ac uino,
et sic o
re perci
pi. Eum
sequun
tur Sa
xones,
Zuingli
um Hel
uetij. li.
6.

uel à Casa
re presidi
um obtine
ret, tandem
Poloniæ re
gi tanquam
supremo
suo magi
stratui sese
dedit, dux
Prusiæ ab
eo saluta
tur, Maria
norum Teu
tonicorum
militum or
dinem mu
tat, Euange
lij doctrinā
suscipit, &
aliquanto
post Fridē
rici Daniæ
regis filiam
Dorotheā
in matrimo
nium ducit.
Existit
postea Vual
therus Crō
bergus, Al
berto aduer
sarius, à Ma
rianis mili

1525 Religio.

Respub.

Relig.

Respub

glie scripſiſſet, ad-
monitus à Chriſtier=
no Daniae rege, mo=
dò plenas humanita=
tis & officij ad eum
dat literas, oratq; ut
quod acrius antea in
eum ſcripſerit, id ip=
ſi condonare uelit.
In eam ſere ſenten=
tiam etiam ad Geor=
gium Saxoniae du=
cem ſcribit. Sed ij ni=
hilo ſunt propterea
remiſſiores: quine=
tiam Angliae rex con=
traria epiſtola, ex=
probrat Luthero le=
uitatem & incon=
ſtantiam: amare ſe
dicit Thomam Vul=
ſeum Cardinalē Ebo=
racenſem (quem epi=
ſtola ſua Lutherus
regni peſtem nomi=
narat) uel ob id quòd
is eum criminetur,
quodq; omnium ille
diligentiſſime caueat,
ne qua ipſius lepra
contagio hæreat in
Anglia. Accuſat etiã
Lutherum inceſtus,
quòd cum moniali

con=

tiae Dei erga eos ſi=
gnum eſſet. lib. 5.
Muhuſij Phife=
rus, ac paulo poſte=
tiam Muncerus, gra=
ui prius de ipſo qua=
ſtione habita, capite
plectuntur. lib. 5.
Caſar ex Hiſpa=
nia, conuentũ Impe=
rij indicit Auguſtae,
in quo de Vuorma=
cienſi decreto uiola=
to, de ſedãdis in Ger=
mania motibus, &
controuerſijs princi=
pum componendis,
de Senatus Imperij
emendatione, & au=
xilijs in Turcam a=
gi uelit. Data fue=
runt hæ Caſaris li=
terae Toletò, 26. die
Maij. Verum quia
ſerius perlatae ſunt
in Germaniã, nem=
pe ad 13 diem Augu=
ſti, iccirco de com=
muni ordinum con=
ſenſu, atq; imprimis
Ferdinandi, Caſa=
ris, ad ea comitia le=
gati, productum eſt
eorum tempus ad

Pontifex
Clemens, in
terim dum
Rex Gallie
detinetur in
Hiſpania,
ſcriptis 20
die Martij
ad Senatũ
Pariſieſem
literis, hor=
tatur eũ ſa=
tis iam ſua
ſponte in=
cenſum, ad
ſeuiendum
in eos qui et
Põtificiam
doctrinam
deſpiceret,
& Euange=
licam am=
plecteren=
tur. lib. 5.
Lutetiae,
dũ rex ab=
eſt, Theolo=
gi Sorboni=
ci, Iacobum
Fabrum Sta=
pulẽſem, tũ
quod paulo
politioſorem

tibus Magi=
ſter ordinis
& Pruſſia
creatus.
Albertus e=
dito ſcripto
ſui facti ra=
tionem red=
dit, & quẽ=
admodũ ex=
trema neces=
ſitate coa=
ctus, cum ab
Imperio de=
ſtitueretur,
in Poloni=
clientelã ſe
ſe dederit,
copioſe ex=
plicat. lib. 5.
Cum pax
inter Caſa=
rem & Gal=
liã regẽ ca=
ptiuum fie=
ri non poſ=
ſet, Aloĩſia
regis ma=
ter, munien=
di ſui cauſa,
cum Hen=
rico Britan=
niã rege foe=
dus inſit,

152 Religio.

Respublica.

Relig.

Relpub

contraxerit matri-
monium. lib.6.

Lutherus Angliæ
regis scripto respon-
det, contra suam sen-
tentiam, precibus
amicorum amanter
se scripsisse, cum ad
Caietanum cardina-
lem, Georgium Sa-
xonie ducem, & E-
rasmum Roteroda-
mum aliàs, tum ue-
ro nuper ad Angliæ
regem, nihilq; se ef-
se cõsecutum, quam
quòd omnes esse ce-
rit ferociores. stultè
nimirum se fecisse,
quòd in aulis princi-
pum quæsierit pie-
tatem, Ioannem ui-
delicet Baptistã in-
ter purpuratos. Cũ
igitur placidè & a-
micè scribendo ni-
hil proficiat, aliam
se rationem initu-
rum esse deinceps.
lib. 6.

undecimum diè No-
uembri. lib. 5.

In agro Vuorma-
ciensi ad Petershe-
mum oppidum, ru-
stici cõtra fidem atq;
ius belli, postquam
deditionẽ fecissent,
inspectante atq; ipso
etiam trucidante Ri-
chardo Treuirensi
archiepiscopo, ma-
gno numero occi-
duntur. lib.4.

In Brisgoia, ditio-
ne Ernesti Marchio-
nis Badensis, qui in-
de Argentoratũ pro-
fugerat, diligentia
partim Senatus Ar-
gentinensis, partim
Basiliensis, magni
motus rusticorum se-
dantur. lib.4.

Augustæ, conuen-
tus Imperij, quo ne-
mo, propter seditio-
nes, uel pauci omni-
no ueniebãt, reiectus
est in Cal. Maij inse-
quentis anni, Spi-
ram. lib.5.

eius doctri-
nam indo-

cti omnino
ferre nõ po-
terant: tum
quod eum
renascenti
Euãgelio fa-
uere suspica-
bantur, pel-
lunt è Gal-
lia. Rex Frã-
ciscus, cum
id cognouif-
set, scribit
ex Hispa-
nia, 12 No-
uẽbris die,
ad Senatum
Parisiẽsem,
ut omni a-
ctiõne super
sedeat, do-
nec ipse re-
uerterit.
lib.5.

præter cæ-
tera in hanc
sententiam,
ut Tur-
carum im-
petus, et pe-
stifera secta
Lutherana
proflige-
tur, à qua
non minus
periculi sit
quam à Tur-
cis. lib. 6.
Gallie rex,
quòd pacis
tractatiõ nõ
succederet,
acriori cogi-
tatione ac-
solicitudine
perturbatus,
in aduersã
incidit uale-
tudinẽ: sed
Cæsaris col-
loquio re-
creatus, qui
bene ipsum
sperare iu-
beret, me-
lius tandem
coepit habe-
re. lib.6.

1526 Relig. Respub.

Relig.

Respub.

Germania principes
ualde frequentes, atque
Constan
tiensis
Episco=
pus, Io=
annem
Hugliū
sacerdo
tē, quōd
pontifi=
cium do
gma nō
per om=
nia pro=
baret,
Mer=
spurgi
cremari
iubet.
lib. 6.

Ludouicus Vngaria
rex, Spira aduersus
Turcam auxilium pe=
tit: decernitur, sed serō.
Iam enim Turca regem
prælio uicerat. lib. 6.
Cæsar per literas con=
tendit Spira, ne quid in
comitijs agatur de reli=
gione, sed ut generale
conciliū expectetur: at=
que ut interim Vorma=
ciensi decreto stetur.
lib. 6.

Ciuitates superioris
Germanie censent à Cæ=
sare esse postulandum,
quando nulla spes con=
cilij, propter pontificis
foedus cū rege Gallie,
ostendatur, atque affli=
ctus bellis intestinis Ger=
manie status omnino
ita posulet, ut uel indi=
cat Germanie concili=
corum

Badena
Helue=
tiorum,
Eccius,
Faber,
Murne=
rus do=
ctores
pontifi=
cij sub fi
nem Iu=
nij, de
pontifi=
cia do=
ctrina di
sputatio
nem in=
stituunt.
Oeco=
lampa=
dius &
alij qui=
dam stre
nuè op=
pugnāt.
Zuin=
glius
abest,
quōd ui
tam Li=
cernati=
bus, &
ceteris
eorum

Initur pax Madrucij
in Hispania, decimo
quarto demum Ianua=
rij die, inter Cæsarem et
Franciscum Gallie re=
gem: quibus conditioni=
bus uide apud ipsum
Sleidanum. Spectabat
autem eo potissimum,
ut & Christianæ religio
nis hostes, & sectæ Lu=
theranæ quas uocāt, hæ=
reses, opprimerētur. hoc
inter cætera, Cæsare ac
regem spectare, scripto
comprehensum erat. Rex
ex pacto domum redit,
duobus filijs natu maio=
ribus in Hispaniam obsi=
dibus missis. lib. 6.
Turcarum Impera=
tor Belgrado profectus,
cū Danubium atq; Sa=
uum transiisset, Vnga=
riam rectā petit. prælio
decernit cum Ludouico
rege: qui uictus in fuga
perijt. lib. 6.
Cæsar in Hispania di=
cit uxore Isabellam, Lu=
itanie regis Emanuelis
filiam, sororem Ioan=
nis, qui patri successer=
at. lib. 6.

Relig.

um, uel decretum Vor-
maciense usq; ad gene-
rale cōcilium sustineat.
Eadem ciuitates, Augu-
sti die quarta, postulat.
quædam principibus of-
ferunt, de monachis nō
substituendis, de ecclesi-
asticorū abrogandis im-
munitatibus, de ferijs
abolendis, de ciborum li-
bertate, de liberis cere-
monijs. lib. 6.

Principes euangelici
cum ciuitatibus, de fœ-
dere incundo, si quis
professionis Christianæ
causa periclitaretur, col-
loquium habent. uerum
res differtur in aliud tē-
pus, quòd legati ciuita-
tum nullū de eare man-
datum haberent. lib. 6.

Episcopi principes,
cū religionis a tione
differendam putarent,
ac propterea Saxo atq;
Lantgrauius de disces-
sione, re infecta, cogita-

socijs
commit-
tere nol-
let, idq;
ne face-
ret à suo
senatu
prohibe-
retur.
Tandē
post di-
sputatio-
nem de-
cernūt,
ne ullū
nouum

dogma
suos in-
tra fines
admit-
tant, sed
doctri-
nam pō-
tificiam
per om-
nia reti-
neant.
lib. 6.

Ioannes Sepusius Vay-
uoda Transsylvanus, Pā-
noniæ rex à Turca salu-
tatur, cum in eius tute-
lam contra uim Ferdi-
nandi confugisset. con-
tra Ferdinandus deberi
sibi regnum ex pacto cō-
tendit. uide ius utriusq;
copiosius explicatum,
apud ipsum Sleidanum.
Interim ferro, non sibi
solum, sed etiā finitimis
populis funesto, rem to-
tam decernunt. lib. 6.

Franciscus Gallie rex,
cōditionibus Madruca-
næ conuentionis, tan-
quam iniquis, stare non
uult. Fœdus init cū Ve-
netis & Pōtifice, ad tu-
endam ab Imperatore
terra & mari Italiam,
& recuperandum Nea-
politianum regnum Pro-
dit ab eo sui facti apolo-
gia: cui cōtraria à Cæsa-
rianis opponitur respon-
sio. lib. 6.

Pontifex per literas,
Cæsari, de inito à se, pro-
malè relata meritorum
erga ipsum gratia, ad tu-
tandā Italiam, fœdere,

Relig. rent, tandem Spiræ de-
cernitur, Vt concilium
si non publicum, at cer-
tè Germaniæ intra an-
num habeatur, ut Vuor-
maciense decretū ad con-
cilium usq; remittatur,
atq; de ea re legatio mit-
tatur ad Cæsarem. In eā
sententiam cōuentus ad
exitum Augusti dimit-
titur. lib. 6.

Germaniæ princi-
pes, cū propter bellū
Turcicum in Vngaria,
accelerandam sibi esse le-
gationem ad Cæsareū ui-
derent, impetrant à Gal-
liæ rege, quo compen-
diosius perueniretur in
Hispaniam, ut quatuor
mensibus, suis legatis li-
ceat per Galliam in Hi-
spaniam iter facere lib.
6.

Germani principes
aliquot delecti Eslingæ
conueniunt, & mutato
de mittēda legatione cō-
silio, quòd eam moram
negotium ferre nō pos-
set, Cæsarem orant per

significat. contra Cæsarem
apud eum exposulat de
illatis sibi grauissimis in-
iurijs, beneficij & gra-
tiæ loco. Idem scribit ad
cardinales, ut pontificē
ad pacem flectant: ac im-
primis quæ in Germa-
nia pontificis causa ges-
serit, commemorat. epi-
stolæ leguntur apud Sle-
danum. lib. 6.

Gallie rex, per occa-
sionē fidei publicæ, quā
Germanis ad quatuor
menses in Hispaniam
proficiscentibus dabat,
Octobris die sexto petit
ab eis per literas, ut hoc
tēpore tam afflictō per
bellum Turcicū & pro-
strato, Cæsarem horten-
tur ad pacem. De his li-
teris Cæsar ubi cogno-
uit, Nouembris die 29,
dat alias ad Germanos,
ut sibi à simulatione &
fraude Gallica caueant.
Regi etiam cōmouet in-
uidiam, quasi is Turcā,
ad Vngariam inuaden-
dam excitaret. lib. 6.

1526

Relpub.

Relig.

Relpub.

Relig. literas, ut propter periculi magnitudinem, reditum suum in Germaniam acceleret. Comitia indicunt Ratsbonæ ad sequentis anni Calendas Apriles, belli Turcici causa. lib. 6.

Mittuntur à confœderatis legati ad Cæsarem, ut Franciscū Sfortiam Mediolani principem restituat, ut accepta pecunia, regis Gallie liberos obsides dimittat, ut ab Anglo rege mutuo sumptam pecuniam soluat. lib. 6.

1527

Relp.

Relig.

Relpub.

Relig. Ioannes Fridericus, principis Saxonie filius, ducit in matrimonium Sibillā, Ioannis ducis Cluensis filiam. Desponsa fuerat ei Catharina soror Cæsaris: uerum propter religionis in Saxonia mutationē, discessum est à pactis, quod dicerent non esse seruandam fidē hæreticis. lib. 6.

Leonardus Cæsaris Euāgelij professor in Bauaria, post multam disceptationē doctrina Euangelij cum ipsis assessoribus, in quorum

Sangalli, quidam Anabaptista insignis fratri suo, coram patre ac matre, caput abscindit, quod id sibi à Deo mandatum esse diceret. Magistratus autē uicissim ipsi caput amputat. lib. 6.

Bernates Heluetij, 17 Decembris die, edito scripto, disputationem in urbe sua de religione discernunt: uicinos episcopos conuo-

Cæsar Valoletti, Februarij die 1., legatis respōdet, Sfortiam qui sit cliens Imperij, se nō posse liberare, nisi prius habita cognitione: Regis liberos, cum erit paritū fœderi, tunc se dimissurū. Anglie regem sibi esse & amicum & confœderatū, ipsumq; à se nihil exigere. lib. 6.

Carolus Borbonius Neapolim sub Cæsaris imperio profecturus, ex itinere Romā capit, ipse murū scandēs occiditur, milites urbē diripiunt. Cle-

mens

1527

Resp.

Religio.

Respub.

<p>Relig numero erat Ec- cius, tan- dem ab episco- po Pas- sauensi herese- os 16 die mensis Augusti damna- tur, atq; Bauaro principi Guliel- mo tra- ditur, ut exura- tur. li. 6.</p>	<p>Ratisbonæ in co- mitijs, propter solitudinē prin- cipum, nihil agi- tur. Mittuntur tantum 18 die Maij, ad Cæsarē, literæ, de compo- nendis ciuilibus discordijs ac bel- lis, de acceleran- da sua in Germa- niam profectio- ne. lib. 6.</p> <p>Magistratus Argentiniensis de- cernit ne qui de- inceps in urbe se- peliantur, & ali- quot extra urbē loca sepulture constituit. lib. 6.</p> <p>Indicuntur co- mitia Imperij à Philippo Baden- si, in Ferdinan- di legati Cæsaris locum substitu- to, ad insequen- tis anni, mensis martij initium Ratisbonæ. lib. 6.</p>	<p>cant, ac ni- adsint mul- tam denun- ciant earū possessionū quas in fini- bus suis ha- beant: the- mata de quibus di- sputari ue- lint, ac si- mul dispu- tationis le- gem propo- nunt, nem- pe ut ex so- la ueteris ac noui testa- menti aga- tur auctori- tate, ac ut modestè & sine con- uicijs om- nia fiant: quicquid ibi decretū fuerit, ratū & firmum per suam di- tionem esse uolunt. lib. 6.</p>	<p>mens Pont. obsidetur, ac post septimū demum men- sem liberatur. Cæsar acce- pto hoc nuncio, ludos atq; spectacula, quæ propter re- cens natū filium Philippū edebantur, cessare iubet: ex- cusat se de eare, imprimis apud Angliæ regē Pontifi- cis obseruantissimum. An- glus ea re fortassis incita- tus, apertè animū ad bellū adiicit, legatumq; Cardina- lē Eboracensem de fœdere mittit in Galliam. lib. 6.</p> <p>Galliæ rex, inuito cū An- glo fœdere, Lautrechū in Italiam mittit subsidio Pa- pæ. Is Papiam expugnat ac diripit, Alexandriam ca- pit. lib. 6.</p> <p>Borboniæ dux Romæ mortuus, Lutetiæ per Sena- tus consultū damnatur lese maiestatis, bonaq; eius pu- blicantur. Tulit sententiā Antonius Pratenfis Cancel- larius. lib. 6.</p> <p>Florentini, quo tempo- re Pontifex Clemens Medi- cæus obsidione tenetur, fa- miliam Medicæam expel- lunt urbe, ac Gallis auxilia subministrant. lib. 7.</p>
---	---	---	--

1528 Relig.	Reipub.	Religio.	Resp.
Constantien es, apud quos docebat Am- brosius Blaure rus, cum iam ante à clero pro pter latas ad- uersus inhone- sta cõtubernia, scortationē & adulteria le- ges, dissensif- sent, ac propte- rea clerus exces- sisset urbe: nũc demum post Bernensem di- sputationē, mis- sam, aras, ima- gines ac reli- quas impias ce- rimonias, de sua urbe detur- bant. lib. 6.	Lantgravius et elector Saxo- nia, admoniti à Paccio Iurisc. Saxonie prin- cipis consilia- rio, de bello, quod ad oppri- mendum Euan- gelium, aduer- sum se compa- raretur (uerenc- an falso æstimet qui uolent) co- pias ipsi ad se defendendum comparāt. Sed cum nemo ag- grederetur, ac de bello cogita- tum usquam es- se negarent om- nes, nec proba- ri cõtrea posset, discessum est ab armis hac lege, ut in belli sum- ptum aureorũ millia centum dependerēt epi- scopi Lantgra- uio. Paccius fal- si conuictus, ac dimissus, tandē	Bernates tametsi ab omnibus prope Hel- uetijs abster- rentur, in- choant ta- men dispu- tationem, se- ptimo die Ianuarij. E- piscoporũ eò nemo ue- nit, ex Ger- mania ciui- tatibus mul- ti. Themata defendebāt Zuinglius; Oecolampa- dius, Buce- rus, Capito, Blaurerus: oppugna- bat Contra- dus Trege- rus Augusti- nianus, qui tandē cum aliunde quàm è sa- cris biblijs adiumenta sibi quere-	Gallie atq; Anglie reges per legatos à Ce- sare res suas repetunt, Gallus suos liberos, Anglus debita ex mu- tuo trecenta millia au- reorum: propter non seruatum matrimonij pactũ, quingenta mil- lia: ex pacto, trium an- norũ pensionē, quam centum triginta tri- um millium aurcorũ quotannis, promise- rat Imperator. Negan- ti, tandem per præco- nem bellum indicunt. lib. 6. Gallie rex Franci- scus, quòd Imperato- rē famosa quaedam cõ- tra ipsum iactare dice- ret, de discessione ex Hispanijs, arguit cum mendacij per literas, ac prouocat ad duel- lum. literæ redduntur sub exitum Martij. lib. 6. Vayuoda mense A- prili, conqueritur a- pud ordines Imperij

1528 Relig.

Resp.

Relig.

Respub.

uerberaret.
Hoc quia uariè accipiebatur à multis, & Pontifex atq; eius administri id trahebāt ad occasionē calumniae, iccirco hoc anno librum edit in scriptum Lantgrauio, quo superioris sui scripti rationem reddit, & copiose de bello Turcico tractat. lib. 14.

Argentina Pontificij doctores, & Ecclesie ministri ueniunt in grauem de Missa pontificia disceptationem, quam Senatus publica disputatione finiri uolebat: uerum cum eam pontificij defugerent, edicit ne posthac sibi do-

Antuerpie capitulis poenas luat. lib. 6.

Sueuici confederati momentum quaestione Lantgrauio, quod is socijs eorū fecisset iniuriam. Sed composita demum res fuit, sub exitum Decembris Vormaciae, interuentu Palatini. lib. 6.

Comitia imperij, indicta anno superiori, propter bellum tumultum nulla habentur, prolegato Caesaris principibus renunciante ne uenirent. lib. 6.

Calendis Augusti, Caesar datus Valoleti literis, Imperij con-

ret, neque praefecti disputationis permitterent, discedit. Exitus disputationis, ad 26 Ianuarij diem, is fuit, ut themeta proposita probarentur, atque à magistratu non Bernae tantum, sed etiam alijs in locis sancirentur, Missis, aris, atq; statuis ubiq; sublati. hunc autem abolitionem pontificiae religionis diem, ad aeternam posteritatis memoriā, aurcis literis in columnam in-

per literas, de Ferdinando, quod Ungariae regnum occuparit, quod contra ius gentium legatos suos captiuos detinuerit. quod equis conditionibus transigere non luerit: quod Ludouicum auxilijs non iuuerit, atq; interim Italiani milites fratri suo miserit in auxiliū. Orat deniq; quod omnem muniendi sui mentionem inierit ne sibi critini detur, utq; prouideant ne priuata haec iniuria, quae sibi inferatur, in reipub. detrimentum cedat. In hac etiam sententiam rescribit ad Caesarem, hortaturq; ut fratrem cohibeat. lib. 6.

Caesar ad Regis literas de duello, respondet Montifone 24 die Iunij: designat locum ad flumen quod inter Fonterabiam labitur & Andeam, petitq; ut utrinq; mittantur

1523

Relig. Respub.

Relig.

Resp.

cendi munus u=
surpent. lib.6.

Episcopus Ar=
gentinensis Se=
natum per lite=
ras & orat ip=
se, & cum pa=
rum proficere

se sentiret, perfi=
cit ut Spira ab
imperij senatu
mittatur Argē
tinam legatio,
de nō abrogan=
da missa, inie=
cta spe de futu=
ro Germaniæ
concilio, et pro=
posita etiā Cæ=
saris offēnsio=
ne, si non ita fa=
cerent. lib.6.

uentum indicit
Spiræ, ad initi=
um Februarij
sequentis anni,
religionis &
Turcici belli
causa. lib.6.

Cæsar lega=
tos suos consti=
tuit per Germa=
niam Ferdinan=
dum fratrem,
Fridericum Pa=
latinum, Guli=
elmum B. ca=
rum, Episcopū
Tridentinum
& Heildesse=
mum. lib.6.

Senatus Impe=
rij Eslinga Spi=
ram euocatur.
lib.6.

scribūt: Gal
liæ regi mer=
cenariam
militiam, ut
Christianis
hominibus
indignam,
renunciant.
lib.6.

Geneuenses
Allobro=
ges, in de=
turbanda
Papæ reli=
gione, Ber=
natum se=
quuntur ue=
stigia. lib.
6.

qui locum explorent,
ac de genere armorū
deliberent. lib.6.

Lautrechus, post ca=
ptam Papiam & Ale=
xandriam, Bononiæ
substitit in hybernis, et
sub primum deinde
uer progressus, Nea=
polim obsedit, quam
Alfonsus Daualus, Hu=
go Moncada, Ferdi=
nandus Alarco, Phili=
bertus Orengius, Fer=
randus Gonzaga de=
sendebant. Iulio autē
mense pestis admodū
uehemens, magnam
exercitus partem ab=
sumpsit, & ipsum eti=
am Lautrechū postri=
die idus Augusti extin=
xit. Paulo ante etiam
sublatus erat Vaude=
montius, Antonij du=
cis Lotharingiæ fra=
ter, qui regi militabat
spe consequendi regni
Neapolitani, quod
Andegauenſis fami=
lia, unde genus & ori=
ginem habent Lotha=
ringi, sibi deberi con=
firmat. lib.6.

1529

Respublica.

Relig.

Resp.

Religio.	Conuentus Spi-	Basilcæ o-	Apud Helucios,
<p>Argentinae de sententia tribuum, Missa pontificia sustinetur atque intermittitur, donec pontificij cultum esse à Deo institutum probent. fitq; 20 die Februarij publice in eã sententiam decretum, quod & domi & foris, quàm latè patet ipsorum iurisdictionis, Senatus seruari iubet. lib. 6.</p>	<p>rensis, qui ad initium Februarij indictus erat, Idibus Martij fit initium. lib. 6.</p> <p>Ferdinandus, Aprilis die quinta, priuatum ciuitatum aliquot legatos incusat grauius, quòd contra Caesaris edictum in religione mutanda fecerint. Illi respondent mutationem religionis, ad salutem suam plurimum, ad Caesaris iniuriam nihil pertinuisse. li. 6.</p> <p>Spiræ in cõfessum senatus, Argentinensibus consiliarius propter abrogatam Argentinæ Missam, nõ admittitur. Ciuitates intercedunt: negant Argentinenses, si huic iuri sit locus, se posthac publicis imperij sumptibus comunicaturos: sed hoc nihil proficitur. lib. 6.</p>	<p>ritur inter ciues et alios quos ex se natu, dereligionem discordia, cumq; res ad motum spectare uidetur, iamq; ciues correptis armis atq; occupatis turribus ac propugnaculis, statuas è templis sustulissent, tandem senatus, que petierant, eis permittit, uide licet ut Senatores duodecim qui pontificijs fauissent, se natu mouerentur, ut in ijs deliberandis que ad Dei gloriam</p>	<p>Lucernates, Vranij, Suitenses, Vnderualdij, Tugiani, cum uident Tigurum atq; Bernam duas longè potentissimas ciuitates, in religione consentire, scædus ipsi cum Ferdinando rege faciunt. lib. 6.</p> <p>Suitenses, Tigurinos ciues, qui pecuniam à suis debitoribus reposcerent, uerberibus afficiunt. lib. 6.</p> <p>Vnderualdij Bernæ, Basileæ, & Argentinæ ciuitatum insignia suspendunt ad patibulum. Ob eas autem causas Bernates ac Tigurini copias educunt in quinque pagicos. Productis tamen utrinque copijs, & positis castris, interuentu finitimorum, & Argentinæ quoque ciuitatis, cõposita res fuit,</p>

1529

Resp.

Relig.

Resp.

Religio.

Coloniae
Agrippinae,
Petrus Fli-
stedius &
Adolphus
Clareba-
chus, homi-
nes literati,
quod de cœ-
na domini,
deq; cæteris
dogmatis
aliter senti-
rent quam
Pontificij,
damnati, et
ab Archie-
piscopo &
à senatu,
uiui incredi-
bili constan-
tia atq; fidu-
cia de sua sa-
lute per
Christum,
exuruntur.
lib. 6.

Spiræ ex pauco-
rum sententia decer-
nitur, quoniam su-
periori decreto Spi-
rensi multi abusi
sint, ut quæ religio-
nem mutauerint ci-
uitates nihil inno-
uent: cæteræ decre-
to Vormaciensi pa-
reant, donec conci-
liū habeatur: ut sit
ubique liberum ad
missam adire, etiam
ubi religio mutata
est, ut Anabaptistæ
capitis pœna puni-
antur: ne doctrina
de cœna recipiatur:
ut Ecclesie ministri
iuxta probatam ab
Ecclesia interpreta-
tionem populū do-
ceant. ne principes
uel ciuitates alienæ
ditioni subditos in
suam fidem aut cli-
entelam recipiant:
qui secus fecerint,
proscriptorum nu-
mero ac loco sint.
lib. 6.

Intercedunt decre-

pertinerēt,
ac Reipu-
blicæ com-
modum, se-
natus in po-
sterum adhi-
beret Tri-
bules, nu-
mero ad du-
centos sexa-
ginta, quo-
rum utere-
tur cōsilio.

Decretū fit
etiā, ut tam
in urbe,
quàm foris,
per ipsorū
fines, abole-
retur Mis-
sa. Postmo-
dum 12 die
Februarij,
acta sena-
tus Tribu-
les compro-
bāt, per sin-
gulas tri-
bus in uerā
religionem
iuratur, ido-
la publicè
exuruntur,
eo nimirū

& discessum ab ar-
mis. A Ferdinando
missa fuerunt illis au-
xilia, quæ ad Rhenū
usq; peruenerant. In-
ter alia pactum fuit
ne religionis causa
bellum inter ipsos es-
set, utq; deinceps à
maledictis abstinere-
tur, constituta graui
pœna. lib. 6.

Gallie rex bello in
fœliciter in Italia ge-
sto, amisso exercitu,
mortuo Lautrecho,
per ipsorū
Andræa Auria Ge-
nuate, rei naualis sci-
entia clarissimo du-
ce, desertore atque
transfuga, ad pacem
animum adiecit. Ita-
que Cameraci oppi-
do Belgicæ conueni-
unt Margarita Cæ-
saris amita, & Aloii-
sia regis mater, pa-
cemq; Augusto men-
se faciunt hoc pacto,
Burgundiam Cæsar
Gallo permittit, si
marem è sorore susci-
piat. Rex uerò pro

libe-

1529

Resp.

Relig.

Respub.

Relig.

Solicitatione Lantgrauij, Lutherus ac cū eo è Saxonia Melancthon, et Ionas: ab Heluetijs Zuiglius et Oecolampadius, Argentorato Bucerus: Noriberga Osiander, ad ineundam doctrinæ dominiæ concordiam, Marpurgi conueniunt. Verum cū propter grassantis uim morbi necessario interrumpetur eorum collocutio,

to Elector Saxonie, Georgius Brandenburgicus, Ernestus et Franciscus Luneburgici, Lantgrauius, Anhaltius, suæque intercessionis hanc potissimū causam, Aprilis die decima nona, scripto edunt, quòd de paucorum sententia, non liceat à comuni totius imperij decreto Spirensi superiore recedere. Deinde ad singula posterioris huius decreti capita respondent, quibus se teneri nec uelle nec debere protestantur. Inde nimium dicti Protestantes. his se coniungunt primi nominis ciuitates Argentina, Noriberga, Ulma, Constantia, Rutelinga, Vuinsemiū, Memminga, Lindauia, Campodunum, Hailbrunum, Isna, Vuissiburgum, Norlinga, Sanguallum. Post appellationis formulam con-

die, quem Pontificij cernerum uocant, dissiporum in cinerem rediguntur, atque ità amicè disceditur. lib. 6.

Erasmus propter religionis mutationem, et suspicionis periculum, Basilea migrat Friburgum, Ferdinandi regis oppidum. lib. 6.

liberatione filiorum Cesari dependit aureorum millia uicicentena, et in his debitum Anglicanum. Caput illud ante triennium in Hispania additum de profugandis Lutheranis, repetitur, ac de nouo confirmatur. lib. 6.

Cesar ex Hispanijs Genuam appellit. lib. 6.

Turca sollicitatus à Vayuōda, cum magno exercitu per Ungariam profectus, Viennam Austriæ ad Idus Septembris obsidet. Sed cū nihil proficeret, tandē postridie Idus Octobris, soluit obsidionem, amissis in reditu multis hominum millibus. Is Vayuōdam abiens Buda regem constituit. lib. 6.

Franciscus Sfortia,

C iij

1529

Respub.

Relig.

Resp.

Religio.

tandem Jub
Octobris
initium pla
cidè & ami
cè discedi=
tur. lib. 6.

Erasmus
Nouembri
mense, libel
lum edit ad
uersus quos
dam qui se=
se falso ia=
Etant Euan
gelicos.
Huic scri=
pto respon
dent Argen
tineses
Theologi.
lib. 6.

cipiunt, & edunt:
rem omnem ordine
commemorant, ac
demum ab omni a=
ctione Spirensi et de
creto ibi facto pro=
uocāt ad Casarem,
ad futurum genera=
le, uel Germanica
nationis legitimum
cōcilium, ad omnes
deniq; nō suspectos
iudices, ac simul le=
gationem ad Cesa=
rem hac de re decer=
nunt. lib. 6.

Per totam Ger=
maniam homines su
dore pestifero corre
pti, magno nume=
ro, partim intra 24
horam moriuntur,
partim cum uirus
exsudassent, ualetu
dinem paulatim re=
cuperant. Fuit etiā
eodē tēpore frumen
ti ac uini tenuissi=
mus prouētus. li. 6.

Mense Octobri, le
gati principum atq;
ciuitatū Protestan=
tū Schuabachi, ad
incundū religionis

intercessione Clementis
septimi, cum Casare pa
ciscitur nongētis aureo
rū millibus, ducatumq;
Mediolanēsem recipit.
lib. 6.

Protestantium lega=
ti Placentie 12 die Se=
ptembris, Casari postu
lata sua scripto compre
hensa tradūt, strictimq;
ac breuiter intercessio=
nem suā ad Spirensē de=
cretum, atq; legitimas
eius causas cōmemorāt:
orant tandem Casarem
ne ob eam commoueri,
nēue grauius eam ferre
uelit. lib. 7.

Decima tertia die O=
ctobris, cum Casar lega
tis Protestantium ita re
spondisset, ut minas eti=
am adijceret, si perge
rent à cæteris in religio=
ne dissentire, appellatio
nis formulā uti erat con
cepta, ei curant exhibe
ri. Casar iubet capitis
denunciata pœna, ut ne
discedant, nēue quē suo
rum aliquò mittant, ne
ad principes suos quic=
quam perscribant. Mi=
chael

Relig. *causa foedus, cōueniunt. Verum cum Argentinēses ac Vlmenses legati de cōprobanda per omnia Saxonum doctrina (nam hoc illis propositum fuerat, ut in eandē cum reliquis doctrinae sententiā conuenirent) nihil sibi mandatum esse dicerent, nec se prius unquam fuisse monitos: iccirco Smalcaldiae alter cōuentus ad eam rem, Idibus Decembris indictus est. li. 6.*

Senatus Noribergicus acceptis Cadeni literis, Saxonem ilico monet, Lantgrauium, ac ceteros socios: placet ut sub finē Nouembris Smalcaldiae conueniant. lib. 7.

Smalcaldiae, cum Saxo doctrinae consensionē urgeret, Argentinenses autem atq; Vlmenses ipsi nō assentirētur, hoc tandem conuenit, ut qui doctrinam quam Saxo proposuisset, approbare atque profiteri uellent, Noribergā uenirent ad sextum Ianuarij diem anni sequentis, delibrandi causa, quid deinceps agendum esset. lib. 7.

chael Cadenus Noribergēsis, qui tum forte aberat, nec e dicto tenebatur, omnia ad suos perscribit. Idem libellum egregiē adornatum, in quo summa totius religionis capita inerant, acceptū à Lantgrauiio Caesari porrigit, Caesar uicissim Hispano cuidam episcopo, qui postea calumniatus Caesari percōtanti refert, eo libro Christiano magistratui adimius gladij. Caesar penultimo demum Octobris die, Parma dimittit à se ceteros protestantium legatos, solum Cadenū manere iubet capitibus indicta poena nisi pareat. Is autem cum de periculo suo cognosceret, clam reuertit, & quidem quā potuit celeriter in patriam. lib.

1530 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

Ianuarij die quinto, Argentinenses fœdus ineunt in annos quindecim cum Tigurinis, Bernatibus, & Basiliensibus, quò uim sibi ob doctrinam Euangelij illatam depellant. Senatus imperij grauius apud eos de eare conqueritur. lib. 7.

Noribergæ cum paucarum ciuitatum legati conuenissent, deliberatur quam ratione in proximo conuentu, quem à Cesare breui indictum iri sperarent, se gererent, quidq; singuli proponerent. Ita quarto Idus Ianuarij disceditur. lib. 7.

Elector Saxonie primus uenit Augustam cum filio Ioanne Friderico, atq; suis Theologis. lib. 7.

Vlmenses cum honoris causa Cesari irent obuiam, repulsi sunt, propter superioris anni protestationem. lib. 7.

Cesar cum Augustam uenisset, principibus protestantibus denunciat, ut et secum ad sint Missæ, et concionatores

Augustani iubentur præstidii quod urbi tuendæ eius causa imposuerant, deponere, alios à Cesare conscriptos milites recipere, portamq; unam urbis ipsi Cesari committere. lib. 7.

Cesar edicit per præconem, graui cõstituta pœna, ut utriusque partis concionatores desi-

Cesar 21 Ianuar. Bononie per literas ad Germanos, indicit comitia Augustæ, ad diem octauum Aprilis. lib. 7.

Cesar 24 Februarij die, Bononie maximo cum apparatu atq; splendore, inauguratur à Pontifice, cum prius uerbis cõceptis iurasset, perpetuum se pontificiæ dignitatis futurum defensorem. lib. 7.

Bononia profectus Cesar,

1530 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

tores suos cessare iubeant: Illi neq; adsunt neque suos cessare iubent, quod id iniquum esse diceret, ante causæ cognitio = nem. lib. 7.

Iunij die 20, fit initium actionis, ac primo Fridericus Palatinus nomine Cæsaris longam habet orationem, de perpetuandis in Turcam auxilijs, et de secundandis religionis discordijs. lib. 7.

Electores Saxoniæ, post multam tandem theologorum disceptationem, Cæsari missam adituro, eius iussu, pro more ueteri, præfert, ipsique ut suo satisfaciatur officio, quandiu fit missa, præsto est. lib. 7.

Iunij die 26, ciuitatum omnium legati domum Cæsaris conuocantur, atq; inter cætera, protestantes per Fridericum Palatinum, uiolati Vuormaciensis decreti accusantur, ac causam cur id fecerint rogantur. Ii impetrato ad respondendum spacio, septima Iulij, eas causas adferunt, quas ante ipsorum legati missi in Italiam, exposuerant.

Fridericum Mantuanum ducem constituit, qui prius fuerat Marchio. lib. 7.

Eleonora soror Imperatoris, Galliarum regis uxor, ex Hispania uenit in Galliam, cum regis liberis Fræncisco & Hærico, qui iam totum quadriennum ibi fuerant obsessi, parentis loco. lib. 7.

Pontifex legatum mittit ad Ferdinandum regem, Petrum Paulum Vergerium Iurisconsultum

Religio.

Conuenit tandem, ut ipsi decre-
ti Vuormaciensis capita, qui-
bus se grauari putent, scripto
comprehendant. lib. 7.

Argentinenses, Constantien-
ses, Memingi, Lindauij, qui de
ccena Domini non idem quod
Saxones sentiebant, doctrinae
suae confessionem, scriptam &
ipsi tradunt Caesari. lib. 7.

Recitantur iussu Caesaris con-
fessionis Saxonicae confutatio,
scripta ab Eccio & socijs, ac de
Saxonica nonnulla capita ad-
mittuntur de ceremonijs uideli-
cet, si cum Romanis conueni-
rent: hoc enim erat additum, cae-
tera reiiciuntur multis patrum
& conciliorum adductis testi-
monijs. lib. 7.

Saxoniae princeps petit exē-
plum cōfutationis, ut ei respon-
deatur. Caesar ait sat esse dispu-
tationum, urgetq; ut ad Ponti-
ficias partes redeat: exemplum
tamen hac lege pollicetur, ne
quid typis edant. lib. 7.

Augusti die sexto Lantgra-
uius legatis relictis, Augusta di-
scedit. Caesar mandat Senatui
ne quem omnino sinat egredi:
stationes collocat in portis prae-
ter morem, conqueritur de di-

tum, man-
datq; impri-
mis omnem
nauet ope-
ram, ne Pro-
uinciae Ger-
maniae con-
cilium fiat,
utq; Ferdi-
nandus om-
nem impe-
diat eius ge-
neris actio-
nem. Alium
ipse mittit,
cardinalem
uidelicet
Capegium,
ad conuen-
tum Augu-
stanum.
lib. 7.

Florenti-
ni ob eiectā
Mediceam
familiam, à
Caesarianis
ac Pontifi-
cijs copijs
obsessi, cum
ferè per an-
num obsi-
dionē tole-

1530

Respublica.

Relig. Resp.

Religio.

scessu Lantgrauij apud principes. It illum excusant per uxoris ualeitudinem. uicissim ipse propter eadem factam, & Germanorum ac Hispanorum disidia, praesidia à se collata esse praetexit. lib.7.

Deliguntur utrinq; septeni, post etiam terni, qui de religione conferrent, & omnes concordiae uias inirent. Cumq; in eo colloquio Melanchtho plus etiam quam socij uellēt, Pontificijs tribuisset: attamen conihil est profectum. lib.7.

Erasmus, Augusti mēsis decima octaua, Friburgo rescribit ad Campegiū Pōtificis legatum, atq; pro protestantibus deprecatur, sed mirabili artificio. Lutheri doctrinā (quā malorum cathenā uocat) ait ab Oceano

Solicitantur priuatim principes Protestantes nomine Caesaris, ut ad Pontificiam religionem redeant. Saxoni negat Caesar, ni ita faciat, Saxonicæ ditionis inaugurationē, quam petebat pro more Imperij: Georgio Brandeburgico minatur se Alberti, Casimiri sui fratris filij, tutelā adempturum: Lantgrauio spem inijcit resituendi Vlrichi principis Vuirtembergici, & componendæ, quam haberet cum Nassouio de Chattis, controuersie. lib.7.

Septembris die septimo, Caesar Protestantibus de futuro cōcilio pollicetur ac recipit, ea lege, ut ipsi interim Pontificis doctrinam sequantur. It quod de concilio recipiat, accipere, sed religionem ueram se muturos negare: contra Caesar spem

rassent, quarto Idus Augusti, certis cōditio = nibus, cum Ferrando Gonzaga paci scuntur: Alexādrū Medicū, cui Caesar filiā suam nothā Margaritam in matrimoniu promise rat, principem, iussu Caesaris, recipiunt: molē in urbe aduersus libertatē suam extrui ab

per=

1530 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

peruasiffe
usq; ad Hel
uetiorū fi=
nes: qui se=
etas ament,
animaduer
sione di=
gnos esse,
uerum esse
aliquid cō=
donandum
tam lubri=
co & peri=
culoso tem
pori. Emer
siffe tan=
dem eccle=
siam ex il=
lis Arriano
rum, Mani
cheorum,
Donatista=
rum atque
similium er
roribus: sic
præsenti
malo tem=
pus allatu=
rum medici
nam. tole=
rari Bohe=
mos: idem
Lutheranis
esse conce=
den=

omnem concilij adimere, ac minari
ni recedant à proposito: uicissim illi
concilium (quod esset in superiori=
bus comitijs decretum) urgere. Tan=
dem cum ad 18 Septembris diem Sa=
xo domum cogitaret, Cæsar petit ut
decretum conuentus, ad quatridu=
um solum expectet. lib. 7.

Septembris die 22, in confessu
principum recitatur decretum quod
ad religionem pertinebat. Eius hoc
erat caput, tametsi refutata esset
principum fidei cōfessio, dari tamen
eis deliberandi spatium usque ad 15
Aprilis diem, an redire uelint ad Ec=
clesiæ partes. Interim pacem colant,
ne quid innouent, libera sit quibus=
cunq; in ipsorum ditionibus ponti=
ficia religio. Post aliquot ultro ci=
troq; de doctrinæ defensione, com=
mutata uerba, Protestantes exem=
plū decreti sibi dari petunt, cui salua
conscientia se parere posse negant:
spacium tamen deliberandi postu=
lant, ad constitutum usque diem, sed
frustra. Nam Cæsar, quando parere
nolint, reliquū esse dicit, ut ipse cum
cæteris aliud decretum faciat, &
omnem rationem ineat cum Ponti=
fice atq; externis regibus, opprimen=
dæ atq; extinguendæ illius falsæ re=
ligionis. Postremo mandat ipsis atq;
iubet, ut Abbates, monachos atque

Alexan
dro pa=
tiuntur.
certam
reipubl.
formam
sibi à
Pontifi=
ce præ=
scribi,
atq; pri
marios
aliquot
Senato=
res capi
te trun=
cari.
lib. 7.

Ad hoc
tempus
exun=
dat Ty=
beris
Romæ,
maxi=
mo cum
terrore
ciuita=
tis, re=
stanti=
bus uen

1530 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

dēdum. Ait etiam initio Caesaris nomen ab omnibus non agnosci. Et Germanos quidem sic agnoscere, ut imperēt uerius quā pareant. lib. 7.

alios ecclesiastici ordinis in integrū restituant. lib. 7.

Principes protestantes, quoniam ita secum agatur, rem totam se Deo committere, profitentur: purgant se de bello rusticorum, cuius culpa in ipsos translata fuerat: ac tandem petita dimissione, relictis inibi legatis discedunt. lib. 7.

Electo Brandenburgico, cum pro Cesare uerba faceret, addiderat aliquid de uoluntate principum ad oppugnandam protestantium religionem, & subministranda Cesari in eam rem auxilia: ob eam causam Moguntinus, Treuirensis et Palatinus Saxoni & Lantgrauianis significant, hæc iniussu suo Brandenburgicum locutum esse, seque apud Cesarem professos esse contrarium. iccirco orant ne de se aliam quam de amicis opinionem cōcipiant. lib. 7.

Eadem omnino ratione, qua cum principibus, ac multo etiam acerbius, agitur cum ciuitatibus protestantibus, & ijs maximè quæ diuersam de cœna Domini à Saxonibus doctrinam sequebantur. Recitatur acerbissima doctrinæ quam profiterentur, & plena criminationum refutatio: cuius exemplū impetrare legati, quo responderent, nunquam potuerunt. Postremo iubentur do-

tis, & fluminis decurrentis impetū retro pellen-
tibus. Eadem calamitas et atrocior multo peruasit Batauos, ijsque finitimos populos, cum per ageres, quibus cōstringitur ijs locis, mare perrupisset, ac omnia secum longè, latèque in-

1530

Reipublica.

Relig. Reip.

Religio.

Strinam pontificiam sequi, & aduersus Turcam auxilia conferre. Ad ea respondent legati ciuitatum, auxilia se nisi pax publica fiat, conferre non posse: formulam quidem pacis esse conceptam, qua contineantur qui decretum factum approbent: Verum ea se excludi, uel diserte non contineri. Quod ad religionem attinet, urget superioribus comitijs iam decretum concilium, sibiq; securitatem eousq; concedi postulant. lib. 7.

uoluis=
set. lib.
7.

Luthe=
rus Cobur=
go in Fran=
conie fini=
bus, (quo
mandato
principis

uenerat, ut
tanto esset
Augustæ ui
cinius, si
quæ res for=
te ipsius re=
quireret cõ
siliium) li=
brum scri=
bit ad Epi=
scopos &
cæteros in
Augustano
conuentu
proceres:

hor=

Faber & Eccius, ob scriptas confutationes, honorariũ munus à principibus petunt, & impetrant. ac Faber quidem postea Viennensem Episcopatum est adeptus. lib. 7.

Saxones & socij legati petunt à Cesare, ut pacem etiam cum ipsis perinde ac cum cæteris faciat, & ut à Camera Imperij nulla sibi creetur molestia. Caesar utrunque negat fieri posse, 11 die Nouembris. Repulsam Legati passi, cum se alioqui conferre nihil ad sumptus Imperij posse declarassent, 13 Nouembris die discedunt. lib. 7.

Caesar transactionem, quam à Prussia principe factam esse cum rege Polonie supra docuimus, infirmat & rescindit, Nouembris die 14. lib. 7.

Nouembris die 19, Caesar nouum

1530 Religio.

Reipublica.

Relig. Reip.

hortatur eos & cōmonefacit officij, dē sas Pontificatus te nebras, impiā doctrinam, fœdos errores commonstrat. suam contrā doctrinā uerbo Dei consentaneā esse declarat: exprobrat illis crudelitatem et animum sanguinarium: tandem aduersus Deū iniri frustra consilia cōcludit. lib.7.

Lutherus rescribit ad Melancthonem, qui ex illa opessione Augusta-na, ualde perturbato erat animo atque anxio, totumque se dabat mœrori, suspirijs atq; lachrymis Erigit autem eum Lutherus per literas, atq; hortatur ad bene sperandum, & in Deo conquiescendum, aduersus omnes hominum impetus. Declarat autem in illa epistola que=

decretū promulgat, quo omnis Pontificia doctrina per singula capita confirmatur: contrariæ siue intercessionis siue appellationes infirmantur: Camera Imperij præscribitur ratio agendi in protestantes, ad eamque omnis eis aditus occluditur: qui sunt pōtificiæ religionis in Imperij fidem ac tutelam aduersus suos principes recipiuntur. Additur etiam aliquid de concilio impetrando, in dicendo intra sextum mensem, ac post annum inchoando. lib.7.

Nouembri mense, Langrauius sex annorum fœdus inquit cum Tigurinīs, Basiliensibus & Argentinensibus, ut si cui uis religionis causa fiat, mutuum præstetur auxilium. lib.7.

Citantur Electores Coloniā, ad finem Decembris mensis, creandi causa Romanorum regis. eò Saxo mittit filium cum consiliarijs, ut ei actioni tanquam Imperij libertati contrariæ, intercedat. lib.7.

Conueniunt Protestantes Smalcaldie 22 Decembris,

Pontifex pos.

1530 Religio.

Respublica.

Relig. Resp.

dam de traditionibus hominum, de coena Domini integra, de iurisdictione Episcoporum, ac monet interim, ne plus quam par est eis in eare indulgeat. lib. 7.

Bucerus Augusta de Saxonis Electoris ac sui magistratus uoluntate, conciliandae de Coena Domini doctrinae causa, proficiscitur ad Lutherum, cum quo conuenit ita, ut illinc iret ad Zuinglium & Heluetios, quo propius iungerentur animis atque sententia. lib. 7.

Lutherus de federe, causa religionis ineundo consultus, cum antea semper magistratui non esse resistendum docuisset, Iurisconsulti autem licere quibusdam in causis et
maxi-

ibique defendendi sui causa fecerunt. sed Argentoratum, Ulma, Constantia, Meringa, Lindauia, Campodunum, Heilprunum, Ruteltinga, Biberacum, Isna sic recipiunt, ut ad suos referant & discrete nunciet intra sextam hebdomadam, quid suae sit in ea re uoluntatis. Placuit etiam Daniae regem & Pomeranum, item Megelburgium principem, ac ciuitates Saxonicas atque maritimas esse sollicitandas ad hoc foedus. lib. 7.

Confederati principes, Smalcaldia 24. Decembris, dant literas ad Caesarem, atque illud quod de creando rege Romanorum, Imperatore supersite audierint, declinant esse contra morem & libertatem imperij, contra Caroli quarti legem, ac contra Caesaris ipsius iurandum. In eandem sententiam Elector Saxoniae rescribit ad collegas: idem faciunt reliqui principes, ac largitionem, de qua se inaudisse dicunt, contra legem Carolinam esse monent. lib. 7.

conuentum Augustanum Calcedis Decembris, dat literas ad Poloniam regem, quibus praefatus aliquid de Protestantium peruicacia, & praecleara Caesaris in opprimenda doctrina Lutheri, uoluntate, inuitat eum ad conciliu, atque ad iuuandam suam tantam sanctam uidelicet

IN GERMANIA.

EXT. GERM.

1530 Rel.

Respublica.

Relig. Resp.

maximè re= Principes ac ciuitates protestan=
ligionis as= tes, ultima Decembris die, petunt à
firmarent, Cæsare, ne religionis causa fisco per=
cedit ipse mittatur contra se actio. Id enim oc=
iuri ciuili, cultè concedi per decretum Augusta
quòd nō es= num. Verum nihil est impetratum.
se dicat ip= Cæsar enim acceptis Idibus Ianuarij
sum à Chri= literis, legatos dimittit sine respon=
sto condem= so, sibi que dicit esse longius ea de re
natum, sed deliberandum. lib. 7.
contra po=
tius confir= matum. lib.
8.

cet, cau= sam. In= dicturū autem se id esse in Italia signifi= cat. lib. 7.

IN GERMANIA.

EXT. GERM.

1531 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

Luthe= Ianuarij die quinta, Colonia, Fer= rus scriptū dinandus, rex Romanorum renun= edit, quo ciatur. Saxo, quod unū potest crea= monet in u= tioni se non consentire per filiū pro= niuersum testatur. Has causas prætexebat Cæ= omnes, ne sar, quòd multis regnis imperaret, magistratui nec posset esse perpetuo in Germa= ad bellū con= nia, & uero necesse esset aliquem, tra religio= rerum Imperij peritum & cui ipse nem inferen= fidere posset, secundum se creari, dum, mili= qui tanquam alterum Imperij ca= tiam impe= put, per suam absentiam Germaniæ ranti, ob= imperaret. Post creationem, 11 die Ia= temperent. nuarij, Aquis regno inauguratur: e= Futuros e= dicit deinde Cæsar per literas, & no= nim alioqui minatim protestantibus rescribit, ut

D ij

1531 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

se & uerita-
tis oppres-
siones, & a-
pertissimi
mēdacijs pro
pugnato-
res. lib. 8.

eum pro rege Romanorum agno-
scant. Lib. 7.

Rescribunt protestantes ad Gal-
lie & Anglie reges, ac commemo-
rato Euangelij toto progressu, &
explicata totius Augustani conuen-
tus actione, calumnias quibus uulgo
grauarentur, à se reiiciunt: ac primū
quod statum religionis mutasse di-
cantur, ut in bona ecclesiastica inua-
derent: deinde quòd magistratum
ac potestatem ecclesiasticam euer-
tant. Postremo orant ut Cæsarem,
ad hanc dissensionem disceptatione
ac legitimo concilio potius, quàm
ui & armis finiendam, impellant.
Tulerunt responsum Aprilis die 21
à Gallie, & tertia Maij ab Anglie
regibus, satis commodum. Gallie
rex etiam addebat nonnihil de Fran-
corum ac Germanorum coniunctio-
ne, de qua uide Sleidanum. lib. 8.

Vigesima nona Martij conue-
niunt Protestantes Smalcaldie, ac
primum quid actum sit cum princi-
pibus ac ciuitatibus, quas antea so-
licitari ad fœdus placuerat, quidq;
singuli responderint, commemora-
tur. Deliberatur de suffragijs exqui-
rendis, de conferenda in perpetua
& subitaria auxilia pecunia, de de-
ligendis ducibus, de recipiendis ijs
qui uelint, in societatem fœderis, de

1531 Relig.

Reipublica.

Relig. Reip

Bucerus constituendis procuratoribus & ad-
rogatus ab uocatis, qui pro se Camera respon-
Ulmēsis, deant. Georgius Brandeburgicus,
permissu Se Noriberga, Campodunum, Heilpru-
natus Ar- num, licet foedus recusarent, huic ta-
gentinēsis, men cautioni se coniungunt. De Fer-
ipforum di dinando idem quod antea statuunt,
tionis eccle non esse habendum pro rege Roma-
sias consti- norum. Francofurti indicitur alter
tuit, & re- conuentus ad 4 Iunii diem, quo &
ligionis for Saxonie princeps responsi formu-
mulam con lam adferat, ad illud Caesaris de Ro-
scribit, ad- manorum rege: & ciuitates expli-
iutus ab cent quid de eo statuunt, ac de defen-
Occolam- sione paranda, quid sibi sit proposti-
padio & tum. lib. 8.

Ambrosio
Blaurero.
lib. 8.

Adferuntur Smalcaldiam literae
Caesaris ad protestantes, Turcam es-
se in armis, ut aduersus eum conse-
rant auxilia. Illi respondent, si pax
secum ineatur, ac Camera aduersum
se inhibeat actio, tum se & perlu-
benter & copiose collaturos. Ceterū
quandiu fuerint & Camera & cæ-
terorum iniurijs expositi, & inique
& imprudenter se facturos, si sibi
ipsi præcidant defensionis neruos.
lib. 8.

Martio mense decedit è uita Ri-
chardus Elector, archiepiscopus Tre-
uirensis, non sine ueneni suspitione.
lib. 8.

Maria
soror
Caesaris
quæ Lu-
douico
Vnga-
ria regi
nupse-
rat, ue-
nit in
Belgiū.
Hæc Cæ-
sar ami-
tæ suæ
Marga-
ritæ,
quæ nu-
per de-
cesserat,
substi-
tuit &
regioni-
bus illis
præfi-
cit. lib.
8.

Cle-
menti se-
ptimo
lis erat
cum Al-
fonso du-
ce Fer-
D iij

Relig

Iunij die quarta, cum Protestantes Francofurti conuenissent, exponunt legati ciuitatum de rege Romanorum quid sui sit animi, uidelicet propter hoc nomen, nolle se incurere in offensionem, non modo Caesaris, sed etiam aliorum, qui sibi alioquin infesti religionis causa non sint futuri. Itaque se hoc Caesari condonare. Principes contra Caesarem ac Ferdinando rescribunt, quod contra morem ac libertatem imperij sit factum non se posse approbare, nec ipsi titulum tribuere Romanorum regis. lib. 8.

Actum erat superiori conuentu de recipiendis in foedus Heluetijs, nunc uero Saxo respondet per legatos, quia diuersum sentiant de coena Domini, ideo non esse recipiendos. lib. 8.

Agitur iterum de pace inter Caesarem ac protestantes, interuentu Moguntini Archiepiscopi ac Ludouici principis Palatini: indiciturque dies ad eam rem penultima Augusti mensis Smalcaldiae, cum hoc prius Caesar concessisset ut fiscus interim quiesceret. lib. 8.

Lis erat Viigando Bambergensi episcopo, cum Georgio Brandeburgico apud confederatos Sueuica pacificationis. Nam uiolari ius suum a Georgio querebatur episcopus. tandem con-

rariensi, de Rhegio & Mutina: tandem facto compromisso Caesarem deligunt arbitrum. Is in Belgio cum esset, pro Alfonso pronunciat. lib. 8.

Per totum ferè mensem Augusti apparet cometa. lib. 8.

1531

Respublica.

Relig.

Republ.

Relig.

uenerat inter eos, ut mense Iulio Norlingæ disceptatione res tota finiretur. Cum autem eò uetum esset, Georgius quæstio cognitionis esset ecclesiasticæ confœderatos recusat iudices, atq; ab omnibus eorum iam ante factis decretis prouocat ad futurum legitimum concilium. Illi instant ex fœderis legibus quæstionem hanc esse suæ cognitionis: nec eum ergo debuisse prius in eos conuenire, uel se coram eis defendere. tandem minantur, nisi pareat, se ex fœderis legibus esse in eum acturos. Is cõtra urget prouocationem, ac in ea se perstare profitetur. lib.8.

Cæsar componendi religionis causa, conuentum indicit Imperij Spiræ, ad idus Septembris. lib.8.

Vndecimo Cal. Septembris, ueniunt ad Saxonie principem à Cæsare Nassouius ac Nuenerius comites, ut de pace cum eo agerent, uerum placuit ut hæc tota actio in proximum imperij conuentum differretur. ac cum ex eorū uerbis appareret, quasi Cæsari persuasum esset, ipsum Zuinglij ac anabaptistarum doctrinam probare, purgat se de

Moritur Aloisia Francisci Gallie regis mater, Sabaudie ducis Caroli soror. lib.8.

Redintegratur bellum inter Heluetios, Tigurinos uidelicet ac quinquepagicos, cumq; intercessionem Gallie regis, ac ceterorum pagorū adduci quinquepagici ad rationem et otium nõ possent, Tigurini ac Bernates eos cõmeatu intercludunt, suiq; facti Septembris die nona, rationem scripto reddunt. lib.8.

Octobris die nona, quinquepagici signa proferrunt, tantaque

Zuinglius, un-

celeritate con-

D iiij

1531

Respublica.

Relig.

Respub.

<p>Relig.</p>	<p>eaere apud Legatos, & quæ sit sua de religione confessio, se dicit Augustæ declarasse. Contentunt ipsi ut Spiram ad conuentum ueniat, uel eò filium mittat. Is se facere posse negat, quia sibi sit iratus Cæsar. Permittat ergo ipsi ex suæ religionis præscripto Spiræ uiuere, caueat Luthe ro qui cum ipso sit uenturus, tum demum se ipsum ad conuentum esse uenturum recipit. lib.8.</p> <p>Conueniunt Smalcaldie ad constitutum diem Moguntini ac Palatini principis legati, cū Protestantibus, ut de pace agerent: uerum cū ab Augustani conuentus exitu initiū fieri uellent, ac ea tractari de quibus illic conuenire non potuisset: Protestantium uero legati nullum se à suis principibus illius rei mādatum habere dicerent, nec se potuisse diuinare de ea re actum iri, ut mandatum exquirerent: cumq; esset utrinq; de mandatis disputatum, hoc tantum decernitur secunda die Septembris, ut cum Saxo atq; Lantgrauius quid sui sociorumq; suorum consilij esset, perscripsissent (quod quam primum fieri deberet) tum Spi re cōuenirent ad eum diem, qui Moguntino ac Palatino inter-</p>	<p>decima die Octobris, in prælio quin que pagi corū ad uersus Tigurinos, cæditur etiā ipse inter cæteros. subierat enim hoc periculum, tū quia ita est apud Heluetios in more positū, ut unācum ipsis Ecclesie minister primarius, prodeat in aciem, tū quia si infœ-</p>	<p>tendunt ut in Tigurinorum finibus intra tertium diem Tigurinū præsidium circiter mille militū, nec opinantem opprimerent. auderant quidem auxiliares copie Tiguro missæ, et suos è fastigio montis laborantes in conualle prospectare poterant, sed eis auxilio nisi singulares descendere non poterant: eaque res & fugæ & cladis Tigurinis causam dedit. lib.8.</p> <p>Tigurini quibus auxilia Bafleia, Scaphusia, Sangallo, Mulhusio uenissent, iterum educunt in aciem, stantq; noctu in monte insidijs, ut Tigurium uicinum</p>
---------------	--	--	---

1531

Respublica.

Relig. Respub.

<p>Relig.</p> <p>cessoribus uisus esset. Postmodū autem, Octobris uidelicet initio, rescribūt Saxo & Lantgrauius, Moguntino atq; Palatino, uideri sibi sine theologis nihil agi cum fructu posse, cōcilio autem, quod toties sit promissum, & tantisperdum inchoetur, publica pace uehemēter opus esse. Quod si ad eam incundam conuocentur, non se defuturos: Si uero ut doctrina fiat disceptatio, cum sibi ac theologis, impriusq; Luthero cautum erit, & libera Spiræ religio sua cuique permissa, tum demum se adfuturos esse dicunt, nisi grauior aliqua causa prohibeat. lib.8.</p> <p>Cæsar conuentū, quem paulo ante indixerat Spiræ ad idus Septembris, propter bellū Turcicum reijcit in mensem Ianuariū anni sequentis Ratisponam, ut Austriæ tanto sit uiciniior. lib.8.</p> <p>Francofurti 19 Decembris, Protestantes, quod reliquū erat de paranda defensione, perficiunt, ac Goslaricenses, Embencenses, & Eslingenses in foedus recipiunt. lib.8.</p>	<p>liciter absente se pugnatum esset, calamitas & inuidiā tuebat. natus erat annos 44, cum occisus est, minor Luthe- ro qua- tuor an- nis. lib. 8.</p> <p>Sub finē No- uēbris, Oecolā- padius 49 an- nos na- tus, è ui- ta foelici- ter disce- dit. lib. 8.</p>	<p>oppidum ad pri- mum lunæ splen- dorem ex impro- uiso capiant: ue- rum hostes, cum id per indicium accepissent, cele- riter arreptis ar- mis ante lucem procedunt, & il- los incautos op- primunt. Victi tamen Tigurini de religionis stu- dio nihil remit- tunt. Pax tan- dem fit inter Hel- uetios hac lege, ut Tigurini, Ba- silienses & socij recedant à foede- re Lantgrauia- no atq; Argenti- nensi: quinque- pagici uero ab eo quod habeāt cum Ferdinādo. Itaq; redditis li- teris, quibus in- uicem teneban- tur, dissoluta fuit hæc utrobq; cō- foederatio. lib.8.</p>
--	---	---

1532

Respub.

Relig. Respub.

Religio.

Bernardus

Rotman-

nus qui po-

ste a factus

est Anaba-

ptista sum-

mus, hoc an-

no purè do-

cet Euange-

lium, in tem-

plo diui

Mauricij

prope Mo-

nasterium:

ac paulò

post opera

ciuium quo-

rundam in

urbem reci-

pitur: quò

mox euocat

Marpurgo

binos docto-

res, qui se-

cum prædi-

cent Euan-

gelium. lib.

10.

Cum Cæsar Ratisbonam pergeret, placuit inter principes, ut ad initium Aprilis, iterum Schuinfurti de Mœnũ de pace inter eos ageretur: habentq; Moguntinus ac Palatinus principes eius rei à Cæsare sibi mandatã actionẽ. lib. 8.

Offertur Schuinfurti pax protestantibus, his præsertim conditionibus, ut intra fines Augustanæ confessionis sese contineant, cunq; Zuinglianis ac Anabaptistis nihil habeant commune. Itẽ ut Cæsari ac Romanorũ regi pareant. Ii cum fere ceteras leges omnes reciperent, in hac postrema potissimum resistunt, ac grauius cum Palatino ac Moguntino exostulant, quòd ei rei tam magni momenti, ac tam Germanicæ libertati contrariæ consenserint. Quid autem in ea re desiderent, ac quid requirant à Cæsare, per scriptum & ob signatũ exhibent. eius hoc erat primum caput, ut Ferdinandus rex ab instituto desisteret, neque pro Romanorũ rege se gereret. Postea, si fortẽ Cæsari opus esset adiutore, præscribebant grauissimas conditiones, quibus rex Romanorũ crearetur, & eas ferè quibus creatur Imperator. require eas si lubet, ab ipso Sleidano. lib. 8.

Christiernus Danicæ rex, iam per decem annos exul, ut supra diximus, comparatã classẽ, cogitabat amissa recuperare, sed captus mari custodiæ traditur. eodẽ fere tempore filius eius adolescens, quem Cæsar auunculus educabat, mortẽ obiit. lib. 8.

Solymanus Turcarum Imperator, cum Belgradum uenisset deflectit ad læuam, & Giuntum oppidum arcemq; frustra

1532

Respublica.

Relig.

Resp.

Religio.

Senatus
Monasteri-
ensis cum
Pontificios
rogasset, an
sua dogma-
ta ex uerbo
Dei propu-
gnare uel-
lent, quæ do-
ctores noui
mendacij ar-
guerent, ijq;
nihil se ha-
bere sateren-
tur, quo se
defenderet,
iubet ut ijs
docendi lo-
co cedant,
qui puram
Euangelij
doctrinam
sint populo
annunciatu-
ri. lib. 10.

Saxo, Lantgrauus, ac Baua-
riæ principes, inierant fœdus cū
Galliæ rege Germaniæ liberta-
tis tuendæ causâ. Et Galliæ qui-
dem rex aureorum millia cente-
na deposuerat apud Bauaros,
quo essent in promptu, si neces-
sitas postularet. Eares eorum ani-
mos ad tuendam maiori constan-
tia suam libertatem, erigebat.
Iccirco cum inter eos & princi-
pes intercessores, Palatinum ui-
delicet atque Moguntinum mi-
nimè conueniret, hoc tantum sta-
tutum est, ut iterum Noribergæ
ad eam rem conuenirent ad ter-
tium Iunii diem. lib. 8.

Habentur à Cesare Ratisbo-
næ comitia. Ibi Cæsar certam
spem iniicit de concilio, quod si
à Pontifice non possit impetra-
ri, in publico Imperij conuentu
rationem remedij se initurū pro-
fitetur. lib. 8.

Datum fuerat in Augustano
conuentu negotium certis prin-
cipibus, ut Camera Imperialis
emendandæ rationē inirēt: eius
rei modò conceptam formulam
Cæsari exhibent. Is communica-
to cū principibus consilio, post-
quam nonnihil adiecisset, eam
sancit & confirmat. lib. 8.

stra tentat,
propugnante
fortiter
Nicolao
Iurixio.
lib. 8.

Casonus
quindecim
millium e-
quitū Tur-
carū dux,
cum præda
tum Linci-
um usq; su-
pra Vien-
nā excurrif-
set, ac iam
pedē refer-
ret, incidit
in agmen
Germano-
rum mili-
tum à qui-
bus pluri-
bus locis ad
internecio-
nem prope
cōcisus, tan-
dem et ipse
interfectus
est. lib. 8.

1532

Respub.

Relig.

Resp.

Relig.

Cum paulò antè Imperij Camera Albertum Brandenburgicū Prussiae principem ob datam Poloniae regi fidē proscripsisset, iā in hoc cōuentu per legatum Poloniae regis, & Vualterū Crombergum, de Prussia disputatur, sitne in ditione Imperij, an uerò in Poloniae regis clientela. lib. 8.

Pontificij
Monasteri-
enses ac
summi tem-
pli canoni-
ci irati urbe
excedunt:
uias omnes
occupāt ne
quid in ur-
bē annonae
importe-
tur: Telge-
to senatum
per literas
ut se restitua-
t monent,
ni faciat,
bellum de-
nunciant.
lib. 10.

Monasteri-
enses 24 De-
cembris,
Telgeti, Pō-
tificios in-

His in Comitijis cum Turca iam premeret Austriam, decernuntur aduersus eum auxilia, sic ut ordines Imperij non pecuniā, sed militem in hoc bellum subministrant. Ita ab hoc conuentu 26 Iulij die, disceditur. lib. 8.

Noribergae, licet summa dissensionis de Romanorum rege, inter protestantes & principes intercessores conciliari nō posset: attamen propter irruentem in Austriam Turcam, pax inicitur cum ipsis, ita ut in Turcicū bellum conferant auxilia, Camera Imperiali interdicatur omni adusque concilium actione. Decreta est pax ista 23 Iulij die: confirmata uerò per Caesarem Augustum mensis die secunda. lib. 8.

Ad idus Augusti Saxonie princeps Elector diem supremū clau-

Solymanus Gratiū usq; Stiriae oppidū progressus, cum à Caesare castris omnibus ad Viennā positis expectaretur, tandem consilium mutat, nullaq; rememorabili perfecta, reuertit in patriam. lib. 8.

Caesar reiecta eorū sententia qui persequendum hostem censebāt, dimittit exercitū, & Vienna contendit in Italiam. li. 8.

Caesar Mantua rescribit ad ordines Imperij, se

1532

Reipub.

Relig.

Resp.

Religio. dit: ei succedit Ioannes
Fridericus filius. lib. 8.
cautos op= Cum Cæsar ex bel=
primunt, ac lo Turcico properaret
omnes ca= in Italiam, Christopho=
ptiuos in ur rus ducis Vlrichi Vuir
bem abdu= tembergici filius, qui in
cunt. Iro= Cæsaris comitatu erat,
gati num proripit se ab eo, in ui=
posthac E= cinam Bauariam. Nam
uāgelij præ cum pater eius sua ditio
dicationem ne pulsus esset, solusq;
impedire co is superesset hæres, con
gitent, libe= filium hoc aduersus ip=
raliter re= sum inicum esse putaba
spondent se tur, ut ad externos abdu
daturus ope ctus, fieret ordinis eccle
ram ut ea ui siasfici. lib. 9.
geat. lib. 10.

in Italiā concilij cau=
sa esse profectum: ut
interim Ferdinando
Romanorū regi fra=
tri suo pareant. lib. 8.
Cæsar Bononiæ foe=
dus inicit cum pontifi=
ce ac cæteris Italia
dynastis, pro tuenda
Italia pace. Galli quæ
runtur de eare: pla=
cat tamen eos ponti=
fex, iniecta spe futura
breui eius dissolutio=
nis. Fœdus enim fece=
rat Pontifex obsecu=
tus tēpori. Cæterum
Italiā magnopere cu=
piebat Hispanis, quos
magna copia secum
Cæsar adduxerat, li=
berari. lib. 8.

1533 Relig.

Reipub.

Relig.

Resp.

Februarij die 14,
Senatus Monasteri=
ensis paciscitur cum
pontificijs, his legi=
bus, ut in sex tēplis
Euangeliū purè do=
ceatur, summum tē=
Legatus pontificis Vi
nariæ Saxonie princi=
pem alloquitur, Pontifi
cemq; declarat conciliū
instituisse Placentiæ, uel
Bononiæ, uel Mantuæ,
quæ sit urbs Imperij:

Cæsar ex
Italia nauigat in Hi=
spaniam mi
se Martio.
lib. 8.

1533 Relig. Resp. Religio. Resp.

plum Pontificijs re- linquatur. lib. 10.	sed ne indiceret hoc ad- huc obsuisse, quod pri- us constare inter princi-	Pontifex rescribit ad Petru Pau-
Ioannes Leidenfis farcinator Hollan- dus, & Hermannus Stapreda, ille clam, hic publicè, Rot- manni factus colle- ga, doctrinam Ana- baptisticam Mona- sterij disseminant. Rotmānus primum ijs repugnat: Sena- tus eos urbe pellit: redeunt tamen. di- sputatur publicè, Rotmannus fit ana- baptista: confutan- tur ab Hermanno Buschio: publico se- natus decreto pellun- tur urbe, clam tamē redeunt, ac sibi tan- to numero sectato- res conciliant, ut cō- cionatores eijciant. disputationem sub- terfugiunt. Discu- runt per urbem, qua si diuino numine af- flati, populūq; ad pœnitentiam & ad secundum baptismū	pes oporteat, de modo & ordine actionis, uide- licet ut liberum habea- tur, ut se omnes ei subij- ciant, ut adsint omnes uel legatos mittant, si qui neutrum fecerint, ut nihilominus à Cæsare et reliquis regibus ad pa- rendum adigantur. hæc capita scripto compre- hensa tradit electori, ac promittit, si commodè ipse et reliqui principes respondeant, futurū ut concilium intra sex men- ses indicatur, inchoetur autem intra annum. Sa- xo sumpto ad deliberan- dum spatium, respōdet fo- re commodius, ut unum Pontifex habeat ab om- nibus Protestantibus re- spōsum. Itaq; cū om- nes Smalcaldie ad 24 Iunij diem, conuenire de- beant, orat ut illius tem- poris moram leniter fe- rat: futurum ut ad illud ter omnes, Pontifici uel	lum Verge- rium, suum apud Ferdi- nandum re- gem legatū, quia Rhegi- nus episco- pus iā tum erat etate prouectus, ut si quid il- li impedi- menti acci- dat, ne pos- sit obire le- gationē, ip- se in illius lo- cum succe- dat: Impri- mis autē ut meminerit quæ sua sit de concilio mens ac uo- luntas. man- datis igitur, atq; formu- le præscri- ptæ diligen- ter insistat, nec ipsum

1533 Religio.

Respub.

Relig.

Resp.

prouocant: parent e
populo multi, par-
tim metu, partim
ignorantia: forum
occupant, tormenta
bellica & curiam in-
uadunt, multis uim
faciunt. Contrarie
partis ciues contra
uim se muniunt: tan-
de fit pax inter eos
hac lege, ut domum
redeant, suam quis-
que religionē sequa-
tur, et otium colant.
Ea pactio Rotman-
no et Bernardo Cni-
perdolingo factio-
nis huius facile prin-
cipi, nō diu placuit.
excitant enim ex ui-
cinis locis sui simi-
les homines, à rebus
domesticis male con-
stitutos, eosq; spe for-
tunæ commodioris
ac rerum nouarum,
ad se alliciunt, ma-
gnosq; numero per-
trahunt Monasteri-
um. lib. 10.

Georgius Saxonie
princeps, 70 Lip-

per legatos, uel scripto
respondeant. lib. 8.

Ultima die Iunii, scri-
pto respondent Prote-
stantes ad illud Pontifi-
cis de concilio, Expe-
ctasse se ex Imperij de-
cretis, liberum in Ger-
mania, in quo tota reli-
gionis controuersia, nō
à Pōtifice uel eius emis-
sarijs, sed à uiris bonis
& æquis iudicibus di-
sceptaretur: nō ex scho-
lasticorum libris, sed ex
solis biblijs: iam uerò
Pontificem qui sit prin-
ceps aduersarius, qui iā
ipsorum doctrinam nō
solum præiudicio, sed
etiam flammis damna-
uerit, ipsum nimirum si
bi iudicis partes in hac
disceptatione sumere,
extra Germaniam con-
cilium indicere, reges si-
bi ad uim atque facinus
conciliare. Tandem Cæ-
sarem orant (cui sua om-
nia subijciunt) ne se pu-
tet propterea legitimū
cōcilium subterfugere:
sed curet potius, ut co-

in angustias
ac necessita-
tem concilij
peragendi
conijciat, e-
tiam si maxi-
me rex Fer-
dinandus in-
sistet & ur-
geat. lib. 8.

Pontifex, in
regis grati-
am quatuor
Gallos cre-
at Cardina-
les, Odetū
Castilioneū,
Philippum
Boloniciū,
Claudium
Gyurium,
et Ioannem
Venerium.
lib. 9.

153 Religio.

Respub.

Relig. Respu.

senses ciues ob Lu-
theri doctrinam ur-
be pellit. Ii coena cō-
municare nisi sub u-
traq; specie corpo-
ris & sanguinis nol-
lebant. Conqueri-
tur etiam de Luthe-
ro apud principem
Electorem, quod nō
solum sibi conuicie-
tur, sed suum etiam
populum ad rebel-
lionē excitet. Suase-
rat enim per episto-
lam Lutherus Lip-
sensis, ut pericu-
lum subirēt potius,
quā facerent quic-
quam contra cōsci-
entiam. Resellit Lu-
therus eam crimina-
tionem edito libel-
lo, ac per epistolam
Lipsenses ciues exu-
les consolatur. lib.
9.

gatur quale & ipsi
postulauerint sem-
per, & cogi sit æ-
quissimum. lib. 8.
Smalcaldia, post-
quam ita responsum
est, statuitur ut pu-
blicè responsum eda-
tur, ut ad Camera
iudices, qui litē nō-
nullis religionis cau-
sa tum mouebant,
ad Palatinū & Mo-
guntinum principes
legati mittātur, atq;
Caesari res hæc de cō-
cilio tota perscriba-
tur. lib. 9.

Lantgrauius per
absentiam Caesaris,
Ulrichi Vuirtem-
bergici propinqui
sui, qui ditione sua
pulsus erat, restitu-
tionem molitur, pro-
fectusq; in Galliam
agrū Mompelicar-
tum accepta pecu-
nia, regi oppignerat
Ulrichi nomine, ita
ut nisi intra tertium
annum luat, sit Gal-
liae regni heredita-
rius. lib. 9.

Conueniunt
Masilia Gal-
liae rex, ac Cle-
mens septimus
Pontifex. initur
matrimonium
inter Henricū
principem Au-
relianum regis
filium, quinde-
cim annorum
adolefcentem,
ac Catharinam
Medices Clemen-
tis cognatam:
dispar coniu-
gium, ac uix ip-
si Pontifici an-
te peractas nu-
ptias, creditū,
sed quod ad sta-
tus Italiae mu-
tationem per-
tineret: uide a-
pud ipsum Slei-
danum, seriem
cognitionis Me-
diceæ familiae.
lib. 9.

1534 Relig.

Resp.

Religio.

Resp.

Oppidani Mona= sterienses præfer= tim locupletiores, cum uiderent urbem externis hominibus cõpleri, mense Februario subducunt se quam possunt cõmodissime, relictis in urbe Anabaptistis & promiscua plebe. lib. 10.

Anabaptistæ nouum senatum deligunt: uiciniam incendunt, uastant, diripiunt, cogunt omnes ad suam impietatem, qui non cõsentiunt, eos urbe pellunt, eorum bona occupant.

Cum autem Episcopus instaret urbem obsessurus, multique ex profugis in eius exercitum incidissent, hostium loco habiti sunt. Hæc res multos coegit uiros minime malos, cum utrinque sibi peri-

Monasterium urbs Vuestphaliæ primi nominis quam Anabaptistæ occuparunt, obsidetur à Comite Francisco Valdecoco episcopo. mittunt ad eum auxilia, Hermānus Coloniensis archiepiscopus, et Ioannes Cluēsis princeps. cum autem eius periculum caperetur nulla spes esset, septem circum propugnacula extruunt, ut eam fame cogant ad deditonem. ad continuandam autem obsidionem, & suppeditandos belli sumptus, indicitur conuentus eorum principum ac ciuitatum que sunt Rhenanæ provincie, ad 12 Decembris diem hoc anno, Cõfluentiæ. lib. 9.

Lantgrauius cum

Angliæ rex, de senatus, ordinumque regni consilio, decretum facit quod se per Angliam Ecclesiæ capitulum proximum à Christo pronunciat, pœnamque constituit, si quis episcopo Romano supremam potestatem adscribat. Tributum etiam annuum (uulgo diui Petri denarios uocant) denegat, & ne qua pecunia Romam deinceps deferatur, grauissimis uerbis edicit. lib. 9.

Aurelij in Gallia, monachi Francisconi simulant reditum animæ uxoris Pretoris, que non ita

Martij die 23, Clemens septimus decedit litem, quam rex Angliæ Romæ habet, de cõnubio Catharinæ Ferdinandi regis Hispaniarum filie: inq; Cesaris gratiam secundam Catharinam pronūciat, cum rex anno ante Catharina repudiata & Maria eius filia pronūciata illegitima, duxisset Annam Boleniam. lib. 9.

1534 Relig.

Respub.

Religio.

Resp.

culū imminere pro
uiderent, inuitos
in urbe manere.
lib. 10.

Ioannes Mat-
theus, primi nomi-
nis inter Anabapti-
stas propheta, iu-
bet ut omnes bona
sua conferant in
commune, ut om-
nes libri, præter bi-
blia, cōburantur:
Hubertum Trute-
lingum Fabrum,
qui quid in eos ri-
diculum dixerat,
ipse sua manu con-
fodit. Tandem etiā
ipse cum se urbem
obsidione liberare
uelle diceret, pro-
piusq; ad castra ue-
nisset, à milite in-
terficitur. lib. 10.

Lutherus graui-
ter scribit in Eras-
mum, quòd is Chri-
stianam religionē
rideret, contemne-
ret, ac in dubiū uo-
caret. adductis au-
tem ipsius lucubra-

Vlricho Vuirtem-
bergico ad recupe-
randam eius ditio-
nem, copias primo
uere conscribunt,
ac educunt: Laufe-
ni in agro Vuirte-
bergico suos ho-
stes, 13 Maij, in su-
gam conijciunt:
Aspergum, Vra-
chum, Tubingam,
Nipham recipiūt.
In illa fuga Philip-
pus princeps Pala-
tinus, exercitus
Ferdinandici dux,
machina uulnera-
tus calcē pedis a-
misit, & captiuus
est abductus. lib.
9.

Cadami, quod
est oppidum Bo-
hemie, Iunij die
penultima, Mogū-
tinus archiepisco-
pus & Saxonie
princeps Georgi-
us, Lantgrauij so-
cer, inter Ferdinā-
dum regē & prin-
cipem Saxonie
transigunt. Saxo-

pridem in eorū
templo, sed mo-
dicè ac parcius
quàm ipsis æ-
quum uideretur,
sepulta fue-
rat. Eam finge-
bant se damna-
tam nunciare,
propter Luthe-
ri doctrinam.
detecta fraude,
præcipui rei
huius artifices
Lutetiae, iussu
regis damnati
sunt: sed quia
per hos fere di-
es grauis inci-
dit in Luthera-
nos persecu-
tio, & horum
pœna ad totius
ordinis inuidi-
am pertinere
uidebatur, &
ad Lutherano-
rum gratiam,
iccirco senten-
tia lenis illa
quidem pro tā-
to facinore,
executioni mā-
data non est,

Angliæ re-
gem quādā
incesserat
religio, siue
simularet,
siue ita re-
uera crede-
ret, quasi in-
cestum sibi
cum uxore
Catharina
matrimoni-
um interce-
deret, quod
illa fratri
eius Arturo
quatuorde-
cim anno-
rum adole-
scēti fuisset
prius collo-
cata. Vrget
itaq; diuor-
tium apud
Papā. Sed
is rem tam
lubricā ac
tanti mo-
menti pro-
ducit in lon-
gum tēpus,
dum quid
sit opus fa-
cto delibe-
ret.

1534 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

tionum aliquot lo-
cis id ipsum demō-
strat, & in scriben-
do flexiloquū esse
esse docet: & quo-
niam in rebus diui-
nis ad eum modū
ludat uerbis ambi-
guis, cum apertius
loqui possit atque
debeat, aduersus
ipsum interpretan-
da esse omnia con-
tendit. Huic dein-
de scripto respon-
det Erasmus, &
asperè quidē. Nā
omnium maximè
metuebat, ne sua
scripta uenirent in
contemptū. lib. 9.

Ioannes Leidenfis
Monasterij alter
inter Anabaptistas
propheta, templa
omnia destrui iu-
bet. lib. 10.

Cniperdolingus
sore uaticinatur,
ut qui sunt summo
in gradu collocati
deturbentur, alij

cum socijs hoc pa-
cto tenetur Fer-
dinandum habere
pro Romanorum
rege: Ferdinandus
uicissim perficere
apud Caesarem ut
fiscus cesset ab om-
ni actione: ut Cæ-
sar Saxonis suc-
cessionē in pater-
nis bonis & aui-
tis sanciat: pacta
etiam matrimonij
cum Cliuensi du-
ce approbet. lib. 9.

Iidem principes
paciscuntur inter
Ferdinandū ac Vl-
richum Vuirtem-
bergicum, spōden-
te pro eo atque
Lantgrauio, prin-
cipe Saxonie, ni-
starent cōuentio-
ni. Vrichus pacto
recipit ditionem,
sed gratia & bene-
ficio domus Au-
striacæ: quinetiam
si quando Vuirte-
bergicæ familie
deficiant masculi,

ipsiq; monachi
nulla grauiori
pœna multati,
è uinculis euase-
runt. lib. 9.

Clemens se-
ptimus Ponti-
fex è stomachi
morbo, cum
suadete medico
Curtio rationē
uictus mutasset
iam senex, ad
exitum fere Se-
ptembris dece-
dit è uita, suc-
cessoremq; ha-
bet Paulum ter-
tium Farnesi-
um. lib. 9.

Paulus terti-
us Pontifex A-
lexandrum ex
filio notho Pe-
tro Aloisio, ual-
de adolescentē,
& Ascanium
ex filia notha
Constantia, ne-
potes, creat car-
cines. Paulū
Vergerium euo-

ret. Cardi-
nalis Eboracensis An-
glus inte-
rim uidet re-
gem adama-
re quādam
Annam Bo-
leniā, que
Euangelij
doctrinam
amplecti se-
rebatur. mo-
net itaq; Pō-
tificem, su-
turū ut rex
Lutheranā
ducat, si ip-
se diuortū
cōfirmarit.
Verū non
expectata
Pontificis
sententia,
rex ducit
Boleniam,
ipsumq; E-
boracensem
exutum bo-
nis, grauisi-
mè multat.
Pontifex sa-
cto regis ir-
ritatus, tan-

1534	Relig.	Respub.	Relig.	Resp.
	autem infimæ conditio- nis emergant: ac paulo post ipse è Senatore fit carnifex. lib. 10.	redit ea ditio ad domum Au- striacam. Lan- gravius & Vl- richus intra cer- tum tempus ue- niam petere de- bēt à Ferdinan- do rege suppli- ces, aut ipsi, aut per legatos. Vi- de reliquas hu- ius pacis condi- tiones apud Slei- danum. lib. 8.	cat è Germa- nia, postea= que remit- tit, qui uer- bo conciliū promitte- ret ac etiam indiceret Mantue, re autem ue- ra impedi- ret, Cesarē reliquosq; reges ad ar- ma excita- ret, quibus conditioni- bus uellent concilium Protestan- tes cogno- sceret, ut omnino cō- tra quam uellent fie- ret, ac im- primis cau- tè atq; occul- tè ageret, ne fraus sub- esse per sen- tisceretur, quòd Cle- mente pon-	dem Martij die uigesimo tertio, in Cæ- saris gratiam secundum Ca- tharinam pro- nunciat, re- gisq; factum condemnat: cum tamen ipse plurimo- rum theolo- gorum ac ma- ximè, distri- buta pecu- nia, Parisien- sium Sorbo- nicorum ap- probatione, in sua fuisset sententia con- firmatus. lib. 9.
	Ioannes Leidenfis ui- am sibi munit ad regnū per duodecim uiros, quos ad rempub. admi- nistrandam constituit, multarum uxorū ma- trimonium sancit. tan- dem 8. Calend. Iulij ua- ticinio cuiusdam noui prophete aurificis, è propheta creatur rex, ut interfectis omnibus regibus ac principibus per uniuersum orbem, piorum regnum stabi- liat. Cniperdolingum nimium ipsum ineptē ac turpiter insanientē, ac solium etiam regium appetentem, per triduū in carcere detinet. In so- lio ipse sedens pro con- cione, cum omni regio apparatu, causas popu- li disceptat: eæ ferè om- nes erant de diuortijs. lib. 10.	Legatus Pon- tificis Paulus Vergerius indi- gnè tulit hanc Ferdinandi, cū principibus Lu- theranis pactio- nem. lib. 9.	Vlrichus pe- cuniam quam Gallie rexei pa- ctus erat in pi- gnus, serius ac- iam prope con- fecto bello reci- pit, culpa que- storis, qui hanc	Mediolani princeps Fran- ciscus Sfortia ducit in ma- trimonium Christinam, Danie regis captiui Chri-
	Obsessi Anabaptiste			

1534 Relig.

Reipub.

Relig.

Reip.

librum edunt de futuro
piorum regno, de iure
gladij quod ad Eccle-
siarum pastores perti-
neret: de conferendis in
commune bonis: de duo-
bus falsis prophetis Ro-
mano pontifice, ac Lu-
thero, quorum tamen
hic sit illo deterior.

Hæc dogmata scriptis
oppugnant Melanch-
thon, Iustus Menius, Vr-
banus Regius. lib. 10.

Monasterij prophete
iussu cõclamatur ad ar-
ma, concurritur, cœna-
tur simul à quatuor mil-
libus. Post cœnam suã,
celebrant eam quæ est
Domini, 26 doctores e-
mittunt. Rex è cœna
cõsurgit, militem quen-
dam captiuum obrun-
cat, ac postea redit ad
cœnam. lib. 10.

Doctores emissi do-
ctrinam Anabaptificã
in uicinis oppidis annũ
ciant, capiuntur, ac tor-
mentis subiecti, præter
unũ omnes capite mul-

moram interpo-
nit. Vlrichus in-
tra primum an-
num pignus luit.
Rex ei pecuniã,
quam præterea
non exigua sum-
ma crediderat, do-
no dedit. lib. 9.

Lantgrauius
20 die Iulij, dat
litteras ad Cæsa-
rem, quibus sibi
atq; Vlricho prin-
cipi condonari
petit. Cæsar Ca-
lend. Septembris,
Valentia ad ea re-
spondet, se misso
legato, quid esset
sue mentis nun-
ciasse: ut ex eo de
sua clementia stu-
dioq; pacis intel-
ligat. lib. 9.

Cõsuentiæ De-
cembri mense, fit
principum ac ci-
uitatum Rhena-
næ prouinciæ, is-
de quo diximus
supra conuentus.
his ultro se adiun-

ctifice dice-
ret accidis-
se. Mandat
etiã ut prin-
cipum ani-
mos accen-
dat in An-
gliæ regem,
cuius ditio-
nem in præ-
dam dare
cogitet oc-
cupanti: ui-
deat præ-
terea num-
quaratione
possint Lu-
therus ac
Melanch-
thon ab in-
stituto di-
moueri. lib.
9.

Nouem-
bri mense
Luteciæ,
crudelissi-
mè seuitur
in eos quos
uulgo uo-
cant Luthe-
ranos. Pro-
scriptæ sue

sterni, foro-
risq; Cæsa-
ris filiam.
Ei rex Gal-
liæ facturu-
erat bellũ,
nisi Clemẽ-
tis Pontifi-
cis inspera-
timors ac-
cidisset. lib.
9.

Ludoui-
cus, An-
dræ Grit-
ti Venetæ
reipub. du-
cis filius no-
thus, By-
zantiij su-
sceptus,
cũ apud
Solyman-
num tantã
inisset gra-
tiã, ut Illyri-
ci parti illi
quæ Vene-
tis proxima
est, domi-
nus & prin-
ceps consti-
ueretur,

stantur. Interrogati in quaestione aiunt, expectare eos qui sunt Monasterij, copias è Frisia & Hollàdia, simul ac uenerint regem suū proditurum in aciem ad interficiendos impios, & pietatis regnum instituentum. Quatuor in orbe prophetas esse, duos iustos, Dauidem & Leidensem, duos iniustos Pontificem ac Lutherum: Præterea Israelitarum exemplo, qui discedentes Aegyptiorum bona secum abstulerunt: sic se ciuium profugorū bona occupasse. lib. 10.

Rex Anabaptistarum proditionis metu (ciues enim oppressi fame, eum uinctum episcopo dedere cogitabant) deligit sibi duodecim duces, quibus singulas ciuitatis partes attribuit. Eos sibi promissis ac pollicitationibus priuatim conciliabat, recensendis nominatim prouincijs quas esset cuiq; eorū attributurus. spem etiam facit populo fore ut ad Pascha liberentur ab obsidione. lib. 10.

git Saxoniae principis. Decernuntur episcopo Monasteriensis auxilia subitaria, equites CCC, peditū millia tria in sex menses. placet etiam ut reliqui ordines interpellentur de auxilio atq; imprimis Ferdinandus, ut ad eam rem in mensem Aprile conuentum publicum indicat. li. 10.

Sub finem Decembris, principes, Confluentia, hortatur Monasterienses per literas ut ab insituto desistant, & se se suo legitimo magistratui dedant: ni pareant, Imperij totius uim & arma minantur, episcopo qui eos obsideat, non esse defutura. lib. 10.

rant iamq; quamprope esset ut eius filius Antonius Quinqueclesiensis episcopus, à Clemente septimo fieret Cardinalis, per occasionem si prodiret hoc tempore libellus gallicè scriptus, ridiculus quidem, sed tamè serius in Pontificios mercatores. lib. 9.

Prodit hoc tempore libellus gallicè scriptus, ridiculus quidem, sed tamè serius in Pontificios mercatores. lib. 9.

1555

Reipublica.

Relig. Reip.

Relig.	<p>Vere primo Lantgravius ad Ferdinandum regem proficiscitur, inter gratæ reconciliationis causa. Idem facit Vlrichus, sed post longam deliberationem. caput enim illud pacis, ut esset Austriacæ domus beneficiarius, indignissimè ferebat, ob idq; Saxoni atque Lantgrauio per aliquot tempus, grauitè fuit infensus. Egit tum Vergerius Roma reuersus de concilio cum Lantgrauio apud Ferdinandum: sed nullum ab eo responsum tulit. lib. 9.</p>	<p>Ianua rio men se rex Gallie Lutetiã uenit, suppli= catione ad deo= rum tẽ= pla insti tuit: con cionem ad popu lum ha= buit de religio= ne, con= tra Lu= theranis mũ quẽ uocant. Expia= tionis autẽ & placan= di numi nis diui ni cau= sa, sex miseros Christiã nos tan quam ui</p>	<p>Gallie rex, cum propter le= gatos Tur= cicos, qui apud illum erant, ac propter cru delitatẽ in Luthera= nos, uocari se in odium per Germa niam sci= ret, excusat se quibus= cunque po= test rationi bus per lĩe ras: ac de Turcis ait, allatas sibi esse pacis cõditiones, quas adhuc repudiarit semper, ac sit repudia turus, nisi ceteri reges ac princi= pes ea pace comprehẽ= dantur. De E iij</p>
	<p>Princeps Saxonie Viennam uenit, ac de Camera iudicibus agit cum Ferdinando. Protestantes, quia camera Imperialis iudices, contra pacem Noribergicam ac mandata Ferdinãdi, lites mouebant, quod eas merè nõ esse religiosas dicerent, Protestantes inquam, eos iccirco, cõcepta solenni quadam formula, recusant iudices, ut sibi inimicos & suspectos. Recusationis autem suæ, principes quosdam & Senatus deligunt arbitros. Illi neglectã recusatione in instituto perseuerant. Ob hanc maximè causam sese ad Ferdinandum confert Saxonie princeps, ac tandem, magna tamen contentione ac difficultate, perficit ut se rex promittat curaturum, ut ab omnibus causis, quas ipsi religiosas esse contendant, Camera supersedeat. lib. 9.</p>		

1535

Respublica.

Relig. Resp.

Relig.

Nouembri mense Vergerius Sa-
 conie principem offendit Pragæ, ex
 Austria redeuntem. Agit cum eo de
 concilio, dicitq; serio iam Pontificem
 le eo cogitare, pio uidelicet, libero,
 ac omnino tali, quale ipsi postulent,
 sine ulla conditione. Locum Pontifi-
 ci placere Mantuam, urbem nimirum
 Imperij, Germaniæ propinquam, de
 modo ac forma futurae actionis, in
 ipso conuentu iri disputatum. Inuitat
 eum igitur, ut ipse adsit, ac quanto-
 pere pacis ac religionis sit studiosus
 ostendat. Saxo, cum socijs delibera-
 re, se responsurum esse dicit, ac petit
 interim, ut quæ uerbo dixerit, scri-
 pto complectatur, ac sibi tradat. Ille
 paulo aliter ac dixerat rem describit,
 Mantuam uidelicet Casari ac Ferdi-
 nando regi & nunc placere & iam
 antea Clemente Pontifice placuisse.
 in Germania non esse tutum propter
 Sacramentarios ac Anabaptistas. Fal-
 si qui Pontificem de suo iure decessu-
 rum putant: ac eos etiam qui Cæsa-
 rem prouincie concilium in Germa-
 nia, Pontifice inuito, credant habi-
 turum. De cautione & fide dāda per
 obsides non esse quod sint tantopere
 solliciti. Mantuam enim urbem esse
 Imperij, ueruntamen ne id quidem, si
 uelint, ad iusti concilij actionem de-
 futurum. lib. 9.

Impera-
 tor Aprili
 mense, Bar-
 chinone, tra-
 ixit in A-
 phricā, Tu-
 netum ur-
 bem, & ar-
 cem Gole-
 tam capit,
 Muleassem
 regem re-
 stituit, sibi-
 que tributa-
 rium facit.
 Barbarossa
 Turcicus le

etimas, Lutheranis
 eodē ip-
 so die, fuisse eos
 diuersis
 nō eius reli-
 gionis quæ
 colitur in
 Germania,
 sed audaces
 ac facinoro-
 sos homi-
 nes, qui præ-
 textu reli-
 gionis, rei-
 publicæ mo-
 larentur exi-
 tium. lib. 9.

Vide a-
 sed audaces
 ac facinoro-
 sos homi-
 nes, qui præ-
 textu reli-
 gionis, rei-
 publicæ mo-
 larentur exi-
 tium. lib. 9.

Idoli Ge-
 nouesæ
 apud Pa-
 risienses,
 quod pu-
 blicè i-
 sta sup-
 plicati-
 one ge-
 statum
 fuit: Itē
 de sup-
 pliciorū
 crudeli-
 tate ad-
 uersus
 Christi-
 anos.

lib. 9.

Impera-
 tor Aprili
 mense, Bar-
 chinone, tra-
 ixit in A-
 phricā, Tu-
 netum ur-
 bem, & ar-
 cem Gole-
 tam capit,
 Muleassem
 regem re-
 stituit, sibi-
 que tributa-
 rium facit.
 Barbarossa
 Turcicus le

Monasterijs
 ad prin-
 cipum li-
 teras re-
 spōdēt,
 sed nihil
 ad rem.
 ad Lan-
 grauiū
 priua-
 tim mis-
 sis

1535 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

sis literis, de rege creato se conatur excusare, quod Dei mandato creauerint. unamittunt etiam suam de restitutionse librū, ac multis uerbis monent ut resipiscat, nec eis pergat bellum gerere. Lātgravius lecto libro quid in eo uituperaret annotat, suisq; mandat uti respondeant, interim rescribit non esse quod cause cognitionē sperēt, postquam se gerāt ad eum modum, ut

Ciuitates Imperij Eslingæ conueniunt, & ibi demum statuunt, eos qui antea Confluentiæ conuenissent, non habuisse ius ullum, onus ipsis imponendi, ac ita quicquam in Monasteriense bellū conferre recusant. Quod si quem hoc nomine periclitari contingat, inuicem auxilia promittunt. lib. 10.

Protestantes Smalcaldiæ Decembris die sexta conueniunt: respondent autem uigesima prima ad Pōtificis legationem, idem fere quod antea Clementi septimo responderant, ac quā non captiosum, non fraudulentum postulent concilium, declarant. uide supra quale responsum Clementi dederint anno 1533. ultima die Iunij. lib. 9.

Gulielmus Bellaius Langæus Legatus in hoc conuentu Gallie regem excusat de Christianorum supplicij sumptis in Gallia, eos nimirum non idem sensisse cum ipsis: præterea seditiones per regnum excitasse. commemorat de studio regis & beneuolentia erga eos, propter Gallorum ac Germanorum coniunctionem: nullum hostibus, regem contra ipsos esse laturum auxilium. cupere ipsum

gatus dilabitur, ac classem reparat. Cæsar in Siciliam se recipit. lib. 9.

Angliæ rex mense Iulio Ioannem Fischeum Rosensem Episcopum, & Thomam Morū, qui regni cancellarius fuerat, capite multari iubet. In neq; diuortium regis probabāt, neq; decretum, quo Pōtificis abrogata potestate, profitebatur se caput esse totius per Angliæ Ec-

1535 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

tam aperte Scri-
pturæ repugnēt.
respondent ite-
rum Lantgrauio
Monasterienses,
ac librum alium
mittunt popula-
ri lingua scriptū
de Scripturæ my-
sterijs. Is plenus
erat restitutionis
illius, & regni
iustitiæ, in quo
foli iusti impijs
omnibus oppres-
sis regnare debe-
rent. Lecto libro
Lantgravius ne-
gotium dat suis,
ut illum scriptu-
ræ auctoritate
refutent. lib. 10.

Februario mē-
se ex regis uxori-
bus una, populi
fame pereuntis
misericordia du-
cta, cum Deum
nolle dixisset ut
homines ad hūc
modum inedia
consumerentur,
ipsa regis mariti

maius

maximopere ut inter ipsos
primū, ac deinde inter om-
nes publico concilio, inea-
tur doctrinæ consensus. Ip-
sum eius conciliationis fu-
turum adiutorem & sociū.
Cupere autem cum primis,
si ipsis commodum sit, uel
Theologos doctos homines
mittere in Germaniam, uel
Germanis mittere è suis in
Galliam: ut de summa reli-
gionis inuicem conferant.
lib. 9.

Protestantes respondent
ad orationem legati regij,
Quando seditiosi illi fue-
rint, de quibus sit sumptum
supplicium, orare se ut si
qui sint in Gallia qui con-
fessionem Augustanam pro-
fiteantur, in posterum ne in
eos seuiatur. De eius bene-
uolentia fuisse pergratum:
ipsos uicissim in ijs quæ ad
Cæsarem & imperium ni-
hil attinent, nulli daturus
in ipsum auxilia. De conci-
liatione non stare per se
quo minus fiat, sed per Pon-
tificum fraudes & technas
qui concilium quale uelint
ipsi representare metuant.
Orare se regem, quoniam

clesiæ. Ros-
fensis capti-
uus creatus
est à Papa
Cardinalis.
lib. 9.

Franci-
scus Sfortia
Mediolani
princeps de-
cedit è uita
sine liberis,
sub finem
mensis O-
ctobris. lib.
9.

Cæsar è
Sicilia Nea-
polim ue-
nit. inde per
litteras con-
queritur a-
pud Prote-
stātes, quod
ipsos audie-
rit inuadere
Pontificio-
rum bona,
& cum in
iudicium ic-
circo uocen-
tur, obdu-
cere pacem

1535 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

manu capite ple
ctitur. ad hoc tã
crudele spectacu
lum, reliquæ u=
xores concinunt
& patri cœlesti
gratias agunt.
deinde choream
rex ducit; multi=
tudinem etiam,
cui præter panẽ
& salem nihil e=
rat reliqui, ad sal
tationem atq; læ
titiam cohorta=
tur. lib. 10.

Rex Mona=
steriensis, qui li=
berationem ad
pascha promisif
set, per sex dies
egritudinem si=
mulat: post in fo
rum prodit, &
asino cæco cum
insedisset, totius
multitudinis pec
cata sibi Deum
imposuisse dice=
bat: iam igitur
ipsum planẽ mun
dos esse, & ab
omni piaculo so
lutos.

regum sit & principum co=
gere concilia, det operam ut
cogatur liberum & loco ad
iniuriam minimẽ oportu=
no. De mittendis in Galliam
Theologis, rem esse longio=
ris deliberationis, & cuius
legati mandatum nullũ ha=
beant, se postea sententiam
suam regi per epistolam es=
se declaraturos. lib. 9.

Legatus regis priuatim
explicat, quæ sit ipsius &
quã à Sorbonicis diuersa
de religione sententia. Vide
eam apud Sleidanum descri
ptã longioribus uerbis. Hor
tabatur legatus regis Pro=
stantes, ne quem concilij lo=
cũ reciperent, nisi de ipsius,
& Angliæ regis sententia.
lib. 9.

Angliæ regis legatus in
conuentu Smalcaldico ora=
tionem habet de præclara
sui regis erga ueram religio
nem uoluntate, de profliga
tione tyrannidis Antichri=
sti: de doctrinæ consensione,
de pace totius orbis Chri=
stiani, ac de concilio, quod
tale haberi non cupiat, in
quo Pontifex suam tyran=
-

Noribergi=
cam. lib. 9.

Gallie
rex, qui iã
plane consti
tuerat in I=
talia bellige
rare, legatũ
mittit Smal
caldiam ad
Protestan=
tium cõuen
tum, Guliel
mum Bel
laium Lan
gæum. Hu
ius erat po
tissima cura
ut eos ad fœ
dus cũ Gal
liæ rege in
eundum so
licitaret.

Verum cùm
ipsi perpe
tuò Cesarẽ
exciperent,
infectare di
scēssit. li. 9.

Angliæ
rex legatũ
mittit ad

1535 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

lutos. Hanc illam esse quam promiserit liberatio nem, qua quidem debeant esse contenti. lib. 10.

Lutherus per hoc tempus grauiſimè de hac Monasteriensi insania conqueritur: ei causam, Euangelij contemptum attribuit. Veruntamen nimium appetam hanc esse Diaboli technam, quam ut possit eo modo Euangelio tenebras offundere. rudem uidelicet & parum exercitatum esse eum cacodæmonem, qui tam detectam impietatem proponat, à qua homines etiam natura abhorreant. Multo cautiorè

nidem stabiliat: tandem ait non recusare regem, quin ad restituendum ac tuendum uerū Deum, sese ipsis coniungat, & hoc quidem se habere in mandatis, rogare autem ut sibi liceat amplius priuatim de ea re, cum aliquot delectis conferre. lib. 9.

Protestantes Angliæ legato ad singula eius orationis capita peramicè respondent, ac imprimis concilium Pontificem polliceri Mantuæ, quid autem in ea re suæ sit sententiæ edito scripto declarasse. Scriptum ei tradunt quod ad regem perferat, ac simul quosdam deligunt, ut de quibus dixerat rebus cum illis conferat. lib. 9.

Cum esset actum cum Angliæ regis legato de fœdere, per scribit is ad regem quæ sit in eo uoluntas Protestantium, nempe ut rex Augustanam confessionem profiteatur ac propugnet, nullus nisi de communi uoluntate concilij recipiatur locus, ipse sit fœderis defensor, dependatq; ad eius tuitionem centena millia aureorum, si bellum fuerit diuturnum, ducenta: ipsi

Protestantium conuentus Smalcaldiam Eduardum Foxum episcopum Erfurtensem. lib. 9.

1535 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

et astutiorē esse uicissim non facultates modò
cum, qui specie suas, sed uitam etiam cogantur
religionis actē profundere, si religionis causa
perantiæ in ui- regi bellum inferatur. Cum hæc
ctu, in uestitu, in Protestantium postulata misis=
corporis uolu- set in Angliam Legatus, Vit=
ptatibus et re- tembergæ transigit hyemem.
bus externis, de- Interea cum theologis de reli=
niq; in omni si- gione differit, sollicitatq; relu=
mulatione pieta- ctantes ut regis diuortium pro=
tis, superstitionē bent. lib. 10.
ac impietatem

Deo non minus
quam illa aper-
ta, odiosam indu-
cit. Ab illo mul-
to magis nobis
esse cauēdum. ac
multa alia quæ
quis ex ipsius
Lutheri libris
potius, quam ex
his riuulis hauri
re poterit. lib.
10.

Confutatio=
nem errorū quos
docuere ac docēt
adhuc Anabapti-
stæ si quis uidere
cupiat, legat li-
bros Theologo=
rum huius eta-
tis, quibus et ex
pro=

Cum à Ferdinando rege 12
die Decembris, Saxonie prin-
ceps rediisset, tandem 24 men-
sis, decreto factò, foedus quod
post annum finiebat, renouatur
in annos decem: placet ut qui
uelint, in hoc foedus recipian-
tur; modò profiteantur confes-
sionem Augustanā. In his erant
Pomeraniæ princeps, Vbrichus
Vuirtembergicus, Robertus
Bauarus Bipontinus, Augusta,
Francofurtum, Campodunum,
Hamburgum, Hanobria, quo-
rum nonnulli iam tum petebāt
admitti, reliqui spem faciebāt.
Gulielmus Comes Nassouius in
hoc foedus admittitur: fitq; in-
ter ipsum atq; Lantgrauium re-
ligionis nomine conciliatio, ex-
cepta tamen ditione Chatterū,
de qua erat inter eos cōtrouer=
pro=

1535 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

professo nonnulli, et
è renata quam plu-
rimi doctrinam eo-
rum profligarunt.
lib. 10.

Senatus Augusta-
nus hoc anno omni-
demum sublata dis-
sensione, doctrinam
Euangelij recipit, et
datis ad Lutherum
litteris orat, ut fide-
les ecclesie mini-
stros, & in his Vr-
banum Regium mit-
tat. lib. 9.

Ad Caesarem ue-
rò, Ferdinandum et
ceteros ordines Im-
perij edito scripto
facti sui rationem
reddit. Christopho-
rus episcopus illi
scripto postea respõ-
det, & à multa cri-
minatione Caesarem
atque principes hor-
tatur, quandoqui-
dem ad ipsas non
minus quam ad se
periculũ pertineat,
ut in medium consu-
lant. lib. 11.

Calen-

fia. Conuenit præterea de-
creto, ut si Camera pergat
contra mandata Ferdinan-
di, resq; deueniat ad uim, tũ
demum edito scripto, prin-
cipes orent, ne Camera sen-
tentiam eiusmodi ratam ha-
beant. Si nihil proficiant, tũ
à se, quacunque ratione pos-
sint, iniuriam depellat. Sta-
tuitur etiam ut uitia in cere-
monijs et ecclesiastica iuris-
dictione emendentur: caued-
tur tamen diligenter, ne cui
sue facultates eripiantur.
lib. 9.

Aprili mense Vuormacia,
Ferdinandus rogatu princi-
pum per legatos conuentum
agit. Ibi cum ciuitates de con-
tributione in Monasterien-
sem obsidionem, plurimum
cum principibus contendis-
sent: tandem tamẽ decernun-
tur auxilia in menses quin-
que: conuenitq; ut capta ur-
be, innocenti turbæ parcere-
tur, & ut uiris bonis qui uel
obsessi essent, uel alio com-
migrassent, bona restitueren-
tur. lib. 10.

Vigesima quarta Iulij die,
consilio atq; opera duorum
transfugarum, Oberstenius

1535 Religio.

Respublica.

Relig. Resp.

Calendis Iunij, cum Monasterienses omnia præfractè ac obstinatè agerent, iubentur tandem à duobus, qui urbem obsidebant, ne posthac ullos emittit, ne pueros quidem aut mulieres. Nam antea compulsi fame quidam exierant, quibus erat parcitum. Illi autè postridie queruntur per literas, se non admitti ad legitimam cognitionè, & præter omnium meritum affligi: quod si quis errorè ipsis demonstrat, nõ se defuturos officio. Deinde locum quem Danielis explicat, de quarta bestia longe omnium seuißima: exitus erat literarum se Dei beneficio in hac ueritatis confessione per seueraturos. hæc autem omnia de uoluntate regis ita scripta sunt. lib. 10.

Comes dux totius exercitus, simul cum episcopo, noctu Monasterium inuadunt, milites clam per fossam atque uallum introducunt, cumque aliquantisper oppidani restitissent in portis primum, ac deinde in medio foro, tandem cedunt, ueniamque petunt ac impetrant. Rex & Crispodolungus capiuntur. Rotmannus cum in cõfertam hostium aciem incurrisset, occiditur. Episcopus dimidiam prædam & tormenta sibi sumit, duo tantum signa præsidij causa seruat. lib. 10.

Idibus Iulij Vuormacie, per Ferdinandi legatos conuentus agitur, de delendis in uniuersum Anabaptistis, de interpellando Pontifice, de concilio. Monebat id Protestantes Ferdinandus. Illi respondent, tam sepe id à se ante factum esse, ut iam minime necessarium putent. Monasterienses episcopus satisfieri sibi petit, pro impensis in hoc bellum factis: Cumque nihil decerni posset, indicitur alter conuentus ad eam rem, eodè loco, Calendis Nouembrijs. lib. 10.

1535 Relig.

Respub.

Relig. Resp.

Rex ac socij captiui, cum huc illuc ad principes spectaculi causa circumduceretur, ac in Lantgrauij concionatorum incidisset, ita est ab eis scriptura autoritate conuictus, & labefactatus, ut proposita sibi impunitate, se perfecturum promitteret, ut qui per Hollandiam, Brabantiam, Angliam, Phrisiam essent maximum numero Anabaptistae, resipiscerent ac magistratui obtemperarent. uerum id uitandae mortis causa dixisse creditur. lib. 10.

Vuormaciae Calendis Nouembris, decernitur ut Episcopus Monasteriensis, estimatione facta, eam praedae partem quam ex urbe occuparit, compenset cum impensis: si quid sit amplius, ut eius ratio habeatur: ciues innoxij conseruentur, profugij restituantur, rex & caeteri captiui puniantur, propugnacula omnia diruantur: caeterum urbs pro more antiquo subsit Imperio, religioque ex Imperij decretis in ea statuatur. Huic postremo de religione, Saxo, Lantgrauius, Wuirtembergicus & Anhaltius intercedunt: idem faciunt etiam ciuitates, sed neque ueteres urbis munitiones dirui uolebant, de nouis non repugnabant. lib. 10.

1536

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.

Circa finem mensis Ianuarij Monasterij, sumitur supplicium de Ioanne Leidensi Anabaptistarum rege, Cniperdolin-go ac Crechtingo eius socijs. Alligati palo, candenti forcipe excarnificantur. Rex quidem agnoscit peccatum, reliqui obstinate sua defendunt. lib.10.

Saxo, Lantgravius, Ernestus Luneburgius, ac nonnullae uicinae ciuitates, mense Februario pacem faciunt inter Christianum Friderici Holsatiae ducis (qui Lubecensium ope creatus erat Daniæ rex) filium regni successorem, atque ipsos Lubecenses, cum inter eos ortum esset grauissimum bellum. lib.10.

Duodecima die Martij, Legatus Angliæ, cum de regis sententia cognouisset, quatenam ea sit Vitembergæ, coram Saxonie principe explicat, Regem uidelicet ipso-

Catharinam, quam ante annum tertium Henricus Angliæ rex repudiauerat, relicta ex eo filia Maria, moritur mense Ianuario. Mariam iam antea rex pronunciauerat illegitimam. lib.10.

Occasione belli, quod Geneuensibus Bernatum socijs inferebat Carolus Sabaudie dux, impulsus ab Episcopo Geneuensi, Bernates Heluetij, repulso hoste, Sabaudiam quae ipsorum finibus uicina est, aliquot etiam ultra Lemanium lacum miliaribus occupant. Gallie rex admonitus idem facit, ac Schaboto Amiralio duce, Taurinum occupat. Pedemontinam regionem inuadit, Carolaunculum

Relig. rum conditiones re-
cipere, modò suppe-
ditent ipsi uicissim
in quatuor menses,
aut quingētos equi-
tes, aut decem naues
instructas, si quis re-
gi bellum inferat.
Item modò de reli-
gione inter ipsos cō-
ueniat. Quod quò
facilius fieri possit,
opus esse ut legatos
ad ipsum mittant,
et in his aliquem in-
signiter doctū, quo
cum sui de doctrina
tota, deque ceremo-
nijs conferant ac sta-
tuant. Saxo commu-
nicaturū se respon-
det consilia cum so-
cijs. lib. 10.

Aprilis die 24,
Francofurti Prote-
stantes conueniunt,
ac de mittēda in An-
gliam legatione de-
cernunt: imprimis
autem ut in faciun-
do fœdere, nomina-
tim ac diserte exci-
pantur ea, quæ ad

mentis Pontificis consilium,
ut eò facilius rex Mediola-
num recuperaret. Vide apud
Sleidanum, quo iure rex Me-
diolanū ad se pertinere con-
tendat. lib. 10.

Cæsar Neapoli celebrat
nuptias filix sue nothæ, cū
Alexandro Medices, quem
paulo ante Florentiæ ducem
constituerat. Certior factus
de Gallie regis conatibus,
exercitum conscribit in Ger-
mania, et euocat in Italiam.
Fœdus facit cum Venetis in
Turcam: Sperabant enim
cum Mediolani possessionē
alicui esse traditurum. Idque
unum erat quod optabant,
ueriti scilicet ne aut ipse, aut
Gallie rex tam amplo in Ita-
lia principatu locupletare-
tur. Vergerius è Germania
euocatus à pontifice, mitti-
tur Neapolim ad Cæsarem,
ut ei quid de protestantibus
subodoratus esset declararet,
ac imprimis consilium Geor-
gij Saxonie ducis comme-
moraret. Is enim affirmarat
Vergerio, maximum immi-
nere Germaniæ à Protestan-
tibus periculum, quod non

Relig.			
Cæsarem & Imperium spectat. Recepti sunt in foedus hoc in comuentu princeps Vuirtembergicus, Berninus et Philippus fratres Pomeraniae principes, Georgius et Ioachimus Anhaltij fratres, ite Augusta, Francofurtum, Campodunum, Hamburgum, Hanobria. Decernitur praeterea mittendas ad Caesarem esse literas, quibus ad ipsius epistolam, Neapoli datam, ut supra dictum est, respondeant. Saxoniae princeps hoc comuentu, de iniurijs quas sibi Georgius princeps inferat, socijs commemorat per legatos, ut pacem quaepatri cum eo fuerit	Pontifex deligit nouem, qui diploma de concilio in dictione conscribant. Ii sunt Campegius, Celsus, Simoneta, Ginnecius, Contarenus, Paulus Cardinalis: Archiepiscopus Brundusinus, Episcopus Rheginensis, Vergerius, tunc primum factus Episcopus Modruensis, ac non multo post Justinopolitanus. - lib. 10.	alia ratione depelli possit aut euitari, quam si bellum Caesar & Pontifex illis inferrent. Ea Caesari Vergerius a Pontifice missus, commemorat. lib. 10.	Caesar initio mensis Aprilis, Neapoli Romam uenit, in Senatu grauisimam in Galliae regem orationem habet: eius hic erat exitus, ut uelle se cum eo diceret singulari certamine decertare, quod uidelicet priuato alterutrius potius, quam publico totius orbis incommodo bello finis imponatur. lib. 10.
	Paulus tertius cum speciosa praefatione pietatis, com-	Caesar apud Pontificem urget indictionem concilij, uultque secum eius rei diploma, in Germaniam asportare: Id sibi satis esse si alicubi habeatur: quo loco parui suareferre. Nam ubicunque tandem sit, Germaniae potissimum partem suas esse partes secuturam. lib. 10.	Initio Iunij mensis, Angli rex coniugem suam, adulterij damnatam & incestus, capite plectit, quum filiam

1536

Reipub.

Relig.

Reipublica.

Relig.	<p>pluribus modis ipse uiolarit, ut sibi defectionem ab Ecclesia & Cesare exproritat: postremo si quam ille forte cum suis uim comparet, ope & consilio iuuari sese petit. lib. 10.</p>	<p>cilium indicit Mātua, ad 23 diem anni sequētis: reges & principes orat ut uel ipsi ueniāt, uel legatos mittant, ut uidelicet in</p>	<p>ex ea procreasset Isabellam. Ea res legationem, quam Germani in Angliam instituebant, omnino impedit. lib. 10.</p>
	<p>Protestantes missis ad Cesare in Italiam legatis, ac literis excusant se de ijs, quæ dicebantur occupasse, bonis ecclesiasticis, & de Camere iudicio conueruntur. Caesar acceptis literis, ac legatis auditis, nihil respondet, sed Matthiæ</p>	<p>tu consiliu mineatur, quomodo funditus tollantur hæreses, ecclesia pristino restituatur splendore, & in hostes religionis bellum moueatur. Subscribunt huic diplomati</p>	<p>Gallie rex petebat ab Heluetijs auxilia ex lege foederis, quia nimirum in suis finibus bello peteretur. Ferdinandus autem misso legato suadet ne subministrent. Regem enim Gallie, occupata Sabaudia, belli primam causam dedisse: nec quod Caesar discedentem persequatur longius, iccirco dici ipsum posse belli auctorem, sed ob id tantum hostem suum considerari, ut & de damno dato sibi satisfiat, & ocium publicum recuperetur. lib. 10.</p>
<p>Archiepiscopus Comitiensis Hermianus conuenit sue pro-</p>	<p>Heldum Procaccellarium amandatum in Germaniam. lib. 10.</p> <p>Protestante nona die Septem-</p>	<p>Cardinales 6. Recitatur hoc scriptum Romanæ in ædibus Petri & Lateran-</p>	<p>Caesar Saualia oppido septima die Iulij, ante acceptas à Protestantibus literas, eos hortatur ne sibi à Gallie rege persuaderi sinant, quasi sit ipse uiolatus pacem quam cum ipsis habeat, ideoque sint tranquillo animo, nec ad ullum notum excitari sese patiantur. lib. 10.</p>

1535 Relig. Reip.

Relig.

Reipublica.

prouinciæ
conciliū, cō
uocatis Le=
odino, Tra
iectēsi, Mo
nasteriensi,
Osnabrugē
si ac Mindē
si suæ ditio
nis episco=
pis. Ab eo
conuentu li
ber editur,
quem Ioan
nes Groppe
rus Pontifi
cij iuris pro
fessor com=
posuit, in
quo dogma
ta Pontifi=
cia pleraq;
omnia no=
uis interpre
tationibus,
tanquā co=
loribus, ue=
stiuntur. Is
postea liber
etiam Ar=
chiepisco=
po displi=
cuit. lib. 10.

bris, ad Cæ
saris lite=
ras, Sauiilia
datas, re=
spondēt, ac
simul decla
rant, non
paruam si=
bi ex ijs lite
ris securita
tem accessif
se. Monent
de concilio
quod Pon=
tifex con=
tra Imperij
decreta, Mā
tūæ indixe=
rit. Orant
postremo,
rem omnē
ut non nisi
legitimē si=
nat institui.
lib. 10.

nensi: pro=
scribitur e=
tiam in pu=
blicis urbis
locis, quia
uidelicet (i=
ta enim e=
rat scripto
cōprehē=
sum) non=
nullorū in=
tersit, qui=
bus sine pe=
riculo de=
nunciari nō
possit. lib.
10.
Iulio men
se Erasmius
Roteroda=
mus, 70 cir
citer anno=
rum senex,
moritur Ba
silæ. li. 10.

Simulat
Pōtifex, edi
to diploma
te, se uelle
Romam ab
mnibus e=
uere uitio=
um macu=
m

Cæsar cum in Prouinciam
Gallicam inuasisset, nec ha=
ieret unde suo exercitui ui=
tum compararet (Rex enim
agros omnes, quā factururus e=
rat iter, deuastarat) multa e=
tiam hominum millia ac im=
primis ipse Antonius Leua,
contagione periissent, re nul=
la præclare gesta Genuam se
recipit. lib. 10.

Moritur Franciscus Gal=
liæ regis natu maximus fi=
lius. Sebastianus Moncucul=
lanus quod illi uenenum di=
ceretur propinasse, Lugduni
diuersis equis disbrabitur.

Rex apud Germanos grauē
de eare querimoniam habet,
et in Antonium Leuam, ac
Ferrandum Gonzagam Cæ=
saris ministros, omnem fa=
cti confert inuidiam. lib. 10.

Alter Cæsaris exercitus,
qui ductore Nassouio comi=
te, Peronam obsidebat in Ve=
romanduis, diuersa Gallie
regni parte, re infecta cogi=
tur recedere. lib. 10.

Oritur in Anglia grauis
contra regem seditio, cum ob

Relig.

lis, ac iubet quic
quid ad eam rē
Ostiensis, Sanse=
uerinus, Ginu=
tius, Simoneta
Cardinales, ac
cum his Episco=
pus Cassanensis,
Nuuosicus, A=
quensis statue=
rint, ut non im=
pune negligat=
tur. lib. 10.

profligatum Pōtificatum, tum
ob supplicia sumpta de nonnul
lis: uerum castris utrinq; posi=
tis, cum rex quorundam ani=
mos demulsisset, facile sedata
est: postea, cum æstus ille deser=
buisset, capite multati sunt mo=
tus auctores. lib. 10.

Cæsar Octobri mense Ge=
nua soluit, & in Hispaniam
redit. lib. 10.

Relig.

Protestantes, cum per le=
gatos suos cognouissent, Cæ=
sarem mittere Heldū in Ger=
maniam, septima die Februa=
rij Smalcaldie conueniunt,
ac Lutherum, Melanchtho=
nem, Bucerum, Osiandrum
multosq; alios theologos se=
cum adducunt. lib. 11.

Matthias Heldus Smalcal=
diam uenit, legationisq; sue
causas 15 Ianuarij die, expli=
cat. Imprimis autem ait hęc
Cæsaris legationē ad eos qui

Heluetij cū
Argentinen=
sibus, depre=
cantur apud
regē pro uin=
ctis religionis
causa, sed pa=
rum profici=
unt. Rex pro=
fugis, si uerā

religionē ab=
iurassent, re=
ditum conce=
debat, sed con=
ditionem eam

Gallie rex
Calend. Ianua=
rij, filiam na=
tu maximam
Magdalenam
in matrimoni=
um collocat Ia=
cobo quinto,
Scotie regi.
lib. 10.

Laurentius
Medices Ale=
xandrum pro=
pinquum suū
Floren=
tium

1537

Reipub.

Relig.

Reipub.

<p>Relig. nouissimè religionem incon- sulto Cesare mutarint, ma- ximè uerò ad Augustanos, ni- hil pertinere, quòd in eo Cæ- sarem manifestò contempse- rint. Cæteros ergo laudat primum, quòd à Gallicis ar- tibus prudèter sibi caueant, quodq; fœdera Gallie & Anglie regū repudient. Re- liqua legationis capita sunt de Camere Imperialis iudi- cijs, de ijs qui post pacifica- tionem Noribergicam, cum Protestantibus fœdus inijs- sent, quibus ij licere per Cæ- sarem pacis beneficio frui pe- tebant. postremum de conci- lio: quibus de rebus omnibus plurima fuit Heldo cū Pro- testantibus altercatio. Nam Heldus contendebat permit- ti debere Camere Iudicibus, ut quæ causæ essent religio- nis, quæ uerò non, cognosce- rent. eas præterea solas ui- debatur religionis causas di- cere, quibus qui pontificis re- ligionē profligassent, ob id in ius uocarentur. Protestan- tes contra pacem Noribergi- cam ac decretum Cadamicū à Ferdinando factum adfere- bāt, quibus id se nominatim</p>	<p>remitti Heluc- tij postula- bant. Putatur Anna Momo- rancius, per quē tum rex respondebat, cum impuls- se, ne Helue- tius quod po- stulabant, cō- cederet. li. 10. Polus Car- dinalis (quē, qui norunt fa- miliariter, ue- ritatem Euan- gelij nouisse affirmant) si- ue quod suspi- cionem Lu- theranismi ui- tare, siue quod Pontifi- ci gratificari uellet, librum scribit, Pro ec- clesiastica de- fensionis uni- tate (sic enim appellat, cum sit reuera pro Pontificiæ ty-</p>	<p>Florētiae prin- cipem, iniecta spe potiunde cuiusdam no- bilis matro- næ, pertractū in aedes suas, noctu ex insti- dijs interficit. Sūmarei per- uenit ad Cos- mū Medices, qui de uolun- tate Cæsaris, Petri Toleta- ni Proregis Neapolitani filiam, duxe- rat in uxore. lib. 10.</p>
--	--	--

Relig.	<p>contendisse dicebant, ut quæ causæ quoquomodo ab uni= versa illa præiudiciali reli= gionis in concilio discepta= tione penderent, ab ijs omni= bus Camera abstineret: quod tum impetrauerint. Contra tamen Iudices, etiam merè religiosas ab eo tempore di= sceptasse. Hamburgenses e= nim ab eis esse cõdemnatos, ut suæ ciuitatis Pontificios non bonis tantum, sed etiam pristinæ religioni restituant. Quod si talem illis decretis liceat affigere interpretatio= nem, non in dubium uocari pacem, sed planè tolli. De se= cundo capite Heldus dicebat Cæsarem ignorasse ullos sese Protestantium scõderi con= iunxisse, eosq; qui nomina= tim Noribergicæ paci com= prehensi nõ fuissent, omnes dicebat sese ipsos decretis co= mittorum & pactis antiquæ religionis deuinxisse. Ideoq; Cæsarem, salua conscientia, non posse quod petant per= mittere. Protestantes respon= dent, plerunq; à se in comi= tibus hoc petatum esse, ne ullos præterea in suum scõdus re= ciperet, uerum nunquam es= </p>	<p>rannidis con= firmatione) contra Henri Idibus Ianua= cum Angliæ rij Gallia rex, regem. Scri= ptũ suo sum= ptu Romæ regium aduo= procudi cu= rat, et ad se re= ceptis omni= bus exemplis, sare querimo= Pontifici tan= tum ac Cardi sas explicat, nalibus legen cur Flandria dũ dabat, ne & Artesia ad que uulgo le= gi uolebat. Gallia patri= Demum uero monium de= post multos cari. lib. 10. annos ad unũ & alterum in Pontifex Re= Germaniam, ginaldum Po= emanauit. lum nuper fa= lib. 10. ctum cardina= lem, mittit le= Pontifex, gatũ ad Gal= cum ei quæ lia regem. Le= Vergerius de gationis cau= Germania re sa fuisse puta= nunciauerat, tur, ut aduer= minimè pla= cerent, legatũ sus Angliæ re= alium eò mit= tit, Aquensem cuderetur. lib. 10.</p>
--------	---	---

1537

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.	<p>se impetratum: quia uidelicet æquum sit, ut ad ueram doctrinam omnibus pateat aditus, neque ipsos etiam ad uersarios, si quis à se transiret ad ipsorum religionem, esse eos exclusuros. Quos receperint, eorū se nomina legatis suis in Italiam proficiscentibus dedisse perscripta dicunt, ut si rogarentur exhiberent. Quòd uerò patris deuinctos fuisse dicat Heldus, ea nimirum spe & quasi cōditione sese obligari passos esse, ut intra sextum mensem indiceretur cōcilium, quod non sit præstitum. præterea ipsum ius Pontificium docere, ad impia pacta, etiam si iusiurandū intercesserit, nullo quenquam uinculo teneri. Veruntamen ut ista locum non habeant, esse multos qui Cesari nihil promiserint: esse etiam alios qui priuata pactione, ut id si bi liceret, exceperint, principem scilicet Vuirtembergicum, transactione Cadamica. Postremo de cōcilio narrabat Heldus quanto studio & labore id à Pontifice impetrasset, hortabaturq; ut ad</p>	<p>Episcopum, cum literis ad Saxonie principē, quibus eum ad conciliū hortabatur. lib. 11.</p> <p>Pontifex, adiecta speciosa suæ culpæ excusatione, cōcilium ad Calendas usque Nouembres producit, quòd Mantuæ princeps Fridericus, militum præsidio muniri urbem, & sumptus in eam rem conferri uellet. lib. 11.</p> <p>Angliæ rex scribit in conciliū indictum à Pontifice, primū eo qui ius indicendi non habeat, deinde</p>	<p>Scotiæ rex ad initiū Maij cū uxore Magdalena è Galliareuertit in Scotiam. lib. 11.</p> <p>Galliæ rex, decimo Cal. Iunij, respondet ad Prostantium literas, & satisfactionem eorū accipit, de sua uoluntate ipsi prolixè pollicetur, unaq; libellum mittit quo Cesarianorum calumnias refellit. De concilio nisi legitimum sit, & tutum censet nō esse approbandum. Neque se aut Scotiæ regem generum suum,</p>
--------	---	---	---

Relig.

præscriptū tempus ne dees-
sent. Illi contra quā sit ab
Imperij decretis diuersum
quod nuper indixerit Ponti-
fex concilium ostendunt, nec
pium esse nec liberum, quod
tamen, quoties de cōcilio a-
ctura est, data opera ab eis ut
huiusmodi esset, semper sit
petitum. Pontificem qui sit
ab ipsis Idolatriæ ac herese-
os cōuictus reus, iudicis par-
tes occupare. Ipsum diplo-
mate suo doctrinam de qua
queri debeat, iam præiudi-
cio condemnasse. Quod au-
tem in Germania cogi libe-
rum concilium uelint, nō id
sine exemplo facere. Idem
enim multis ante annis fe-
cisse Liberium Romanū E-
piscopum, Athanasij hereti-
ci, opinione communi homi-
num, sed falsa tamen, perdi-
tissimi, fautorem & amicū,
cum à Constantino Cæsare
contenderet, ut Alexandria,
ubi reus & actores habita-
rent, concilium indiceret. sic
qui concilio interfuerint Ba-
siliensi recusasse Ferrariam,
quò Pontifex Eugenius ali-
ud indixerat. Citant etiam
perfidiam Pontificis in Con-

alieno loco, et
minimè tuto:
postremò alic
no tempore,
uidelicet quo
bellum ardet
in Italia. Cæ-
saris atq; regū
esse concilia
cōuocare. Epi-
scopum uerò
Romanum se
nihilò pluris
facere, quā
alium quem-
uis episcopū.
non cōmissu-
rum ut Man-
tuæ se in Pon-
tificis hostis
sui laqueos
inijciat. Pro-
ductionem il-
lam concilij
adiecto loco,
esse orbis ter-
rarum ludifi-
cationem. Mā-
tuanum nihil
peccare, Papā
uerò fraudu-
lenter agere.
Ipsū nimi-
rum in alia

nisi tale sit, ap-
probaturum
esse spondet.
lib. 11.

Iunio men-
se Cæsaris ex-
ercitus in At-
trebatibus
Sampaulum,
Floro Burenfi
duce, ui capit,
Terouennam
obsidet, sed
frustra. Fiunt
decem men-
sium induciæ,
sed in ea dun-
taxat regio-
ne. lib. 11.

In Pedemon-
tio Cherium
oppidum ui-
Cæsariani re-
cipiunt, Tau-
rinum cōmea-
tu interclu-
dunt. Sed ab
Henrico Gal-
liæ Delphino
et Anna Mom-
morancio fer-
ro patefacta

uia,

Relig.

stantiensi concilio, narrantq; quo ipse modo cum sua turba Sigismundo Cæsari illuserit. Cum hæc Protestantes multo quidē copiosius Helder respondissent, statuunt recusati à se concilij causas ad exterarum nationum testimonium, esse scripto commendandas. Excusant ergo se primum et calumnias, quibus propterea ab iniquis peti possint, à se reiiciunt, quasi nullam causæ cognitionē, nullum iudicē admittere uelint, cæteras nationes præ se cõtemnant, pudeat ipsos suæ doctrinæ, lucem defugiant, dissidia leuibus de rebus captent minimè necessaria, ueteres hæreses excitēt & iam olim damnatas. Postquam has criminationes copiosè refutarūt, adferūt eas recusati concilij causas, quas Helder Cæsaris legato supra cõmemorarant. Postremo recitāt patrū exempla, qui cum scirent iniusta & fraudulenta cogi concilia uel suspecta, ea defugerunt uel ab eis scripto appellarunt. Orant denique reges ac principes, ne Pontificijs fidē habeant, sed in hoc

sue ditionis urbe conciliū indicturum. Itaq; cum nulla legitimi concilij spes sit, suadet principibus ut singuli in sua ditione, religionem ex uerbo Dei constituent. lib. 11.

Paulus Pontifex, siue ut se muniret aduersus Lutheranos, siue ut inuidiam ex suis nepotibus Cardinalibus factis declinaret, uirum eloquentia ac prophæta cruditione præstantes, creat Cardinales Casparem Contarinum, Reginaldum Polum, Ioannem Bel

uia, annonam in urbem comportatur. lib. 11.

Ferdinandi regis exercitus, cum per aliquod tempus Exechiū oppidum ad Drauum flumen frustra obsedisset, incidit in aduersarios Turcas, à quibus magna ex parte conciditur. lib. 11.

Quarto Idus Octobris, Angliæ regi natus est filius Eduardus ex Ioanna Semeira, quam ab Anna Bolonia duxerat in matrimonium. lib. 11.

1537

Respub

Relig.

Relp.

Relig.	<p>potius incumbant, ut ue- ra Dei cognitio recupere- tur, atque ab omni seui- tia & crudelitate ad quā Pōtifex eos impellere co- netur, abhorreant. lib. 11.</p>	<p>lauium, Fridericum Fregosum. Qui- bus etiam post ali- quod interuallum temporis, adiu- xit Sadoletū, Ale- xandrum, Bem- xandrum, Bem- bum., De Erasino etiam fertur ali- quando cogitasse. lib. 11.</p>	<p>Pontificis persuasione & auctorita- te fiunt et pro- ducuntur in Pedemontio inter Cesarē & regem in- ducie. cogita- bat autem de pace inter eos ineunda, ut in</p>
	<p>Petierat Heldus priua- tim à Saxonie principe, nomine Cesaris, ut auxi- lia decreta Ratisbonæ cō- tra uim Turcicam, mit- teret: aut si Turca Ger- maniam non adoriretur, aduersus Gallie regē ea- dem subministraret: Sa- xo uerò deliberaturū se- cum socijs responderat: ideoq; ne forte eorum ali- qua in repub. opera de- sideraretur, statuunt ut communi sumptu Saxo & Lantgrauius dimissis nuncijs, quid Turca mo- liatur cognoscant, & si Germaniam forte petat, ut tum rursus conueni- ant, deliberaturi quid ex officio quemq; facere o- porteat. lib. 11.</p>	<p>Paulus negotium dat Contareno, Theatino, Sadole- to, Polo Cardina- libus, ut clam & secreto emenda- tionis Romanae ec- clesiae formulam concipiant. Illi ri- diculam omnino faciunt. Superfi- ciem enim dunta- xat, ac ne uix qui dem detergēt. mul- ta de conferendis beneficijs adferūt, de decorē uestien- dis sacrificulis, de meretricibus à ma- tronis nobilibus discriminandis, et id genus alia. De</p>	<p>Angliae regē & Luthera- nos eorum ar- ma conuerte- ret. lib. 11. Christina Da- nica, sororis Cesaris filia, uidua Medio- lanensis, Ita- lia relicta per Germaniam reuertit in Bel- gium, & age- batur de ipsi- us atq; Guliel- mi principis Cluensis ma- trimonio, sed frustra. lib. 11.</p>
	<p>Venit Aquensis Episco- pus Pontificis legatus in Germaniam, sed nihilo</p>		

1537 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

Ecclesie Ro-
mane refor-
matio à Car-
dinalibus con-
cepta, cum in
Germaniam
emanasset,
Lutherus lin-
gua popula-
ri, Ioannes
Sturmius au-
tè latinè, re-
spondent, ad
emendatores
ipso oratio-
ne conuersa.
Lutheri libro
præfixa pictu-
ra statim de-
notat argumè-
tum. Sed et e-
nim Pontifex
in sublimi so-
lio, eumq; cir-
cumstunt ali-
quot Cardina-
les, qui caudis
uulpinis ad-
longurios alli-
gatis, tãquam
copis, omnia
sursum deor-
sum repur-
gant. lib. 12.

plus quam Vergeri-
us profecit, neq; ma-
gnus illi à principi-
bus honos habitus
est. Cunq; ipse ali-
quando Lantgrauij
colloquium expeti-
uisset, negauit prin-
ceps sibi licere per-
ocium: eodemq; fere
tèporis puncto, Lu-
therum grauius ex
calculo decumbentè
inuisit, idq; legatus
è diuersorio uidere
poterat. lib. 11.

Protestantes com-
muni consilio, excu-
sant se apud Gallie
regè, quòd in supe-
riori cõuentu, lega-
to eius nõ satisfice-
rint. Orãt ut quem-
admodũ facit, ipsis
faueat. Suã de conci-
lio sententiã perscri-
bũt, ac uicissim quid
sit in eare eius pro-
positi exquirunt.
lib. 11.

Martij die sexta,
dissoluitur Smalcal-
diæ Protestantium
conuentus. lib. 11.

grauioribus ijsq;
intestinis, ac cate-
rorum etiam prin-
cipijs nullum uer-
bum. Sed ne hæc
quidem superficialia
emendatio esse
ctum ullũ habuit,
reclamante Nico-
lao archiepiscopo
Capuano. ad id au-
tem creditur appo-
situs fuisse ab ipso
Põtifice. Nam idẽ
ipse postea dicitur
clanculum eam ad
amicum in Germa-
niam emisisse, siue
ut Pontificem præ-
beret deridẽdum,
siue serio, ut de Põ-
tificis erga religio-
nẽ studio præclarũ
hoc Germanis spe-
cimen ederet. li. 12.

Pontifex à Cal-
Nouembris ad Ca-
lendas usq; Maias
concilium extra-
hit, & Vicentiæ lo-
cum designat, quæ
Venetorum ditio-
nis urbs est ampla
& copiosa. lib. 12.

Per Gel-
driam rebel-
lat populus
contra prin-
cipem suum
Carolũ Eg-
mondanũ,
qui semper
fuerat par-
tiũ Gallica-
rum: & tũc
cò spectare
dicebatur,
ut Gallorũ
ditionis pro-
uinciã suam
faceret. Ex-
clusus autẽ
à populo
passim tu-
multuante,
uix unũ aut
alterũ reti-
nuit oppi-
dũ quò per-
fugeret. Do-
ctrinam põ-
tificiã sem-
per magno
studio defen-
derat, nec à
supplicijs
etiam absti-
nuit. lib. 11.

1538

Respublica.

Relig.

Resp.

Relig.	Respublica.	Relig.	Resp.
Relig.	Protestantes ad exitum Martij Brunsvici conueniunt. Henricus Brunsvicensis Saxoni, Lantgrauio ac socijs, ut eo uenirent per eius ditionem, fide publica cauere noluit. In hoc conuentu recipitur in fœdus Christianus Daniæ rex, qui ipse Brūsuicum uenerat : agitur de Ioanne Marchione Brandenburgensi recipiendo: Albertus Brandenburgicus Prusie princeps, quòd proscriptus esset ab imperio, excluditur. lib. 12.	Lutetia sub idus Aprilis, qui tum nonus erat dies ante Pascha, Tolosanus quidam nobilis & literarum studiosus adolescens, propter esum carnis, gula prius laqueo fracta exuritur, sed ita tamen ut pendulus succensum ignem persentisceret. Hoc ei summi beneficij loco concessum est, quòd Morini uoce perterritus, impie se fecisse testificatus esset. In eodem erat periculo	Februario mense, Galliarum rex, Annam Momorancium curie prefectum, creat Conestabulum, id est magistrum equitum, qui summus ibi est honoris gradus. A Caroli Borbonij defensione ad hoc usque tempus, per quindecim fere annos hoc munus uacauerat. lib. 12.
Sentus Argentinensis, quæ religio nis causa multis esset emigrandum è Gallijs & Belgio, peregrinis templum aperuit. huic prioris aliquot annis præfuit Ioannes Caluinus, deinde Petrus Brulius. lib. 12.	Angentorati schola iuuentutis, auctore potissimum Iacobo Sturmio, Senatore primario, instituitur. lib. 12.		Niceæ Maio mense ad Pontificem Galliarum rex et Imperator conueniunt, cumque de summa rei consentire non possent, paciscuntur tamen in decem annos inducias. sollicitat eos Pontifex ut Vicentiam ad conciliū cum suis ecclesiasticis procri-
	Ioachimus Brandenburgicus Elector, Iunij mensis initio, legatum mittit ad Saxonie principem, qui eum de Turcæ conatibus & consilijs admonerat, ut ipse occupata Buda de Germania inuadenda cogitet. magni rem esse periculi ac Turcæ facilem, ni coniunctis uiribus resistatur: opportunitatem temporis quo Ferdinandus & Vayuoda conciliati sint, non		

1538

Respublica.

Relig.

Resp.

Relig.	<p>esse negligendam. Ideoq; orare ut ad pacem animum adijciat, conditionesq; quibus transigi commodè posse putet, ad se perscribat: daturum operam ut aliquid à Cesare per Ferdinandum, propter rempub. impetretur. quò deinde in Turcam coniunctis uiribus impetus fiat. Duxerat hic Ioachimus Sigismundi Polonice regis & Vayuo-de sororis filiam. religionem Euangelicam susceperat, sed nimium Cesari ac Ferdinando sese addicebat. lib. 12.</p>	<p>Germani tres Belga, sed à Senatore quodam admoniti, fuga sibi salutem querunt. lib. 12.</p>	<p>bus ueniant: illi tamen se excusant. lib. 12.</p>
	<p>Saxonie princeps atque Lantgrauius, re deliberata, 12 Iunii die Brandenburgico respondent, agnoscere se ea omnia que nunciarit esse uera: nec ignorare præterea, quantum à Turca Germanie periculū immineat, cui, si coniuncti Germanorum principum animi essent, coniunctis uiribus esset obuiam eundum. Verū non esse sibi tutum, qui omnes sere uicinos principes insensos habeant, suas pecunias conferre in bellum longinquum & externum cum inset uicinū</p>	<p>Excudū tur Lutetie clam biblia sermone Anglico, quæ postea iussu regis in Anglia distribucentur per templa. Verū postquam id rescitum est, ne fieret interdicitur: uocatur etiam in periculum typographus. lib. 12.</p>	<p>Octauio Pontificis nepoti, collocatur in matrimonium Margaritha Cesaris filia notha, quam Florentie princeps Cosmus ambixerat, post necem Alexandri Medicei. lib. 12.</p> <p>Cesar ac Gallie rex ad Aquas mortuus, quod est Gallie Narbonensis oppidum, multis circumplexibus & gratulationibus cōgrediuntur in colloquium. lib. 12.</p> <p>Carolus Emondanus, Germanie princeps, moritur. De ipsius autem & nobilitatis atq; populi uoluntate,</p>

1533	Reipublica.	Relig.	Respub.
Relig.	atq; domesticum. Orant igitur ut Ferdinandum flectat ad pacem, quæ firma & indubitata à Cesare impetretur: ut tollantur actiones Cæmeræ, utq; socij qui post transactionem Noribergicam ad se accesserint, pacis etiam fruantur benesicio: ut ea præter Imperij principes, ad Daniæ quoq; regem pertineat: postremo ut eam religionis Põtificiæ principes ratam habeant, si non omnes, certè præcipui: & si ne hi quidem, saltem Cæsar atq; Ferdinandus. Hoc si impetretur, & se et socios, quantum pro uirili parte conferre debeant, tantum se habituros in promptu cum opus erit. Ac ne quid sui ad eam rem desit officij, conuentum sociorum Isenaci ad 23 Iulij diem, se esse habituros dicunt. rectè factorum ipsum uicissim, si det operam ut Cæsar et Ferdinãdus ac ipse quæ & Palatinus prin-	pud Anglos magna ueneratione fuerat, anno 1171 in Anglia interfectũ, cõdemnat: eiusque corporis reliquias auro & gemmis exẽptas, incidit: de eo Thoma Sleidanus scribit. lib. 12.	rei summa transfertur ad Gulielmum principem Cliuensem. lib. 12. Pontifex Augusti mensis initio, Romam reuersus, magna pompa & gratulatione omnium excipitur, ob pacem orbi restitutam, & conciliatos monarchas. lib. 12. Octobri mense, Cæsar & Veneti confœderati Castelnouum, Illyrici oppidũ in sinu Ambraçio, Turcæ eripiunt. Cæsar præsidium imponit quatuor millium Hispanorũ, duce Francisco Sarmiento.
Exoriantur hoc tẽpore Antinomi, qui quæcunque tandem sit hominis uita & quantum uis impura, iustificari tamẽ eum statuerunt, si modo promissionibus Euangelij credat. Pœnitentiam ex decalogo descendam esse negant, eosq; impugnant qui esse prædicandum Euangelium niji.			

1535 Relig.

Reipublica.

Relig.

Reip.

nisi primū
quassatis
animis &
fractis per
legis diffi-
cultatem et
terrorē. In
ijs erat faci-
le primus
Ioannes Is-
lebius Agri-
cola. Luthe-
rus ista co-
piose resu-
tat & docet

legem non
eò datam es-
se, ut iustifi-
cet, sed ut
peccatū o-
stendat, &
conscientiā
terret: ide-
oque pri-
mum om-
nium esse
docendam.
deinde Euā-
gelium, quod
nobis filiū
Dei propi-
tiatorem et
aduocatum
humani ge-

ceps, cum mandatis amplif-
simis eò suos legatos mit-
tant. lib. 12.

Protestantes 23 Iulij Ise-
naci per legatos cōueniunt.
Brandeburgicus Ferdinan-
dum orat ut pacem procu-
ret apud Cæsarem: deinde
Palatinum etiam, ut actio-
nem hanc unā secum susci-
piat, ac iam quid factū sit o-
pus, missis Isenacum legatis,
exponit. lib. 12.

Protestantes Isenaco re-
spondent, se, uti perscripse-
rit, Palatinum principem
rogaturos, ut hūc pacis pro-
curandæ laborem subire ue-
lit: de ipsorum consilio alte-
ri cōuentui se diem esse di-
cturos. Orāt præterea Bran-
deburgicum Electorem, a-
pud Ferdinandum perficiat,
ut is à Cæsare mandatum im-
petret, quo Henricus Brun-
suicensis actioni sese sistat.
Goslarienses enim iniquè o-
dio religionis opprimebat.
Hoc in cōuentu recipitur
in fœdus Lantgrauij soror
Elisabeta uidua. Petebant
etiam admitti Hallenses &

Venetis hoc præ-
ter spem accidit,
quòd in illa ora
positum oppidū
sibi potius debe-
ri dicerent. lib.
12.

Compendij,
quod est oppi-
dum in Sueßio-
nibus, Gallie
rex cum sorore
Cæsaris Maria
uenit in collo-
quium. Hoc con-
silio factum id à
Cæsare putatur,
ut à principe Cli-
uensi Gulielmo,
qui Galdriam te-
nebat, animum
regis auerteret:
& amicitie re-
gis opinione, ter

1538 Relig

Reipublica.

Relig. Resp.

neris de-
monstret.
Islebius tan-
dem à Lu-
thero com-
monefactus
priuatim,
et facta scri-
pturæ colla-
tione resti-
tus institu-
tus, in eius
sententiam
accedit, id-
que publi-
co deinde
scripto te-
statur, erro-
rem confes-
sus. lib. 12.

Hailbruncenses, eaque res Augu-
stano & Ulmensibus demanda-
ta fuit. lib. 12.

Impulsu & suasionem Heldi,
qui Cæsaris & Ferdinandi no-
mina atque auctoritatem obdu-
ceret, sit foedus Noribergæ à prin-
cipibus & episcopis Pontificijs,
in annos 11, si religionis, quam
ueterem uocant, ulla cui fieret
iniuria. Foedus sanctum appel-
labant. In ijs erant precipui Mo-
guntinus & Salisburgensis Ar-
chiepiscopi, Gulielmus & Lu-
dovicus Bauari, Saxo Georgius,
Ericus & Henricus Brunswicen-
ses. lib. 12.

Imperij Camera ciuitatem
Mindensem, ob litem cum Ec-
clesiasticis, solempni more proscri-
bit. Saxo & Lantgrauus, con-
fœderatorum omnium nomine,
principes orant ut sententiam il-
lam Camere, contra Cæsaris &
Ferdinandi decreta, latam, ha-
beant pro nulla: alioqui, si eius
executionem ulli uelint suscipe-
re, in illo periculo se confœdera-
tos Mindenses non esse neglectu-
ros. lib. 12.

rorem illi
atque me-
tum adfer-
ret. lib. 12.

Cæsar,
Nouembris
die 25, Tole-
to dat lite-
ras in Ger-
maniã, qui-
bus, ut de
pace cum
Protestanti-
bus agi cõ-
modius pos-
sit, Matthiã
Heldã atq;

Relig.

Acceptis Cæsaris quas Toletio de-
derat literis, constituitur Februarij
dies duodecimus, quo Francofurti
ad ineundas rationes pacis, conue-
niant principes. lib. 12.

Henricus Brunsvicensis, qui fœ-
deris Noribergæ nuper initi, ex pri-
mis erat ducibus, 26 Decembris re-
scribit ad Moguntinum archiepisco-
pum, & Heldū, suumq; scribam Ste-
phanum Fabrum, legatū ad eos mit-
tit cum mandatis. literæ tametsi bre-
ues, tamen ita erant scriptæ ut facile
appareret, agi aliquid inter eos in
perniciem Protestantium. manda-
ta ad Moguntinum hoc nunciabāt,
Lantgraviū irrequictum esse &
propè amentem: quid moliretur,
Bavaris non esse ignotum: socios
collegij & ordines Sueuicos esse so-
licitandos ad fœdus, & de Sueui-
cis iam prope rem esse confectam.
Se cum Bauaro collocaturū, & com-
municatis sententijs aliquid esse ca-
pturos consilij. In mandatis autem
ad Heldū se alacrem esse semper ad
institutum dicebat, & quicquid ac-
cidisset, se futurum semper partium
Cæsaris. Inibat præterea rationem
adoriendi Lantgraviij, hanc nimi-
rum, ut cum iuberet Camera arma
deponere, ac postea sibi ac Bauaro
mandaret, prouiderēt ne quid respu-

Londensem
Archiepi-
scopū, aut
ex ijs alte-
rū, legatū si-
bi cōstituit,
plenamq;
facit agen-
di cum prin-
cipibus po-
testatem.
lib. 12.

Veneti,
cū fœdus
sibi eum Cæ-
sare pericu-
losum fore
prouiderēt,
inducias cū
Turca pa-
ciscuntur.
lib. 12.

1538

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. blica detrimenti caperet. Eæ demum Brunsvicensis literæ intercipiuntur à Lantgrauio. Nam Stephanus Faber iter faciens, cum forte fortuna in Lantgrauium uenantem incidisset, ac rogatus de suo hero alium mentitus esset, conuictus mendacij, propter eius rei suspicionem, quæ postea uera comperta est, sistitur à Lantgrauianis. Re tota ad hunc modum patefacta, conqueritur Lantgrauius per literas, seq; cum apud socerum suum Georgium, tum apud Ferdinandum et eius sororē Mariam, diligēter purgat. lib. 12.

Matthias Heldus, ad hoc ipsum tempus, magna celeritate per Galliam contendit in Hispaniam ad Cæsarem. lib. 12.

IN GERMAN.

EXTRA GERMAN.

1539

Respub.

Relig. Resp.

Religio.	IN GERMAN.	EXTRA GERMAN.
Lutherus edit librū de cōcilio & Ecclesia, in quo docet non esse concilij, nouos	Henricus Brunsvicensis, cum sua uidet esse detecta cōsilia, scripto conqueritur, de Lātgrauio & Saxone, quod cum iret in Saxoniam aliquando, & nuper cum rediret Noriberga, posita sint sibi ab eis insidia. Ad ea respondet Saxo, sepe ei nocendi (si uoluisse) oblatam sibi esse facultatem, maximè cum per	Angliæ rex alterū scriptum edit de Synodo Vicentina, & eandē fore eius pro-ducendæ causam, quæ superius Man-
		Galliæ rex per literas Ulricho duci Wuirtembergico, se audiisse se commemorat, ipsum cum socijs in Episcopos Germaniæ parare bellum: monet

1539

Respublica.

Relig.

Resp.

Religio. fidei articulos edere. Docet etiam è re nata, canones illos, qui Apostolis affinguntur non esse Apostolorum. lib. 12.

suos fines, ipse ueste famulari cum paucis, ne dignosci posset, uersaretur. At cum ipse fidem publicam sibi per illius fines profecturo denegasset, tum pari iure cum eo agi coeptum. hæc res tandem exijt, auctore Brunswicensi, in acerbißimas inuectiuas. li. 12.

Moritur Ioannes princeps Cliuensis, Gulielmo hærede relicto. lib. 12.

Francofurti, quò Februario mense uentum erat, post multam disceptationem tandem Aprilis die 19, Augustanæ confessionis socijs dantur quindecim mensium induciæ, quibus pax Noribergica rata sit, & Cameræ actiones etiam præteritæ sustineantur. Interim agatur à delectis ex utraque parte, tum Theologis, tum alijs arbitris de religione, ut quod ab ijs actum fuerit, & ab ordinibus postea confirmatū, id firmū sit & ratum. Nulli tantisper recipiantur utrinque in foedus. Protestantes promptū in Turcam habeant auxilium. lib. 12.

tuæ, demonstrat. Non enim Venetos tam forte concilij inopes, ut urbem suam sine præstidio exponi tanto periculo patiantur. Itaque Pontificem orbi terrarum illudere. lib. 12.

et autè pro uia in ipsum beneuolenta, ut ab eo instituto abstineat. Nam alioqui Casarem ac Ferdinandum, quibus cum superioribus annis transfegerit, ipsum esse grauißimè offensurum. lib. 12.

Apparet mense Maio Cometa, ijsdemque ferè diebus moritur Caroli Cæsaris uxor Isabella, cui deinde Gallie rex, cum primum resciiuit, quæ regum consuetudo est, Lutetiæ faciæ exequias. lib. 12.

1539

Reipublica.

Relig. Reip.

Religio.

Lutherus

Lipsiam ac
cerfitur, Ge
orgij Saxo=
niæ princi=
pis, qui ip=
sum grauis=
simè ode=
rat, quondā
oppidum:
Ibiq; con=
ciones ali=
quot habet,
ac ueræ reli=
gionis facit
initium.
lib. 12.

Saxo palam hic profitetur non
se tribuere Ferdinando nomen Ro=
manorū regis, sed se stare pactis Ca=
damicis & Viennensibus. lib. 12.

Conscribuntur clam milites ab
Henrico Brunswicensi, & Christo=
phoro eius fratre Bremensi Archie=
piscopo, ut postea certo cognitū est,
qui in Lunenburgici principis ditio=
ne, Bremensi, atq; uicina, quieti ex=
pectent, dum quid ijs imperetur. Ve=
rum cum nō abstinerent à prædatio=
ne finitimæ regionis protestantium,
Camera uerò querelis occlusas præ=
beret aures, Protestantes subtili qua=
dam ratione eos ad se perducūt: nec
ad ullius tamen iniuriam abutun=
tur. lib. 12.

Saxo & Lantgravius cum de re=
gis ad Vuirtembergicum literis co=
gnouissent, Francofurti 19 die Apri=
lis nomine communi, sese purgant,
orantq; ut ne falsis aduersariorum
criminationibus, fidem habere ue=
lit. lib. 12.

Aprilis die 24, Georgius Saxo=
niæ princeps moritur sine liberis, in=
stituitq; testamento Henricum fra=
trem & eius filios Mauricium &
Augustum, sub hac conditione hæ=
redes, si nihil in religione mutarēt.

Cunq;

1539

Republica.

Relig.

Relp.

Relig.

Cunq; in ea re nobilium ac plebeiorum consensionem exquiret, atq; illi non omnino consentirent, sed exquirendam esse ipsius Henrici uoluntatem censeret, interim moritur. Adit autem hereditatem Henricus, & tota Georgij ditionem, constituta, ut par erat uera religione, in suam fidem redigit. Hæc res Pontificios principes non parum commouit: Moguntinũ uerò et Henricũ Brunswicensem cum primis, quòd ad partes Protestantium tanta facta esset accessio. lib. 12.

Henricus Brunswicensis ilico per Galliam ad Casarem contendit in Hispaniam. lib. 12.

Cum Casar, interpellatus à Palatino et Brandeburgensi, ut Theologorum colloquium Noribergæ permitteret, negotium excusaret: neq; certũ esset an inducias Francofurtenses cõprobaret, Nouembris die 19, Arnsteti conueniunt Protestantes, ibiq; de defensione necessaria, deliberant, de mittendis ad Casarem in Belgium legatis, de bonis Ecclesiæ rectè dispensandis, de sollicitando Gallie rege, ne doctrinæ causa homine

Pontifex, cum nulli Vicentiam ad conciliũ uenirent, 10 die Iunij, literis euulgatis concilium, nõ quidem amplius producit, sed ad suum, atq; senatus Cardinalium arbitrium suspendit. lib. 12.

Henricus Angliæ rex ducit in matrimonium Annam Cluensis principis Gulielmi sorore. lib. 12.

Mense Augusto, Turcicus legatus Barbarossa Castellæ nouũ Illyrici oppidum recipit præsidiarijs prope omnibus interfecit. lib. 11.

G iij

1539

Respub.

Relig.

Resp.

Relig.

innocentes affligi pateretur. Recipiunt in foedus Rigenses: mandant Saxoniae principis legatis, quos ipse in Angliam mittebat ad gloriam suam cum rege nuptias, ut molliant eius animum, et auerant ab ijs decretis, quae nuper fecisset. Postremo alterum Smalcaldae constituunt diem ad Calendas Martias, quo de reliquis rebus necessarijs decernerent. lib. 12.

Angliae rex Pontificiam doctrinam de Missa et sacerdotibus, publico regni conuentu sancit et confirmat. lib. 12.

Gandauenses rebellant: quae res Caesarem cogit properare in Flandriam, eamque ob causam eodem fide publica, per medium Galliae regnum contendit. lib. 12.

1540

Respub.

Relig.

Resp.

Relig.

Ferdinandus ex Austria contendit in Belgium ad Caesarem. lib. 12.

Protestantes per legatos 24 die Februarij, excusant se apud Caesarem: commemorant patefacta illa Henrici Brunsvicensis consilia: refutant criminationes quibus ad eum delati fuerant, quasi ipsi bellum pararent, quasi de statu religionis non essent solliciti. queruntur de illatis sibi, et à Camera, et ab aduersae partis principibus, iniurijs. Postremo orant ipsum de pace, quo et religio constitui possit, et de bello Turcico deliberari. Caesar praesente Granuellano, re

Caesar excipitur per totam Galliam, et maxime Lutetiae, celeberrima populi, atque incredibili principum gratulatione. lib. 12.

Caesar ac Galliae rex legatos mit

1540

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. deliberata se responsum dicit. lib.

12.

Rescribunt Protestantes ad Gal-
lie regem, ut ad decretum Franco-
furtense confirmandum, Caesarem
excitet, conatum ipse Caesaris, qui-
cum sit amicitia cōiunctus, adiuuet,
ut, ea ratione quæ Francofurti fuit
inita, consulatur ecclesiae. lib. 12.

Ad Calendas Martias Protestan-
tium legati Smalcaldiam ueniunt.
una conueniunt quoque Theologi,
qui cum ut formulam scriberent de
doctrinae conciliatione iussi essent,
paucis interiectis diebus, scripto re-
spondent, non esse à uestigijs Augu-
stinae confessionis, & huic adiunctæ
apologiae, discedendum. lib. 12.

Redeunt ex Anglia legati Saxo-
nici, & ad Smalcaldicum cōuentum
de rege referunt, ipsum non esse reli-
gioni plurimum infestum, nec ualde
à Protestantibus alienum, sed cense-
re tamen, ipsorum theologos malè
de Coena & coniugio sacerdotū sen-
tire: rogare autem ipsum ut scriptis
utrinque hæc quæstiones illustrentur.
Cæterum Cromelium, qui summo
sit apud ipsum loco, censere commo-
ueri regem posse, si splendida mitta-
tur ad ipsum legatio, unaque Philip

tunt Vene-
tias, ut se
Veneti ad
oppugnand-
um Tur-
cam, regi-
bus coniun-
gant. II, ne-
glecta lega-
tione, cum
Turca paci-
scūtur. sunt
qui dicant
Gallorum
consilio nō
aperto, sed
occulto ta-
men, eos id
fecisse. lib.
12.

Turca
cum de Se-
natus Vene-
ti decreto
per indicatiū
cognouit
set, primo
cōgressu da-
ri sibi Nau-
pliam et E-
pidaurū pa-
cis causa, ut
Senatus de-

Relig. *pus Melanchthon. regem autem mirari, quod religionis tantum nomine foedus inierint. Futurum enim ut longe alio nomine bellum ipsis inferatur. lib. 12.*

Adfertur Smalcaldiae nuncium de Caesaris responso ad Protestantium legatos, ipsum uidelicet ita ambiguum respondisse, ut an pacem an bellum uellet, intelligi non posset: nominatim uero de sustinenda Camerae actione rogatum, respondisse rem praesentis deliberationis non esse. lib. 12.

Protestantes Granuellanum, qui concordiae atque ocij studiosus uidebatur, interpellant ut Caesarem ad pacis consilia flectat. lib. 12.

Mittuntur Smalcaldiam à Granuellano, quasi suo nomine, legati de pace, Theodoricus Manderschittus & Gulielmus Nuenarius comites, quanquam ille ex morbo in uia substitit. Postulata satis erant aequa, sed tamen illud significabant, quasi Caesari persuasum esset, ipsos duci contentionis & auaritiae studio, non religionis animo: fauere etiam ijs qui apertas in ipsum inimicitias exercerent. Hæc putantur ad Caesarem delata, cum esset in Gallia: exhibitas quoque esse ei Protestantium ad regem literas. Quidam hoc in ipsum

creuisset, à legato petit. Is cui non nisi ad extremum, si non aliter fieri posset, ut eas offerret, esset mandatum, recusare non potuit quin daret. reuersus domum, conueritur de proditis reipub. arcanis. habetur quæstio, nonnulli conuicti, capite puniuntur.

Ex ijs quidam in aedes gallici legati per fugit, nec prius exhibitur, quàm tormentis bellicis appositis ædium euer-

1540

Respublica.

Relig. Resp.

Relig regem, alij in Conestabliū conferunt.
lib.12.

Protestantes Apr. lis die 11, ad istas criminationes prolixè respondent, non esse uerisimile, se tam esse sordidos & tam auidos quæstus, ut Cæsaris & tam multorum principum odium, inuidiam, offensionem sustinere, tot subire pericula, orbem denique totum contra se concitare uelint, pro omnibus totius orbis thesauris, nedum pro tam exigua pecunia. Atque ut esset uerisimile, sumptus tamen quos tantos faciunt ad hanc defendendam causam, ecclesiarum suarum tam bene cōstitutam rationem, scholas tam frequentes à se erectas, satis omnem à se quæstus suspicionem remouere. Se ad hostes Cæsaris nunquam inclinasse: idq; uel ex eo posse probari, quòd Cæsari puluerem tormentarium suppeditauerint, quod conditiones foederum tam idoneas repudiarint. Ac si quis eorum in hãc suspicionem uocetur, se non recusare quin legitima habeatur de eare cognitio. Orant itaq; Granuellanum ut apud Cæsarem perficiat, quo pax illa tantopere flagitata concedatur.
lib.13.

Theologis dant negotium Protestantes, ut ad Angliæ regis argumen-

sionem, Senatus legato minaretur. lib.12.

Heldus Cæsaris procancelarius, opera Granuelani loco submotus, Curia decedit, ac uitã priuatam agit. Vocatur Heldus in crimen & odium, quòd in consilijs & actione nimiū esset uehemens: quodq; Cæsarem nihil tale cogitãtem & inuitum, prope modum in bellum pertraxisset. In Heldi locū Ioannē Na

1540

Respublica.

Relig. Respub.

Relig. *ta scripto respondeant. Suadent Heilprunensibus, ut missam Pontificiam è certis templis exterminent, promittuntq; ad eam rem auxilia, si quis in eos motus oritur. lib.13.*

Decimo octauo die Aprilis, Caesar Saxoni atque Lantgrauio dat literas, quibus denunciat ut ad sextum Iunii diem ipsi Spira adsint, nec impediri se ullare patiantur, præterquam ualitudine. Socijs etiam ut adsint denūcient. Se enim pro sua benignitate, hūc ipsis conuentum indicere, ubi de pace agatur, & ad quem Ferdinandus etiam ipse sit uenturus. lib.13.

Nona die Maij, Saxo atque Lantgrauius ad Caesaris literas respondent, Francofurti nuper decretum fuisse, ut utrinq; theologorum iniretur colloquium, eamq; sibi uideri cōmodissimam & prope solam feriundæ pacis rationem. Vt autem Spiram ueniant, non communicato prius cum socijs consilio, id sibi fore perincōmodum. Enimuerò tam breue tempus esse constitutum, ut uix longinquiores ad diem adesse possint. ueruntamen se missu-

uium Lucemburgiū, Granuellanus substituit. lib.12.

Cæsar animaduertit in Gandauenses: seditionis auctores capite plectit, priuilegia omnia adimit, & extructa in urbe arce, præsidium in capite et ceruicibus illorū collocat. lib.13.

Galliæ rex, cum recuperandi Mediolani spe decidisset, dissimulater animum ab amicitia Cæsaris totum auertit, & cum principe Cliuensi licet occultè consilia cōmunicat.

Relig. ros eò suos legatos cum amplissimi mandatis, ne uideantur in hac parte suo deesse officio: missuros etiam suos theologos, quibus ut publica fide caueatur rogant. Sperare enim futurum, ut scriptura sacra summū & præcipuum ibi locum obtineat. li. 13.

Cardinalis Farnesius adolescens mittitur à Pontifice ad Cæsarem legatus. Summa legationis eius hæc erat, religionis decreta non esse priuatorum colloquiorum, siue conuentuum: pertinere ad orbem uniuersum, ideòq; esse ad concilium generale referenda: nec uideri consultum, ut cum Protestantibus Cæsar posthac quicquam agat priuatis actionibus de religione. pacem etiam cum rege Gallie suadebat esse faciendam. lib. 13.

Cluue princeps, Geldrie possessor, transactionis causa ad Cæsarem uenit: uerum frustra. li. 13.

Indicitur Protestantibus Haganoæ conuentus, clam Cardinali Farnesio. lib. 13.

Henricus Brunswicensis Henricum Saxonie principem, Georgij heredem, accusat apud Cæsa-

de ei collocanda in matrimonium Ioanna Nauarrorum principe, cõsiliū tū iniri coeptum est. lib. 13.

Pontifex bellum facit Perusinis, cum illi salis, & aliarum rerum, auctum uectigal pendere recusarent. Perusium in suam potestatem redigit, & Ascanium Columnam finibus omnibus eijcit. lib. 13.

Cardinalis Farnesius Lutetiam reuertitur, Antonium Medonium sacris Cardinalitij inaugurat, ac postea Romam contendit. lib. 13.

1540

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.

rem, quod conditioni in testamento positæ non paruisset, quod uicinorum episcoporum iurisdictionem interpellaret, quod 60 aureorum millia, quos in usum foederis Georgius reliquisset, ipse retineret. lib. 13.

Conuentus Haganoici ad 25 Iunij diem fit initium. Iulij uero demum 28, Ferdinandus actione tota commemorata decernit, Vuormaciae Octobris die 28, habitum iri Theologorum, de dogmatis Augustæ propositis, colloquium: Scribas etiam adhibendum iri, qui ea quæ dicentur, diligenter excipiant. Interea pacem colant omnes, & à ui abstineant. An autem Camera liceat de pace Noribergica pronunciare, quod Protestantes negent, se ad Cæsaris referre notionem. Cum autem scire certò cuperent Protestantes, de Camera iudicio an esset inhibitiu necne, urgerentque Cæsaris ad se literas quibus de eo sententiam suam, Ferdinandum scriberet esse declaraturum: Respondet is, quia bona ecclesiastica nec resti-

Exit Lutetiae decima tertia Iunij, grauissimū à rege aduersus Lutheranae hereseos disseminatores editum. lib. 13.

Secundo Calendas Iulij, Londini crematur religiosis causa, quam constantissimè retinebat, Robertus Barnus doctor theologus. Is in ea legatione fuerat, quā rex miserat Vuittembergam, de diuortio quod pro-

Gallie rex ad conuentum Haganoicum, motu Cæsaris (nam offensio nem uterque dissimulabat) legatum mittit Lazarum Bayfiū. lib. 13.

Angliæ rex, occiso Thoma Cromelio, Annam Cluensem repudiat, et Catharinam Huardam in matrimonium ducit. Cromelius suator fuerat Cluensis conubij, ueneratque in suspicionem quasi Pontificijs moliretur exitium. lib. 13.

Ioannes Vayuoada rex Vngariæ moritur, relicto infante filio Stephano, ex

1540

Reipublica.

Relig.

Respub.

Relig.

tui, nec sequestro deponi consentiant, ideo sibi mandatum esse ut de eo taceat. lib. 13.

Ferdināduſ, propter Vayuoſe mortem, Haganoa reſta contendit in Auſtriam. lib. 13.

In Saxonia exuruntur aliquot oppida: auctore id Henrico Brunſuiceniſi factum putabatur, & incendiarij, de quibus poſtea ſumptum eſt ſupplicium, morientes, ſe ab Henrici domeſticis ad id conuictos, conſtanter aſſeuerabant. lib. 13.

Cæſar datis Vtriciæ literis Idibus Auguſti confirmat decretum Haganoicum. alijs item ſub Idus Octobris Bruſcellæ datis, Granuellanum ad futurũ Vormacieneſe colloquium, legatum inſtituit. lib. 13.

Ferdinandus in Auſtriam reuerſus, ſtatuit ſibi pro Vngariæ regno prius eſſe belligerandum, quàm regina uidua & pupilli tutores inſtituti eſſent. lib. 13.

Venit Vuormaciã Granuellanus, cum Hiſpanis theo-

bari Germaniſ theologiſ cupiebat. exuruntur unã cũ

eo, duo eiſdem religio-

nis. eodem die creman-

tur etiam tres quod

Pontificis Romani

primatum, & Catha-

rinæ Hiſpanæ coniu-

giũ approbarent. lib.

13.

ex Iſabella Si-giſmundi Polo-niæ regiſ filia. lib. 13.

Auguſto mēſe moritur Lu-tetiæ, Gulielmus Budaus:

uoluit autem abſque pompa ſepeliri. lib. 13.

A morte Vayuodæ, pupilli tutores & ceteri proceres ipſum Turcæ cõmendant.

Turca patrociniũ pollicetur, ei que honoris cauſa dona mittit. lib. 13.

Relig.

logis, habetq; orationem de
Cæsaris studio ad pacem. lib.
13.

Deliguntur utrinq; bini
Scribæ, qui fideliter ea quæ
dicenda sunt excipiant. lib. 13.

Adest hic à Pontifice le=
gatus Thomas Campegius,
Feltrensis episcopus. lib. 13.

Proponuntur à præsi=
dis huius colloquij hæ leges,
ne cui, nisi qui sit ad congres=
sum designatus, communi=
centur acta colloquij, nec
euulgentur etiam, nisi prius
ad Cæsarem sint relata. De=
inde petunt ut Protestantes
ea doctrinæ capita, quibus
omnino decreuerint immo=
rari, scripto complectantur
& exhibeant. Plurima de
ijs, de formula iurisiurandi,
de numero collocutorum, de
suffragiorum modo, fuit in=
ter eos altercatio. Et consul=
tò Pontificij ita ducebant
tempus quòd Protestantes
uiderent numero suffragio=
rum esse superiores. lib. 13.

Solyman=
nus Turca Hie=
ronymum La=
scum, quæ Fer=
dinandus ut i=
psum placaret,
Byzantium le=
gatum mise=
rat, conijcit in
uincula, simul
auxilia pupil=
lo mittit, quæ
tamen impedi=
ta hyeme pau=
lò serius adue=
nerunt. Hie=
ronymus ille
Lascus supe=
rioribus annis
à Vayuoda de=
sciuerat ad Fer=
dinandum. lib.
13.

1541

Respublica.

Religio. Resp.

Religio. *Secunda Ianuarij die aliæ leges proponuntur, ut duo tantū ex omni numero theologi differāt, ut scribæ nudas sententias excipiant, rationes & argumenta omittant: ne minor pars teneatur accedere sententiæ maioris. has leges Protestantes recusant. Idibus tandem Ianuarij conuenit ut Ioannes Eccius & Philippus Melanchthon soli differant. Verū post tertium colloquij diem, ecce adferuntur Cæsaris literæ, quibus tota actio dissoluta reijcitur ad Ratisbonæ comitia. Idq; erat nimirum quod tantopere Pontificij expectabant. Accidit hoc opera Petri Pauli Vergerij imprimis, Gallie regis nomine quidem in hoc conuentu legati, sed reuera Pontificij procuratoris. Orationem hic de unitate & pace Ecclesiæ à se compositam & typis excussam singulis distribuebat. In ea hoc potissimum erat non esse de nationis consilio cogitandum, sed omnia esse ad generale referenda.* lib. 13.

Initio Ianuarij mensis, Cæsar è Belgio per Metim, Spi-

Exijt Lutheri liber, ad Ratisbonæ comitia allatus, quo Saxonie principem aduersus Henrici Brunsvicensis contumelias defendebat. In eo libro disputat Lutherus de concilio & ecclesiæ reformatione, de Cæsaris officio ac potestate, eiq; Protestantes in religionis decretis minime parere debuisse confirmat: repetit etiā ab initio causam qua

Vndecima die Februarij Philippus Schabotus, Gallie (quem uocant) Amiralus, Meloduni damnatus repetundarum & læsæ maiestatis, abducitur in carcerem non procul à Lutetia Vincennium: tulit hanc sententiam Gulielmus Poyetus Gallie Cancellarius, euocatis ad hoc iudicium totius Gallie primarijs senatoribus. lib. 13.

Gulielmus princeps Cluensis clam uenit in Galliam sub finem Aprilis. Celebratur eius nuptiæ cum Ioanna Nauarræ

1541 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

impulsus cœram, Noribergam, uenit Ra=
perit primū tisonam. lib. 13.

indulgenti=
as oppugna Mauricius Henrici Saxo
re. Brunsvi= nie principis filius, ducit in
censis scri= matrimonium Agnetem, Lant
pto Saxo= grauij filiam. lib. 13.

nie princi=
pem appel= Mense Martio cōueniunt
larat hereti magno numero Rati, bonæ
cū, seditio= principes. Saxo nō uenit, sed
sum, Cainū, legationem misit ampliſsi=
monstrum mam, cū Philippo Melanch=
Aesopum, thone et alijs theologis. Ve=
nulla nec a= nit quoque Caspar Contaric=
nimi, nec nus Cardinalis, Pontificis le=
corporis uir gatus. lib. 13.

tute prædi=
tum, quem Aprilis die quinto, Ra=
ipse quoque tisonæ inchoatur actio. lon=
Lutherus li ga imprimis nomine Cesaris
cet eius ido= habetur oratio: in qua ad de=
lum ac ue= clarandum eius erga repu=
lut alter blicam animum, commemo=
Deus, ride= ratur quicquid ante multos
rete et con= annos tum reipub. tum reli=
temneret. gionis causa fecerit. exitus o=
addiderat e= rationis erat, ut deligerentur
tiam Luthe utrinq; Theologi, qui de con=
rum exci= trouersis articulis amicè di=
tasse tragœ= sceptarent. Hæc cum Prote=
diam hanc stantibus placuisset oratio,
religionis, deligit Cesar Aprilis die deci=
impulsu Sa= ma tertia ipsorum permissu

regis filia, sub
Idus Iunij. Parē
tes hoc coniu=
gium non ualde
probabāt, erat=
que filia paulo
ab eo alienior,
uerum regis au
toritati conce=
dunt. Post hoc
contractum ma
trimonium, re=
dit Cliuensis in
Germaniam, re
lictā apud ma
trem coniuge
sponsa, donec
esset uiro tem=
pestiua. lib. 13.

Maiο mense
Gallie rex, A=
miralium maie
statis damnatū,
non tantum car
cere liberat, sed
etiam pristinae
dignitati atque
honori resti=
tuit. lib. 13.

1541 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

xonia prin
cipis Fri-
derici, qui
Magdebur-
gensis epi-
scopatum in
uidisset Al-
berto Mo-
guntino. Lu-
therus his
causis exci-
tatus, eum
quem supra
diximus li-
brum edit.
lib. 13.

Protestan-
tium ordi-
nes, Maio
mense, ad
Gallie regē
dant literas,
quibus de-
precantur
pro ijs, qui
per Prouin-
ciam in Gal-
lia Merin-
doli religio-
nis causa ue-
xabantur.
lib. 13.

Philippum Melanchthonē,
Bucerum & Pistorium qui
cum Iulio Pflugio, Eccio &
Ioanne Groppero disceptēt.
deligit præterea Fridericum
Palatinum & Granuellanū,
qui disputationi præsideant,
alios præterea qui tanquam
testes adsint. Cùm autem col-
loquij causa delecti cōuenis-
sent, offertur eis à Granuella
no descriptus liber, quem à
uiris pijs atq; doctis Cesari
traditum esse diceret. Iubet er-
go ut eum euoluant diligen-
ter, & quod in eo simul om-
nibus probabitur laudent,
quod minus corrigant. li. 13.

Vltima die Maij redditur
Cesari liber, cuius in quam-
plurimis articulis conuenire
inter doctores non potuit,
conuenit tamen in nonnullis.
exhibent unà cum libro Cæ-
saris Protestantes, suam de cō-
trouersis articulis, argumen-
tis & rationibus munitā sen-
tentiam. Vtrunq; Cesar exhi-
bet principibus examinan-
dum: quæq; sit de eo, & de
reipub. statu emendando ip-
sorū sententia sibi renuncia-
ri petit. Principes magna ex

Anna Mom-
morancius Gal-
lie Connesta-
blius, cùm ob
Cesaris transi-
tum per Gal-
liam, regem ha-
beret minus
propitiū, quiq;
antea summa
apud regem ha-
beret omnia,
iunc contem-
ptus & despe-
ctus uiueret in
Curia, domum
se recipit ad
hoc tempus, &
incerta condi-
tione uitam pri-
uatam agit.
lib. 13.

Sub Calen-
das Iulias, Cæ-
sar Fregosus et
Antonius Rin-
conus, quos
Gallie rex ad
Turcarum Im-
peratorem le-
gatos mittebat,

Relig.

parte omnes Pontificij censent ad Pontificis legatum referendam esse omnem actionem. Protestantes urgent inchoatum colloquium, atq; ad ciuilem reipu. administrationem, censent leges ante annum undecimum latas esse in usum reuocandas: ecclesiasticam autem ad Euangelij normam esse reuocandam. Legatus Pontificis censet ad publicum concilium hanc esse omnino reiiciendam controuersiam. Episcopos deinde ad se conuocatos hortatur longa oratione ad uitæ honestatē, ad extinguendam omni studio Lutheri doctrinā, ad excitanda iuuentutis studia, & eius generis cætera. hanc orationem postea scripto committendam Cæsari exhibet, ac nonnullis episcopis. lib. 14.

Eccius, Ratisbonæ febricitans, morose rescribit ad ordines, librum à Cæsare oblatum insulsissimum esse, phrasim Melanthonis redolere, nunquam ipsum sibi esse probatum, ac nihilo magis etiā scriptum illud quod unā Cæsari oblatum esset. Sic à suis ipse socijs disidet, qui

Cæsar apud ordines Imperij tertia Iulij die, de principe Cliuensi conqueritur, quocq; iure sibi Geldria debeat, declarat. Principes ac ordines omnes deprecantur pro Cliuensi. Cæsar indignatur quod in hac causa, que propriè ad se pertineat, tam

cum Padum nauigarent, ituri Venetias, capti sunt à Cæsariensis & trucidati. accusatur huius facinoris Alphonsus Daualus Marchio, Cæsaris per Insubriam præfectus. Is purgandi sui causa, legatum mittit ad regem Comitē Franciscum Ladronium. Rex mittit ad comitia Ratisbonæ, qui de cæde facta queratur apud Cæsarem. Ii uero cum responsum, non quale cuperent, tulissent, & Georgius Austriacus Maximiliani Cæsaris filius nothus, archiepiscopus Valentinus, ex Hispanijs in Belgium profecturus,

factam sibi bene inter ipsos conueniat, in
ab eo tali o= ipforum uerò causa tanta sit
ratione, in= ipsis inter se dissensio. lib. 14.
iuriam rati,
nō conque
scunt, donec
Cæsar scri= Quarta die Iulij, Gallie
pto publico regis legatus Raymondus, o=
honorificū citat causam exacti Sabau=
illis testimo die principis Caroli, qui su=
num daret. perioribus aliquot diebus ad
lib. 14. Cæsarem & ordines regē ac=
cusarat. lib. 14.

Cæsar 12 Iulij die, quid Pō
tificis legatus responderit a=
pud ordines exponit, rogatq;
num putent esse consultum,
ut ea de quibus inter colloca=
tores cōuenerit rata sint, tan=
tis per dum generale fiat cōci=
liū, aut alter agatur imperij
cōuentus. Legatus Pontificis
ut id fieret nō assentiebatur.
Impediunt etiā Hēricus Brun=
suicensis & unā cum eo ple=
riq; alij principes. Electores
& principes cæteri, cupidi
pacis, ut id fiat consentiunt.
Protestantes flagitāt, ac præ=
terea rogant decretum Augu=
stanum aboleri, uel certè su=
spendi: de cōcilio etiam qua=
le cupiant, utq; nec Pontifici
nec ipsius clientele tribuant
iudicandi partes declarant.
lib. 14.

rus, per Gallia
iter faceret,
Lugduni com=
prehensus, uin=
dicandi Rinco=
nis & Fregosi
causa in carce=
rem abducitur.
lib. 14.

Ferdinandus
Budæ Ioannis
Vayuodæ uxo=
rem uiduam ob=
sidet, cum eius
filiolo Stepha=
no. Verum ad=
uentu Turcarū
obsidionem co=
gitur relinque=
re. Turca Iulio
mense mittit au=
xilia Budam
Vayuodæ filio,
Pestum capit,
& relegata in
Transylua=
niam Vayuodæ
regis uidua
cum filio, Bu=
dam sibi ab ea
ingratis tradi=
tam occupat.
lib. 14.

1541

Respub.

Relig.

Resp.

Relig.

Contarenius cum uideret fore ut tota res ad generale, uel ad prouinciae Germaniae conciliū reijciatur, 26 Iulij petit per epistolam, hoc postremum de prouinciae Germaniae concilio, ne addatur. Principes negant: theologi uerò Protestantes ad singula eius argumenta respondent. lib. 14.

Iulij die 28, decernit Caesar ut institutum colloquium, & omnis religionis actio referatur ad concilium, ad conuentū uel Germaniae totius uel ordinum Imperij. Ne quid Protestantes praeter conciliata dogmata noui suscipiant. Episcopi ut suas Ecclesias à uitijs repurgent. Conuentū Imperij promittit ante 18 menses, si non possit à Pontifice concilium impetrari. Addita erant in decreto de non diruendis templis monachorum alia capita, de non interuertendis bonis sacris, de non sollicitandis alijs ad diuersam religionē. Ea Caesar postea, rogatu Protestantium, declarat scripto quomodo accipiat. Non esse diruenda templa monachorum, sed censere ipsos ad piam emulationem esse reuocandos. Semina esse pelliciendū ad diuersam religionem, sed tamen li-

Franciscus

Lotharingie ducis Antonij filius, in matrimonium ducit Daniae regis Christierni filiā Christinam uiduā. Tulit hoc molestè Galliae rex, eoq; magis quod anno superiore filia Lotharingi nupserrat Auricae principi Renato, qui totus pēdebat à Cesare. lib. 14.

Caesar Luca cum Pontifice colloquitur, ac quò Turcas in diuersa parte distineret, soluit è portu Veneris & per Corsicā & Baleares insulas nauigat ad Argieram: quò tandem appulit Octobris die 23. lib. 14.

1541

Respublica.

Relig.

Resp.

Religio. cere ut eos recipiant, qui ultro uolent ad ipsos transire. Decretū Augustanum, proscriptiones omnes, nominatim uero Goslariensem suspendi. Ita cauet Caesar Protestantibus per literas signo confirmatas, de uicissim ab eis auxilium aduersus Turcas impetrat. lib. 13.

Moritur
Argentine
Capito,
summe uir
eruditio-
nis, profes-
sione theo-
logus. lib.
14.

Decernitur subitarium aduersus Turcas auxilium Germanorum, quos Fridericus Fursenbergius deducit in Ungariam. li. 14.

Caesar Ratisbona contendit in Italiam, Fridericum Palatinum orat ut per principes electores cū principe Cliuensi agat de restituenda Geldria. lib. 14.

Electores ad Cliuensem legatos mittunt. Ille causam iuris disceptationi permittere se respondet, et ne uim sibi fieri patiantur, sed ad æquitatem, Caesaris animum flectant, obtestatur. lib. 14.

Grassatur morbus in Germania, præsertim ad Rheni tractum. lib. 14.

Granuella-
nus à Cæsa-
re in Italia
relinqui-
tur, ut de cō-
cilio Pon-
tificem so-
licitet, &
Senensem
rempub. se-
ditionis flu-
tibus aestu-
antem, com-
ponat. lib.
14.

Caesar ter-
tio post die
quam Ar-
gieram ap-
plicuit, co-
orta ingen-
ti tempesta-
te, cum &
tormenta
bellica, &
naues quā-
plurimas,
& omnem

1541

Repub.

Relig.

Resp.

Relig.

Contarenius cum uidet fore ut tota res ad generale, uel ad prouinciae Germaniae conciliū reijciatur, 26 Iulij petit per epistolam, hoc postremum de prouinciae Germaniae concilio, ne addatur. Principes negant: theologi uerò Protestantes ad singula eius argumenta respondent. lib. 14.

Iulij die 28, decernit Caesar ut institutum colloquium, & omnis religionis actio referatur ad concilium, ad conuentū uel Germaniae totius uel ordinum Imperij. Ne quid Protestantes praeter conciliata dogmata noui suscipiant. Episcopi ut suas Ecclesias à uitijs repurgent. Conuentū Imperij promittit ante 18 menses, si non possit à Pontifice concilium impetrari. Addita erant in decreto de non diruendis templis monachorum alia capita, de non interuertendis bonis sacris, de non sollicitandis alijs ad diuersam religionē. Ea Caesar postea, rogatu Protestantium, declarat scripto quomodo accipiat. Non esse diruenda templa monachorum, sed censere ipsos ad piam emendationem esse reuocandos. Seminem esse pelliciendū ad diuersam religionem, sed tamen li

Franciscus

Lotharingiae ducis Antonij filius, in matrimonium ducit Daniae regis Christierni filiam Christinam uiduā. Tulit hoc molestè Galliae rex, eoq; magis quod anno superiore filia Lotharingi nupserrat Auricae principi Renato, qui totus pēdebat à Cesare. lib. 14.

Caesar Luca cum Pontifice colloquitur, ac quò Turcas in diuersa parte distineret, soluit è portu Veneris & per Corsicā & Baleares insulas nauigat ad Argieram: quò tandem appulit Octobris die 23. lib. 14.

1541

Respublica.

Relig.

Resp.

Religio.

cere ut eos recipiant, qui ultro uolent ad ipsos transire. Decretū Augustanum, proscriptiones omnes, nominatim uero Goslariensem suspendi. Ita cauet Cæsar Prostantibus per literas signo confirmatas, de uicissim ab eis auxilium aduersus Turcas impetrat. lib. 13.

Moritur
Argentinae
Capito,
summe uir
eruditio-
nis, profes-
sione theo-
logus. lib.
14.

Decernitur subitarium aduersus Turcas auxilium Germanorum, quos Fridericus Fursenbergius deducit in Ungariam. li. 14.

Cæsar Ratisbona contendit in Italiam, Fridericum Palatinum orat ut per principes electores cū principe Cliuensi agat de restituenda Geldria. lib. 14.

Electores ad Cliuensem legatos mittunt. Ille causam iuris disceptationi permittere se respondet, et ne uim sibi fieri patiantur, sed ad æquitatem, Cæsar's animi flectant, obtestatur. lib. 14.

Grassatur morbus in Germania, præsertim ad Rheni tractum. lib. 14.

Granuellanus à Cæsa-
re in Italia
relinqui-
tur, ut de cō-
cilio Pon-
tificem so-
licitet, &
Senensem
rempub. se-
ditionis flu-
tibus astu-
antem, com-
ponat. lib.
14.

Cæsar ter-
tio post die
quam Ar-
gieram ap-
plicuit, co-
orta ingen-
ti tempesta-
te, cum &
tormenta
bellica, &
naues quā-
plurimas,
& omnem
H iij

1541

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.

Austriaca nobilitatis proceres numero ad XXIII, & unà cum ijs ciuitates decem, in publico conuentu ordinum ditionis Ferdinandi, Prage, decima tertia Decembris die, libellum supplicem Regi tradunt, ac commemoratis cladibus à Turca acceptis, quas Deum immisisse sibi, propter corruptum ipsius cultum, queruntur, orant & obsecrant, uti sibi sacramentorum purus usus & Euangelij sincera doctrina permittatur: atq; ut ex recenti Ratisbonensi decreto, liceat Ecclesias suas à uitijs emendare. Ferdinandus iubet eos publicum totius orbis, uel Germaniæ prouinciæ concilium expectare. Decretumq; Ratisbonense excipit ad solos Protestantes pertinere. lib. 14.

Basileæ moritur Simon Grynæus summus philosophus, & simul sacrarum literarum studiosissimus. lib. 14.

castrensem apparatus amisisset, in facta re cogitur redire mense Nouembri in Hispaniam. lib. 14.

Cladis Africane nūcius delatus in Galliam mense Decembri, non obscuram excitat letitiam. lib. 14.

1542 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

Moritur Episcopus Numburgi: ei substituitur à collegio, Julius Pflugius, is qui in Ratibonensi colloquio partium erat Pontificis, Saxoniæ princeps non legitime contentebat, nisi quem ipse approbas-

set, eligere. Ideoq; aliū instituit Nicolaum Amstorffium, ex nobilitate theologū Vuittebergicum, quē Ianuario mense Lutherus ministerio præfecit. Saxo

Agitur mandato Cæsaris, ordinum conuentus Spiræ mense Ianuario. Februarij uerò mensis die nona cum omnes conuenissent, Ferdinandus proponit de Turca, qui relictis in Vngaria tormentis omnibus bellicis, proculdubio æstate proxima sit in Austriam rediturus: Cumq; exposuisset de Austriacis, Vngaris, Bohemis quid ipsi in bellū collaturi essent, hortatur ordines, ut quid ipsi etiam debeant conferre, dispiciant. lib. 14.

Legatus Gallicus Franciscus Oliuerius, decima quarta Februarij die, cum in ordinum consessu de Regijs legatis, quos auertendi Turcæ causâ à bello Pannonico, dimiserat, interfectis, breuiter est conquestus, de bello Turcico uerba facit, ac omnino dissuadet, hoc tempore tam diuulso ac distracto, bellum inferri Turcæ: illatū uerò pro-

Angliæ rex uxorem Catharinam Hauardā capite plectit, quod cum eam duxisset pro uirgine, antea fuisse corruptā atq; uitiatam comperisset. supplicium etiam postea de stupratore sumptum est & alijs quibusdā, quod cum id scirent reticuisset. Ea sublata sextam ducit Catharinam Parram. lib. 14.

Reuerso in Pontifex, Calendis Iunij, concilium indicit Tridenti ad Calendas Nouembres. lib. 14.

Galliam Oliuero, Galliarum rex animum ad bellum adiicit: restitutionem Amiralij, quo uti in bello præcipue cogitabat, 12 die Martij publico diplomate sancit & confirmat. lib. 14.

1542 Relig.

Respublica.

Relig.

Respub.

inter alias causas, qui bus Pflugium non ap probet Episcopum, hanc adfert, quod Augustani confessioni palam aduersetur. lib. 14.

Pontificius legatus Ioannes Moronus episcopus Mutinensis, 3 die Martij uerba facit, ac nomine Pontificis in bellum Turcicum quinque peditum millia, promittit, si modo Caesar ipse militiae praesit: Sin alius dimidium tantum. De concilio ait, quoniam Pontifex inter esse & debeat & uelit, per etatem autem ipse non possit longiorem instituire profectioem, et aeris mutatio sit ipsi periculosa, ipsum iccirco non posse in Germania concilium indicere. Verum postquam res ita postulet, non recusare, quin Tridenti ad ipsos Ger-

Lk=

Excitatur Lutetiae rumor de subito in Veromanduis tumultu, quasi iam ibi hostes essent.

Rex eò continuo mittit principes qui tum forte aderant, Vendomium, Guysium, Aumalium, Niuernum, & maximum cum ipsis numerum nobilium. Postquam eò uetum est, mera solitudo, merum silentium. Hunc rumorem rex ipse dicitur excitasse, ne belli, quod iam decreuisset, auctor populo uideretur. lib. 14.

Lutetia proponuntur edicta, & à rege & à Senatu grauisima, aduersus Lutheranos. moneatur populus ut quos nouerit aliam religionem

Galliae rex, ad principem Cliuensem, Longeuallum. mittit, qui sub aetate collectis ibi co-

1542 Relig.

Respublica.

Relig.

Respub.

Luthe-
rus cum ab
ordinibus
Imperij ad-
uersus Tur-
cas decretū
esset bellū,
militarē e-
dit concio-
nem, ut qui
castra se-
quuturi es-
sent Eccle-
siae mini-
stri, formu-
lam aliquā
haberent et
docendi &
exhortādi.
Explicat
primū quid
ex sacris li-
teris de Tur-
cas sit senti-
endū. De-
inde subij-
cit consola-
tionem quā
dam eorum
qui apud
Turcas ca-
ptiui deti-
nentur. Po-
stremo for-

manie fines ad Idus Au-
gusti indicatur. Princi-
pes Pontificij gratias a-
gunt. Protestantes con-
cilium in Germania pe-
tunt, neq; legato Ponti-
ficio in uiliare assentiun-
tur. lib. 14.

Decernuntur in Tur-
cam, & ad sustinendum
bellum, & ad amissa re-
cuperanda totius Impe-
rij auxilia, estq; hoc no-
mine uiritim per Germa-
niam collecta pecunia.
Summa rerum praefici-
tur Elector Brandebur-
gicus Ioachimus, qui sta-
tim Spira profectus ad i-
ter se comparat. Finem
habuit conuentus Apri-
lis die undecima. lib.
14.

Disident in Saxonia
princeps Elector, et Mau-
ricius Henrici patris sui
nuper mortui haeres, de-
ditionis suae finibus, res-
que omnino ad bellum
spectare uidebatur, nisi
Lantgrauius compescu-
isset. Pflugij causam pro

colere, eos
deferat ad
delectos ad
eam rē The-
ologos. Iu-
bentur bi-
bliopola
quicquid
habent su-
spectorū li-
brorum, id
ante certū
tempus de-
ferre ad de-
lectos. da-
tur sacri-
culis For-
mula secun-
dum quam
in haereti-
cos inqui-
rant a popu-
lo. Fit etiā
publicè sup-
plicatio ad
templa di-
uorum, re-
gni salutis
& conser-
uanda reli-
gionis cau-
sa. circun-
fertur etiā
Genouefa

pijs, ductore
Martino Rosse-
mo, rei gerendae
occasionem ex-
pectaret. lib. 14.

Iulio mense
Galliae rex atro-
cissimis uerbis
Caesari bellū de-
nunciat, ac con-
tinuo post quin-
que diuersis lo-
cis ipsum sum-
ma ui & conten-
tione adoritur.

In Brabantia ua-
stabant omnia
Longeuallus &
Rossemus, ac ni-
rebus ad tormen-
ta necessarijs de-
stituti fuissent,
ipsam Antuer-
piam cepissent
atq; Louanium.

Ii tandem Aure-
liano principi
Carolo, qui Lu-
cemburgicae re-
gioni bellum fa-
ciebat se coniu-
gunt, ac praeter
Danuillerum,

1542

Respublica.

Relig.

Respub.

<p>Relig. mulā ad dit pre- catio= nis, ad= uersum Satha= nam, Pō tificem atque Turcā. lib. 14.</p>	<p>babat aperte Mauricius. lib. 14. Hac æstate locustarū infinita turba Germa= niam & Italiam citerio= rem uolando peruasit. erant autem inusitata magnitudine, & ubicun= que considerent, agros depaſcebant. lib. 14. Saxo et Lantgrauius communi confœderato= rum nomine, Henrico Brunſuiceniſi bellum fa= ciunt, eiūſq; regionem in ſuam redigunt potesta= tem. Is fuga ſibi ſalutem petit & ad Bauaros cum nato maximo filio Caro lo Victore, contendit. Im= perij ciuitates Goſlariā & Brunſuicum Smalcal= dicis confœderatas, per= petuis excuſionibus & rapinis uexauerat: edi= ta etiam Cæſaris ac Fer= dinandi, quibus iuſſerāt ut deſiſteret, contempſe= rat: atq; adeo Proteſtan= tes ad uim neceſſariō re= pellendam pertraxerat. Ipsi ſui facti poſtea ſcri= -</p>	<p>tutelaribus ip= ſorum dea: & his ipſis quidem die bus nonnul= los è Chri= ſtianis ſacri= ficant. lib. 14. Lutetia in æde San= ctæ crucis, Franciſcus Lādrus po= pulum do= cebat & pu= rè quidem, neq; miſſi= cabat, quòd uinum non biberet, na= turane an inſtituto in= certum eſt. Verum co= gitur tan= dem Sorbo= nicorum ſo= licitatione, traditiones eccleſiæ quas uocāt, ut piæ &</p>	<p>Virtonum, Iuæum, ipſum etiam Luce= burgum capiunt. Rex diuerſa parte Parpinianum ad Py= reneos montes obſi= det, ſed fruſtra. bel= ligerat etiam in Pe= demontio Langeus. Vendomius prin= ceps in Atrebatas et Morinos impetum facit. præſtitiffet multorum iudicio, unam aliquam pro= uinciam ſummis co= pijs oppugnare. Ex= pectabat eo tempo= re rex claſſem à Tur= ca, ſed Polinus eò miſſus, ſerius om= nino peruenit ad Turcam, quàm poſ= ſet claſſis ad tempus præſtò eſſe. Ideòque differtur res in ſe= quentem annum. lib. 14. Rupellani in Xantonibus tumul= tuantur, tum ob no= uum urbi præſidiū impoſitum, Iarnaco</p>
--	---	--	---

Relig.	ptorationē red- dunt. lib.14.	sanctas pro cōcione ap probare.	duce, tum ob uectigal salina rum. Iarnacus mandato re- gis tormenta illis omnia & arma adimit, occupatisque portis excubias atq; statio- nes ibi collocat. Lib.15.
	Ad idus Iulias agitur Imperij	lib.14.	
	conuentus Nori bergæ (sic enim	Meti præ dicatur à	
	Spire decretum fuerat) propter	nonnullis Dominica=	Gulielmus Poyetus Gal- liæ cācellarius, dum rex Par-
	bellum Vngari- cum. Eò uenit	nis Euange liū: eò quo=	pinianum proficiscitur, no- ctu è lecto abducitur in car=
	Ferdinandus ex Austria, Cæsaris	que uenit Gulielmus	cerem. è gynæceo regis nata hæc illi putatur calamitas.
	legati, & pauci omnino præte=	Farellus, et in urbe pri	Mensibus aliquot antè fa- cris inaugurari uoluerat, si-
	rea principes. Queritur Ferdi-	uatim, ac postea foris	ue quòd consequendi cardi- nalatus spem certam conce-
	nandus decretū Spirense postre-	in castello quodam cō	pisset, siue quod impenden- tem sibi calamitatem præui-
	mum non serua ri, & esse quos-	tionatur. Verùm cum	deret, seq; hac ratione morti subducere cogitaret. lib.14.
	dam qui militē nullū miserint,	à Cæsare eò uenissent li	
	quosdam qui mi serint quidē, sed	teræ, qui- bus uetabat	Casar Augusti die uige- sima quinta, occasione acce-
	absque pecunia. machinas deside	ne quid in religione	pti à Pontifice diplomatis de concilij indictione, rescri-
	rari cum instru- mento quas non	mutarent, Senatus ne	bit ad ipsum ex Hispania lō gam epistolam. Commemo-
	nulli promise- rint. Ob eā cau-	quis nisi de episcopi &	rata autem sua in Gallia re= gem æquitate, & ipsius con-
	sam nihil ait præclarè geri po-	tredecim ui rorum con	tra iniuria (recenset enim à multis annis omnes ubique
	tuisse. Orator= sensu, con-	sensu, con-	locorum regis conatus) ex= citat Pontificem in ipsum,

1542

Respub.

Relig.

Respublica.

Relig.	dines ad extre= mum ne tempo= re tam necessa= rio reipub. de= sint. lib.14.	cionem ha= beret ad po= pulum, in= terdicit. lib. 14.	quantum potest: ac postre= mo contendit ab eo, ut illum reipub. hostem iudicet. lib. 14.
Ad hoc tem= pus Ot= to Hen= ricus Pa= latinus euange= lij do= Strinam ample = Etitur: idem fa= ciunt Heildef= semēses. lib.14.	Decernitur pœna in eos, qui Spirensi decreto nō obtēperassēt, simul alia que= dam gerendo bel= lo necessaria sta= tuuntur. Exitus comitij fuit ad 26 Augusti diē. lib.14. Casaris exer= citus ductore pri= cipe Auaico, Iu= liacensem princi= pis Cliuensis a= grū longe latēq; uastat. Duram præcipuum op= pidū deditioe capit. lib.15. Mauricius pa= tris Henrici mor= tui pactis, de fœ= dere Smalcaldi= co, negat se tene= ri. lib.15.	Cardi= nalis Conta= renus mori= tur sub exi= tum Augu= sti Bono= nie, non si= ne ueneni= suspicione. Is apud Pō= tificem ue= nerat in su= spicionem quasi faue= ret Luthe= ranis, quod non se ijs a= crius Ratis= bonæ oppo= suisset. Pau= lò ante mor= tuus erat e= tiam Frego= sus Cardina= lis, qui Con= tarenum, quem graui= ter pleriq;	Pontifex Augusti die 26 legatos mittit de pace ad Cæ= sarem & Gallie regem. Cæ= sar idem Pontifici respon= det per epistolam, quod pau= lò ante rescripserat. lib.15. In Vngaria aduersus Tur= cam nihil agitur foeliciter. Pesta tentatur, sed frustra. cō= tagione præterea multus in= terit miles. Mauricius hoc bello cum in Turcas incidis= set, essetque in summo uite discrimine, tandem tamen à suo puero seruatur. lib. 15. Scoti sub initium Decem= bris infœliciter pugnant ad= uersus Anglos. belli causa fuit, quod rex Scotiæ, con= tra fidem Eboracum ad tran= sigendum de finibus non ue= nisset. Gallie rex Scotis mit= tit auxilia. lib.15. Pridie Idus Decembris Scotiæ rex, relicta sola filia Maria recens nata, decessit è uita. Regni procuratio re=

1542

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.

Profligatus Henricus Brunsvicensis Protestan-
tibus apud Cameram die
dicit. Illi uero Decembri
me. se Camerae tribunal
declinant, ac missis lega-
tis, Camerales iudices re-
pudiant. lib. 14.

Ciuenfis princeps a-
sperrimo brume tempo-
re, Duram obsidet ac re-
cipit. lib. 15.

absentē in-
cusarant so-
lus defende-
rat. lib. 14.

Ponti-
fex Triden-
tum legatos
mittit ad sy-
nodum, Pa-
risium, Po-
lum, Moro-
num Cardi-
nales. lib.

15.

cidit ad Iacobū Ha-
meltoniū Arranie
Comitem, regis con-
sobrinum. Secun-
dum eum erat An-
dreas Cardinalis,
Gallie regi dediti-
simus. Post mor-
tem Gallie regis fi-
liae, Scotus Mariam
Claudij Guisij prin-
cipis filiam duxe-
rat in uxorem. lib.

15.

1543

Respublica.

Relig.

Resp.

Relig.

Agitur Noribergae conuentus.
Adest Ferdinandus. adsunt Frideri-
cus Palatinus, Episcopus Augusta-
nus, & Ioannes Nauius Caesaris le-
gati. Adest reuersus ex Hispanijs
Granuellanus. lib. 15.

Ferdinandus secundo Cal. Februa-
rij sollicitat ordines de auxilijs in
Turcam. lib. 15.

Vuirichus Cricchingus & Vi-
glius Zuichemus reginae Mariae,

Prima Ia-
nuarij die,
Gallie rex
habita ad
populū con-
cione, Ru-
pellanis,
qui sordida
ti regi sup-
plicabant,
benignè dat
ueniam.
lib. 15.

1543

Respublica.

Relig. Resp.

Relig.

quæ Belgium regebat, legati Cliuensem principem accusant ob bellum à rege in Belgio gestum. lib. 15.

Quinta die Februarij, Granuelanus nomine Cæsaris, in Gallia regem & principem Cliuensem illius confœderatum, Imperij implorat auxilia. lib. 15.

Protestantes scripto recitatis sibi à Camera factis iniurijs, recitata etiam illa recusatione iudicij, de lite Brunsvicensi, cum ex Imperij decretis Cameram emendari peterent, iudices loco moueri, litésq; in pristinum statum restitui: Ferdinandus uerò ac Cæsaris legati dicerent id commodè non posse fieri, præterea Brunsvicensem censerent bonis debere restitui, & Tridentinum iactarent concilium: Protestantes inquam, tum concilium se non approbare, sibi non satisfieri, ideoq; deliberationem eiusmodi nullam se ratam habere posse respondent. lib. 15.

Decernitur Noribergæ de muniendis locis Turcarum ditioni finitimis, de conferendis in eam rem sumptibus: qui recusarint, fisco subijciuntur. Camera iuxta Ratisbonensis decreti anno ante 11 formulam emendanda, mensis Iulij dies tertius designatur. lib. 15.

Pro=

Cæsar Philippum filium, Hispaniarum regem designat & Ioannis Lusitanie regis filiam Mariam, dat ei in uxorem. lib. 15.

Sigismundus, Poloniae regis Sigismundi filius, in matrimonium ducit Ferdinandi filiam Elisabetham. lib. 15.

Moritur Gulielmus Bellaius Lagueus, uir summæ dignitatis ac uirtutis, atque in omnibus gerendis rebus exercitatisimus. lib. 15.

Relig.

Protestantes, tum quia communicatum secum non sit consilium, tum quia sibi non satisfiat, nec sit contributionis equalitas: iccirco se decreto non assentiri profitentur. ac propterea neq; refertur in commentarios, uti fieri consuevit, nec auctoritatem habet. lib. 15.

Electorum principum intercessionem, impetrantur à Granuelano Cluensi principi cum Cesare inducie. uerum cum mensis Martij 24 die, Cluensis feliciter praelium commisisset, eaque res ei spiritus nouos attulisset, eas ipse repudiat. lib. 15.

Bauari fratres in Noribergico conuentu, petunt à Protestantibus, ut Henrici Brunswicensis ager sequestro deponatur uel apud Casarem, uel aliquot Germanie principes. lib. 15.

Christophorus Episcopus Augustanus apoplexia moritur Noriberge, cum in posterum diem conuiuium instituisset. Erat è familia Stadionum, homo literatus, & à studio pacis non alienus. Ei successit Otto Trucceius. lib. 15.

Victoria Cluensis principis ad Sittardum, magnam excitat in Gallia letitiam, iussuq; regis publica decernitur ad templum diuorum supplicatio. lib. 15.

Gallie rex accepta, sed aliquanto serius, Caesaris ad Pontificem illa quã supra diximus, epistola, prolixè respondet ad singula capita. ea uero responsio typis est excusa. lib. 15.

:543 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

Hermannus
 Archiepiscopus
 Coloniensis, cō-
 uocatis suæ ditio-
 nis ordinibus, ex
 decreto Ratisbo-
 nensi piam eccle-
 siarum suarum
 emendationē in-
 stituit. Concipit
 ergo per pios ali-
 quot viros emen-
 dationis formu-
 lam, eamque mit-
 tit Theologis Co-
 loniensibus ut ē
 sacris literis iudi-
 cium faciant, &
 quā suæ sit sen-
 tentiæ renunci-
 ent. Verūm cūm
 ei illi non satisfa-
 cerēt, nec essent,
 quos populo re-
 ctè præficeret,
 Bucorum Argen-
 torato euocatū,
 Bonne docen-
 do publicè Euan-
 gelio præficit.
 lib. 15.

Bucero ex or-
 dinum Coloniē-
 sium

Hēricus Brun-
 suicensis ad Cæ-
 sare in Italiam
 proficiscitur, &
 Cremonæ graui-
 ter accusat Pro-
 testantes. lib. 15.

Aduentante
 iam ex Italia Cæ-
 sare cum copijs,
 Protestantes, qui
 literas eius Ge-
 nuæ datas nuper
 acceperant, ad
 24 Iunii diem
 Smalcaldie con-
 ueniunt, & de
 legatione ad ip-
 sum mittenda,
 de ijs quæ ad a-
 gri Brunsuicen-
 sis tutelam atq;
 foedus pertine-
 rent, de Mauri-
 cio principe so-
 licitando, de Sue-
 ciae rege, de Ot-
 thone Henrico,
 de Vuolfgango
 principe Biron-
 tino, de Mona-
 steriensi Episco-

Franciscus
 Landrus Pari-
 siensis concio-
 nator, diebus
 aliquot ante
 Pascha mitti-
 tur in carcerē.
 Euocatus à re-
 ge Sangerma-
 num, & de re-
 ligione roga-
 tus, nō præstat
 eam quam de-
 buerat constan-
 tiam. Ideoque
 redire iussus
 Lutetiam Apri-
 lis die 29, in æ-
 de primaria ur-
 bis, adstante to-
 to senatu, cogi-
 tur ea quæ pri-
 us docuisset,
 pro concione
 abiurare. lib.
 15.

Depensius
 è Parisiensi Sor-
 bona sodalis, iu-
 betur ea quæ
 ante docuerat

Cæsar Maij
 die 26, ab Hispa-
 nijs. classe Ge-
 nuam appellit.
 datiq; illinc ad
 Protestantes lite-
 ris, hortatur ut
 in Turcam auxi-
 lia cōferre nere-
 cuset. lib. 15.

Cæsar Busse-
 ti cum Pontifice
 uenit in collo-
 quium: conten-
 dit autem ab eo,
 ut Gallie regem
 hostem iudicet,
 nec tamen impe-
 trat. Vicissim
 Pōtifex, qui Par-
 mam atque Pla-
 centiam, permu-
 tatione cum Se-
 natu Cardinaliū
 facta, filio suo
 Petro Aloysio as-
 signarat, à Cæ-
 sare petit, ut ea-
 rum possessionē
 eius filio confir-
 met. Fuerant e-
 nim aliquando
 hæc ciuitates Me-

1543 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

fium consensu, excepto ecclesiaſtico, datur negotium, ut ad inſtituendam emendationem doctrine Chriſtiane quedam capita conſcribat. lib. 15.

Melanchthō principis Saxoniæ iuſſu, Piſtorius Lantgrauij, ad cōſtituendam religionem, Bonnam ueniunt. eō etiam Argentina Hedio mittitur. lib. 15.

Buceri ſcriptū exhibet Archiepiſcopus primarij templi Coloniensis eccleſiaſticis, & ut eius libri dogmata diligenter expendant monet. lib. 15.

Iunii die 22, tertium ordinū

po, qui quidem omnes cupiebāt in ſœdus recipi, deliberant. Fidem habuit hic conuentus 21 die Iulij. lib. 15.

Legati Proſtantium Ceſarem, qui Spiram uenerat ex Italia, die ſecunda Auguſti menſis adeunt. Purgabant ſe de recuſatis in Turcamauxilijs: uerum non aliud reſpoſum, poſt multam contentione, ferunt, quàm ſatis iſſis ſuperque antea fuiſſe cautum de pace. Octobri menſe in Camera iudices inſiſſitum iri: de contributionibus niſi de communi omnium ordinum conſenſu ac uo-

retractare: cum que id non uſque adeo diſerte feciſſet, alio quodam die conſignatur in concione ad populū, explicare ſingula diſtincte

& aperte, donec primoribus Sorbonicis qui aderāt moroſis quidem illis ac difficilibus, ſatis eſſet factum. lib. 15.

Clemēs Martotus poëta in Gallia celebris, & inſcribendo mirè ſœlix, quinquaginta Dauidis pſalmos edit hoc anno Geneue, cum illuc propter Lutheraniſmi ſuſſicionem, è Gallia conſugiſſet. ediderat ante biennium tri-

diolani ducum. Verum cum Caſar ſui iuris nihil uellet imminui, recuſat, & colloquium abruptum. lib. 15.

Caſar accēptis ducentis aureorum millibus, & amplius eo, Florentiæ arcem atque Liburni, quas ad hoc tempus habebat in ſua poſteſtate, Cosmo Mediceo Florentiæ duci tradit. lib. 15.

Caſar & Attiliæ rex aduerſus Gallie regē ſœdus faciunt. Atque ob id Angliſ maxime, quod Gallie rex Scotis tuliffet auxilium. lib. 15.

1543 Relig.

Repub.

Relig.

Repub.

indicit conuen-
tum Archiepi-
scopus. Ecclesia
stici urget ut Bu-
cerus ac reliqui
docendi loco mo-
ueantur, ac sibi
detur de libro
spacium delibe-
randi. Archiepi-
scopus, si uel
falsæ doctrinæ,
uel impure uite
cõuinci possint,
non recusat. Pon-
tificij contrariũ
librum antidag-
ma parant. in li-
bri præfatione
dicunt malle se
uiuere, sub Tur-
carum imperio,
quam sub magi-
stratu qui refor-
mationem talẽ
instituat. Auctor
libri fuit Grop-
perus, qui quan-
quam initio Bu-
cero faueret, ue-
nit tamẽ postea,
ubi sciro rem agi-
uidit, in grauem
cum eo si multa-

lütate, nihil pos-
se remitti. Ipsum
Brunsuic. nem,
nisi restituatur,
rationes initu-
rum esse quibus
sua recuperet.
lib. 15.

Colonienſis
Archiepiſcopus,
& legatus Saxo-
nicus apud Cæſa-
rem pro princi-
pe Cliuenſi de-
precantur, ſed
parũ proficiunt.
lib. 15.

Cæſar Bon-
nam uenit Mo-
guntia ſecundo
flumine. Ibi doce-
bant Bucerus &
Hedio, non ſine
discrimine, ma-
ximè præſenti-
bus Hiſpanis.
Inde Duram Au-
guſti die 22 ue-
nit, eamq; ſecun-
do poſt die ui-
atque impetu ca-
pis ac diripit.

ginta Lutetia,
ſed magna cum
moleſtia & dif-
ficultate pro-
pter eius loci
doctores Sorbo-
niſtas. lib. 15.

Theologi
Parieſes, ubi
de Landro &
Depenſio tri-
umpharent,
Cal. Auguſti,
25 doctrinæ ca-
pita, ſiue fidei
articulos edũt,
qui poſtea pu-
blice populo
recitantur, &
à rege ſanci-
untur. Scriptũ
ijs edit contra-
rium Caluinus,
quod antidotũ
uocat, eõsque
multo ſale per-
fricat. lib. 15.

Sub hoc tẽ-
pus librum e-
dit Caluinus
quo ſubtiliter

Galliæ rex in
Veromanduos
cũ exercitu pro-
ſectus, oppidum
Landreſium Cæ-
ſari adimit, ac
opere præſidio-
que munit. lib.
15.

Barbaroffa
Turcicus lega-
tus, ductore Po-
lino Gallo, ma-
gna cum claſſe
Tollonum appli-
cat. mittitur ei
auxilio à rege
Anguianus Ven-
domenſis cũ co-
pijs & aliquot
triremibus. Con-
iunctis copijs il-
li Niceam con-
tendunt, oppidũ
atq; portum Au-
guſti die 20 ca-
piunt, arcem ob-
ſident. lib. 15.

Alter Turca-
rum exercitus in
Pannoniam ir-
ruit. Quinque-

1543 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

tem. Paulo post ipse cum Bernardo Hagio Cancellario, utrique multis opimi sacerdotijs, à suo principe ad aduersarios deficiunt. lib. 15.

Mauricius Saxoniæ dux leges instituit, de ijs quæ ad ecclesiæ administrationem pertinent: in quibus etiam excommunicationem ministris de consilio magistratus permittit.

In eos qui uirgines constuprant ac postea uxores ducunt, animaduertit. Gymnasia tria Misene, Merseburgi, Portæ, ad instruendam iuuentutem instituit. Lipsensem academiã duobus millibus aureorum annuis, & modijs aliquot frumenti auget atque amplificat. lib. 15.

Cliuensibus militibus animam auxerat conuictans quædam opinio à Gallis ut traditur exhibitata, quæ ipsius etiam duobus infederat animo, quod Cæsar ad Argieram submersus, iam pridem factus esset escapiscum. sed suo magno malo contrarium sunt experti. lib. 15.

Occupatis iam à Cæsare præcipuis alitionis Cliuensis oppidis, princeps ipse supplex uenit Venlonum ad Cæsarem, cum deprecatoribus Henrico Brunswicensi, et Coloniensis Archiepiscopi legatis. Quorum

percenjet, quæ quibusque in Gallicæ locis de quibus nouerit, sint diuorum, quæ uulgo adorantur, reliquæ: et quàm sit res præstigiiosa, falsa, & deploranda, demonstrat. lib. 15.

Carolus Bossetus Iuriscōsultus à Cæsare missus, Medenses à mutanda Pontificia religione absterret. Recitatur Idibus Octobris edictum Cæsaris quo iubentur in antiquare

cliam, Strigoniunq; urbem & arcem capit. Albam regale oppugnat. lib. 15.

Gallie rex dicitur Geldricus inuadit, parat iter cum copijs Lucemburgum. Ioannam Narvorum uult per Cardinalem Belaium deduci ad maritum. Sed ecce, cum esset in itinere & iret inuitissima, adfertur nuntius de Cliuensi sub iugato: quæ res & profectio et matrimonij abrupti causa fuit. Rex nihilominus progressus Lucemburgum occupat, sub finem Septembris. lib. 15.

Angliæ rex Henricus copias aliquot militum transmittit in Belgium, qui Cæsarianis con-

1543 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

Heildecsemē= ses accusantur a= pud Cæsarem à Valentino epi= scopo ob muta= tam religionem, quòd ecclesiasti= corum bona oc= cuparint, ui mo= nachos adege= rint ad suam reli= gionem, quòdq; uirginem Mariā ac ceteros diuos in theatrum & ludos ludibrij causā traduxe= rint. Eis Cæsar Augusti die sex= ta, per literas Vuormacia com= minatur, ni uete= rem religionem restituant. lib. 15.

Augusti die no= na Moguntia Cæ= sar dat literas ad Senatū Colo= niensem, ut per= gat populum in ueteri religione continere. lib. 15.

Pon=

asidua & obni= xa deprecatione, Septembris die septima ipsi tan= dem est parciū. Victo Granuel= lanus & Aurai= cæ princeps le= ges imponunt, ut à totius Gel= driæ possessione recedat, fœderi Gallico & Da= nico renunciēt: in religione ni= hil mutet, & si quid sit mutatū restituat. lib. 15.

Bellum erat prius ser= Danie regi cum Cæsarianis Bel= gis, propter Chri= stiernum regem captiuum. & il= le quidem Prote=

stantes de auxi= lijs interpella= bat, sed hi cau= sam hanc ad fœ= dus nihil perti= nere, & esse ex= tra causam reli= gionis respon= dent. lib. 15.

ligione per manere, & cōtrariæ re= ligionis li= bros afferre ad magistra= tum. Bos= setus ipse ex concionato ribus ali= quem ad se uocatum, acriter ob= iurgat, et ca= pitis denun= ciata pœ= na, si cum ullo ciue=

Bellum erat prius ser= monem con= ferret, ut an= te triduū excedat ur= be iubet. lib. 15.

iuncti, Landresiu= obsident. lib. 15.

Classis Turci= ca, siue quod ad= uentarent copia Cæsaris ex Insu= bria, siue quod hyems instaret, quanuis nondum præsens adesset, Nicea Tollonum secedit in hyber= na. Lib. 15.

In Scotia ori= tur contra reginā motus eorum qui Angliæ regi faue= bant. Uirginulam suam Eduardo An= glia regis filio de= sponsam uolebāt, compositi ad hoc à rege. Cardina= lem itaque An= dreanum capiunt, reginam in arce ob= sident, & matri= monium confici= unt. Verum con= uersis, Gallie re= gis opera, nobi= lium animis, maxi= mē uerò Hameltonij administrato=

1543 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

Pontifex in ean-
dem prope senten-
tiam senatui Colo-
niensi rescripserat
atque Cæsar: et pri-
uatim etiam ad col-
legium canonico-
rum Calendis Iu-
nij. uocabat autem
Archiepiscopū hæ-
resiarcham, mone-
batque ne haberet
eum pro pastore,
sed pro hoste. has
litteras Ioannes Pog-
gius Pontificis le-
gatus Moguntia
mittebat Colonien-
sibus Augusti men-
sis die 25. lib. 15.

Bucerus & Ca-
spar Hedio, cum
per aliquod tem-
pus Bonnæ docuis-
sent, ecclesiāsque
& ministros insti-
tuissent, impetrata
dimissione domum
redeunt. lib. 15.

Cluensis ui-
uus à Cæsare Gal-
lie regis fœderi
renunciat, uxo-
remque suam ad
se mitti petit, sed
non obtinet. lib.
15.

Protestantes
Francofurti con-
ueniunt, & de re-
bus in proximis
Imperij comitijs
ab se tractandis,
illic deliberant.
Rescribunt au-
tem ad Cæsarem
& ab eo fidem
publicam, ut ipsi
ad comitia tuto
uenire possint, im-
petrant. lib. 15.

ris regni, disceditur
à pactis, interq; ip-
sos atq; Anglos bellū
recrudescit. lib. 15.

Conueniunt ma-
gnis copijs Impera-
tor ac Gallie rex
Ländresij: Resq; ad
prælium spectare ui-
debatur. Sed Galli
inuenta clanculum
in urbem annona,
recedunt. Cæsaria-
ni discedentium po-
strimum agmen mo-
rati aliquot interfi-
ciunt. lib. 15.

Cæsar legatū mit-
tit ad Angliæ regem
Ferrandum Gonza-
gam ut aliquid ad-
uersus Gallum mo-
liatur. lib. 15.

Gulielmus Fur-
stembergius abalie-
natus à Gallie rege,
Cæsari militat ad
Wormburgum per
hæmem. uerum cū
Galli ductore Lon-
geuallo cōmeatū in
urbē intulissent, nul-
la re perfecta disce-
dit. lib. 15.

1544

Reipublica.

Relig. Resp.

Relig.

Agitur Spira conuentus, principum frequentia maximè celebris. Nam & Caesar, & Ferdinandus & electores omnes, & plerique omnes principes adsunt. Fit autem initium actionis 18 die Februarij. lib. 5.

Nona die Februarij mittuntur à principibus nonnullis hortatu Caesaris, ad Pontificem literæ, ut Nicenam consilio suo & opera quod adhuc fecerit, aduersum Turcas tueatur. Respondet is, 26 Februarij, se suo non defuturum officio, modò ut ipsi etiam de sanandis, per pacè uidelicet atq; concilium, reipublicæ uulneribus cogitent. lib. 15.

Aprilis die secunda, monitu Caesaris, Electores ac reliqui ordines monent Heluetios, ne Gallia regi, qui Turcam habeat socium & adiutorem, auxilia subministrèt. Sub finem autem Aprilis Badena respondent Heluetij, in castris regis nullū à suis ducibus uisum esse Turcicum auxilium, & Cesarem hortatur ad pacem, quæ si fiat, tum & Bohemis & Germanis aduersus Turcam auxilia pollicentur. Contendunt etiā ut legati Gallici, illud de Turcico auxilio resutantes, audiantur. li. 15.

Initio Comitij instat Cesari Pro

Vigesima quarta Ianuarij fuit solis eclipsis. Lunæ uerò tres fuerunt hoc anno, res prodigiosa & quam à Caroli magni tempore non accidisse Phisici dicunt, lib. 15.

Postridie Paschæ quatum erat Aprilis dies 14, Cesariani milites, Alphonso Daualo ductore, confligunt in Pedemontio cum Gallis ad Carignanum oppidum, & superantur

1544

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig. testantes et reliquis ordinibus, ne Hēricus Brunsvicensis in confessu principum locum habeat: cunq; non impetrant, profitentur se eum non habere pro principe imperij. Idem is quoq; uicissim contra Protestantes facit. Adsignatur dies utrisq; ad hāc actionem. lib. 15.

Gallie rex legatos ad hęc Comitia destinarat, per quos de Turcica societate se purgaret: uerum illi progredi in Germaniā nō ausi, Nanceij subsistunt, ac foeciale mittūt Spirā, qui fidē eis publicā impetraret, sed is à Cesarianis nullū fert responsum humanius, quā ut pulchrē secum agi putet, quod sibi uita ferro nō sit præcisa. Exclusi legati paulō post, cum domum rediissent, eam orationem quam erant in conuentu habituri, typis excusam edunt. Purgant autem ea Gallie regem de Turcica societate. lib. 15.

Martio mense decedit è uita Ludouicus Palatinus Elector, eiq; succedit Fridericus frater. lib. 15.

Aprilis die quinta, in totius Imperij confessu, Protestantes Henricū Brunsvicensem accusant, ac docent quā iustis de causis ac necessarijs

multis millibus desideratis. Gallorum duxerat Anguianus Vendomensis. ea nūciata clade, Cesarē multi putabant non recusaturum actionē pacis, uerum obfirmatē bellum parabat. lib. 15.

Maij mensis initio Anglie rex ingentē classem, secunda tempestate mittit in Scotiam: ac Leatham nobilem portū, post etiam Edimburgū primariam urbem Sco-

Relig.	<p>arma in eum sumpserint, qui cōtem- ptis & Caesaris & Ferdinandi decre- tis, pacem publicam perturbavit, ac socios & confederatos toties viola- rit. Edunt in eum literas, quas in ar- ce Vuolffebutelo ad Moguntinū, Ba- uarum & Heldum repererant. Iis ipso literis excitabat, minabatur Protestantibus, querebatur de mora Caesaris, eiusq; etiam nomen se ad terrorem iactare solitum profiteba- tur, decretum Noribergense uiolari quiritabatur. Ipsum etiam Granuel lanum addebat pecunia à Protestan- tibus esse corruptum, eiq; pro meri- to mortem inhonestam precabatur. Habebat Henricus sororem Ulrichi principis Vuirtembergici Mariam in uxorem: nihilominus tamen ex pellice quadam, ex uxoris gynæceo, nobili, septē filios sustulerat. Quōq; res esset tectior & ab omni suspicio- ne remotior, ipse, compositis ad id quibusdam mulierculis et larua sup- posita, pellicis mortē simularat, su- nus magna pompa & celebritate procurarat: pro mortua ab omnibus uiciniæ sacrificulis orari iusserat, ni- hilq; officiorū eorum quæ mortuis Pontificia religione exhiberi solēt, omiserat. Ea re cōmemorata, Pro- testantes impietatem eius, & suæ ip- sius religionis contemptum argue- bant. Aprilis die 23 respondet ad ac-</p>	<p>tie ca- pit, & cūm arx ibi defen- deretur, nec capi posset, incēdit. lib. 15.</p> <p>Hoc anno Valdēses in Gallica Pro- uincia, po- pulus ali- quanto pu- rioris doctri- næ quā re- liqui, cūm ob eam cau- sam adducti essent in o- diū regi, et multis quo- tidie apud eum calum- nijs preme- rentur, hoc tandem an- no doctrinæ suæ puram, & è mera</p>
--------	---	---

1544

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. cusationem Brunsvicensis, sed nihil quod magnopere ad eius defensionē pertineret: uim magnam tantū conuiciorū profundit in Protestantes, ad quæ cū iterum ipsi respōdissent, nec quicquam amplius agi de eo publice Cæsar uellet, scripto rem omnem comprehendunt, ac Cæsari exhibent: idem postea facit Brunsvicensis. Tandem post multam utrinque disceptationem, cū Cæsar agi in Brunsvicensem nollet acerbius, decernitur, ut omnis ager Brunsvicensis sequestro sit apud Cæsarem, donec disceptata lis sit atq; definita. lib. 15.

Aprilis die 27, Sabaudia dux Carolus per legatos Gallia regem accusat de classe Turcarum accersita. implorat autem Imperij auxilia ad arcis Nicenæ propugnationem, cui solus ipse superesse non possit. lib. 15.

Creatur Vuolfgāgus Prussiae magister: Intercedit autem Poloniae regis legatus, quod iure Prussia in fide atq; clientela sui regis esse dicat. lib. 15.

Vngari legati queruntur de non missis auxilijs, ac ni subueniatur, profitetur quod in desperatis rebus fieri solet, se esse facturos. lib. 15.

Maiο mense transigitur inter Sa-

scriptura sacra depromptam confessionē ad ipsum mittunt, profitenturq; uetus & nouū testamentū esse suæ fidei normā ac regulam. Regem tandem obseruant ne criminationibus fidē habeat, neue quid in eos grauius decernat. Belto tum rex erat implicatus, ideoque tantisper quies illis est concessa, quam tamē postea, cum fœnore sui sanguinis grauiissimo lucrunt. lib. 16.

1544

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. xonem et Ferdinandū: agnoscit eum Saxo pro Romanorum rege: Caesar uicissim dotatia eius cum Cluensi pacta confirmat. Agitur inter eos, sed occultè, de Ferdinandi filia Eleonora, Saxonis maiori natu filio collocanda, si fiat religionis cōciliatio. Istud clam Lantgrauio ac reliquis Protestantibus inter eos agitur. lib. 15.

Daniæ rex missis legatis transigit cum Cæsare: à Gallie regis amicitia uidebatur, propter societatis Turcicæ famam, discedere. lib. 15.

Decernitur hoc conuentu, quod ad postulata Cæsaris attinet, ut ipsi aduersus Gallie regē suppeditetur ad sex menses pecunia, in equitum millia quatuor, peditum uerò uiginti quatuor. eius uerò partem aliquā ut Ferdinando fratri communicet, quò suæ ditionis loca finitima Turcis muniat. In futurum bellum Turcicum colligi placet pecuniam uiritim per omnē Germaniam. Ne quis exteris militet, Gallie regi præsertim, grauissimis pœnis edicitur. Auxilia belli Gallici ciuitates nonnullæ, præsertim hæ quæ sunt Gallie uiciniores, propter mercatorū commercia, item Vuirtembergici & Lunenburgenses legati initio recusabāt, sed postea admoniti, & uerbis castigati consentiunt. lib. 15.

Barbarossa Turcicus legatus, siue quod res eius ita ferret, siue per suusus à rege, siue quod metueret ne Gallie rex cum Cæsare pacificaret, domum redit, & quæcunque loca maritima uel Cæsaris essent, uel Imperij, uexat incursionibus, à sola temperat Pontificia ditione, Gallie regis, uel est credibile, commendatione. lib. 15.

1544

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. Statuitur ut ecclesie, cuiuscunque sint religionis, facultates suas obtineant: ut ad Camerae iudicium, ijs etiã qui sunt religionis Protestantium post aliquod tẽpus prestitutum pateat aditus: ut edictum Augustanum, lites mota protestantibus religionis causa, Goslariensis et Mindensis proscriptio, sint in suspensio, donec de religione sit transactum: Anabaptistae ex decretis ueteribus puniantur: mense Decembri de religione tractetur: Interim uiri boni atque docti de pia aliqua emendatione meditentur, eiusq; formulam describant. Inuitissimis Pontificijs ista de religione decernuntur. Iunij mensis die decimo finem habuit hic conuentus. lib. 15.

Lantgrauius per benignẽ acceptus à Cesare, cum ad eum salutandi causa uenisset, domũ reuertit. lib. 15.

Meti cum esset Caesar, capitur Hubertus comes Bichlingus Germanus, qui Gallie regi merebat: damnatusq; captus, uix tandem deprecatione Maximiliani Ferdinandi filij, morti eripitur. lib. 15.

Cesar sub fine Maij Lucemburgũ deditioe recuperat. Inde cum exercitu progressus, Ligneum capit: post Sandesirium obsidet, ac tandem secũdo demum mense, mortuo ruina domus Landraeo duce, cum puluis tormetarius deesset, deditioe capit. oppidulum hoc quassato muro Caesar semel cominus tetauerat, sed occisis circiter ex eius militibus quingentis, strennẽ fuerat ab oppidanis repulsus. lib. 15.

Moritur Antonius Lotharingie dux, non tam etate, quã cura et sollicitudine, ob uicinum et prope domesticũ bellum

1544

Respub.

Relig.

Respublica.

Relig.

Cæsar Spira, finito conuentu, proficiscitur Metim. eum sequuntur in militiam Saxonie dux Mauricius, Albertus Brandeburgicus, cum singulis equitum millibus, Gulielmus Furstembergus dux peditum, & Sebastianus Schertelinus, religionis Protestantium omnes. lib. 15.

Legati Protestantium, ut sequestrationis Brunsvicensis pacta haberent à Cæsare confirmata, uenerant in Lotharingiam, & literis ad Cæsarem & Granuellanum negotium tentabant. Verum cum Cæsar occupationes bellicas excusaret, iubentur redire domum, & ad proximum usq; conuentum expectare. lib. 15.

lum confectus. Ei succedit filius Franciscus, qui Cæsaris sororis filiam habebat in matrimonio. lib. 15.

Anglie rex ingenti cū exercitu, traiecto mari, Caletum uenit. post obsidet Mōstrolium: illinc Bononiam profectus, oppidū maritimū obsidet. Ei rex præfecerat quendam genere nobilem Veruinum. militabat Anglo Cæsaris uoluntate Maximilianus comes Burenfis. Renatus Auricæ princeps tormento percussus, altero post die, cum Gulielmi Nassouij filium, patruelē suum, fecisset heredem, uitam finijt, non sine maximo Cæsaris moerore. lib. 15.

Cæsar Augusti die 25 relicto Catalauno, per Campaniam pergit in interiorē Galliam, & ad Matronam fluiuium (cuius ad alteram ripam erant aliquot equitum Gallorum cohortes) castra ponit. lib. 15.

Guliel-

1544 Relig.

Resp.

Relig.

Respub.

Prodit Lutheri li-
ber de coena Domi-
ni, quō ueterem con-
trouersia renouat,
& in Zuinglium
eiusq; doctrinae so-
cios, multa dicit: ei
respondent Tiguri-
ni & quidem acri-
ter. lib. 16.

Clerus & Acade-
mia Coloniensis re-
scribit iterum ad Ar-
chiepiscopum, & le-
gatos mittit, ut no-
uos cōcionatores re-
moueat, & emenda-
tionem omnē ad pu-
blicam concilij no-
tionem referat: nisi
faciat mīantur se
nouo remedio ad-
uersus ipsum usuros
esse. Cum autem ne
sic quidem aliquid
efficerent, Octobris
die nona cōueniunt
in aede primaria Co-
loniae, & ab ijs om-
nibus quae Archiepi-
scopus contra Vuor-
maciense, Augustanum,
Ratisbonense,
& nouissimum Spi-

Octauo Calen-
das Septembris
Pontifex gra-
uissimā in Ca-
sarē emittit epi-
stolam, quōd
cum Protestan-
tibus de religio-
ne statuendo,
nōn solum con-
tra officium fe-
cerit, sed etiam
pietatem gra-
uissimē uiola-
rit. Ea et excus-
sa est, & à Slei-
dano recitatur.
ut ad hunc mo-
dū Pōtifex scri-
beret, Galliae re-
gis impulsu sa-
ctum putatur.
lib. 16.

Stephanus,
Vintoniensis
episcopus, Bri-
tannus, libellū
ad hoc tempus
emittit in Buce-
rum, ualde con-
tumeliosum, eō
que tum inter
alia propugnat
coelibatum. lib.

16.

Gulielmus Comes
Furstenbergius, dñ-
uadum, quo flumen
transiri posset, inue-
stigat, intercipitur
ab equitibus Gallis,
& in castra magno
cum ipsius ludibrio
& conuicio, quod
Gallicas partes an-
tea secutus, ingentē
auri uim exportas-
set, Lutetiam pertra-
hitur. lib. 15.

Cæsar nemine re-
sistente, cum ipsimet
Galli Esperneum in-
cendissent, progre-
ditur usq; Castrote-
reum, oppidū à Lu-
tetia itinere non bi-
dui. Et quanquam
in ipsius castris es-
sent legati regij de
pace missi, nihilomi-
nus tamen quotidie
procedebat. lib. 15.

Lutetiae Septem-
bris initio trepida-
tur, fugitur ab ijs qui
paulò sunt fortuna-
lauiore, regisq; ip-
sius edictum fugam

pro-

1544 Relig. Resp.

Relig. Respublica.

rense decretum, fecisset, prouocant ad Pontificem, & Cæsarem summum, ut aiunt, Ecclesie aduocatum ac protectorem. Præsidebat huic cœtui Georgius Brunswicensis eius collegij præpositus. Decima octaua post ea Nouembris die, ordines cogunt, ut sue appellationi subscribât: qui recusant loco mouent. Idem contendunt ab aliquot externis academijs, atq; ita Archiepiscopum ad Cæsarem & Pontificem accusant. lib. 16.

Respondet scripto Coloniensis Archiepiscopus, primum non esse quod clerus prouocet, quia nihil sit à se factum præter officium. Ad Vuormaciense decretum, quo damnatus est Lutherus respondet, id consen-

Cardinales prohibentis, negligi creat Pontifex, tur: sex modo hominum, à qua non minus fortassis erat, quam ab ipso hoste periculi in urbe matonet. lib. 15.

Germanos, Christophorū Madrusiū Tridentinum, Ottonem Trucesium Augustanū episcopos: Angliæ rex Bologniam tormentis concussam deditione capit. lib. 15.

Gallos Georgium Arminiacum, Iacobum Annebaldum: Vigesima quarta demum Septembris die, Cæsar, cum Castroteræo uenisset in Sueßiones, cum Gallie rege pacem facit. Quicquid ab inducijs Nicenis utrinque captum esset, redditur. Gallie rex renūciat iuri & petitioni Arragonicæ, Neapolitanæ, Flādricæ, Atrebatensi, Geldricæ: Cæsar uicissim ditioni Boloniensi, Peronæ & alijs ad Somniam flumen oppidis, Burgundie inferiori & agro Matisconensi. Regis filio Carolo

1544 Relig. Relp.

Relig.

Reipublica.

su principū factum nō fuisse, neq; eiusmodi quicquam tum sibi fuisse communicatū. Ad Augustanū, ait se tum legatis mandasse ne cōsentirent: ipsos autem mandatum reticuisse, cuius rei quidā ex ipsis possint esse testes. præterea nullū pactum, quo Dei uioletur honos, nedum ab ignorante factum, seruandū esse. De Ratisbonēsi uerō dicit, se eo maxime fretū id cepisse quod agat. Eo enim à Cesare & à legato Pontificis episcopis, ut in suis ecclesijs piam emendationē instituerent, mandatū esse. lib. 16.

Pōtifex iterum concilium denunciat ad Idus Martias anni sequentis. magnā initio diplomatis præ se fert letitiam, & ita incipit, Letare Ierusalem &c. lib. 16.

Carolo promittitur in matrimonium alterutra uel Cesaris filia, cum Brabantia, Flandria, Batauia, Hānonia, Frisia, Vetrica, Atrebatibus, Lucēburgo, Limburgo, dotis nomine: uel filia Ferdinandi, cū principatu Mediolanensi. uide cæteras pacis condiciones apud ipsum Sleidanum. lib. 15.

Mittuntur simul & à Cesare et à rege legati de pace ad Angliæ regē: sed cū is Boloniam restituere recusaret, nihil ab illis perficitur. lib. 16.

Carolus Aurelianus regis filius, cum Cardinali Turnonio et Gynæceo regis ad Cesarem in Belgii proficiscuntur mutuae cōgratulationis causa. lib. 16.

Cesar Hispanorum copias in Lotharingiam & agrum uicinum in hybernā mittit. lib. 16.

1545

Reipublica.

Relig.

Resp.

Religio.

Agitur Imperij cō-
uentus Vuormacia,
cuius, 23 Martij, ab-
sente propter articula-
rem morbum Cesare,
fit initium. Propo-
nit Ferdinādus de re-
uicienda ad instans cō-
cilium, Spiræ nuper
decreta religionis a-
ctione. huic assentium
tur principes Pontifi-
cij. Petit præterea, ut
ad Camere sumptus
pecunia cōferatur. eo-
rum partem dimidiā
in sex annos Mogunti-
nus atq; Treuirensis
pollicetur, atq; ut Ce-
sar reliquos faciat, cō-
tendunt. Postremum
Ferdinandi postulātū
est de auxilijs in Tur-
cam. Principes cen-
sent aliquot esse deli-
gendos, qui de ea re de-
liberent. lib. 16.

Protestantes & u-
nā cum ijs Colonien-
sis ac Palatinus Ele-
ctores, Aprilis die ter-
tia petunt, ut uel ex de-
creto Spirensi de reli-

16.

Petrus Brulius pe-
grinorum Argen-
torati concionator, e-
uocatur clam Torna-
cum, ab hominibus e-
uangelicæ doctrinæ
studiosis. Docet inibi
Septembri mense pri-
uatim. eadem de cau-
sa, Insulas in Flandri-
am proficiscitur, ac
subinde Tornacum re-
dit, sub exitum Octo-
bris: Cūq; in eum in-
quireretur à Iudici-
bus, ac periculi uitan-
di causa, fune per ur-
bis moenia demissus
esset, crus ei fractum
est. Ita capitur à uigi-
libus & in carcerem
cōditur. Post aliquod
tempus, cū fidei cō-
fessionē, quam inter-
rogatus, coram iudici-
bus, ediderat, ad uxo-
rem & amicos misis-
set, ea postea edita est,
19 Februarij die, ut-
uus est iustulatus. Sena-
tus Argentinenfis &
legati Protestantium
missis literis pro eo
deprecantur. Sed iam

Relig.

gione transigatur amice, uel si fieri id nondum possit, pax sibi concedatur ad futurum usque legitimum in Germania concilium. Nam Pontificium quale pareretur Tridenti se non morari: idque semper antea se professos esse, quoties eius incidisset mentio, declarant. Pax ergo si sibi concedatur, quae non sit astricta Pontificio concilio, tum se non recusare dicunt, quin de auxilijs in Turcam conferendis deliberetur. lib. 16.

Inter principes cum de summa rei conuenire non posset, tandem septima die Maij placet ut Caesaris aduentus qui iam in itinere sit, expectetur. lib. 16.

Decedit e uita Ludouicus princeps ille Bauarus Herici Brunswicensis amicissimus: cumque coagmentanda de hereditatis causa

cum perlatae sunt literae, sublatus erat e medio. lib. 16.

Theologi Parisienses, iussu regis, Meloduni de dogmatis in futuro concilio proponendis, deliberant. Post multam inter eos altercationem, statuerunt, ab his quae iam ante Lutetiae promulgant, non esse recedendum. lib. 16.

Louanienses Theologi 32 capita religionis conscribunt, quae post Caesaris edicto sancti. Horum doctorum mos est axiomata nuda, quae credi a populo uelint, proponere, rationes nullas adscribere. lib. 16.

Ioannes Minerius Prouinciae Gallicae, per absentiam Grini, praefectus, Ianuario mense literas impetrat a Galliae rege, commendatione Cardinalis

Hispani, quos Caesar per Lotharingiam collocarat in hybernis, Aprili mense discedunt, et per Sueuiam facti itinere, proficiscuntur in Austria, ad tria circiter millia pedum. lib. 16.

Franciscus Lotharingiae dux moritur, relicto infante filio. tutela eius post multam altercationem, patri eius et patruo episcopo

1545

Respub.

Religio.

Resp.

Relig.

conuenisset ne uxore
duceret, moritur sine
liberis. lib. 16.

Maij die 16 Caesar
uenit Vuormaciam:
postridie Cardinalis
Farnesius. Is excitan-
di in Lutheranos bel-
li causa, certo putatur
eò uenisse. Nā nec per
agrum Vuirtember-
gicum Roma uenit,
quamuis fides esset ei
impetrata, nec publi-
cè quicquam agit: &
post aliquod tempus
de nocte clanculum di-
scedit. Confirmant id
res præterea quam-
plurimæ. Nam Roma
perscribitur id tempo-
ris, Pontificem pedi-
tum millia duodecim,
equites quingentos in
bellum Lutheranum
promittere, & clam
centuriones atq; belli
duces ab eo iam esse
conductos. Concione
habet præterea Vuor-
maciæ postridie Pen-
tecostes monachus
quidā Franciscanus,

lis Tornonij, uti ser-
tur, quibus ei deman-
datur eius aresti execu-
tio, quod quinto ante
anno in Valdēses Pro-
uinciales Gallos latū
erat. Dignam igitur
seipso procurationem
nactus, capite primū
sancit ne quis Valden-
ses ullare uiuet, sed ut
promiscuè cædantur
omnes quocunq; loco
deprehensi. Aprili de-
inde mense cum copijs
progredditur. Miseri
homines ad eius aduē-
tum per syluas & ar-
dua loca cum pueris et
uxoribus diffugiunt.
Ille interim deserta ab
hominibus oppida di-
ripit, uastat, incendit.
Merindoli cum unicū
adolefcentem reperis-
set, eum ad oleam reli-
gatum, tormentis iu-
bet transfadigi. Cabrie-
ram deditione, polli-
citus impunitatem, ca-
pit: uerum intromisso
milite non tantum fi-
dem uiolat, sed etiam
omnem sensum exiit

po Metensi
cōmittitur.
lib. 16.

Moritur fi-
lia Ferdinā-
di, Poloniæ
regis filio
nupta. lib.
16.

Nascitur in
Hispanijs
Caesari ex fe-
lio Philip-
po nepos.
Verum non
multo post
eius ortum,
interitus nu-
rus conse-
quitur. lib.
16.

<p>Relig. ad Cæsare & reliquos principes, atq; aperte, cōtra Lutheranos, ad arma cōclamat. Legatio quoq; per id tempus mittitur ad Poloniae regem, ut si Protestantes ad sanitatē nō redirent, ope is atque consilio Cæsarem adiuvaret. hęc iam tum futuri belli signa apparebant. Granuellanus et Nauius cum aliquot à Protestantibus deletis agunt de concilio, eundemq; omnino cursum tenet eorum disceptatio, quem paulo ante, cum Ferdinando tenerat. lib. 16.</p>	<p>humanitatis. omnes enim cōcidit, nulla uel ætatis uel sexus habitata ratione. multos in æde sacra necat, alios qui alio latebant loco, productos in campum trucidat. quadraginta foeminas in horreo pleno straminis, incendit. qui ab eo furore insantes superfuere, plerisque rebaptizari iubet. editur hęc tam crudelis laniena Aprilis die 20. Cæsi numero fuere tam in oppido quam foris octingenti. Costa deinde expugnatur. mulieres ac uirgines constuprantur, grauidæ quædam ac natu minores puellæ extinguuntur: qui per sylvas atque rupes intercipiuntur, partim fame perimuntur, partim confodiuntur, partim damnantur ad triremes. Quidam numero ad 25, qui nō procul ab oppido Mustio cauernam ingressi sub rupe latitabant, pate-</p>	<p>Gallie rex arcem in litore prope Boloniam ædificat, ut Anglos cōmeatu intrcludat, ad idq; ne illi longius euagati structuræ impedimētū faciant, in uicinia exercitū habet. lib. 16.</p> <p>Carolus Aurelianus Gallie regis filius Cæsaris futurus aut gener aut affinis, nona die Septembris paucorum dierū morbo perijt, circiter 23 annorū adolescens. lib. 16.</p>
---	---	--

1545 Relig.   Respublica.   Relig.   Resp

<p>Prodit Lu- theri liber lin- gua populari cui titulus est, Aduersus Pon- tificatum Ro- manum à Sa- tana constitu- tum. eo libro respondet illi Pontificis epi- stola, qua Cæ- sarē à religio- nis procurati- one grauissi- mis uerbis e- rat dehorta- tus: eaq; scri- pura loca quæ Pontifex usurpat ad sui primatus con- firmationem, copiosissimè refutat, & in ipsum retor- quet. lib. 16.</p>	<p>Cum inter principes de pace non conueniret, Cæsar legatum mittit ad Turcam, ut ab eo indu- cias impetraret. lib. 16.</p> <p>Conscribebat militem ad Saxonie fines pro Bri- tanniae rege, Fridericus Risebergus: hanc nactus occasionē Hæricus Brun- suicensis, profectus in Galliam, regi promittit se facile eos dissipaturū, & hac iniecta spe regem aliquot emungit aureorū millibus: quos in bellum aduersum Protestantes postea conuertit, neque quod promiserat magno percurauit. lib. 16.</p> <p>Cæsar propter solitu- dinem principum, decer- nit alium Imperij cōuen- tum Ratisbonæ, mense Ia- nuario, principes ipsos iubet, nisi ualitudine de- tincantur, eō uenire. emē dationem Camera, & a- ctionem religionis in il- lud tempus reijcit. Ideo- que Theologorū ibi col- loquium instituit, quos</p>	<p>facti fumo præ- focantur. Helue- tij qui colunt e- uangelium de- precabantur pro ijs apud regem: sed nulli ijs in causis depreca- tioni iam pridem locus est relictus. lib. 16.</p> <p>Tridentum ue- niunt ad Idus Martias Pontifi- cis legati Ioan- nes Maria Mon- tanus, Marcellus Ceruinus, Regi- naldus Polus car- dinales. uenit a- liquanto post Ia- cobus Mendoza Hispanus, qui cum Cæsaris ac cæterorū Hispa- norum moram excusasset, exci- piunt eius sermo- nem legati Pon- tificij, & seme- lius de Cæsare</p>	<p>Guliel- mus Fur- stember- gius ca- ptiuus Lute- tiæ, de- pensis aureorū millibus trigin- ta, libe- ratur, et ad Cæsa- rem in Belgiū uenit, ex- ceptus humani- ssimè. lib. 16.</p>
---	---	--	--

1545 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

chijſ à Deo
conſtitutis, ec
cleſiaſtica, po
litica, & cono
mica: quarū
nulla Pontiſi
cem contine
ri probat. lib.
16.

Emittit Lu
therus pictu
ram quamuis
ludicram, ue
ri tamen præ
nunciam, de
Pontifice &
futuro conci
lio. Inſidet
Pontifex ſui
ample &
mammoſæ
quam ſodit
calcaribus (ea
nimirum eſt
Germania)

dextra popu
lo, ſuo more,
benedicit. ſini
ſtra oletum
exhibet, at
que, en illud
quod tanto
pere petis cõ

ſub Calendas Decembres il
lic ad eſſe iubet. Caput hoc de
Theologorum colloquio, Põ
tiſicij obnixè recuſabant, ſed
tamen obtinuit. lib. 16.

Negotium de Agro Brun
ſuiceniſi antea cõceptum, nunc
demum conficitur, & ſeque
ſtro deponitur apud Ceſarẽ.

Monetur Brunſuiceniſis, de
nunciata pœna proſcriptio
nis ut quieſcat. Is tamen non
paret, ſed occultè copias con
ſcribit, ut amiſſa recuperet.
lib. 16.

Finijt Vuormaciſis hic
conuentus Auguſti die quar
ta. Ceſar autè ſecundo Rhe
no Colonia domum redit.
lib. 16.

Proteſtantes ad Gallie et
Angliæ reges, diuerſos, eodẽ
tempore, de pace legatos mit
tunt. lib. 16.

Henricus Brunſuiceniſis
neglectis omnibus Ceſaris
edictis, collecta manu, graſ
ſatur in uicinis agri ſui fini
bus, datq; plurimum damni
ſinitimis Proteſtãtibus: Sten
bruccum ſue ditionis arcem
deditione capit, Vuolſſebute
lum obſidet. It contra Lant

ſperare di
cunt, quàm
ut Vuormaci
cia (ubi nunc
ſit) quicquam

cũ Proteſtan
tibus de reli
gione ſtatuat.
Hoc toto an
no, propter
ſerum episco
porum aduen
tum, nihil ar
gitur. lib. 6.

Moritur Al
bertus Cardi
nalis Mogun
tinus, eiq; ſuc
cedit Sebaſtia
nus Haſſeſte
nus. lib. 16.

Opera
& ſoli
citatio =
ne Caſa
ris, con
ueniunt
à Gallie
& An
glie re
gibus le
gati de
pace
Brugis,
uerum
paulo
poſt di
ſcedunt
re infe
ſta. lib.
16.

1545 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

cilium. Sus
uero ad ole
ti nidorem
suspicit, &
rictu nari=
busq; præ=
dā captat.
lib. 16.

Colonien
ses aduersus
Archiepi=
scopum suū
Cesare im=
plorant, gra
ui de ipso
habita que=
rimonia. E=
os autē Cæ=
sar sub finē
Iunij recipit
in suum pa=
trocinium.

Alijs deinde
literis Ar=
chiepisco=
pum citat
ut intra diē
trigesimum
ad se ueni=
at, aut pro=

grauius mandatu sociorum, cū
genero suo Mauricio, ac Erne=
sto Brunsvicensi. Dum non pro
cul utrinq; absunt copia, agitur
de pace à Brunsvicensi, interces=
sore Mauricio: uerū interim
leuibus aliquot prælijs utrinq;
decernitur. Impetrantur tandē
induciae, quò de pace facilius a=
geretur, sed ea statim à Brunsvi=
censi uiolantur, eoq; res deduci=
tur, post aliquot prælia, ut de
summa rei cum toto Lantgrauij
exercitu sit ei decernendū. Hic
ipse metuere, & quas antea re=
pudiarat pacis leges grauissi=
mas, post longam deliberationē
recipere. leges erant hæ quas ip=
si tulerat Mauricius, ut se & fi=
liū maiorem natu dederet. Itaq;
paret, & sese cum filio dedit. Ac
cusatur postea Mauricius, quòd
ipsum captiosus uerbis in eas an=
gustias perduxisset. Sed is edito
scripto sese purgat. lib. 16.

Saxo atq; Lantgrauius per
literas à Cesare contendunt, ut
propter neglecta decreta Impe=
rij, Brunsvicensis & socij pro=
scribantur. Alijs deinde literis
Lantgrauius ultima die Octo=
bris Cesari significat, de patefa=
cta quadam ex Brunsvicensis

Conueni=
unt iterum
inter Ardeā
& Guinam
Angliæ &
Galliæ lega=
ti, idq; suasu
legatorum
quos mise=
rant Prote=
stantes, sed
nihil tandē
est perfectū,
cū Angli
Boloniam re=
stituere recu=
sarent. lib.

16.

Angli rex
Protestantiū
legatos mo=
net de bello,
quod in ip=
sos compare=
tur: idem fa=
cit quidā ex
præcipuis
eius cōsilia=
rijs, ac excur=
sares et emis=
sarios edit,
quorū id o=
pera præci=
pue procure=
tur. lib. 16.

1545 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

curatorem chartis atque literis, in ipsum mittat. Is uel Ferdinandū fratrem techna autem licet & machinatione. Si hoc quicquam sua interesse putet, ut Imperij Cæsari præstare uideat, & ex archetypo descriptis esse ex Imperij legibus non teneretur, procuratorem tamen, qui se defenderet, mittit in Belgium. lib. 16.

Iulij die 18, Pontifex Coloniensem Archiepiscopum, & alios eius partium canonicos citat ut ad 60 diem sibi præstare sint Romæ. lib. 16.

Cæsar legatum mittit ad Lantgrauium, ut uictoria uatur moderatè, ut agat legibus potius quàm uis, utq; pro ueteri principum consuetudine, capitulos liberaliter ac honestè accipiat. legatus ista decimo octauo die Nouembris exponit. Lantgrauius legato declarat, quàm egerit moderatè, quantum de summo iure remiserit, aduersum eos qui Brunswicensi auxiliati erant. Interim contendit ut ex Imperij legibus, ipse cum socijs proscribatur. lib. 16.

Idibus Decembris prodit Tridenti Pontificis bulla, qua populum hortatur ut se ad penitentiam committat, ad ieiunium & orationem. postea peccatorum ueniam & remissionem committens prolixè pollicetur. lib. 16.

1546 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

Palatinus Ele-
ctor emendationem
doctrinae & rituum
instituit per suam di-
tationem: Ita Ianuarij
die decima in prima
rio templo Heidel-
bergæ fiunt preces
lingua populari.
Protestantes ei gra-
tulantur per lega-
tos, & orant, ut Au-
gustinae confessio-
nis doctrinam pro-
fiteatur, & pacem
Cæsari suadeat. lib.
16.

Ratisbonæ, cum
omnes utrinque &
Theologi & audi-
tores & præfides
cõuenissent, fit eius
colloquij initium,
27 demum Ianua-
rii, quod anno supe-
riore fuerat designa-
tum placet ut Augu-
ste exhibita confes-
sio disceptetur, omis-
sis prioribus tribus
capitibus, de quibus
iam inter ipsos con-
uenit. leges collo-
quij

Ianuario mense
conuentus agitur
Protestantium Fran-
cosurti. deliberatur
ibi de concilio Tri-
dentino, de proro-
gando foedere, de
sumptibus belli Brü-
suicensis, de non de-
serendo Coloniensi,
de sollicitando Cæ-
sare in Comitij ut
det pacem religio-
ni, ac rectè Came-
ram instituat. lib. 16.

Hoc in conuen-
tu Archiepiscopi Co-
loniensi legati que-
runtur de iniurijs
cleri, deq; tum Cæsa-
ristum Pontificis ci-
tationibus. lib. 16.

Decimo septimo
Ianuarij die Vesa-
liæ conueniunt Rhe-
nani electores. Pala-
tinus urget Mogun-
tinum & Treuiren-
sem ut unà secum et
cum Brandeburgi-
co, missis legatis pro
Coloniensi interce-

Septima Ia-
nuarij die Tri-
denti, cum au-
ctior esset episco-
porū numerus,
fit initium conci-
lij à missæ Ponti-
ficia. Post missæ
sam legati Cardi-
nales orationem
habent de scri-
pto ad patres,
ueram quidem
in multis, sed fa-
catam & simu-
latam. omnes e-
nim omnium ca-
lamitatum cau-
sas conferunt in
se & ordinem,
quem uocant ec-
clesiasticum. ue-
rum longè aliter
loquuntur, ac
sentiunt. lib. 16.

Post habitam
orationem, Ioan-
nes Fonseca Epi-
scopus Castrima-
rinus, recitat de
scripto quasdam
leges de futura
actionis condi-

1546 Relig.

Reipublica.

Religio.

Resp.

quij hæ à multa fè-
runtur disceptatio-
ne, ut bini utrinque
sermonem omnem
scriptis excipiant,
nec ulli acta collo-
quij communicent.
hoc ita tum statui-
tur si modo Cæsar
& principes Prote-
stantes ratum habe-
rent. lib.16.

Quinta die Fe-
bruarij, Petrus Mal-
uenda, iustificatio-
nem prolixè tractat
more scholastico: in-
terpellatur autem à
Bucero, qui caput il-
lud Ratisbonæ quin-
to ante anno fuisse
conciliatum dicit, il-
le negat. Postea Bu-
cerus idè caput tra-
ctat, diuidit in cer-
tas partes, argumen-
ta Maluendæ refel-
lit, & tandem con-
cludit hominem iu-
stificari gratis, sine
meritis, & Deum
imputare nobis pro
iustitia fidem. succe-
dit

dant: sed illi offen-
sionem ueriti recu-
sant. lib.16.

Cùm increbre-
sceret rumor de bel-
lo contra Protestan-
tes, Ianuarij die 24,
Lantgrauius ad Grã-
uellanum per lite-
ras, quæ sint eius in-
dicia explicat, &
quàm non incerta.
addit permirum ple-
risque uideri, quòd
Cæsar qui pacatum
habeat Gallum, &
cum Turca fecerit
inducias, modò co-
pias conducatur. Gran-
uellanus septimadie
Februarij per lite-
ras Cæsarem negat
copias conducere,
negat eum de bello
cogitare, & quam
longissimè potest,
omnes belli suspicio-
nes ab eo remouet.
lib.16.

Augustani cùm
de Cæsaris & Pon-
tificis apparatu bel-

tione atque or-
dine. omnes au-
tem erāt fere hu-
ius generis, ut
singuli sæpè deli-
cta confiterētur,
Deum orarent,
episcopi singu-
lis diebus domi-
nicis missam per-
agerent, honestè
& moderatè ue-
stirentur, sobriè
uiuere, ut in
dicendis senten-
tijs, decretum
Toletani conci-
lij sequerentur,
agerēt modestè,
non clamose, &
cætera fere hu-
iusmodi. lib.16.

Alter confes-
sus fit quarto die
Februarij. nihil
ibi tum agitur,
nisi quod symbo-
lum fidei recita-
tur, & tertio cõ-
fessui dies dici-
tur, ad octauum
Aprilis diè, quo
tempore plures

1546 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

dit Bucero Billicus Car melita, & ea quæ Buce rus dixerat conatur re= futare. Decimo tertio Februarij die Maluen= da Bucero respondet, et hæc tria concludit, ope ra disponere ac præpa= rare ad iustificationem: charitatem esse formam iusticiæ, iustificatorum opera cõsummare iusti ficationem, & mereri uitam æternam. lib. 16.

Decimo quinto Fe= bruarij die, cum nouæ leges colloqui à Cæsare allatæ essent, quæ prin= cipi Saxonie displice= rent, ac imprimis illa, ne quid de colloquio ul= li enunciaretur prius quàm ad Cæsarem re= latum esset, suos ipse theologos reuocat. Bu= cerus uigesimo die Mar tij discedit ad Lant= grauium, ut eum de to= tare faceret certio rem. Ita tandem colloquium abrumpitur. Pontificij hunc discessum postea criminati sunt, sed Bu= cerus

lico multis ex locis co= gnouissent, Palatino at= que Lantgrauio arcanè denunciant. Ii statim deli= berandi causa Francofur tum, ubi conuenerant cæ teri, se conferunt: lega= tionem ad Cæsarem pro Coloniensi decernunt, ac mox inde se domum re= cipiunt. Interim desertur ad Cæsarem Smalcaldi= cos aduersus ipsum Fran cofurti coniurare: eaque captatur aperti odij ad= uersus ipsos occasio. lib. 16.

Nauus, orto sermo= ne inter eum & Solmen sem comitē, de belli con= tra Protestantes rumore, (inciderat enim is in Sol mensē, cum ad Palati= num iter faceret) copiose purgat Cæsarem de belli suspitione. suadet autem Lantgrauio ut Cæsarem paucis comitatus conue= niat: futurum ita ut om= nis utrinque tollatur su= spicio. Lantgrauius, ad= monitus à Solmensi, re= spōdet, re communicata

sperabā tur adfu turi. lib. 16.

Mo= ritur Al phonsus Daua= lus Cæ= saris per Insabri am præ fectus, in eiusq; locū suc cedit Ferran= dus Gō zaga, Mantua nus, qui antea fu erat Sici lie pro= rex. lib. 16.

cerus illis copio
se respondet, &
simul quicquid
de iustificatione
hominis dici po
test, tractat &
explicat copio
se. lib. 16.

Lutherus e
uocatur à Mans
feldijs comiti
bus, ut dissidiū
inter eos ali
quod de finibus,
cōponeret. qua
negotia licet tra
ctare non sole
ret, hanc tamen
operam princi
pibus ijs, in quo
rum ditione na
tus erat, negare
iuste non potuit.
Is ergò cum esset
Islebij, unde na
tus erat, & ali
quoties in tem
plo docuisset,
decima septima
die Februarij coe
pit.

cum socijs, se non recusare,
quin Cæsarem adeat. lib. 16.

Protestantium & unà cū
ijs Palatini & Brandeburgi
ci Electorū legati apud Cæ
sarem deprecantur pro Co
loniensi. summa petitionis
erat, ut hanc causam Cæsar
ad ceteras religionis refer
ret, & institutā à clero actio
nē rescinderet. Etenim si qua
uis ei fieret, eum se nō posse
in periculo honeste desere
re. Cæsar contra quā iustas
& graues causas aduersus
ipsum habuerit, quāq; le
niter egerit demonstrat. De
niq; se rem omnem ex prin
cipum consilio, in proximis
comitijs esse transacturum
pollicetur. lib. 16.

Cum sub exitum Martij
Cæsar uenisset Spiram, itu
rus ad Comitata Ratisbonā,
uenit eò Lantgrauius, con
silio tum Nauij, tum etiam
Granuellani: uenit etiam Pa
latinus Elector, & à princi
pe Vuirtembergico quidam
legatus. Vigesima octaua die
Martij, Cæsar atque Lant
grauius, diu multūq; ua
pit.

Aprilis
die octauo,
tertius fit
Tridenti cō
fessus pa
trum. De
cernitur il
lic de aucto
ritate sacra
scripturae:
recitatur ue
teris & no
ui testamēti
libri, eorū
que æterna
auctoritas
esse iube
tur. Vetus
illa & uul
gata Biblio
rum trans
latio sola in

1546 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

Ioannes Diazus Hispanus theologus (qui relicta Lutetia propter Euangelium sese contulerat Argentoratum) adfuerat Bucero Ratisbonae, & cum Maluenda pontificio doctore populari suo, diu multumque fuerat collocutus. Ei frater erat Alphonsus Romae iurisperitus consultus, qui simul ac audiuit fratrem in Germania esse, & partes defendere Lutherorum, ratus hoc ad suam & publicam patriae infamiam pertinere, continuo uenit ad fratrem qui tum erat Nuburgi: ac cum nulla eum ratione à uera religione dimouere posset, fin-

et uirum bonum esse ait, qui cupiat ex praescripto sacrorum literarum suam ecclesiam emendare. Caesar imperitum esse arguit, & omnia immutare, negat esse reformare. Quod à canonicorum bonis, non temperare diceretur, excusat Lantgrauus, idque eo ab ipsis fingi docet, quod ex legibus Imperij in Turcicum & Gallicum bellum pecuniam ipsis imperarit. lib. 17.

Postridie apud Palatinum electorem colloquuntur Lantgrauus, Granuellanus, Nauuius, & Wuirtembergicus legatus, de ineunda religionis concordia. Lantgrauus Spirense decretum factum ante annum secundum laudat, & seruandum suadet. Ceterum quia de generali concilio nulla aut perexigua spes sit, indeo per nationis Germanicae concilium instituendam esse religionem censet. Granuellanus excipit, Spirense decretum illud temporari fuisse accommodatum. Ceterum prouinciale concilium ad morum non ad doctrine emen-

Vndecima die Aprilis Pontifex datis literis Sedunensem ac Curiensem Helueticos Episcopos euocat ad conciliū: mittitque ad eos legatum cum mandatis, Hieronymum Frachum. lib. 17.

Pontifex Aprilis die 16 sollicitatione Coloniensis clerici, Louanensis Academiae, & episcoporum Leodini atque Vtricensis, lata sententia, Coloniensem Archiepiscopum à Ro-

1546 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

git ipse se ad eam accedere, atq; ita fingit ut cupido fratri facile persuadeat. conatur præterea fratrem secum pertrahere in Italiam, sed frustra. discedit ergo solus, uerum non multum adhuc erat itineris emensus, cum redit ipse in urbem, mittitque summo mane carnificem suum famulū ad fratris diuersorium: qui cum dixisset se ab eius fratre ad eum habere literas, facile ingreditur: consurgit ergo è lecto Diazius, poscit fratris literas, legit: Interim à tergo famulus, securim, quam ad hoc compararat, infligit ei ad manubrium usq; in capitis partem dextram: ita præcis cerebri organis nullam miser Diazius uocem edit, sed propè mortuus concidit.

dationem pertinere. Palatinus suadet colloquium quale coeptum erat Ratisbonæ. Tandem ubi inter eos conuenire non potest, suadet Lantgrauio Granuellanus, ut ipse ad comitia ueniat Ratisbonæ: ille se excusat. Idem contendit ab eo Cæsar paulo post, cum salutandi causa uenisset, urget iterum atq; iterum. sed periculum excusat Lantgrauius à Brunswicensis socijs, si longius absit à sua ditione. Tandem amicè dimissus Lantgrauius domū redit. lib. 17.

Ad hoc tempus Vuormaciæ conueniunt Protestantes, Rauesburgenses in fœdus recipiunt: cumq; de Cæsaris bono erga se animo è Lantgrauij literis cognouissent, Aprilis die 23 discedunt, ut eò citius eant Ratisbonam. lib. 17.

Vbi Cæsar ac reliqui Ratisbonæ conuenissent, altera die Iunij, queruntur Protestantes apud Cæsarem, & mox apud Ferdinandum de cæde Ioannis Diazij. Respondet uterque se esse cum

mane ecclesie communiōne separat, priuat Archiepiscopatu, eum que ut litis sumptus restituat aduersarijs condēnat. lib. 17.

1546 Relig.

Respublica.

Relig. Relp.

cidit. Mox ille se fratre deliberaturum. lib.
 proripit, & ad por- 17.
 tam urbis conscen-
 sis equis ipse & Al-
 fonsus magna celeri
 tate diffugiunt. po-
 stea tamen Oenipon
 ti comprehendun-
 tur. Oppidum illud
 ditionis est Ferdi-
 nandi. Otto Henri-
 cus et Palatinus plu-
 rimum contendunt,
 ut quamcitiſſimè co-
 gnitio habeatur, at-
 que etiam, ut ad se
 Nuburgum, ubi
 cædes erat facta, re-
 mittantur. Verum
 dum Ferdinandici
 moras nectunt, ue-
 nisse dicuntur Cæsa-
 ris literæ, quibus rē
 ad suam cognitionē
 reuocaret. Ita scili-
 cet seruatur parrici-
 da, iūſq; manifestū
 opprimitur à Cæsa-
 rianis. lib. 17.

Quinto die Ianuarij Cæ-
 sar conuocatis ordinibus,
 proponit de diſſidio religio-
 nis pacādo deliberationem.
 Camerae sumptus petit à ſin-
 gulis principibus tolerari,
 qui ius habent constituendo-
 rum assessorum, ſeque uult
 ea impensa liberari. Aduer-
 sus Turcam quia & breui
 finiant induciæ, & uiolen-
 tur multis modis, poſcit ut
 antea promiſſa auxilia con-
 ferantur. lib. 17.

Seceſſionem Ratiſbonæ
 faciunt Electorum Pontifi-
 ciorum legati Moguntini ui-
 delicet atque Treuirenses, et
 cum antea ſemper ſoliti ef-
 ſent cum ſocijs Electoribus
 communicare conſilia, nunc
 ſe demum ſeparant ab ijs, &
 cæterorum Pontificiorum
 principum legatis coniun-
 gunt, Tridentinum conciliū
 approbant, orantq; Cæſa-
 rem, Proteſtantibus perſua-
 deat ut idem faciant. Illi con-
 tra petunt uel per concilium
 in Germania liberum &

Relig. *pium, uel conuentum Imperij & Theologorum colloquium religionem institui. lib. 17.*

Increbescit hoc tempore belli rumor, & Caesar nona die Iunij celerimo cursu Romam mittit Cardinalem Tridentinum, qui cum Pontifice aduersus Protestantes foedus faciat. Belli duces ipse centuriones & tribunos cum pecunia dimittit, ut e

uestigio delectus habeant. Burenfi Comiti Maximiliano iam antea mandauerat, ut quantas omnino posset equitum peditumq; copias per inferiorem Germaniam conduceret. lib. 17.

Protestantium legati Iunij die decimo sexto Caesarem interrogant de bello. Is non negat, sed in rebelles quosdam, & pacis publicae perturbatores, parari dicit. lib. 17.

Decima septima Iunij die Caesar datis literis ad plerasq; ciuitates foederis Protestantium, imprimis ad Argentineneses, Noribergicos, Augustanos, Ulmeneses, conatur persuadere non in ipsos suscipi bellum, sed in alios quosdam rebelles, maiestatis reos, qui consilia in ipsarum etiam ciuitatum perniciem moliantur. Itaq; se confidere ad extremum ait ipsos

Decima septima Iunij die, Tridenti statuitur ut in singulis siue monachorum siue canonicorum collegijs, uel na lectio theologica insituatur, ut septimo quoque die episcopi, archipresbyteri, pastores populoque ad salutem sunt necessaria denunciant, qui in

Relig.	<p>sibi aduersum tales hostes non esse defuturos. In eandem fere sententiam ad principem Vuirtembergicum scribit. Granuellanus etiam & Nauius eodem die ciuitatum quas dixi legatos ad se uocant, & eodem modo quo Caesar per literas, cum singulis colloquuntur. lib.17.</p> <p>Senatus Argentinensis acceptis uigesima quarta Iunii die Caesaris literis, respondet copiosissime, seq; ac sui foederis socios purgat diligenter, & ad singula criminatum, quibus opprimantur, capita respondet. Postremo Caesarem obsecrat, ut arma deponat, & qui deliquerint in eos iure ac legibus animaduertat. lib.17.</p> <p>Mauricius uigesimo quinto die Maij Ratisbonam uenit, ac ubi diu multumque cum Cesare collocutus esset, Iunii die uigesimo discedit. paulo post Pragam ad Ferdinandum regem proficiscitur. lib.17.</p> <p>Protestantium legati cum ad uim & arma omnia spectarent, Ratisbona discedunt. lib.17.</p>	<p>collegijs & alijs ecclesijs praesent aut concionabuntur, ut sint & uitae & eruditionis abbati uel episcopo probatae. ut diligenter caueant episcopi, ne quid falsa doctrina doceatur. Fit decretum de peccato originis, tolli uim eius omnem per baptismum: manere quidem concupiscentiam, sed eam peccatum esse desinere.</p> <p>De Maria uirgine idem statuunt quod ante Sixtus Pon-</p>	<p>Vigesimo sexto die Iunii, opera Cardinalis Tridēni, conceptum iam antea & informatum foedus decernitur Romae inter Caesarem & Pontificem ad reducendos Germanos ad sanctae fidei obedientiam. deponit Pontifex Ventijs ducenta aureorum</p>
--------	---	---	--

Relig.

Cæsar ad Idus Iunii legatum mittit ad Heluetios, cumq; se in seditiosos et reos maiestatis mouere bellū declarasset, petit ut in ueteri amicitia & foedere maneāt, neq; quicquam contra se moueant. lib.17.

E' Protestantibus dux Vuirtembergicus & superioris Germaniæ ciuitates primæ, copias conscribunt, & stant in armis diuiso exercitu. Iunii die 21, Gunspergi, alteri agmini Schertelinum, alteri Hedecum præficiūt, ei nimirum, quod Vuirtembergicus ad uiginti quatuor signa peditum, conscripserat. lib.17.

Legati Protestantium Vlma, 21 Iunii, dant literas ad Venetos, ac de Pontificijs iniurijs conquesti, rogant ne eius copijs per suos fines iter præbeant. idem rescribunt ad Rhætos atq; Tirolenses. lib.17.

Cæsar nona die Iulij interroganti Palatino de causa belli, et qui eo peterentur,

tifex quartus statue= rat, eam uidelicet extra peccatū originis esse conce= ptā. lib.17.

Petrus Danesius Gallie regis Tridenti legatus in hoc confes= su orationē habet, et de

Regis erga Pontifices meritis com= piosius locutus, postulat, quædā de Gallie regum pri= uilegijs, sibi confirmari. lib.17.

Iulij die tertia Pontifex hortatur Heluetios per li=

millia in hoc bellum: alit prætere= rea ad sex menses peditum Italorum decē milia, & leuis armaturæ quingētos equites. postremo Cæsari

permittit ex annis prouentibus monasteriorū diuendere usq; ad quingenta milia aureorum. lib.17.

Fit pax inter Gallie atq; Angliæ reges. Angliæ Bolonia relinquatur, donec Gallus debitam pecuniam persoluerit. Germani milites qui Gallie regi merebant transeunt ad Protestantes, idque illis cadit per commodè.

Anglus confirmanda amicitie causa, Isabellam

1546

Reipublica.

Relig.

Reipub.

Relig. eadem ferè respondet, quæ antea ad ciuitates rescripserat. Postridie Palatinus responsum Cæsaris Saxoni, Lantgrauio, & Vuirtembergico mittit, & explicato cõmuni periculo suadet, ut de suo iure decedant potius, quàm ciuile bellum in Germania excitari patiantur. lib. 17.

Saxo atque Lantgrauius magno studio copias conducunt: & cum deliberandi causa conuenissent, Iulij die quarto, datis ad Cæsarem litteris, cum de suo erga ipsum obsequio et obseruantia multa essent locuti, queruntur tandem quod indicta causa, contra leges Imperij, & ipsiusmet Cæsaris iusiurandũ, ad libidinem uidelicet Antichristi, atq; ad nutum nefarij & impij Tridentini concilij, sibi bellum inferatur. lib. 17.

Coloniensis Archiepiscopus, uis

Cæsar Iulij die septima Coloniensi Archiepiscopo, graui denunciato periculo, nandat ne suos alteri quàm ibi militare patiatur. paret

teras ut Tridentum ad concilium, tãquam ad cœlestem alicquem Senatum, cui Deus ipse præsit, ueniant. Declarat etiã quomodo ipse atq; Cæsar ad concilium & sanam religionem Germanos adire statuerint (quod tamen Cæsar ad eos dissimulauerat) petitq; ut ipsi ad eam rem auxilia conferant. lib. 17.

Henrici Gallie Delphinifiliam, recens natam, suscipit è baptismo. lib. 17.

Cardinalis Andreanus Scotus, in arce sua, à nobili quodam, cuius fratrem ob Lutheranismũ uexauerat, sub ipsum prandij tempus occiditur. lib. 17.

Legati Protestantium superioris Germaniæ, dum sunt Badenæ, Iulij die quinta reijciuntur in mensem Augustum. Postulabant ij ne militi externo Heluetij darèt iter per suos fines, & ut suos militare sibi permetterent. lib. 17.

Relig. Archiepiscopus & Caesaris literas pas=
 immi=
 nes Ger
 manie
 pericu=
 lū Deus
 auertat,
 preces
 publicè
 fieri iu=
 bet. lib.
 17.

sim in sua ditione promulgat. lib.17.

Protestantes cum priuatim ad Cæsa=
 rem rescripssissent, Idibus Iulij edunt pu=
 blicè libellum, quo certis argumētis, si=
 gnis atque indicijs confirmant & euin=
 cunt, quauis Cæsar dissimulet, nihil ta=
 men hoc tempore moliri aliud, quàm ut
 ueram religionem profliget, & ad Tri=
 dentinum concilium Germanos adigat.
 lib.17.

Albertus & Ioannes Brandeburgi=
 ci, ambo religionis, & Ioannes quidem
 etiam fœderis Protestantium, cum Cæ=
 sari militarent, Ioannem Smalcaldici in=
 terpellant, ut ex legibus fœderis, in Cæ=
 sare qui religionem oppugnet se con=
 uertat. Ille Cæsarem sibi cauisse respon=
 det, non peti hoc bello religionem: se
 quidem fœderis Smalcaldici, uerum Au=
 gustanæ tantum confessionis ratione. Si
 quo ullo alio priuato fœdere teneatur,
 in eo Cæsarem excipi disertis uerbis. Illi
 uicissim ex ipsiusmet literis contra do=
 cent, & ea quæ responderit, nullius ad
 excusationem esse momenti planum fa=
 ciunt. lib.17.

Pon=
 tifex Idi=
 bus Iulij
 decernit
 ieiunia
 & ora=
 tiones,
 ut Deus
 bellum
 contra
 Prote=
 stantes
 beneuer=
 tat. lib.
 17.

Lantgratius 16 Iulij die (tanta nimi=
 rum fuit eius diligentia, et hominum ad
 hoc subeundum bellum alacritas) copias
 educit in hostem. ac cum Saxone itinere

1546

Respublica.

Relig. Resp.

Relig.	<p>facto per Franconiam contendit ad socios. eò ueniunt Mauricij et electoris Brädeburgici legati, petuntq; ut sibi liceat inter utrosq; intercedere. uerum præsens responsum nullum ferunt. Hoc autem consilium Smalcaldicorum tum fuit, ut iter Italis ad Casarē intercluderetur. iccirco mittitur Schertelinus ad Alpes, ut uiarū angustias occuparet. Ille profectus Fieffam ex itinere capit. postea Erebergum arcem editissimi loco positam, quo iter Italis facere necesse esset, occupat. uerum cum uicini populi ad arma concurrerēt, relicto præsidio cogitur paulo post redire ad socios. lib. 17.</p>	<p>Magna turba ministro- rum Ponti- ficis, ex omni ordine, cōfluxerat ad conciliū Tridenti- num. In eorum autem numero erant duo archiepisco- pi, unus Gothus Vpsala- lēsis, Olaus magnus, al-</p>	<p>Pōtificis legatus Hieronymus Franchus, per literas petit ab Helueticis, ut de- clarent an se fœderi Pontificio, aduersus Germanos coniungere uelint, & se concilio Tri- dentino subiicere. ni- mirum ut eos hac pe- titione per- terreface- ret. lib. 17.</p>
	<p>Alter Protestantium exercitus cui præerat Hedecus, Iulij die 23 Dillingam ac mox Donda- uerdam deditioe capit. lib. 17.</p>		
	<p>Cæsar Ratisbonæ copias expectat. Hispanos quos anno superiore è Lotharingia miserat in Austriam, euocat. paucos ad huc omnino secum Germanos et Hispanos habet. Interim 20 die Iulij Saxonem atq; Lantgrauū publicis literis proscribit. causas adfert proscriptionis, gesta ab illis bella contra ordines, princi-</p>	<p>ter Hiber- nus Arma- canensis. Ii licet præter umbram et inanem titulum archie- piscopatus nihil habe- rent, et Pō-</p>	<p>Augusti die septima in- gens strages editur Me- chliniæ cum puluis tormento- rui qui in</p>

L iij

1546

Reipublica.

Relig.

Relp.

Relig.

pes spoliatos, episcopos oppres-
sos, iudicia sublata, fœdera con-
tra se inita, Turcam in Germa-
niam allectum. Postea Iulij die 22
legatum remittit ad Turcam: &
ad Calendas Februarias anni se-
quentis Imperij cōuentum reij-
cit. lib. 17.

Dux Cliuensis Gulielmus, &
Albertus Bauariæ ducis filius
Ferdinandi regis duas filias du-
cunt in uxores, Ratisbonæ. nu-
ptiæ celebrantur in medijs tur-
bis & motibus bellorum. lib. 17.

Cæsar Augusti mensis die pri-
mo, misso ad Mauricum & Au-
gustum proscriptionis exemplo,
mandat ipsis ut proscriptorum
quæ ad ipsos tãquam proximos
agnatos pertineant, occupent: ni-
ita faciant, minatur grauem pœ-
nam. lib. 17.

Protestantes Augusti die ter-
tio, scribunt ad Gulielmum Ba-
uariæ ducem, de dato ab ipso cõ-
tra fidẽ, externo militi per suos
fines itinere. rogant ut Cæsaris
militem è suis oppidis Ræno &
Ingolstadio migrare iubeat, aut
sibi tantundem præsidij ijs locis
imponere permittat. lib. 17.

Cæsar Augusti mensis initio,

tifex ipse
menstrua
pensione eos
alere coge-
retur, tamẽ
ad ostenta-
tionem &
pompan
eos uoluit
concilio
interesse:
quasi duo
isti populi
tam longin-
qui Gothi

& Hiber-
ni suas eius
iugo cerui-
ces submit-
terent. lib.
17.

turri qua-
dam ad ur-
bis mœnia
reconditus
fuerat, con-
flagrasset.
Turris, nõ
humano a-
liquo consi-
lio, sed de
coelo tacta,
igne corri-
pitur. lib.
17.

Augusti no-
no die Hel-
uetij Pontifi-
cij Protestã-
tium legatis
respondent,
sesẽ nolle
huic bello
immiscere,
aut in alter-
utram par-
tẽ inclina-
re. petunt
etiam, ut
quos ipsi ex
suis condu-
xerint di-
mittant, &
domum re-

1546

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. *cum iam Protestantes cum omnibus copijs essent ad Danubium, relicta Ratisbona cum praesidio Landishutum petit, Bauariae ducis oppidum ad Isaram flumen, & pro moenibus castra ponit. lib.17.*

Protestantes Augusti mensis die undecima, communicato consilio, epistolam scribunt, & per tubicinem ad Caesarem mittunt. ea cum iniustum inferri sibi bellum declarassent, multaque de sua causa equitate attulissent, tandem defendendi sui causa, et propulsandae, non inferendae iniuriae eam Caesari, qua deuincti sint, fidem renunciant. Caesar epistolam hanc non modo non recipit, sed etiam si quis in posterum ab eis ad se ueniat, laqueum comminatur. Has literas Protestantes post multam disceptationem ei inscribebant qui se gereret pro Caesare. Censuerat Saxo eum non esse affandum nomine Caesaris, sed Lant grauius repugnabat. lib.17.

Habita deliberatione Protestantes Ratisbonam cogitant, eo consilio, ut si Caesar obsessis opem ferat, de summa rei cum eo dimicent. sed cum lente progrediuntur, interim adueniunt Caesari sub Idus Augusti Pontificij milites ad decem millia pedum, equites ad quingenti. Iis pra-

dire patiantur. Caesaris uero legato promittunt se a pactis et foederibus Austriacae domus & Burgundicae non esse recessuros. Caeteri qui Pontificiam religionem a se reiecerunt, uelle se deliberare & a Caesare cognoscere, respondent, an Germanis saluam permittat religionem. Cum autem 27 die Augusti, datis literis, id eis facile persuasisset, respondent, se quod se deceat esse facturos. lib. 17.

Relig. erat omnibus Octavius Farnesius Pontificis nepos. lib.17.

Cæsar cum copijs uenit Ratisbonã, ac mox Ingolstadium. Protestantes, ne Nuburgum atq; Donauerdam occupet, sicque in agrum Vuirtembergicum iter abeat, eunt obuiam. Interim committit Sulmonensis princeps cum Lantgrauo leue prælium. Propius enim Ingolstadiũ accesserat, ignarus ibi Cæsaris esse copias. utrinq; nonnulli desiderati, uulnerati plures. Insequenti nocte irruunt Hispani in castra Saxonis & ad centum pedites interficiunt: ex ipsis quoq; nonnulli sunt desiderati. Postridie 29 Augusti, erumpunt equites Itali in exploratores quosdam Protestantium, cunq; multi utrinq; cecidissent, nihil de castrorum hostilium situ à Protestantibus est cognitũ. lib.17.

Protestantes pridie Calēdas Septembris, reperto uado flumen traijiunt, & editum quendam locum occupant, propè Ingolstadium, atq; ibi castrametantur. Postmodum tormentis magno impetu Cæsaris castra concutiunt: sed cum is eam sustinuisset tempestatem intrepidus, sequenti nocte castra munit. Lantgrauij tum erat consilium Cæsaris munitiones disturbare, & summis in eum copijs impressionem facere. sed non ita reliquorum tulit consilium. præclara oc

Relig. casio dicitur rei bene gerendæ tum
omissa. lib. 17 & 18.

Burenſis Comes, qui in Belgio
Cæſari collegerat exercitum, Augu-
ſto menſe, oppoſitis Smalcaldicorū
copijs, Rhenum traiecit ad Mogun-
tiam. Septembri, Cæſari ſe coniun-
git ad Ingolſtadium, uitatq; Prote-
ſtantium inſidias, qui ei obuiam ie-
rant, ut tranſitu prohiberent. lib.

18.

Bohemi Ferdinandi criminatio-
nibus occupati, Proteſtantibus auxi-
lium negant. Illi eis per literas bello
religionem peti confirmant, & ne
quid hoſtile contra ſe faciant, poſtu-
lant. lib. 18.

Proteſtantes, acceptis à Cæſare
Saxonis atque Lantgrauij proſcri-
ptionis tabulis, reſpondent copioſe:
ac primum quod de ſtudio religio-
nis & reipū. præ ſe ferat Cæſar, hoc
eſſe ſimulatū & falſum docent mul-
tis & quidem grauiffimis argumen-
tis. deinde purgant ſe ſigillatim de
ijs quas ipsis obiecerat criminatio-
nibus, ut de reſtitutione ducis Vuir-
tembergici, de bello Brunſuiceniſi, de
ſubuerſione iudiciorū & alijs eiuf-
modi proſcriptionis cauſis. lib. 18.

Cæſar promotis ab Ingo!ſtadio ca

Pontifex
ſicut antea
incendiari-
os, ſic nunc
emittit ue-
neſicos in
Germaniã
et præcipue
Saxoniam,
qui puteos
& aquas
ſtagnantes
ueneno infi-
ciant. Id cū
indicijs tum
etiam per
confitentes
reos eſt co-
gnitum.
lib. 18.

Petrus Stro-
za Gallie
regis impul-
ſu trecenta
millia au-
reorum mu-
tua Prote-
ſtātibus pro-
mittit: Ve-

1546

Reipublica.

Relig. Resp.

Relig. stris, Nuburgum petit, ac deditio= ne ca= pit: inde Maxemū uenit. Protestantes, quibus sese ea copia coniunxerant, que Burensem Moguntia detinuerant, cum intellexissent Caesarem Augustam cogitare, Danubium transmittūt. uerū cum iam esset Caesar Maxemi, ad priora castra reuertuntur. lib. 18.

Protestantes sub finem Septembris sollicitant Heluetios, ut sibi ferāt opem, & in Caesaris finitimas ipsis prouincias impetum faciant. Verum illi non esse sibi temere recedendum respondent à pactis quae sint sibi cum domo Burgundica atq; Austriaca. Inde enim toti Heluetiae annonam suppeditari dicunt. lib. 18.

Caesar Octobris die tertia Monhæmum uenit. Protestantes eum insequuti non supra dimidium ab eo miliare castra ponunt. est tamen inter utranq; a= ciem fluuius Egra medius. utrinq; prælium paratur, & iam Burenensis comes trans mittebat fluuium, cum ecce à Caesare reuocatur. Postridie initur leue prælium, quo Albertus Brunswicensis Philippi filius occumbit. Interiectis aliquot diebus Octauius Farnesius à Caesare missus, Donauerdam occupat ex insidijs, eoque Caesar se recipit. lib. 18.

Bohemi à Ferdinando excitati instāt Electoris Saxoniae finibus: Ioannes Gu=

rum per suasio= ne & a= stu Car= dinalis Turno= nij ut nulli tra= deren= tur est perse= ctum. lib. 18.

1546

Respublica.

Relig. Reip.

Relig. Wilhelmus Electoris filius Mauriciū orat, ut auxilia ad depellendum periculum subministret, sicuti ex hæreditario fœdere teneatur. Is fœderi se ullo teneri negat, quo non Cæsar sit exceptus. Interim eius impulsu ordines Saxonem sollicitāt, ne si suus princeps Mauricius possessiones eius, ad depellendum, quod à Ferdinando immineat, periculum, occuparit, id indignè ferat. In eandem etiam sententiam ad Lantgrauium, 11 die Octobris rescribunt. lib. 18.

Schertelinus dux belli præstantissimus, Augusta missus, cum bellum nõ eo quo deberet consilio geri prouideret, & quo d Lauringam, uti suadebat, non itū esset, offensus, discedit è castris & domū se recipit. Cæsar interim et Lauringam, & omnem Danubij tractū, Vlmam petiturus, occupat. lib. 18.

Smalcaldici decimo quarto Octobris Giengam ueniunt, & ex aduersa parte Cæsariani exercitus, ipsi castrametantur, sic ut fluuius Brenta flueret medius. Saxo hostem aggreditur, sed cunctanter, ita ut ipsi pedem referre licuerit. Omissa tum putatur præclara rei bene gerendæ occasio, cum esset utrinque flumine conclusus Cæsaris exercitus. lib. 18.

Idibus Octobris Cæsar ponit in sylua insidias, eoq; hostem pellicit. sed id

1546

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. non succedit. Lantgravius enim praesto est auxilio suis, & acriter ad noctem usque dimicat. Non multo post mittit Caesar noctu copias, quae silentio profectae incautos hostes opprimerent. sed id frustra fuit: Nam erant in armis Smalcaldici. Interim contagio et lues inuadit castra Caesaris: eoq; ad uetera castra redire prope Lauringam, pridie Calen. Nouembris, cogitur. Farnesius Cardinalis in Italiam reuertitur. lib. 18.

Ad ordinum Mauricij literas Lantgravius respondet, 20 die Octobris, monetq; ne Saxoniam domum & Hessicam diuelli patiantur, sed potius ut Mauricij opem sibi socijsq; ferat. In eandem ferè sententiam, eodem die ad Mauricium scribit, ut desistat ab incepto, nec inuito Saxone in eius prouincia quicquam tentet. Scribunt etiam eodem die Lantgravius, & reliqui belli consiliarij ad uicinas Saxoniae ciuitates quae sunt foederis Smalcaldici, ut communi nomine copias peditum Saxoni subsidio mittant Vuittembergam atq; Vinariam, ac simul quod reliquum ex foedere debent pecuniae, totum hoc Electoris filio persoluant. lib. 18.

Mauricius Ioanni Gulielmo filio Electoris, uigesimo septimo die Octobris scribit inire serationem uelle, ne eius ditio in alienas manus deueniat. In eadē

1546 Relig.

Reipublica.

Relig. Resp.

Colonien= uerba scribit ipsi etiam Electo=
 sis Archie= ri. Non multo post ditionē eius
 piscopus, omnem, præter Vuittembergā,
 quarta de= Isenacum & Gottham, Ferdi=
 mum die nandici exercitus auxilio, in su
 Nouēbris, am redigit potestatem. Cumq;
 cum de lata propterea incurreret in omnium
 à Pontifice inuidiam, ita se tandem scripto
 aduersum purgat, quod sibi iure nō liceat
 se sententia Cæsari qui de religione & Ger
 certior esset manie libertate tam diligenter
 factus, pau= cauerit, repugnare. lib. 18.

teriectis, ad Sebastianus Vucittemullus
 futurū Ger Ferdinandici ductor exercitus
 manie con= bellū Saxonibus denunciat, at=
 cilium pro= que cum Hussaris in finitimum
 uocat. lib. Electoris agrum Voetlandiam
 18. impetum facit. Bohemi quoniā
 inuiti militabant, 11 Nouembris

Cum post die discedunt à signis, et dilapsi
 discessum domum recurrunt. Saxo qui lō
 Smalcaldi= ge à patria sua aberat, foederis
 corum Ha= consiliarios Vlmæ sollicitat de
 lam aduen= auxilijs. Ii liberaliter omnia
 taret Cæsar, promittunt, & rogāt ut ad ex=
 Hispani mi= erciturum maneat. lib. 18.

lites Bren= Protestantes, cum pauca om=
 tij domum nino ciuitates atq; ordines con=
 adeunt, mul= ferrent auxilia in bellum, pax
 ta proteruē ferrent auxilia in bellum, pax
 faciūt, mul= uerò à Cæsare nisi durissimis cō
 ta insolē= ditionibus impetrari nō posset,
 ter. ipse cū decernunt ut reliquis omnibus

Meldæ pro
 pè Lutetiā
 excitatur in
 oppidanos
 crudelis per
 secutio. Ii
 Gulielmum
 Brissonetū
 episcopum
 habuerant,
 qui eos in
 paulò puri=
 ori doctri=
 na curaue=
 rat institui.
 Cum ergo
 Pontificie
 in suas ani=
 mas tyran=
 nidis perta=
 si, ministrū
 uerbi Dei in
 stituissent,
 ad eumq;
 audiendum
 conuenis=
 sent, capiun=
 tur quam=
 plurimi, ac
 ex his qua=
 tuordecim
 Lutetiæ
 damnati,

8546 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

uxore ac li-
beris, in ci-
uitatis do-
mum hospi-
talem, cum
aliò nō pos-
set, se reci-
pit. ac pau-
lo post exce-
dit urbe. cō-
flabatur e-
nim ei ab
Hispano
quodam ec-
clesiastico,
ex literis in
eius biblio-
theca, de cō-
munium tē-
porū per-
turbatione,
reperitis, in-
uidia, ue-
rū non ita
multo post
Halām re-
dijt. lib. 18.

abductis copijs in Saxoniam, e-
quites mille, et ad octo millia pe-
ditū relinquuntur in hybernis.
Ita deinde ad 23 Nouembris di-
scedunt. Cæsar insequitur, cunq̄
eos in Franconiam cogitare pu-
taret, Bophingam, Norlingam,
Oetingensem agrū & Dingel-
spulum, ut eis anteuertat, dedi-
tione capit, ac postea Rotebur-
gum magna celeritate conten-
dit. Lantgravius interea domū
se recipit. Saxo uero ingressus
iter cum socijs, ciuitates & prin-
cipes ad quos uenit pecunia mul-
tat. lib. 18.

Lantgravius per legatos, de
pace apud Mauricium interce-
dit: sed nihil perficit, cum nisi de
uoluntate Cæsaris ille sibi nega-
ret paciscendum. lib. 18.

Cæsar sub Idus Decēbris dat
litteras ad Vlrichū Vuirtember-
gicum ut is se cum omni sua di-
tione sine ulla cōditione dedat,
alioquin cum eo & cum eius po-
pulo ferro & igni actum iri. In
eandem sententiam scribit etiā
ad populū Vlrichus princeps,
cū in arcem sese recepisset, ue-
niam à Cæsare supplex petit, ui-
gesimo die Decembris. lib. 18.

circa hoc tē-
pus, uiui
Meldæ cre-
mati sunt.
Nonnulli
consulto
istud fieri
putabant
ad eam, de
quatum a-
gebatur,
Smalcaldi-
corum cum
rege coniun-
ctionē dif-
soluendam.
lib. 18.

1546

Respublica.

Relig. Resp.

Relig.

Neapolitani equites cataphracti quin-
genti, ductore Ioanne Baptista Spinello
ueniunt ad Cæsarem. lib. 18.

Quic-
quidHeidel-
bergecoeptum
erat ab

Electore

Palati-
no de in-

stituen-

dis eccle-

sijs, id to-

tum in

hac Cæ-

saris for-

tuna in-

tercidit.

lib. 18.

Cum esset Halæ Cæsar, uenit eò Pa-
latinus Elector ut Cæsari sese reconcilia-
ret. quadringentos enim equites auxi-
lio miserat Smalcaldicis ad Ingolstadiū.
Cæsar, acribus uerbis excepto demum
ignoscit. Ulmensis ultrò Cæsarem ade-
unt, ac sibi condonari petunt: multatis
centum aureorum millibus & tormen-
tis duodecim, uenia datur. Darmstatum
à Burensi ui capitur, Lantgrauij ditio-
nis oppidum. Francofurtum (cum de eo
Burensis spem omnem abiiecisset, et iam
Moguntiam militem transmisisset) sese
dedit. multatur aureorum millibus o-
ctoginta. lib. 18.

Saxonie dux, Decēbris die 22, post-
quam apud ordines Mauricianæ ditio-
nis de occupata sua ditioe conquestus
est, bellū eis ad sua recuperanda denun-
ciat. lib. 18.

IN GERMAN.

EXT. GERMAN.

1547

Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

Herman-
nus Colo-
niensis Ar-
chiepisco-
pus, de con-
filio ordinū

Ianuarij die tertio Vuir-
tembergicus princeps, so-
licitante Palatino ueniā
impetrat à Cæsare. mul-
tatur trecētis millibus au-
reorum, quinto post die

Ianuarij
de 13, sit sex
tus confes-
sus Triden-
ti, in eoq; iu-
stificatio fi-

Genue aucto-
re Fliscano Co-
mite excitatur
seditio. Is casu
dilapsus in ma-
re submergi-

M

547 Relig.	Respub.	Relig.	Respub.
<p>provinciae, uolēs de suo loco & dignitate principali decedit, suoque populo fidem ac iusiurandū, quo ipsi deuinctus esset, remittit. Ei Adolphus Schauenburgus, non tam nobilitatis uoluntate, quam iussu Caesaris in eius locum substituitur. Mox per totam regionē, Archiepiscopi noui mandatu, fit reuisionis mutatio. lib. 18.</p>	<p>legatos mittit ad Cesarē qui, culpam confessi, ueniā suppliciter ac demisse petant, ipsumq; per uoluntatē excusent. Venit etiam ipse mense Martio, Vlmam ad Cesarē, quantumuis affecto corpore, et sella per consiliarios suos condonari sibi demisse petit. ceteras reconciliationis huius leges uide apud ipsum Sleidanū. lib. 18.</p> <p>Memingi, Biberaci, Rauesburgi, Campodunenses, Isnenses poenam à Cesare deprecantur. Memingenses multantur aureorum millibus quinquaginta. Uicū initio de non mutanda religione caueri sibi peterent, grauiter sunt moniti uerbis à Nauio, ne eius reuisionē ullam facerent. Id eo putatur factū, quod Cesar neq; id negare aperte auderet, neq; propter Pontificem, uellet concedere. lib. 18.</p>	<p>dei damnatur, liberū arbitrium, sacramentū poenitētie, ac purgatorium asseritur. lib. 18.</p> <p>Fit post mortem Hērici mutatio religionis in Anglia, exclusaq; auctore Sōmerseti & Thoma Cranmero archiepiscopo Cantuariensi pontificia doctrina, Euāgelium instauratur. lib. 28.</p>	<p>tur. Ioanninus Auria uir magnae uirtutis inter alios trucidatur. Causam huius rei Cesar Farnesij, imprimisq; Petro Aloisio Placentiae duci attribuit. lib. 18.</p>

Saxo Ianuarij die 18 Lipsiam oppugnat. Inde

1547

Reipublica.

Relig. Relpub

Relig. profectus non solum amissa recuperat per Turingiam & Misniam, sed Mauricium quoque suis omnibus oppidis exiit præter Lipsia & Dresda. Dum Lipsia oppugnatur, Brandenburgicus elector, missis legatis, pacem & inter principes Saxonos, & Saxoni electori atq; Lant grauius cum Cæsare suadet. lib. 18.

Bohemi non solum milites detrectant aduersus Saxonem militiam, sed omnis etiam Pragensis Populus à rege petit per senatum, ne ad hoc bellum adigatur. Rex id non religionis causa, sed rebellionis inferri respondet. & Saxonem sollicitasse Turcam affirmat, ut Vngarie & Bohemie bellum faceret. lib. 18.

Cæsar cum de statu Saxonie cognouisset, Mauricio mittit Albertum Brandenburgicum, cum equitum peditemq; copijs auxilio. Hispanorum præterea atq; Italicorum manum Sandeo & Marignano ducibus eò mittit. lib. 18.

Anna Ferdinandi regis uxor, multorum liberorum mater, moritur per hos dies. ei Cæsar funus Vlmæ facit. lib. 18.

Augustani reconciliantur Cæsari, multati centum quinquaginta mil-

Henricus Anglie rex, sub finem Ianuarij moritur, herede instituto Eduardo filio nouem annorum adolescente. Ei Maria filia ex prima, Marie uero Isabelam, ex secunda coniuge substituit. antequam mortem obiret, Thomam ducem Norfolkium perpetuis uinculis addidit. eius uero filium comitem Surlie capite plectit, ob emissas insolentiores uoces, & e-

1547

Reipublica.

Relig. Reipub.

Relig. libus aureorū, tormentis duodecim instructis, & imposito in urbē præsidio. Schertelinus dux militum Augustanus, cum eū sibi dedi Cæsar peteret, fugit, & cum omni familia sese Constantiam recipit. lib. 18.

Februario mense Iudocus Gruningus, cui Cæsar anno superiore negocium dederat, ut in finitimis Saxonie locis bellum faceret, Conradum comitem Deckelburgium Smalcaldici foederis socium, Osnabrugum, & Mindam oppida, Comitem Lipensem, & alios quosdam ijs locis, imperata facere cogit, Ritbergū arcem occupat, inde Bremam petit, inibiq; occiditur: succedit ei Vrisbergus, urbemq; alia parte tentat. uenerant Bremensibus auxilio Hamburgenses. nec multo post etiam auxilio Cæsarianis uenit Ericus Brunswicensis. lib. 18.

Electo Saxonie cum de successu Cæsaris audiisset, Februarij die 13, missis ad senatum Argentinensem literis, ad fortitudinē exhortatur. Idē facit Gallie rex, misso ad idus Februarij legato, qui eis prolixè de eius benignitate pollicetur. Sed iam Argentinenses miserant Vlmam legatos ad Cæsarem, qui quibus conditionibus pacisci cū eis uellet, cognoscerent. lib. 18.

grotanti nimium suspectas. filio suo pupillo futuro, 16 tutores constituit, imprimisq; Eduardum comitem Herfordensem, regis adolescentis auunculum, uirū religionis uere perquam studiosum. lib. 18.

1547

Respublica.

Religio. Resp.

Relig.

Ferdinandus Februarij die sexto Letmericiam uenit in Bohemiam, ibiq; habita oratione ad ordines, eos ad bellum contra Saxonem adhortatur. Quidam ex ijs sua sponte, quidam cum se initio excusassent, postea tamen offensionem regis ueriti assentiuntur. Nobilitas & Pragenses sub Idus Februarij, conuentum ordinu agi Praga, petunt: quod si regi fieri non posse uideatur, ipsiq; sua sponte conueniant, orant ne molestè ferat. quarto post die foedus faciunt tuendae suae libertatis causa. Rex Praga conuentum indicit, sed ad 18 Aprilis diem, alio uidelicet & longè tardiore quam illi petierant. Interim ne quid tentent, neue conueniant arctè uetat. lib. 18.

Albertus Marchio Rochliciam si bi à Mauricio traditam occupat. Saxo cum copijs eò uenit, confligit, oppidum capit: & hosti tormenta adimit. Albertus ipse fugiens capitur, eius copiae caduntur maxima ex parte. Accidit hoc secundo die Martij. Ludouicus Auila Germanici belli scriptor, illecebris mulieris Alberti, quominus rem benegereret, fuisse impeditum dicit. lib. 18.

Octauo die Martij Dresda Ferdinandus dat literas ad Bohemos qui-

Martij die tertio Tridenti fit seipsum optimus concilij confessus. eo pontificia de sacramentis tota doctrina confirmatur. feruntur praeter ea quaedam leges externae de beneficijs ecclesiasticis, ne quis duos possideat, ac si quid huic simile est: de beneficiorum uidelicet conditione, statu, ac moribus. alteri deinde concessui 21 Aprilis dies dicitur. lib.

19.

M ij

Relig. bus eos excitat in Saxonem. Quod quo facilius fiat, ipsum, in eos parare bellum scribit. lib. 19.

Argentineses 21 Martij die, Norlingæ cum Cesare triginta millibus aureorū & duodecim tormentis perciscuntur. lib. 19.

Brandenburgicus Elector sollicitè deprecatur pro Lantgrauio. Sed quum duræ nimium leges dicerentur à Cesare, respuit eas Lantgravius, et quamuis potius fortunam subire cōstituit. lib. 19.

Cæsar ex itinere cum iret uersus Noribergam, uigesima secunda die Martij, dat literas ad ordines Mauricianos ut exercitui suo suppeditet commeatum. Idem scribit eodem die ad Pragenses. Ii cum cæteris ordinibus confœderatis, 24 die Martij, de rebus ad gerendum bellum necessarijs deliberant, & summæ rerum Gasparem Phlugium præficiunt. Mauricio uerò & Augusto fratri, qui cum Ferdinando uenerant Pricciam, mandant, ut è suis finibus quamprimum excedat. eos postea Ferdinandus excusat per literas. lib. 19.

Saxo miserat legatum ad Bohemos, fœderis cum ipso renouand;

Ex ijs qui Tridenti erant, Pontificijs partibus, cum aërcius loci, à medico publico Pontificis mercenario, minus salubris esse dicentur, nonnulli Bononiã se conferunt. Alij qui sub ditione Cæsaris erant, eius iussu, Tridenti subsistunt. Ita nimis scinditur inter ipsos concilium. li. 19.

Gallie rex Saxoniatue Lantgrauio ducenta millia aureorum, singulis centena milia auxilii mittit. lib.

1547

Respublica

Relig.

Resp.

Relig. causa. Illi non negant, sed uigesimo octavo die Martij propter instans bellū se excusant, interim opem omnem & auxilium pollicentur. Scribunt præterea Martij die penultima ad Morauos ut sibi aduersus Hispanos & Hussaros Sodomiticum hominum genus ferant auxilium. Ipsi interim suos ad arma excitant. Aprili mense deprecantur apud regem pro Saxone, nec Cesari Ferdinandoue iubentibus, atq; adeo minitantibus ni arma deponant, obsequuntur. Interea Saxo progressus, Fribergum et Missenum oppida ad Albin, adimit Mauricio. lib. 19.

Burenfis Maximilianus Aprilis die duodecimo supplicium sumit Francofurti de duobus, qui ad incendendum, contrucitandū, ueneno inficiendum, deniq; ad perdendam urbem submissi esse à Lantgrauio dicebantur. Purgat se is scripto de ea re, neq; ei quod quis in tormentis dixerit fidem omnino habendam esse cōtendit. lib. 19.

Cesar Aprilis die 22, Missenum non procul à Saxone, 23 ad Albin peruenit, cum esset Saxo ad contrariam ripam. Ibi tum Hispani pedites flumen tranare incipiunt, pontemq; ex scaphis, quæ erant ad alte-

Gallie rex, ultima die
 ad .ij,
 Ramboles
 ti, cum re-
 gnasset ante
 nos trigin-
 ta duos, de-
 cedit è uita.
 is cum erga
 doctos & li-
 teratos ui-
 ros libera-
 lis erat, &
 bene affe-
 ctus, tum
 etiam ipse
 omni fere li-
 terarum ge-
 nere erat ex-
 cultus. Ei
 successit Hē-
 ricus filius,
 qui Annam
 Mommo-
 rancium,
 extorrem
 iam sextum
 annum à re-
 gis aula, re-
 uocat, &
 pristino lo-
 co restituit.
 AA iiij

Relig.

ram ripam, conficiunt: Saxo contendit Vuittembergam, Caesar eum persequitur, & ad Lochanam sylvam tribus trans Albim milliaribus, assequitur, profligat, uulnerat, et captiuum abducit. lib. 19.

Conuentus aguntur Bohemorum Prage, Aprilis die 18 à Ferdinando designati. petunt Ferdinandi legati, ut ab armis Bohemi discedant, et fœdus nuper initū dissoluant. Respondent ordines, quod ab se factum sit, id neq; iniquum esse, neq; præter Bohemice consuetudinem, legatosq; eadere ad Ferdinandum decernunt: sed priusquam dimittantur adfertur nūcius de capto Saxonie Electore. Itaque propositum mutant, Ferdinando parent, & ut arma in Turcā expediat, orant. lib. 19.

Caesar Vuittembergæ in castris, septimo die Maij, Saxonem capitis damnat: uerum Electoris Brandenburgici deprecatione, impositis durissimis conditionibus, ei uita condonatur. mori tamen eligit ipse, præ eo ut se Pontificio uel Cesareo religionis decreto subiiciat. Itaq; illa ei remittitur cōditio. Cæterum bonis omnibus exuitur, exceptis aurcorū mil

Ex ijs qui qui summo honoris antea gradu fuerant, alij mittuntur in uincula, alij mouentur loco, alij cum nullo in aula regis numero essent, uilescent sua sponte. Sordet inter cæteros Stãpiana illa, quam rex in amore atq; delicijs habuerat. lib. 19.

Aprilis die uigesimo secundo, tertio, quarto & aliquot post diebus, quo tempore Saxonie dux à Cæ

1547

Reipublica.

Relig.

Respub.

Relig. libus quinquaginta, quos qui eius ferret exuuias Mauricius, quotannis ei pendere teneretur. Dedit se postea Vuittembergæ Maij die 21, cum id eis prius ut ita facerent, Saxo mandasset, & filio atq; consiliarijs militiæ sacramentum remisisset. lib. 19.

Cæsar è castris ante Vuittembergam sexta die Maij conscribit ordines Imperij, ut sub Idus Iunij Vlmæ conueniant. lib. 9.

Ericus Brunsvicensis, qui ad Bremensem obsidionem uenerat, cum ab ea discederet, incidit in Hamburgenses, à quibus ad Visurgim flumen ad interneccionem conciditur, ipse tamen amissis tormētis saluus euadit. Erant cum Bremensibus nonnulli principes, & aliquot strenui belli duces, quorum tamen copiæ omnes capto Saxone sua sponte collapsæ sunt. lib. 19.

sare uictus est, non in Germania solū sed etiam Gallia et Britannia sol tristis, obscurus, pallidus & ueluti caligine quadam circundatus esse uisus est. Itarem habere multa adhuc hominum millia testificari possunt. lib. 19.

Gallie rex Franciscus mortuus, uigesima quarta Maij die, sepelitur in æde diui Dionysij regibus consecrata, unaq; cum eo filij duo Franciscus & Carolus: quorum ille ante annum undecimum, hic autem ante biennium è uita decesserat. nam ad hoc usque tempus extabāt. qua pompa ac quibus ceremonijs elati sint, uide apud ipsum Sleidanum. lib. 19.

1547

Respublica.

Relig. Resp.

Relig.

ram ripam, conficiunt: Saxo contemdit Vuittembergam, Caesar eum persequitur, & ad Lochanam syluam tribus trans Albim miliaribus, assequitur, profligat, uulnerat, et captiuum abducit. lib. 19.

Conuentus aguntur Bohemorum Prage, Aprilis die 18 à Ferdinando designati. petunt Ferdinandi legati, ut ab armis Bohemi discedant, et fœdus nuper initū dissoluant. Respondent ordines, quod ab se factum sit, id neq; iniquum esse, neq; præter Bohemice consuetudinem, legatosq; eade re ad Ferdinandum decernunt: sed priusquam dimittantur adfertur nūcius de capto Saxonie Electore. Itaque propositum mutant, Ferdinando parent, & ut arma in Turcā expediat, orant. lib. 19.

Caesar Vuittembergæ in castris, septimo die Maij, Saxonem capitis damnat: uerum Electoris Brandenburgici deprecatione, impositis durissimis conditionibus, ei uita condonatur. mori tamen eligit ipse, præ eo ut se Pontificio uel Cesareo religionis decreto subijciat. Itaq; illa ei remittitur cōditio, Cæterum bonis omnibus exuitur, exceptis aurcorū mil

Ex ijs qui qui summo honoris antea gradu fuerant, alij mittuntur in uincula, alij mouentur loco, alij cum nullo in aula regis numero essent, uilescunt sua sponte. Sordet inter cæteros Stāpiana illa, quam rex in amore atq; delicijs habuerat. lib. 19.

Aprilis die uigesimo secundo, tertio, quarto & aliquot post diebus, quo tempore Saxonie dux à Cæ

1547

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig. libus quinquaginta, quos qui eius ferret exuias Mauricius, quotannis ei pendere teneretur. Dedit se postea Vuittembergæ Maij die 21, cum id eis prius ut ita facerent, Saxo mandasset, & filio atq; consiliarijs militie sacramentum remisisset. lib. 19.

Cæsar è castris ante Vuittembergam sexta die Maij cōscribit ordines Imperij, ut sub Idus Iunij Vlmae conueniant. lib. 9.

Ericus Brunsvicensis, qui ad Bremensem obsidionē uenerat, cum ab ea discederet, incidit im Hamburgenses, à quibus ad Visurgim flumen ad interneccionem conciditur, ipse tamen amissis tormētis saluus euadit. Erant cum Bremensibus nonnulli principes, & aliquot strenui belli duces, quorū tamen copia omnes capto Saxone sua spēte collapsæ sunt. lib. 19.

sare uidtus est, non in Germania solū sed etiam Gallia et Britannia sol tristis, obscurus, pallidus & ueluti caligine quadam circumdatus esse uisus est. Itarem habere multa adhuc hominum millia testificari possunt. lib. 19.

Gallie rex Franciscus mortuus, uigesima quarta Maij die, sepelitur in eade diui Dionysij regibus consecrata, unaq; cum eo filij duo Franciscus & Carolus: quorū ille ante annum undecimum, hic autem ante biennium è uita decesserat. nam ad hoc usque tempus extabāt. qua pompa ac quibus ceremonijs elati sint, uide apud ipsum Sleidanum. lib. 19.

Relig.

Lantgravius Lipsiam uenit paciscendi causa, cumq; re infecta iam rediret domum, mutat propositum, reuertit, & sua omnia Caesaris dedit potestati assentitur, modo ne sit ipse captiuus, & ut propugnaculum sibi unum aut alterum relinquatur. Brandeburgicus elector atque Mauricius qui haec pacta procurarent, illi, ni ita fiat spondent. concipitur deinde à Cesare pacis formula, quae à Lantgrauio ita recipitur, ut amplius sibi non nulla petat declarari. lib. 19.

Saxo de possessione Vuittembergica deicitur, in eamque Mauricius immittitur. Iulium Pflugium excluso Amstorfio Numburgensem episcopum constituit: scholam dilapsam instaurat, & in tenuiores frumentum distribuit. transactio Saxonis facta cum episcopo Magdeburgico, à Cesare rescinditur. lib. 19.

Vlmam ad comitia ordines Imperij conueniunt. Legati Caesaris petunt, ut ad compescendos Germaniae motus, si qui forte posthac orientur qualis hic recens, foedus ineatur. abrumpitur autem haec deliberatio propter pestem, & inde se ordines Augustam recipiunt. lib. 19.

Neapolitana seditio excitatur à ciuibus in Hispanos, ac post multas utrinque in urbe lanicinas, Hispanitadē sunt

Lantgravius decimo octavo die

1547

Respublica.

Relig.

Relp.

Relig.

Iunij Halam uenit ad Cæsare, ut superiores, ut qui arces
 propositis sibi conditionibus pa- ut qui arces
 ciscatur: uerum cogitur prae- & propu-
 rea, capitum formulae interpre- gnacula te-
 tationem Cæsari permittere, & nerent. Ita-
 sese decretis pij, liberi atq; gene- que multa-
 ralis concilij astringere. In hac tis aliquot
 enim uerba subscripsit, cum ut cõ- ciuibus, re-
 cilio Tridentino subscriberet ro- liqui iuben-
 garetur. In has igitur angustias ad tur exula-
 ductus Lantgrauus à Cæsare sup- re. causa se-
 plex & in genua subsidens uenia- ditionis
 petit, presentibus & inspectan- hæc erat,
 tibus multis principibus. Inde ad quòd pro-
 coenam ad Albanum ducem, unà rex Petrus
 cum Brandenburgico atq; Mauri- Toletanus
 cio deducitur, post coenam per- pro more
 noctare ibi captiuus iubetur: tum Hispania,
 indignari, & de fide uiolata, con- uellet in cu-
 queri, sed frustra. postridie que- iusque ca-
 runtur Mauricius & Brandebur- put de fide
 gicus apud Cæsarem, sed nihilo ac religione
 plus rogando impetrant, quam il- inquirere.
 le conquerendo. Non multo post lip. 19.
 Lantgrauus pacis conditionibus
 paret, sed nullum propterea gra-
 tius fert responsum, quàm si per
 quatuordecim annos detineatur,
 nihil tamen contra promissum fa-
 cturum esse Cæsarem, qui perpe-
 tuum duntaxat carcerem remise-
 rit. Ita captiuus Lantgrauus cir-
 cunducitur. lib. 19.

Gallie
 rex relegat
 Romam se-
 ptem Cardi-
 nales, siue
 ut eos à sua
 aula arceat,
 siue ut ipsi
 Pontificem
 flectant ad
 regis amici-
 tiam. lib.
 19.

1547

Re:publica.

Relig. Reip.

Relig.

Gallie rex conducit in Germa-
nia copias per Sebastianum Vogel-
sbergium, idque quo tutius in Gallia
coronetur, fieri prætexit. lib. 19.

Ferdinandus Letmericie oppido
Bohemie, quum aliquot literas de-
disset ad Pragenses, ijq; legitimæ co-
gnitioni se sifterent, multat tandem
eos, propter initum contra se sædus:
populo quidem parcit, sed nobiles
quosdam ad pœnam deposcit. Caspa-
rem Phlugium qui præerat summæ
rerum proscribit, & in eius caput au-
reorum millia quinq; constituit. cæ-
teras leges, quæ sunt Pragensibus im-
positæ, uide apud Sleidanum. lib. 19.

Mau-
riciustheolo-
gos Vuit

tember-

gicos, et

professo-

res Lip-

sæ exci-

pit ho-

norifi-

Cæsar Bambergæ conuentus Im-
perij indicit Augustæ ad Calendas
Septembres. lib. 19.

Cæsar decimo sexto Iulij literis
euulgatis edicit, ne quis Lantgrauij
ditioni uim afferat, sed ut legibus ex-
periantur, qui in eum habeant actio-
nem. lib. 19.

Cæsar præter Smalcaldicos, cæ-
teros etiam ordines Germanie mul-
tat ob belli sumptus, quod pro ipso-
rum salute sit susceptum. Summa pe-
cunie quam ex Germania Cæsar hoc
anno redegit, censetur supra decies

Pon-

tifex Ca-
rolumGuisiū
Claudij

filium,

Rhemo-
rum Ar-chiepi-
scopū,quem re-
gi periu-cundum
esse scie-bat, cre-
at Cardi-nalem.
lib. 19.

Gallie

rex filiam
suam nothā

circiter no-

uem anno-

rum puellā
Oracio Far-

nesio Ponti-

ficis nepo-

ti, maioris
ineundæ ne-cessitudinis
causa, spon-

det. lib. 19.

Gallie

rex Henri-

cus uigesi-

ma sexta Iu-

lij die, Rhe-

mis ab Ar-

chiepisco-

po, adstanti-

bus Francie
paribus, &inungitur
& corona-
tur, qua pō-
pa & qui-
bus ceremo-
nijs lege a-
pud Sleida-
nū. lib. 19.

1547

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig. *sexies centena aureorū mil-
lia. Augustani præter Cæsa-
rem, etiam à Ferdinando, à
suo Cardinali, & à Triden-
tino magna pecuniæ summa
multantur. Illi enim omnes
inuectum sibi maximum ab
Augustanis, malum prætexe-
bant. Dux Vuirtembergicus
& Vlmenses idem etiam à
Ferdinando patiuntur. Cæ-
sar nonnullos principes ac
nobiles, Georgium Vuirtem-
bergicum, Albertum Mans-
feldium, Ludouicum Comi-
tem Oetingensem, Ioannem
Hedecum proscriptos om-
nino excludit à spe ueniæ cõ-
sequendæ. Magdeburgenses
literis euulgatis proscibit.
lib. 19.*

*Cæsar sollicitat Heluetios
de foedere renouando. Ii ue-
tus sufficere, nec nouo opus
esse respondent. Basileam,
Tigurum, Schafusiam &
quosdam præterea alios ex-
cipit ab hac petitione: eosq;
se cū Imperij clientes essent,
nullo iure ab eo exemisse cõ-
tendit. lib. 19.*

Sub finem Iulij mensis

*Henrici
regis de re-
ligione de-
creta edicto
publico per
Angliam a-
bolentur, et
è templis i-
magine &
statuæ re-
mouentur.
fuit hoc ec-
clesiarū e-
médationis
per Eduar-
dum regem
initiū. li. 19.*

*Petrus Alois-
sius Pauli Ponti-
ficis filius homo
cum primis impi-
us, & impurus,
Placentiæ in ar-
ce sua à 36 coniu-
ratis confoditur.
exanime eius cor-
pus cathena reli-
gatum è muro su-
spenditur, specta-
culum uidelicet
populo Placenti-
no gratū. Nam
præcipitatū ali-
quanto post in
fossam, pedibus
ac pugionibus i-
si Placentini con-
terunt ac dilani-
ant. Continuo
post eius mortē,
adeft ad portas
cū præsidio Fer-
randus Gonzæ-
ga Cæsaris per
Insubriam præse-
ctus, & urbem
occupat. res ex
composito ita fa-
cta putatur. Oc-
census est Aloisius
decima die Se-*

1547

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.

Ger-
manie

Episco-

pi, 14

die Sep-

tēbris,

hortatu

Cæsaris

Augusta

dant lite

ras ad

Pontifi-

cem, mo

nentque

ut prosa

lute rei-

pub. ad

constitu

endā &

instaurā

dam dif

sipatam

in Ger-

mania

religio =

nem cō =

ciliū Tri

dentum

reuocet.

lib. 19.

Cæsar Augustam uenit ad comitia milites in urbe et passim finitimis in locis constituit. templum primarium sibi capit, ac inibi Pontificio ritu sacra fieri iubet. adsunt Electores omnes & principes frequentissimi. Calendis Septembris fit actionis initium. deliberationis precipua hæc capita, de concilio Tridentino, de Camera iudicibus deligendis, quod ipsum sibi permitti petebat, ac de auxilio Turcico, Cæsar proponit. lib. 19.

Octobris die decimo octauo Cæsar cōtendit à principibus, ut se concilio subiciant, priuatim autem Palatinum atq; Mauricium de ea re sollicitat: ij cum initio recusassent, tandem tamen Cæsaris offensionem ueriti assentiuntur. Ciuitates rogatum principum sententiam uellent conuellere, cum negassent, & scripto quibus conditionibus concilium approbarent, declarassent, ita Cæsar agit quasi se ei subiecissent, statimq; initio Nouembris ad Pontificem, Triden-

Petrus

Martyr Flo

rentinus,

Theologiæ

professor,

Argētorato

in Angliam

euocatur, sa

crisque lite

ris interpre

tandis Oxo

niæ præfici

tur. eò profi

ciscitur etiā

cum Marty

re, Bernar-

dinus Ochi

nus Senen-

sis, magna

uir apud I-

talos elo-

quētiae opi

nione, qui

relieto uite

genere mo-

nastico ad

uerā Euan-

gelij doctri

nam sese nō

ita pridem

cōuerterat.

lib. 19.

ptembris, à qua

ut caueret, Pau-

lus pater non a-

strologiæ solū,

sed etiam necro-

mantia peritus,

monuerat. huius

aliquot egregia

facinora recitat

Sleidanus. lib.

19.

Angli duce

Sommerfeto re-

gis auūculo, Sco

tos maximo præ

lio deuincunt,

& progressi per

Scotiā, fines suos

longissimè pro-

ferunt. Belli cau

sa fuit quod Sco

ti reginam suam

pactam Eduar-

do regi uxorem

dare recusarent.

lib. 19.

1547

Reipublica.

Relig.

Resp.

Rel. g.

tinum Cardinalem de concilio Tridentum reuocando mittit. lib. 19.

Lantgrauij uxor Nouēbri mense principes, ut pro mariti libertate apud Cæsarem deprecentur per literas sollicitat. Ipsum enim pacis conditionibus omnibus à Cæsare præscriptis paruif se. Eiusque rei procuranda causa ipsa uenit Augustam. Cæsar Nouembris die .5, explicat apud ordines, quibus conditionibus Lantgrauium se dudentem acceperit. quòd autem nondum eum dimittat, id eo fieri, quòd literas & arcana fœderis Smalcaldici non exhibuerit, & cusedes sollicitarit ad se dimittendum. Ipsos præterea Mauricium et Brandeburgicum deprecatores citat testes, quod nunquam carcerem Lantgrauio nisi perpetuum remisit. Illi se per sermonis ambiguitatem excusant. lib. 19.

Communi omnium ordinum nomine pro Lantgrauio interceditur apud

Tridentinus Cardinalis nona die Decembris, Romæ frequentissimo Cardinalium Senatu, petit conciliū Tridentum reuocari, legatos in Germaniam ad ordinis ecclesiastici emendationem mitti, & de futuro Pontifice deligēdo, si fortē Paulus concilij tempore moreretur deliberari. In eodem confessu quinto post die, Iacobus Mendoza mandato Cæsaris, minatur, nisi Cæsaris legato pareatur, se esse palam de uitio professurū synodi. lib. 9.

Pontifex priusquam Tridentino respondeat, patres qui Bononia adhuc essent cōsulit. Si censerent ut qui Tridenti remanserint, Bononia ueniāt, ubi sit concilij potior pars: ca-

Relig.	<p><i>Cæsare: ipsa etiam uendum esse præ Cæsaris soror Maria terea idoneè sub deprecatrix adhibe missum iri con= tur: sed nihilo pro= cilio Germaniã: pterea magis se pa= patribusque fore titur Cæsar exorari. liberum illinc lib. 19.</i></p>	<p><i>Decembris die decimoquarto Rhe= morum Archiepi= scopus Gallie regis apud Pontificem le= gatus, nuper factus Cardinalis, oratio= nem habet ad Pon= tificem atque Cardi= nales qua regem ad= mitti à Pontifice in ecclesie gremium petit, & omnem ei fidem atque amici= tiam exhiberi: con= trà Pontificem satis sua sponte propter Aloisij mortem ex= citatu aduersus Cæ= sarem exacuit. lib. 19.</i></p>
	<p><i>Cæsar repetit à Lantgrauio fidei il= li, cum Halam ueni ret, datæ literas. Nã se ijs obligatos esse Lantgrauij filijs Mau ricius & Brande= burgicus quereban= tur. Lantgrauius ex cusat eas haberi à fi= lijs, qui reddituri ni si liberato non sint. Quo responso Cæ= sar offensus, familia res ei omnes præter unum aut alterum adimit. lib. 19.</i></p>	

Relig.

Poloniae rex, Caesaris auctam nuper tantopere potentiam ueritus, legatos mittit Augustam, qui per epistolam, quam Ianuario mense exhibent, Prusiam non esse ditionis Imperij, sed Poloniae regum clientelae confirmant. Is enim ne Caesar Albertum Brandeburgicum ab Imperio proscriptum Prussia pelleret metuebatur. praecipuum eorum hoc est argumentum, quod anno M. CCCC. L. cum Casimiro Poloniae rege Prussicis ita conuenerit, ut eum pro summo magistratu agnoscerent. lib. 20.

Vuolsfgangus Prussiae magister Ianuarij die uigesimo tertio ad Poloniae regis epistolam respondet, contraque Prusiam esse ditionis Imperij probat. ac ideo sententiam proscriptionis aduersus Albertum executioni mandari petit. nitiur etiam ipse transactionibus quibus Poloniae reges iuri Prussico (si quod

Pontifex Calendis Ianuarij Germaniae episcopis, sua parum inter esse ubi fiat synodus, respondet, sed ad patres, qui sunt Bononiae pertinere. quid autem ipsi de ea re censerint, Mendozam ad Caesarem perscripsisse, ipsumque ad eos exemplum responsi mittere, ut quid fieri oporteat ipsi deliberent, rescribit. lib. 19.

Cum Pontifex Bononiae congregata synodus, nisi suis conditionibus, redire Tridentinum ad concilium habendum nollent, Caesaris legati Bononiam ad eam rem missi, Franciscus Vargas et Martinus Velascus, Ianuarij die decimo sexto, cum non iure eò translatum concilium confirmassent, actionem omnem quae Bononiae fiat, palam illegitimam, ac nullius esse momenti pronitentur. deinde Caesarem quantum iure liceat,

Relig.

tandem per occupatio-
nem haberent) & suo &
successorum nomine re-
nunciassse contendit: id=
que maximè Tornij, La-
dislao rege. ad illam uerò
Casimiri, quam Polonus
obijciebat, respōdet, nul-
la uel Cesaris uel Impe-
rij, uel Pōtificis, quorum
maximè interesset, au-
toritate interueniente,
esse per uim extortam.
Addit præterea, ipsum
Albertum qui nunc Prus-
siam teneat, aliquando
Noribergæ in comitijs
tanquam principem Im-
perij confedissee. Auditis
tandem utrinque ratio-
nibus & argumentis, à
delectis contra Polonum
fertur sentētia, nimirum
proscriptionis decretum
aduersus Albertum qui
nunc Prussiam occupet,
esse firmum. lib. 20.

Cæsar cūz spem con-
ciliij uidet esse exiguam,
Ianuarij die decima quar-
ta, rem refert ad ordines,
& religionis concilian-
dæ rationes in. deligit=

salutis publicæ, que
per ipsos negligatur, cu-
ram esse suscepturum.
Cū uixdum loqui ce-
pissent legati, interpel-
lantur à Cardinali Mō-
tano Pontificis legato,
quòd Bononiensem con-
uentum, non concilium
appellassent. Is postea
longa oratione de Cæ-
sare & professionis indi-
gnitate grauitè con-
queritur. nec ut ciuilibus
magistratus, pro suo ar-
bitratu, concilium co-
gat tolerandum. esse di-
cit. Cæsarem enim eccle-
siae filium esse non do-
minum. lib. 19.

Quo modo Vargas,
& Velascus Bononia,
sic Mendoxa Rome ad
Pontificem, atque Car-
dinales, presentibus ex-
teriorum regū & prin-
cipum legatis, de con-
uentu Bononiensi iussu
Cæsaris contestatur.
lib. 19.

1548 Relig.

Republica.

Relig.

Relp.

Delecti à Cæsare Iulius Pflugius episcopus Nüburgicus, Michael Sidonius, & Ioannes Islebuius Agricola, (qui ante annos duodeuiginti, uere doctrinæ confessionem, cum Melanchthone, & Brentio defenderat) librum de religione & ualde arcane architectantur. Is quauis omnino cum doctrina pontificia consentiret, nec ab ea nisi leuissime deslecteret, ne quidem tamen ipsis pontificijs est probatus. Nā & in Gallia Robertus Arbrincensis episcopus, & Romæ quidam Romæus, ambo pontificij aduersuseum scribunt. lib. 20.

que quosdam, qui doctrinæ, ceremoniarum, & totius emendationis ecclesiasticæ capita conscribant. lib. 20.

Sebastianus Vogelbergus, qui in Germania ante aliquod tempus Gallie regi conduxerat exercitum, ob eam causam, cum domum redisset comprehensus, Auguste magna hominum frequentia, & quidem nobilium, quos ipse intrepidus affabatur, commiseratione ac desiderio, uenique cum eo centuriones duo capite obtruncantur. lib. 20.

Mauricius Februarij die uigesimo quarto solenni more Elector Imperij, à Cæsare salutatur. qua pompa & ceremonijs uide apud Sleidanum. lib. 20.

Cæsar Idibus Maij convocatis ordinibus, contendit ut principes religionis emendationem,

Pontifex Romæ ad Mendozæ protestationem Calendis Februarij respondet: ac primum eam sibi patri pro suis meritis, à Cæsare filio recipendi gratiam conuenitur. deinde Mendozam arguit, quod ea protestatione mandati fines excefferit: tum respondet ad singula eius capita: multa que de suo erga religionem studio prædicat. postremo, questionis huius cogit

Angli parta aduersus Scotos insigni uictoria, eos tamē ad pacem hortantur per literas, atq; ut Eduardo regi pactam ipsorum reginam dare uelint in matrimonium, itaq; in unam gentem coallescere, student. exemplis utitur regum & principum qui contrahendis matrimonijs, regiones bello infestas & iure & amicitia coniunxerunt. deinde quam sit periculum sum exteris ad se ac-

1548 Relig.

Reipublica.

Relig.

Resp.

Vocatur Bucerus Augustam ab Electore Brandenburgico, ut librum de religione iussu Caesaris conscriptum approbaret, ad idque primo pollicitationibus, deinde minis à Grauellano sollicitatur: uerum id se facturum constanter negat, & cum magno discrimine redit Argentinam. lib. 20.

Vuolfgangus Musculus, cum Senatum Augustanum uideret nutare, nec se satis constanter gerere, Bernam Heluetiorum se recipit. lib. 20.

Brentius librum Caesaris, sententiam rogatus, improbat, idq;

libro comprehensam suscipiant: cumq; Moguntinus communi nomine, sine mandato tamen, assensus esset, continuo Caesar tanquam ceteri nominatim consensissent, excudi librum & euulgari iubet. lib. 20.

Ioachimus Brandenburgicus Electoris frater arguet apud Caesarem cautionem eam quam is militaturo dederat, religionem saluam fore, neq; se decreto assentiri profiteretur. Bipontinus princeps adesse ipse Augustae iussus, Caesarem orat, ut in ea religione in qua natus sit & educatus sibi perseuerare liceat. Contra Caesar ut ab ea desistat et coram ipsum, & per literas sollicitat. Ciuitates tandem ut de decreto ad suos referre liceat, post magnam contentionem impetrant. lib. 20.

Vuirtèbergicus princeps, cum à Cesare nunciatus uenisset, librum pro

tionem, sit ne iure à concilio, Tridētum Bononiam, committit quatuor Cardinalibus disceptandam. lib. 20.

Ignes in Gallia aduersus Lutheranos excitatur. lib. 20.

Pōtifex, cum Caesaris de religione liber perlatuisset Romam ex ordinū sententia, censuram adhibet in quibusdam articulis, de sacerdotū coniugio, & coena sub utraq; spe-

cerere auxilia, cum externis exemplis, tū etiam domesticis demonstrant. lib. 20.

Maximilianus Ferdinandi filius Augustacum Tridentino Cardinali profectus, in Hispaniam uenit, ibiq; natu maiorem Caesaris filiam Mariam consobrinam suam in uxorem ducit. lib. 20.

1548 Relig.

Respub.

Relig.

Resp.

idq; scripto. Ir-
ritati propterea
Hispani Halam
ueniunt, eius do-
mum diripiunt,
ipsum ut ad Græ-
uellanum dedu-
cant, quærent:
uerum paulò an-
te urbe excessit.
eius uxor æ-
grota cum libe-
ris, diuerso à ma-
rito loco exu-
lat. Ipsum tamen
cum omni fami-
lia dux Vuirtem-
bergicus Ulri-
chus, aliquanto
post nulla peri-
culi habitatio-
ne excipit hospi-
tio. lib. 20.

Andreas O-
siander, Nori-
berga, Erasmus
Sarcerius, è co-
mitis Nassouij di-
tione, Erardus
Schneffius et alij
ecclesiarum mi-

concione recitari iubet,
ac ne quis contra faciat
edicit, sed & si quis in-
posterum missificare ue-
lit, potestatem facit. lib.
20.

Saxonie dux capti-
uus, cum pollicitationi-
bus non leuiter tentare-
tur, constans tamen in-
sententia permansit, nec
Cæsaris librum appro-
bavit. eamq; ob causam
durius postea haberi cœ-
pit à custodibus: adimun-
tur ei sacri libri, iubetur
à carnibus certis diebus
abstinere, isq; quo Cæsa-
ris permissu semper an-
tea usus erat conciona-
tor, periculi metu se sub-
ducit. lib. 20.

Lantgrauius dicitur,
missis ad Cæsare literis,
spe consequendæ liberta-
tis, religionis Cæsareæ li-
brum & laudasse et rece-
pisse: ac Cæsari etiam suã
operam, siue in Germa-
nia, siue aduersus Helue-
tios promississe. Verum
nihilò propterea cum il-
lo actum est remissius, sed

cie distribuen-
da. addit etiam
de bonis eccle-
siæ restituen-
dis, idq; de pla-
no, quia cõstet
de spolijs nulla
accurationi sa-
ctæ disquisitio-
ne. Pontificis
hæc cõsura per-
lata in Germa-
niam, ualde ar-
risit Electori-
bus ecclesiasti-
cis, cæteris non
item: quanquã
non magnope-
re reclamarunt.
lib. 20.

In Anglia
missa publico
decreto abroga-
tur: Episcopus
Vintoniensis,
Pontificis pro-
pugnator acer,
carcere conclu-
ditur. lib. 20.

1548 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

nistri è du- ab Hispanis custodibus modo huc, mo-
catu Vuir- do illuc pro Cæsaris libidine tradu-
tembergi- ctus est. lib. 20.

co, propter Conscribi Cæsar ante reformatio-
inpium Cæ nis ecclesiastica formulâ curauerat,
saris librū externam quidem illam, & quæ do-
coguntur strinam omnem Pontificis nō solum
secedere. confirmaret, sed etiam quodam uelu-
Oslander ti colore fucaret. Hanc ergo Cæsar In-
in Prussiam nij die decimo quarto, coram princi-
ad principē pibus ecclesiasticis recitari iubet. Ii
Albertum auditam & approbant, & se uelle
se contulit. eam suis præscribere de Pōtificis sen-
lib. 20. tentia, significant. fuit & hic liber
paulo post typis euulgatus. lib. 20.

Argentineses ad Cæsaris librum
serius respondebant, cūmq; per lite-
ras urgerentur, legatos tandem Au-
gustam mittunt, atq; ad Cæsarem e-
pistolam scribunt. Ea ut sibi Augu-
stanae confessionis religio adusq; de-
cretum concilij permitteretur, pete-
bant. Granuellanus & epistolam rei-
cit, & grauius legatos increpat,
quod quam Cæsari religionis actio-
nem ante cōmiserint, eam modo se-
qui recusent: quam in rebus Imperij,
obseruantiam Cæsari promiserint,
eam in presentia detrectent: addit e-
tiam multa de ipsis iactari per Gal-
liam, quæ sint suspitionis plenissi-
ma. Itaq; urget ut disertè de senatus
uoluntate respondeant. Illi excipiunt

1548

Respublica.

Relig

Resp.

Relig.

quod Caesari comiserint, id praeter civilem administrationem nihil esse: quod autem principum exemplo urgeantur, longe eos esse in dissimili causa, qui ab omni deliberatione fuerint Augustae submoti. In Gallia quid spargatur se ignorare, sed senatum officii sui terminos non esse praeteregressum. Postremo uim sibi posse inferri, sed nulla ui, ut aliter credant, quam ex uerbo Dei sit reuelatum posse adduci. Eodem prope modo actum est cum caeterarum ciuitatum legatis, ac aliquanto etiam durius. Nam et praestitutus est illis dies, quo responderent, et sunt iussi manere, donec a suis responsum esset allatum.

Michael Sidoronius Merseburgensem episcopatum in Saxonia est consecutus.

lib. 21.

Ferdinando regi, in singulos induciarum annos, aureorum milia centena aduersus Turcam, cum ad munienda finitima loca, tum ad alenda praesidia decernuntur. Caesari ut pro suo arbitratu Caeteram constituat permittitur.

lib. 20.

Fit foedus inter Caesaris prouincias, quas habet per Belgium atque Germaniam, et inter Imperium, ut illae sint in Imperij patrocinio et tutela, contribuant in usus publicos, suis tamen legi-

Ad decretum Caesarum famam, Veneti excitati, edictum faciunt de uere religionis libris ut ad certos quosdam homines ad eam rem constitutos deferantur. fore enim ut postea inquiratur, et in eos qui quid commouerint grauissime uindicetur.

lib. 21.

N iij

1548

Respublica.

Relig.

Resp.

Religio.

bus uiuant . Germania uicissim idem ab ipsis auxilium atq; defensionem expectet. lib. 20.

Fit decretum de concilio Tridenti continuando: post alia recitantur, atq; imprimis illud de religione ex libro Cæsaris instituenda . Tandem ultima die Iunij, fit finis comitorum . lib. 21.

Caspar

Aquila, Sal ueldensis ecclesiæ minister, in Turingia, insultatus ab Islebio, quasi librum à se & socijs fabricatum comprobaret, eum edito scripto non minus piè quam fortiter oppugnat: Islebius arguit mendacij, & librũ falsis esse resertũ dogmatis confirmat. Isle-

Cæsar scribit ad principes ut decreto obtemperent: imprimis autem ad Argentinensem episcopum, decima die Iulij, det operã, ut decretum uim ac potestatem per suam ditionem obtineat: ad eamq; rem si necesse sit, idoneos sibi homines è uicinis locis accersat. lib. 21.

Cæsar quamplurimos belli duces, qui steterant à Protestantibus, imprimisq; Schertelinum, Ringrauium, Hedecum atque alios proscribit. lib. 21.

Saxo captiuus rogatus à Cæsare, ut suos filios, qui contra decretum in sua ditione & scribere, & cõcionari permittant, nec per legatos sollicitati, desinant, ipse quiescere iubeat, respondet, quod ipse facere salua conscientia nec posset nec uellet, id ut filij faciant suadere, perinde ad

Ioanna, Na uarræ regis filia, quæ Cliuensi ante aliquot annos promissa fuerat, principi Vendomensi collocatur in matrimonium. lib. 21.

1548 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

buius domū
reuersus, de
libro ualde
gloriatur,
aureumq;
iam instare
seculum ia=
stat. lib. 21.

suum facinus pertinere, ac si ip=
se faceret. lib. 21.

Constantienses soli è Germa
nia superiori Cesari nondum re
conciliati, cum propter duras
sibi propositas à Cesare leges,
in summas essent angustias addu
cti, obsecrant Cesarem per lega
tos, & ut salua sibi religio per=
mittatur, octo aureorum millia
cum tormentis quatuor promit
tunt. Caesar eis nihil respondet,
quo magnopere recreentur. lib.
21.

Augusti mensis die tertio, Cæ=
sar senatum Augustanū mutat,
in eumq; quos sibi fauere uidet,
allegit. Tribus atq; omnes om=
nino populi cōuentus prohibet
& abrogat. lib. 21.

Lis de ditione Chatterū in=
ter Comitē Nassouium & Lant
grauū, à Cesare aduersus Lant
grauium lata sententia decidi=
tur. lib. 21.

Hispani, qui in illa ora erant,
iussu Cesaris, Constantiam ex
insidijs adoriuntur, sed repulsi
summa uirtute ab oppidanis, so
lum suburbium incendunt. mul
ti ex ipsis in ea dimicatione pe=
.

Eleonora
Francisci re
gis mortui
uxor, reli=
ctis Gallijs,
in Belgium
se recipit.
lib. 21.

Aumalius
Guysij prin
cipis filius,
cum Cæsa=
ris sororis fi
liam Lotha
ringiæ do=
minam mul
tum ambijs
set, Hercu=
lis tandem
Ferrariæ du
cis filiam
ducit in u=
xorem. lib.
.1.

Ambrosius	riere, imprimisq; Alfonsus Viues dux ipsorum occiditur. lib. 21.
Blaurerus Ecclesie Constantiensis minister, ac cum eo quamplurimi ciues propter religionē excendant Constantia. lib. 21.	Senatus Argentinensis scriptis ad Cæsarem literis, orat ut uel usquedum concilij decretum fiat, sua sibi religio permittatur: uel certè ut suorum theologorum, de illo edito libro, sententia audiatur. Cæsar utrunq; negat, senatuiq; mensē præstituit, quo disertè quid sui sit animi respondeat. lib. 21.
Martinus Frechtus quiq; ex ministris Vlmensibus cum eo in uera religione perseuerarant, uincti cathenis abducuntur. Georgius Martini frater, quod eū in itinere ad constantiam retinendam adhortatus esset, propterea ipse quoque capitur. fuit hoc Augusti die 16. post currui impositi Kirchmann	Cæsar cum illam alteram uiam non successisse uidet, proscribit Constantienses. Illi grauissimè commoti Heluetiorum pontificiorum consilio parent, ac Cæsaris de religione decretum recipiunt ac promulgant. Tum deum deprecantur pro ipsis Heluetij apud Cæsarem: sed nihil proficiunt. Lindauenses exemplo Cōstantiensium, idem quod ipsi faciunt. lib. 21.
	Augusta Cæsar Vlmam uenit, ibiq; nouum senatum instituit: ministros ecclesiarū ut suo libro assentiantur urget: recusantes in carcerem conijcit. Iterum separatim singulos per Græcellanum & muneribus & mi-

1548 Relig.

Reipublica.

Relig. Resp.

deuehantur,
et Hispanorum
custodie com=
mittuntur.

lib. 21.

Argentinen
sis episcopus
quarto die Se=
ptembris, ad
clerum, qui ex
papatu adhuc
in urbe reman=
serat, dat lite=
ras, ut Imperij
decretopareat,
& ad præscri=
ptam formulã,
religionem in=
stituat. Senatui
quoq; ne ei af=
ferat impedi=
mentum scri=
bit. lib. 21.

nis sollicitat: duo deficiunt, qua=
tuor in uera fidei cõfessione per=
seuerant. lib. 21.

Vlma Cæsar ad exitum Au=
gusti Spiram uenit: mittit ad Ar=
gentinenses qui duodecim illa
quæ promiserant tormenta, ab=
ducerent. Spira Moguntiam de=
scendit, et secundo flumine Rhe=
no contendit in inferiorem Ger=
maniam. lib. 21.

Legati Argentinenses ut Cæ=
sari tempestiue satisfaciant, ip=
sum Moguntia sequuntur usq;
Coloniam. Quo loco tandem,
cum ij, quorũ opera ipse uti con=
sueuerat, Germani consiliarij
adessent, octaua die Septẽbris,
senatus epistolam exhibent. Af=
sentiebantur per epistolam ut
Cæsaris decretum in urbe exe=
queretur Episcopus: uerũ ob=
secrabant, ut Cæsar sibi certis
quibusdam in templis uerbi Dei
prædicationem permitteret. Is
legatos à se sic dimittit ut id ip=
sis ab Episcopo impetrandum
dicat: qui si recuset, tum se con=
tentionis arbitrum constituit.
lib. 21.

Calendis Octobris Cæsar,

<p>Relig. quod ab ordinibus ipsi permissum erat, sic Camera constituit, ut tres aduocatos, ob Lutheranismi suspicionem, loco moueat: ceteros uero ut doctrinam pontificiam retineant & colant adhortetur. lib. 21.</p> <p>Henricus Brunswicensis liberatus, Spira Smalcaldicis litem mouet, contra quam discedens e carcere promiserat. Lantgrauio priuatim Moguntinus, Prussiae magister ac alij multi litem instituunt. lib. 21.</p> <p>Constantienses proscripti cum nullum aliud uiderent auertendae calamitatis remedium, sese domui Austriacae dedunt. Ferdinandus libens eos in suam tutelam recipit, eoque praefectum ex nobilitate mittit, qui eis imperet, & leges pro libidine regis imponat. lib. 21.</p>	<p>Citadelle a gri Patauini opido Franciscus Spiera uir inter suos clarus, ob abiuratam a se Venetijs coram pontificio legato Ioanne Caso Euangelij ueritate, de sua salute desperat: cumq; ex ea uehementi cogitatione morbum contraxisset, nec cuiusquam consolationibus aut Dei promissis recreari posset (negabat enim ea ad se qui peccasset in Spiritum sanctum pertinere) tandem domi suae miser ex desperatione uitam finijt. lib. 21.</p> <p>Petrus Paulus Vergerius, cum scribere aduersus Lutheranos institueret, atq; ob id eorum</p>	<p>Burdegale= ses in Aquitania, ob motam propter salinarum uectigal, seditionem, ac praefectum regium interfectum, multatur a Connestablio: de quam plurimis supplicium sumitur, ac imprimis de uno altero tota ciuitate clarissimis: priuilegia eorum omnia comburuntur, campanae eis adimuntur: praefecti regij a se occisi funus frequentes & sordidati sequi, et in reatu regis misericordiam implorare, conunguntur: senatus quod parlamentum uocat, alio trāsferitur, praesidiumq; in ip=</p>
---	---	---

1548 Relig.

Resp.

Relig.

Respublica.

Francofurti Michael Sidonius Moguntini legatus, expiatis prius templis, more suo concionatur atq; missam facit. lib. 21.

Electores ecclesiarum, in sua quisque ditione, conuentus agunt, & religionem ex formula Casarea commendationis institunt. Coloniensis nequidem iam maritis ecclesiarum ministris, (ut formula ferebat) matrimonium retinere permittit. Moguntinus Lantgrauii filios, quibus locis ditionis ipsorum ecclesiasticam iurisdictionem ad se pertinere contedit, interpellat, ut ita institui religionem patiatur. uerum illi non permittunt. lib. 21.

Episcopus Augustanus sacrificos aliquot minus constans,

Octobri mense Augustus Mauricij Saxoniae ducis frater, Annam Christiani Daeniam regis filiam ducit in uxorem. pactis dotibus nominatim ex paternis non ex Ioannis Friderici, bonis parte fratri se daturum Mauricijus promittebat. lib. 21.

libros diligenter euolueret (delatus enim ad Pontificem, quod ex nimia Germanorum consuetudine, Lutheranismi doctrinae afinis esset, ac propterea Cardinalatu, ut dicitur, exclusus, purgare se ac Pontifici probare cupiebat) inciderat in Euangelij cognitionem, cum longe diuersum cogitaret. ad eamque etiam paulo post, fratrem suum Episcopum Pole pertraxerat. Verum cum adhuc in Italia cum Cardinalibus & episcopis uersaretur, incidit tandem Patavij in Fraciscum Spieram ex desperatione laborantem: cuius exemplo conterritus,

forum ceruicibus tota urbe collocatur. lib. 21.

Galli Scotiae reginae sex annorum puellam, ut eius consequenda spem omnem Anglis praecidant, in Galliam abducunt. lib. 21.

Philippus Caesaris filius ex Hispania Nouembris die 25 Genuam appellit, ac inde urbes Italiae celebriores inuisit, usque omnibus honorifice excipitur. lib. 21.

IN GERMANIA.

EXTRA GERM.

1548	Regio.	Resp.	Relig.	Resp.
	tes, ut euangelij doctrinam ab- iurent, adigit. lib. 21.		secedit ad Rhœ- tos, & in ualle Telina per ali- quot annos E- uangelium do- cet. Inde à Chri- stophoro prin- cipe Vuirtem- bergico Tubin- gam tandem e- uocatur. lib. 21.	Ma- ximilia nus Co- mes Bu- rensis Bruxel- le mori tur ex angina. lib. 21.
	Mauricius domum reuersus, Cæsaris decretum proponit. e- ius rei causa cum Theologi Lip- senses ac Vuittembergici iterū atq; iterum conuenissent, tandē de rebus medijs & ijs quæ dicū- tur adiaphora, decernunt. po- stremo etiam Lipsiæ formulam religionis conscribunt, quā om- nes per Mauricij fines sequeren- tur. lib. 21.			

IN GERMANIA.

EXTRA GERMAN.

1549	Relig.	Respub.	Relig.	Respublica.
	Vlmensis eccle- siae ministri cum per septem menses captiui huc & il- luc essent circum- ducti, Martij die tertio tandem libe- ri dimittuntur. lib. 21.	Philippus sub initium huius anni facto per Germaniā itinere, ex Italia ad Cæ- sarem patrē suum con- tendit in Belgium. lib. 21.	Metensis epi- scopus mutato uitæ genere du- cit uxorem ex familia Ecom- dana. Cardina- lis Lotharingie fit Metensis epi- scopus. lib. 21.	Fesanus rex in Aphrica, regno pellitur à Zer- phio quodam ui- cino rege, qui ex humili loco, ad eum dignitatis gradum peruene- rat. Fesanus ut Cæsaris opem im- ploret, Augu- stam uenit. lib. 21.
	Episcopus Ar- gentinensis docto- res populi atq; iu- uentutis, ex diui Thomæ		Pontifex epi- scopos tres lega- tos in Germaniā mittit, qui Indul-	

1549 Relig.

Respub.

Religio.

Respub.

Thomæ collegio,
ad Cæsaris decre=
tum recipiendum
solicitat. Illi tem=
pus ad deliberan=
dum sibi capiunt.
lib. 21.

Bucerus et Pau=
lus Fagius, de con=
sensu senatus Ar=
gentinensis, Calen=
dis Aprilis, secedūt
in Angliam, euoca=
ti à Thoma Cran=
mero Archiepisco=
po Cantuariensi.
lib. 21.

Argentinenſis e=
piscopus recens fa=
ctus miſſificator ſa=
crificus, urget & Tho=
senatum & Tho=
mense collegium,
ut uel cedat loco,
uel ſacra Pontifi=
cio more faciat. Se=
natus pro collegio
deprecatur, & ut
iuuetutis aliquam
rationem episco=
pus ducat, obteſta=
tur. lib. 21.

Lent

Argentinenſes, du=
riores leges
episcopo fe=
rente, cum
ipsis cum
eo non con=
ueniret, le=
gatum ad
Cæsare mit=
tunt, pe=
tuntq; ut si
bi liceat su=
os ecclesie
ministros re=
tinere. lib.
21.

Magdebur=
genses Cæ=
sariam an=
tea proſcri=
ptos, nunc
edictis ex=
ponit om=
nibus in
prædam,
& ordines
ut eis qua=
cunque ra=
tione pos=
sint, quam=
-

tum, quod ipsi
uocant, toti Ger=
mania propo=
nant, ex eius for=
mula, quicumq;
redire uolent, in
gremium eccle=
siae recipiant, de=
licta condonent,
auctoritate Pon=
tificis coenā Do=
mini sub utraq;
specie distribui
permittant, ci=
borum omnium
esum habita ra=
tione locorum
& personarum,
quibus uidebi=
tur, concedant,
ac cetera huius
generis Pontifi=
cio nomine cu=
rent. II Maij die
25, in Belgio mā=
data sua Cæsari
proponunt. Ipse
continuo diplo=
ma dimittit ad
episcopos. Lega=
ti alios sibi per
Germaniam epi=
scopos, impri=
misq; Argenti=
-

Amiralius An=
gliae ob affectati
regni suspicionē,
sui ipsius fratris
Sommerſeti du=
cis iussu, securi
percutitur. lib.
21.

Calendis Apri=
lis Philippus Au=
striacus, amplif=
sima pompa Bru=
xellæ ubi pater
erat, excipitur.
Mauricius &
Brandenburgici
legati apud ip=
sum pro Lant=
grauio depre=
cantur, sed nihil
efficiunt. quine=
tiam eò durius
haberi coepit,
quàm antea. Au=
denarde in Flan=
dria, cum pro=
pter ualetudinē
quodam die car=
nibus uesci uel=
let, adest cōtinuò
Hispanus aliquis
è custodibus qui
fercula disijcit ac
disturbat. lib. 21.

1549 Religio. Respub.

Relig.

Respub.

Lunenburgenses, Lubecenses et Hamburgenses ministri, Augustanum decretum & Caesaris librum scriptis confutāt. Hamburgenses Melanchthoni rescribunt, ut quas ipse ac socij uocent res adiaphoras, declarent, & ut eas nominatim percenseant. Magdeburgici Vuittembergici atq; Lipsensibus uehementer se opponunt, eosque grauiter accusant, quod per res adiaphoras pontificie religioni uiam aperiant. lib. 21.

Electores ecclesiastici librū edūt, quo longè lateq; pontificiā doctrinam sanciant, etiā ea parte quæ ad cōsecrationes pertinet & exorcismos, quorum usus quā late pateat,

plurimum damni dēt, adhortatur. lib. 21.

Vuolfgangus Biontinus princeps, cū frequentibus literis urgeretur à Cesare, atque ut sine ulla ambage responderet, num & ipse decretum haberet ratū, rogaretur, nominatim & disertè per literas ad Cesarem quid suæ sit de eo sententiæ explicat, & ut in eo esse aliqua quæ cū uera doctrina conue-

na conuen-

nenssem, qui suis quiq; in regionibus ista procurrunt, substituunt. lib. 21.

Maio mense Petrus Martyr disputat Oxoniæ de cœna Domini, aduersus doctores Pontificios. disputationis eius liber extat. lib. 21.

Gallie rex Henricus solenni pompa Lutetiam Iunio mense ingressus, supplicat primum ad templadiuorum. captiuos deinde aliquot religionis causa rapit ad supplicium. Ita nimirū fidei suæ confessionē edit, & foelix, faustū, fortunatumq; ut ipse putat, Imperium auspiciatur. lib. 21.

Iunij mēsis die decimo, Gallie regina diadematē Sandenysij insignitur. lib. 21.

Gallie rex Henricus mēse Iunio Lutetiā primum regni urbem, tum primum solenni pompa ingreditur. lib. 21.

Veruinus, ob deditam Angliæ Boloniam, capite multatur. Marecallus Vbianus eius socer perpetuis uinculis addicitur. lib. 21.

Basilienses & Schaphusiani Heluetij, foedus cum Gallie rege, magna omnium admiratione faciunt. Is enim imperiorū doctrinam ferro & igne persequatur. Bernates

1549	Relig.	Respub.	Relig.	Respub.
	uide apud ipsum Sleidanum. lib. 21.	niant, non diffitetur, sic etiā esse quamplurima, quæ ab ea discrepent, liberè profitetur. obsecrat autem & obtestatur Cæsarem, ut ne cōtra quàm ipse sentiat facere, eoq; discrimen suæ salutis subire cogatur. lib. 21.	Decima die Nouembris, decedit è uita Paulus tertius Pontifex, cum annū ageret 82. corpus eius in sacellum Sixti Pontificis delatū est, quò populus accurrēs pedes eius pro ueteri more deosculatur. finis eius sit per nouem dies continuos. sumptus funeris ad aureorum millia quinquaginta aestimatur. Prius paulò quàm decederet, exijt liber Italicus Bernardini Ochini nomine, quo res ab eo turpiter & consceleratè gestæ recitantur. lib. 2.	nates & Tigurini abstinent ab eo foedere. lib. 21.
	Concionatores Lantgranianæ ditionis, Pontificis Indultum, oblatū sibi à Moguntino, repudiant, eoq; sibi non opus esse declarant. lib. 21.			Seditio in Angliamense Iulio partim ob religionis mutationem, partim ob rem agrariam: multa hominum millia bello caduntur. Gallie rex interim castella quædam et arces circa Bologniam capit, Anglosq; conijcit in maximas difficultates. culpā huius totius casus deriuat Angli in Sommerseti ducem, regni protectorem: eamq; maximè ob causam, Octobris mensis initio, ipsum in carcerem detrudunt. lib. 21.
	Mauricius die quarta Iulij, comprimit eos per literas, qui ueteres errores Lipsico decreti renouari iactabant, quo sit animo erga ueram religionem declarat, & si qua de eadubitatio oriatur, Vuittembergicos consuli ac respondere iubet. lib. 21.	Mense Iulio, Lantgrauij captiui uxor, eademq; sororus Mauricij, multis afflictis curis atq; doloribus è uita decedit. lib. 21.	Conueniunt ex omnibus locis Cardinales Romæ Pontificis noui creandi	
	Senatus Argentinensis Octobri mense, Cæsaris auctoritate transigit cum episcopo, eiq; tria tēpla permittit, in quibus ipse			

1549 Relig.

Respub.

Religio.

Respub.

ex decreto religionem cōstituat. Thomensis collegij redditus in usum scholæ episcopi consensu attribuuntur. lib. 21.

Magdeburgenses, cum aliquid quotidie iniuriarū acciperent, & discrimine uersarentur, calumnias quibus appetebantur edito scripto primū refutāt, quodq; castella, uicos, & oppidula aliquot occuparint, id se non seruandi causa, sed restituendi, cum de pace sibi cautum erit fecisse dicunt: docēt præterea se aduersus Cesarem, ut dicebantur nō esse contumaces: postremo quomodo nisi salua religione, sibi non sit integrū imperata facere declarant. lib. 21.

causa. Nouembris die uigesimo octauo intrant in cōclauē. Cardinales Gallici seriū adueniūt, quàm ceteri. Erant inter eos tres factiones, una Cesaris, altera Galliarū regis, tertia Farnesiorum. Cesariani Polū uolebant, Galli Saluiatū, de quibus duobus frequens fuit per urbē excitata fama. Ne Polus obtineret, Theatinum obsitisse dicunt, quod eum Lutheranismum redolere diceret: cōtrane Saluiatus, impedire Farnesij. Ceterum quo ritu ac quibus ceremonijs soleant Pōtiffices creari, ac de ijs omnibus quæ ad hanc rē attinent, uide copiose apud ipsum Sleidanum. lib. 21.

Paulus Fagius, qui cū Bucero fuerat profectus in Angliam, sub finē Nouembris quartana febris Cantabrigiæ è uita decedit. lib. 21.

Cesar per Flandriam, Hannoniam, Atrebatum filium circumducit, in eiusque fidem populum adigit per iusiurandum. Autuerpie is sub Iulio Septembris magnifico apparatu excipitur. lib. 21.

Octobri mēse Franciscus Matue dux, uxorem ducit Catharinam Ferdinandi regis filiam. lib. 21.

1550 Relig. Reipub. Relig. Reipub.

Missae per uigin=
ti unum annos in=
termissa, tribus in
templis Argentora=
ti Calendis Februa=
rij repetitur: cumq;
post meridiem in
summo templo pon
tificia concio habe=
retur, excitat strepi
tum ad hoc tam in=
solens spectaculum,
adolescens aliquis.
Ibi se sacrifici, qua=
si magnum aliquod
instaret periculum,
in tutiorem tem=
pli locum recipe=
re. eo se statim con=
fert admonitus Con=
sul cum Praetore, ut
tumultum compe=
scat: sed nulli tunc
apparent praeter a=
dolescentes: Sacrifi=
ci hanc nacti occa=
sionem cessant in po=
sterum, & apud epi=
scopum se excusant.
res postea deferunt
ad Caesarem. lib.

21.

Martij die
13, Caesar e
Belgio, Im=
perij comi=
tia ad 25 Iu=
nij diem in=
dicit Augu=
sta, quo su=
periori co=
mitio incho=
ata perfici=
antur, disti=
diorum cau=
sa tollitur,
& obstinati
quidam ac
rebelles co=
erceantur.
lib. 21.

Februarij die
septimo Ioannes
Maria Monta=
nus, qui Triden=
ti & Bononiae co=
cilio nomine Pon=
tificis praesuerat,
Farnesij, ut dici=
tur, prius fide da=
ta, se Parmam es=
se Octauio per=
missurum, Ponti=
fex Iulius tertius
eligitur. lib. 21.

Ad hoc tem=
pus prodijt Gal=
li. regis edictum
in Lutheranos,
quo poena quo=
que in ipsos iu=
dices qui remissi=
us agerent, decer=
nitur. lib. 21.

Februarij die
22 Iulius tertius
Pontificalibus sa=
cris a Cardinali
Cibone inaugura=
tur. biduo post
auream portam,
qua dicitur, ape=
rit, & Iubileum
annuum concele=
brat.

Initio Februa=
rij agitur de pa=
ce inter Gallos
et Anglos. Som=
merseti dux An=
glici regni pro=
tektor e carcere
liberatur. ini=
tur affinitas in=
ter ipsum & co=
mitem Berui=
cesem, cuius im=
pulsu coniectus
fuerat in carce=
rem. Beruicen=
sis filius, Som=
merseti ducis fi=
liam ducit in
uxorem. lib. 21.

Confluunt Ro=
mam principu=
& ciuitatum le=
gati, omnibus
ferè ex locis, ac
nouum Pontifi=
cem consalutan=
dum. lib. 21.

1550	Reipublica.	Relig.	Reipub.
Relig.	Magdeburgici cum cre-	brat. quæ sit	Octavius
Clerus Ar-	bris edictis peterentur à	hæc ceremonia	Farnesius
gentinensis	Cæsare, Martij die 23, edi-	unde habe-	nō solum in
24 Maij	to scripto sese purgant. ac	at originem, ui-	Parmae pos-
die, denuo	primū senec diuino, nec	de apud ipsum	sessione à
sua sacra,	humano iure conuincere	Sleidatum. lib.	Pōtifice cō-
cū ei pri-	bellionis posse docent:	21.	stabilitur,
us Senatus	postea demōstrant eos qui	Iulius Pon-	sed etiā no-
uim nullam	cōtra se arma sumunt, bel-	tifex Innocen-	ua ornatur
aut impedi-	lum ipsi Christo facere:	tium quendam	dignitate.
mentum il-	postremo obiecta crimi-	adolescētulū,	Confalonie
latum iri ca-	na refutant, et calumnias	quæ in delitijs	rum cū qui
uisset, Cæsa-	esse meras ab aduersarijs	habuerat, anti-	huic mune-
ris iussu re-	cōfictas planum faciunt.	quo suo nomi-	ri præest,
petit. Lega-	lib. 22.	ne atq; loco cre-	uocant. lib.
tū enim mi-	Coloniensis Archiepi-	at Cardinalē,	21.
serat Sena-	scopus Adolphus, Iulio	eumq; rursus	Pax fit in
tus per qui-	scopio, cum transgisset	in domesticam	ter Gallos
se apud ip-	cū senatu, Coloniam ma-	consuetudinem	& Anglos,
sum de exci-	gnā pompa & splendore	admittit. lib. 21.	itā ut Gal-
tata turba	plusquam duobus equitū	Post abitum	lis resitua-
purgaret.	millibus comitatus ingre-	Cæsaris è Bel-	tur Bolo-
lib. 22.	ditur. lib. 22.	gio, promulga-	nia, ipsi ui-
	Iulij die 26, Cæsar Au-	tur eius aucto-	cissim An-
	gustæ comitorū facit ini-	ritate edictum	glis aliquid
	tium. placet maiori parti	in Lutheranos	pecunie de-
	repetendum esse conciliū.	grauissimum.	pendit, Gal-
	Mauricius nisi suarū par-	Eius hæc est	lus fit An-
	tium theologi decidendi	summa, ut uiri	gllici ordi-
	potestatem habeant, et ab	quidem si sen-	nis eques,
	initio repetatur, interce-	tentiam mutet	uicissim An-
	dit. Hæc eius contestatio	gladio ferian-	glus Galli-
			ci. lib. 22.

1550 Relig. Republica.

Relig. Resp

Matthias Illyricus, cum editum Caesar, contra Lutheranos in Belgio promulgasset, scripto graviter in Islebiū & adiphoristas inuehitur, qui populo persuadere starent, religionē à Cesare nō opugnari. lib.

22.

Augusto mēse, Hispani quidam Auguste, qui concionē uangelij intererant, multa contumeliose faciunt ac proteruē. His ciues ita commouentur, ut nisi prætor ciuitatis aduenisset, motūq; compressisset, magnus aliquis in urbe motus esset futurus. li.

22.

publice recitata, quorundam opera ac studio factū est, cum ipse maxime instaret, ne in acta referretur. lib. 22.

Sub exitum Augusti mēsis Granuellanus Auguste, non sine magno Caesaris mœrore moritur. in eius locum atq; functionē successit Antonius filius Atrebatensis episcopus. lib. 22.

Henricus Brunswicensis odio quodam inueterato religionis Brunswicum obsidet. agrum circa diripit & incendit. uerū mēse Septembri Caesaris iussu discedit ab armis. lib. 22.

Georgius dux Megelburgius dimissum ab Henrico Brunswicensi exercitum ad se traducit, conductusq; à clero Magdeburgensi, qui ex urbe secesserat, Magdeburgicū agrū uastat ac incendit. Vnancelebum oppidū capit ac diripit. Agricole ad depel-

tur: foemine uero terra obruantur. Sin minus, uiui exurantur, ipso rumq; bona truncunq; tandem luant supplicium, publicentur. Constituitur in ipsos etiā iudices poena, si qui inquirēdo remissiores appareant. Edictū hoc

Caesaris quia ad maximum Antuerpiensium detrimentum, propter exteros mercatores præcipuē uerò Germanos & Anglos pertinebat, iccirco ne tam seuera

Antuerpiæ questio haberetur, senatus & ciuium precibus à regina Maria est impetrata, ac tan-

Caesar

una cum filio ad exitum

Maij

Bruxel-

la disce-

dit, &

Augustā

ad comi-

tia, ad-

ducto se-

cum Sa-

xonie

duce ca-

ptiuo

conten-

dit, Lat-

grauū

Mechli-

nie in

custodia

relin-

quit. lib.

22.

1550 Relig.

Reipublica.

Relig.

Respub.

Mulier
quedā Au=
gustana, in
sacrificum
quendam,
media luce
cereos ac=
cendentem,
& cum sua
hostia per
uicos inam
bulātem, io
cata, mitti=
tur in carce
rem, & ma
gno uersa=
tur in uitæ
discrimine:
ueruntamē
deprecatio=
ne sororis
Cæsaris tan
dem confer
uatur. lib.
22.

lendum periculum se coniun
gunt Magdeburgicis. Itaq;
partim rusticorū, partim mi=
litum Megelburgio exercitus
opponitur. rustici statim con
territi sese dant in fugam, ho
sti uiam ad uictoriam patefa=
ciunt, ipsiq; prope omnes in
fuga conciduntur. lib. 22.

Cum principes atq; ordi=
nes pro Magdeburgicis atq;
Bremensibus apud Cæsarem
intercessissent, idq; perfecis=
sent, ut sibi tota actio permit
teretur, uigesimo secundo die
Septembris monentur Bre=
mensis ac Magdeburgici, ut
ad alterum diem Nouembris
Augustæ fide publica sese si=
stant. Interim Cæsar leges qui
bus cum eis agi uelit, & Bre=
mensibus quidem qui proscri
pti non erant multo mitiores
prescribit. lib. 22.

Post inæolix prælium cõ=
missum à Magdeburgicis,
cum fracti putarentur, Cal.
Octobris edunt scriptū in dex
animi sui atq; cõstantiæ. mor
tem enim optant omnes po=
tius, quàm se decreto Augu=
stano aut Tridentino cõcilio
subijciant. lib. 22.

dem ipsius
cura & so=
licitudine à
Cæsare con
firmatum
Augustæ,
præsertim
quod ad ex
teros nego=
tiatores at=
tinebat.
lib. 22.

Cardina=
lis Lotha=
ringius mo
ritur in Gal
lia. per hãc
occasionē
Rubertus
Lenoncur=
tus Cardi=
nalis, epi=
scopatum
Metensem
cõsequitur.
lib. 22.

Cæsaris
exercitus
ductore Si=
ciliæ Prore
ge, mense
Septembri,
urbē Aphri
cam terra
mariq; ob=
sessam ca=
pit, octo ca
ptiuorū mil
lia traducit
in Siciliam.
Dragutus
eius urbis
Dominus
ad Turcam
se recipit:
eoq; uetus
inter Turcā
& Austria=
cos disidiū
recrudescit.
lib. 22.

1550

Respublica.

Relig. Resp

Relig.

Henricus Brunsvicensis, Mauricius elector Brandenburgicus & Albertus eius patruelis, cum tamen eorum nonnulli causam eam dissimularent in Magdeburgicos arma expediunt, ac primum obsessa urbe cum propius ad moenia accessissent tentandi causa, quid ualerent oppidani, magna clade repelluntur. postridie oppidani erumpunt, & leue praelium alacres committunt. lib. 22.

Octobris die duodecimo pacta sunt inter principes & Magdeburgicos induciae, missiq; in urbem de pace legati: uerum id ut sperabatur non successit. li. 22.

Ordines Magdeburgici, atq; imprimis clerus, legatos Augustam mittunt, & uigesimo quinto Octobris die, senatum populumq; Magdeburgicum grauitate apud ordines Augustae accusant, octoque millia peditum, equites mille ducentos contra eos in subsidium petunt. Recitato ipsorum, ad principum citationem, responso, cum non uiderentur Caesari satis se ad pacem demittere, aureorum millia LX menstrua, ex erario publico in ipsos decernuntur. idque Caesar ita tum permittit, ut tantundem postea quantum erit sumptum conferatur. Mauricius huic bello, publico nomine praeficitur. Cum Bremensibus qui legatos se missuros esse responderant, & si religio

Relig.

permitteretur, nihil se non esse subituros promiserant, agitur longe clementius. lib. 22.

Sub initium Nouembris, nondum decisa lite, quam in ipsum Ferdinandum intenderat, decedit è uita Ulrichus princeps Wuirtembergicus. Ei succedit filius Christophorus. lib. 22.

Cæsar Augustæ causas cur superiori suo Augustano decreto paritum non sit exquirat. alij excusant priuilegia, alij temporis longinquitatem, Pontificij prauam iuuentutis in gymnasijs institutionem, ecclesiæ ministrorum peruicaciam, magistratum negligentiam, ac sacerdotum penuriam accusant. lib. 22.

Mauricius sub exitum Nouembris, Magdeburgum aggreditur, eamque partem quæ noua dicitur occupat. uerum eam postea Magdeburgici receptis ad se oppidanis, exurunt, eamque hosti commoditatem eripiunt. lib. 22.

Decembri mense Mauricius Heidecum & Albertum Mansfeldium,

Sub
Idus No
uembris
Pötifex

Iulius in
dicit cõ
ciliũ Tri
denti ad
Calēdas
Maij. di
ploma
huius in
dictio
nis ad
Cæsare
mittit.
lib. 22.

Lantgra
uius cum
nullam sp̄
liberationis
prospice
ret, ac Cæ
sar eius fi
lios urge
ret, ut lite
ras quibus
se Brãdebur
gicus atque
Mauricius
ipsi obliga
tos esse que
rebantur, re
stituerent.
ipsos etiam
Cæsar fidei
uinculo li
beraret, cõ
silio atque
opera Con
radi

1550

Respublica.

Relig. Respub.

Relig. qui in uicinis Saxonie ciuitatibus maritimis copias conscripserant ut Magdeburgicis irent auxilio, adortur in Saxonia, eosq; fundit ac dissipat: quatuor ex ijs signa ipsumque etiam non ita multo post, Hedecum ad se traducit. lib. 22.

Postridie Iduum Decembris Cæsar, cum sciret multos nobiles uiros militares & in armis plurimum exercitatos, sese religionis studio Magdeburgum contulisse, edicto ualde prolixo, ijs qui intra diem 14 post allatas literas ad Mauricium defecerint, impunitatem promittit, cæteris graues & atroces pœnas comminatur. lib. 22.

Magdeburgici, Decembris die decima nona, de nocte profecti, hostilem equitatum fundunt, incendunt, profligant. redeunt in urbem, Georgium Megelburgium cum copijs obuiam habent, ipsum etiam superant, & secum captiuum in urbem abducunt. lib. 22.

Maximilianus, Cæsaris gener, ex Hispania uenit Augustam: eò uenit etiam & Belgio Cæsaris soror Maria.

radi Bredesteni et Ioannis Romeij (quid enim captiuus aliter faceret) fugam meditatur: sed in ipso prope fuge momento, consilium eius detegitur. Ita quidam ex eius ministris partim in ipso facinore occiduntur, partim postea securi publice feriuntur, ipse in arctiore custodia recluditur. Gesta hæc sunt Mechlinie, ubi is à Cæsare erat relictus. lib. 22.

Relig. Agebatur inter Cæsarem atque Ferdinandum de Imperij successione. Et Cæsar dicitur tum de filio suo cogitasse, contra Ferdinandus de suo Maximiliano, quem magis popularem & gratiosorem esse Philippo confidebat. lib. 22.

Mauricius & elector Brandeburgicus Magdeburgicis conditiones pacis proponunt. Verum illi nec se dedere, nec Cæsaris præsidium recipere, quod ab eis petebatur, uolunt. lib. 22.

Decembri mense ordines episcopatus Magdeburgici, maxime uero clerus, edito scripto senatum populūque Magdeburgensem grauiter insimulant, acceptas ab illis præter fidem iniurias recitant, damnum sibi ab eis datum supra octies centena aureorum millia æstimant, eosque non religionis studio, sed retinendæ prædæ cupiditate, Imperio resistere criminantur. Eis non multo post respondet Senatus, & ad singula criminationum capita abundè satisfacit. concludit tandem nihil se contra fidem datam fecisse, neq; ullam dedisse belli causam aduersarijs. lib. 22.

1551 Relig.

Respub.

Religio.

Resp.

Osian= der in Prus-
sia hominē
iustificari
nō fide, sed
Christi iusti-
tia inhabi-
tante in no-
bis commi-
niscitur. Al-
bertūque
principem
tandem per-
trahit insua
sententiam.

Ei theologi
collegæ re-
sistunt, eoq;
res recidit,
ut quidam
propterea
pastor eccle-
siae pellatur
ē Prussia.

Multi ē Sa-
xonia theo-
logi opinio-
nem eius e-
ditis libris
postea resu-
tarunt. lib.

32.

Decretū Au-
gustæ facit Cæ-
sar, ut omnes or-
dines sese sicut
superiori conue-
nerat, concilio
subijciant, mul-
tāque de eius li-
bertate pollice-
tur. omnes præ-
terea ut eò data
fide publica, ue-
niant, monet.
lib. 22.

Datur decre-
to potestas Ele-
ctoribus ac sex
præterea dele-
ctis principibus,
ut de pecunia,
quæ ex arario
ad bellum Mag-
deburgicum su-
blata sit, quomo-
do reponi debe-
at, ad Calendas
Apriles Noriber-
gæ deliberēt: ma-
gistratui præte-
rea, ut hoc nomi-
ne, populo quis-
que suo tributū
imperet permit-
titur. lib. 22.

Stephanus episcopus
Vintoniensis, cum An-
glie regis decreta nō ap-
probaret, episcopatu
suo, mēse Ianuario, exui-
tur, inq; carcerem reclu-
ditur. lib. 22.

Februarij die penulti-
mo moritur Bucerus Can-
tabrigiæ. honorificè is
postea sepelitur, ac docto-
rum uirorum epitaphijs
celebratur. lib. 27.

Concilium Tridenti-
num cum propter patrū
solitudinē, tum propter
Parmense bellum à Cal-
Maij ad Calendas Septē-
bris à Pontifice produci-
tur. lib. 22.

Maij die uigesimo se-
cundo Pontifex rescribit
ad Heluetios admodum
amanter, & ut ad conci-
lium ueniant, exhorta-
tur. unā etiam ad eos Hie-
ronymum Franchum le-
gatum mittit. lib. 22.

Gallie rex proponit
edictum in Lutheranos,

Gallie
rex Octa-
uium Farne-
sium, ne Gō-
zaga Par-
mam sibi e-
riperet, me-
tuentem, in
suum reci-
pit patroci-
niū, & Par-
mæ Gallicū
militem im-
ponit præ-
sidio. li. 22.

Pontifex
Iulius Octa-
uij factum
fert indi-
gnē, eumq;
propterea
tertio Idus
Aprilis edi-
to scripto
Romam ci-
tat ut intra
trigesimum
diem, iudi-
cio se defen-
dat. Nisi se-
sistat, ipsū
maiestatis
iam dānatū
proscribit.
lib. 22.

1551 Relig. Respub. Relig. Resp.

<p>Episco- pus Argen- tinenſis, de cōcionatori bus quōd populū ac- cēdant et cle- rū magnis objiciāt pe- riculis apud Senatū con- queritur: pe- titq; ut iſta corrigātur, alioqui ſe capturū ex tempore cō- ſilium mini- tatur. li. 22.</p>	<p>Decernuntur Ferdinando re- gi, tametsi gra- uatē, aduerſus Turcam, ea quæ ſuperiori conue- tu promiſſa fue- rant, auxilia. lib. 22.</p>	<p>quos uocant, grauiſi- mum. eo ſuperiora om- nia partim confirmat, partim exacuit, & ad ſummam ſeueritatem ni- hil reliqui facit. lib. 22.</p>	<p>Decimo tertio die Maij Caſar edito ſcri- pto, præſe- ſtum ſuum Gōzagam Pōtifici ad- uerſus Octa- uium Far- neſium, qui illius man- dato nō pa- ruerit, opē ferre iubet. ſic Pōtifex Mirādulā, Gōzaga ue- rō Parmam obſidet. lib. 22.</p>
<p>Cūm Cæ- ſar Germa- nos iterum per literas ut ad conci- lium adeſ- ſent, monu- iſſet, Mau- ricij iuſſu Philippus Melanch- thon, de iſ quæ in cōci- lio proponi</p>	<p>Idibus Febru- arij Imperij con- uentus dimitti- tur. lib. 22.</p>	<p>Conueniunt undique Tridentum ad concilij diem pontificij, & ex Germania ipſi etiam E- lectores archiepiſcopi, magna cum omnium gra- tulatione. Pontificis no- mine præeſt Cardinalis Crescentius. Caſar atque Ferdinandus eō ſuos etiā legatos mittunt. lib. 22.</p>	<p>Prima die Septembris Tridenti in medio Ponti- ficiorum conſeſſu ſubitō Galliæ regis legatus, cū literis ad conuentum Tri- dentinum exoritur. de ea conuentus appellatione ubi aliquandiu diſcepta- tum eſſet, tandem lega- tus publicè, ob grauiſi- mos bellorum motus re- gi non licere ſuos Triden- tum mittere conteſtatur. deinde cōcilium hoc, ip- ſum pro publico non ha-</p>
<p>Magdeburgi ci ſolebant & ſe- cundo & aduer- ſo ſtamine com- meatū in urbem</p>	<p>Cæſar cūm ad- uerſus Lantgra- uium tanquam contumacem de- dicia ditone tuliffet ſenten- tiam, is ſibi non licere ſecretō cū ſuis conſiliū con- ſerre, propterea iudicio deſendi ſe non potuiſſe demonſtrat. lib. 22.</p>	<p>Primæ die Septembris Tridenti in medio Ponti- ficiorum conſeſſu ſubitō Galliæ regis legatus, cū literis ad conuentum Tri- dentinum exoritur. de ea conuentus appellatione ubi aliquandiu diſcepta- tum eſſet, tandem lega- tus publicè, ob grauiſi- mos bellorum motus re- gi non licere ſuos Triden- tum mittere conteſtatur. deinde cōcilium hoc, ip- ſum pro publico non ha-</p>	<p>Galliæ rex Romæ ſe per lega- tum de im- poſito Par- mæ præſi- dio excu- ſat, idq; eō factum à ſe dicit, quo eccleſiæ pa- triarioni...</p>

1551 Relig. Respub.

Religio.

Respub.

et defendi debeant, lib. scribit: Idem ante fecerat Bre- tuis iussu Vuirteber- gici: sed cum Philippi li- ber ab om- nibus pro- baretur, placuit, ut communi omnium no- mine, ad co- cilium qui ea propo- nerent atq; defenderet mitteretur. lib. 22.

Christo- phorus dux Vuirteber- gicus Ioan- nem Bren- tium eccle- siae ministe- rioresiuit, eumq; Stue- gardiae Iulij die 25 praefi- cit. lib. 22.

importare, et pe- cus quotidie in- pascuam circū- ur- bem emittere. ue- rum hostes nunc primum castella quaedam infra et supra urbem ad Albin constitu- unt, quibus flu- minis usum op- pidanis eripiāt. Varia uidentur in Saxonia sub hoc tempus pro- digia: terni so- les, ternae lunae modò pallidae, modò sanguinei coloris apparēt. lib. 22.

Delecti prin- cipes Noriberge statuunt, in bel- lum Magdebur- gicum confren- da esse iterū au- xilia. magna cū difficultate et ferè ab inuitis decreto paretur. lib. 22.

Quinta die

berè, sed pro conuentu paucorum utilitate insti- tuto: Postremo decretis illius neq; regem, neque Gallici regni quenquam posse teneri: quinetiam si Pontifex hostili et im- placato animo erga regē esse pergat, usurū ipsum ijs remedijs, quibus ma- iores eius uti consueue- rint profitetur. quae sint illa Galliae regibus usita- ta remedia, explicat Slei- danus. lib. 22.

Tridentini patres le- gato regis, se eam negli- gere protestationē et pro- nihilo habere, nec in acta uelle referre respondent: ceterum, ut in proximo confessu regi respondeatur dicunt fore. Sic proxi- mae actioni ad 11 Octo- bris dicto die, confessus dimittitur. lib. 22.

Altera die Septem- bris, Tridenti quod an- no superiori transacta di- cerentur aliquot religio- nis capita, quae non ne- cesse esset iterum in disce-

tueretur, ac ne deueni- nus alienas, operam da- ret. lib. 22.

Polinus dux belli Gallicus na- ues aliquot Belgicas in Oceano ma- ri capit. Bri- saccus in Pe- demōtio et Taurinis oppida mul- ta, impri- misq; Che- rium et San- damianum capit. li. 22.

Classis Turcica cum arcem Melitae fru- stra tentas- set, Tripo- lim Aphri- cae capit. ac- cusat huius cladis Ca-

1551 Relig. Respub.

Religio.

Respub.

<p>Mauri- cius decima quarta die Augusti mis- sis ad Cesa- rem literis, præter pri- uatâ ipsius cautionem, suis commu- ni nomine concilij ca- ueri petit, ut olim con- cilio Basi- liensi sit cau- tum Bohe- mis: alioqui Cōstantien- se quoddâ decretum, de non ser- uanda fide hereticis (quales Ger- manos ha- beant Pon- tificij) ne su- os eò mitte- re possit im- pedire. lib. 22.</p>	<p>Maij Magdebur- gici fide publica ut de pace agât, in castra Mauri- cij ueniunt. He- deccus enim il- lius animum ad pacem inflecte- bat. ueruntamen ne tum quidem inter eos adhuc cōuenire potest. 22.</p> <p>Sub exitum Maij Cesaris fi- lius Augusta di- scedens, per Ita- liam in Hispa- niam redit. una cum eo Maximi- lianus patruelis et sororius proficiscitur. lib. 22.</p> <p>Iunij mensis die decimo septi- mo iterum agit de pace Mauri- cius cum Magde- burgicis, & Pir- næ conditiones proponit, ad quas, licet essent</p>	<p>ptationem uocare, iccir- co pergitur à theologis, ijsque quaestio de eucha- ristia exagitanda propo- nitur. dantur ijs præte- rea ex Lutheri, Zuinglij & Buceri libris excu- tiēda certa themata quæ post certo condemna- rēt. quo ordine, quo ritu hæ disputationes habeantur, item qua pompa & quibus ceremonijs cele- brent illi solennes Cardi- nalium & episcoporum confessus, explicat latè Sleidanus. lib. 22.</p> <p>Octobris die undeci- ma fit confessus Triden- ti. Ibi præsentiam locale, transsubstantiationem et quicquid ad idollū illud panaceum pertinet stabi- liunt: exceptas aliquot ex Lutheri libris propo- sitiones damnant: quæ- siones aliquot de eare in- aduentū Protestantium reijciunt. Iis tutum dant itum ac creditum, conce- pta ualde negligenter de eare formula: leges quas dant de sua iurisdictione</p>	<p>far, edito scripto, Gal- liæ regem. Is uerò con- trario se ex- cusat. lib. 22.</p> <p>Septima die Septem- bris Lute- tiæ recita- tur regis e- dictū, quo uētat ne è suo regno ulla Romæ pecunia ad Pontificem cum quo sit ipsi bellum perferatur. lib. 22.</p> <p>Ex aula Cesaris pro- dit scriptū, quo Parmē- sis belli ori- go recita- tur, causa receptæ à Cesare Pla- centiæ de- claratur,</p>
--	---	---	---

1551 Relig. Reipub.

Religio.

Resp.

<p>Augusti die 26, Augustani doctores atq; ministri, priuatim interrogatide cena Domini, & de Caesaris decreto, cur ei non parent, cum constanter respondissent, procul ab Imperio iubetur per Atrebatensem episcopum exulare. Idem fit Meminge & alijs locis per Sueuiam, putabaturq; Caesar idē ubique facturus esse, nisi bellum cum Gallie rege, quod in hoc tempore</p>	<p>graues, non alie nē prorsus respondēt Magdeburgici. Albertus Brandenburgicus tamen cum absente Mauricio dimicasset, ac eis mediocrem cladem intulisset, inita pacis consilia disturbauit. lib. 22.</p> <p>Magdeburgici milites Idibus Augusti, Henricum Almanum, quod putarent eum, dedēde urbem, Senatui suorem esse, deposcunt ad supplicium. is se excusat, & hostium id esse signum confirmat. Ita milites senatus oratione sedantur. lib. 22.</p> <p>Pergūt Magdeburgici Septēbris die quarta</p>	<p>ferunt, atq; ita confessum dimittunt.. lib. 23.</p> <p>Sub Idus Octobris Cardinalē creat Pontifex Georgium Martinusium Dalmatam, maxime per Vngariā auctoritatis. quauis autē eius opera uxore Vayuodæ uidua Ferdinando Transyluania ad ministrationem permisset, cum tamen postea noua quædam cum Turca moliri consilia uideretur, domi suæ à percussoribus Italis decimo Octauo Decembris die, cõfossus est. Põtifex de eius necesse questionem haberi iubet. lib. 23.</p> <p>Concilij nomine Tridenti euulgatur scriptū, quo patres ad Gallie regis legatum absentem respondebant, Concilium scilicet legitimè & obstas causas esse conuocatum: ipsamq; regem patris potius insistere debere uersigijs, quam noua aduersus ecclesiam consilijs moliri. lib. 23.</p>	<p>Cesaris & Pontificis merita in Farnesios commemorantur, ac quam iniuste fecerit Octauius explicatur. lib. 22.</p> <p>Contra rium Galliano Cesariano scriptum e dunt, quo quito in periculo Parmæ uersatus sit Octauius, quam iniuste Caesar Aloisio interfecto Placentiam occuparit, denique quam iustā rex iuuan di Octauij causam habuerit ostendunt. lib. 22.</p>
--	---	---	---

1551 Relig. Respub.

Religio.

Relp.

<p>incidit, ob= in pacis actione, stitisset. lib. remittente ali= 22. quid de superio= Vuirtem ribus conditioni bergicus bus Mauricio. mittit lega itaq; sub finem tos ad con= Octobris lega= cilium, qui tos mittūt Vuir= eam doctri tembergam, to= næ confes tumq; negotium sionem, de quanuis non sta qua ante cō tim soluta sit ob uenerat, sidio, cōficiunt. proponere lib. 23.</p>	<p>Brandebur= gicus Elector Io achimus legatū qui suum officiū et obsequium deferret ad con= cilium mittit. Id eō faciebat ut Pontifex Magde burgensem ar= chiepiscopatum Friderico fratri suo, quod aliter non erat factu= rus, sanciret atq; confirmaret. lib. 23.</p>	<p>Heluetij quanuis à Pō tifice sollicitati, concilio tamen non adsunt. hoc ipsis Morletus, regis le= gatus, usus Pauli Verge= rij consilio et opera per= suasit. lib. 23.</p> <p>Legati principis Vuir tembergici ad exitū O= ctobris Tridentum ueni= unt, Comiti Mōforti sue legationis causas expli= cant, cumq; ille eos ad Pō tificis legatum deducere uellet, recusant, ne ei au= toritatem ullam tribue= re iudicarentur. lib. 23.</p> <p>Vigesimo primo No= uembris die, Tridentum uenit Argentinensium le gatus Ioannes Sleidanus, ut cum Mauricianis ac Vuirtembergicis com= munem causam ageret. Argentinensibus sese ali= quot aliæ ciuitates con= iunxerant, earumque e= tiam communem cau= sam agebat Sleidanus. lib. 23.</p> <p>Novembri mense Pon tifex in eo eodemq; die tre</p>	<p>Octobri mense dux Sommerse= tus Angliæ regis auun= culus, ope= ra Northū= briæ ducis cui antere= conciliatus fuerat, de= nuo conijci tur in carce= rem: sum= ma rerum administra tio huius ca ptiuitate re dijt ad Nor thumbriū. lib. 23.</p> <p>Galli per simulatio= nem amici= tiæ in Bar= cinonæ por tū usq; pro uecti, tre= mem unam et sex naues onerarias, rebus om= nibus ad na uiga= re</p>
--	--	---	--

1551 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

gnam sibi
tum libellis
tum pictu=
ris fecisse
dicit iniu=
riam. cete=
rum ad præ=
ces, cum
pro Cæsa=
re, tum pro
concilio su=
scipiēdas ex
hortatur.
Illi & mo=
destē simul
& constan=
ter respon=
dent, pro
eo concilio
quod ad
profligan=
dam Christi
doctrinā co=
ierit, non se=
aliter quā
ut id Deus
cito dissipet
ac disturbet
orare posse
dicunt. lib.
23.

Mauricius Chat=
tos, sententia Cæsaris
adēptos Lantgrauio,
de filiorum eius uo=
luntate, per iusiuran=
dum in suam fidem
adigit. eares non ob=
scure ad Cæsaris con=
temptū pertinebat.
lib. 23.

Hispani, qui per
agrum Vuirtember=
gicum erant, sub hoc
tempus euocantur à
Cæsare, ac in Italiam
belli Parmensis cau=
sa dimittuntur. li. 23.

Novembris die
octaua trāsigit Mau=
ricius cum Magde=
burgicis, conditioni=
bus in speciem quidē
grauissimis. Reuera
tamen ipsis, per pri=
uatas literas & de re=
ligione, & de liber=
tate, sicuti postula=
rant, fuit cautū. li. 23.

Qui fuit Magde=
burgicis erumnarū
finis, is fuit aduersus

decim creat cardina
les, omnes Italos.
lib. 23.

Vigesima quin=
ta Nouembris die
Tridēti de more fit
confessus. Recitan=
tur decreta de poeni=
tentia & extrema
unctione: ijsq; quic=
quid unquam eius
generis à Pontifici=
bus est excogitatum
sancitur & confir=
matur. lib. 23.

Legati Protestan=
tium Tridenti cum
uellent concilio scri=
ptam doctrinæ suæ
confessionem exhi=
bere, à legato Ponti=
ficio repelluntur, u=
quidem Cardinalis
Tridentinus, cuius
ad hoc opera usi e=
rant, affirmabat:
Quod iōsi scripto
suo præscribere, nō
se concilio subijcere
uelle uiderentur.
lib. 23.

uigationem
Maximilia
ni instru=
ctas abdu=
cunt. Ita Cæ
sariani in
quadam in
uectiua scri=
bunt. lib.
23.

Novem
bri mense
Maximilia
nus Genuæ
appulit cū
liberis et u=
xore. Gal=
li Massilia
profecti,
quasdam e=
ius naues
deprædan=
tur. lib. 23.

1551

Republica.

Relig.

Relig.

<p>Relig. Ca- spar Hu- berinus uerã re- ligionẽ artea li- bris etiã profes- sus, Au- guste re- ligionis formulã à Cesa- re præ- scriptã magna omniũ admira- tione profite- tur. lib. 23.</p>	<p>Cesare grauißimi belli adi- tus atq; principiũ. Init enim Mauricius cum externis re- gibus de focero suo Lantgra- uio per uim liberãdo, consi- liũ, prius tamen amicẽ ten- tat, & legatos de eare mittit ad Cesarem. lib. 23.</p> <p>Cesar Augusta digressus Nouẽbri mense uenit Oeni- pontem, ut sicuti Germanis promiserat, tanto esset con- cilio uicinior. lib. 23.</p> <p>Mauricius ac Brandebur- gicus unãq; quã plurimi Ger- manie principes, sub initũ Decembris, partim eorũ per litteras, partim per legatos pro Lantgrauij liberatione apud Cesare et deprecantur & ita ut petant fieri æquum esse, multis argumẽtis demõ- strant. Sic autẽ dimittuntur, ut Cesar uelle se de eare co- ram agere cum Mauricio di- ceret. lib. 23.</p> <p>Lantgrauij filius Guliel- mus urget Mauriciũ, ac ut breui iurius uocetur, futurũ dicit, ni pater liberetur. Hac ab ijs agebantur ad speciem, ad occultãda, ipsis etiã Mau- ricij consiliarijs, belli quod parabant, consilia. lib. 23.</p>	<p>Decẽbris die de- cima quarta Grop- perus doctor canoni- cus, disputãdo, mul- ta facit Germanis et imprimis Bucero mortuo conuicia. le- gatus Argentinẽsis de eare cõqueritur. Cesaris orator Pi- etuius excusat id inuito & repugnan- te concilio fieri: seq; ut ne posthac fiat, operam esse daturũ. lib. 23.</p> <p>Electores Archi- episcopi, proptex Magdeburgicũ ex- ercitũ, qui in Turin- gia collocatus in hy- bernis, ecclesiasticis ac imprimis Mogũ tino damnũ dabat, Tridento domũ re- dire cogitant, eãque de re uigesimo pri- mo Decẽbris ad Ce- sarem litteras mit- tunt. lib. 23.</p>	<p>Ma- ximilia- nus Au- striacus Decem- bris die decima tertia, Triden- tũ uenit cum li- beris & uxore: quã plu- rimi epi- scopi ob- uiam ei proceße- runt. est que ab- ijs exce- ptus ho- norifi- cẽ. lib. 23.</p>
--	---	---	---

1552

Reipub.

Religio.

Resp.

Relig.

Ianuarij die tertio, Cæsar ad ecclesiasticos Electores, qui propter bellorum in Germaniâ cogitabant, rescribit, ut Tridēti maneant, multaq; illis de cura ac sollicitudine sua erga rempub. de diligentia & providētia in præcognoscēdis et præcauendis periculis locutus, tandem rumorem illum de Mauricio, ipsumq; militū motum, soluto ipsis stipendio, extinctum iri ac sedatum confirmat. Mauricius enim eam tumultus causam & speciem prætexerat. lib. 23.

Mauricius iubet theologos, et in his Melanchthonem, Noribergam usq; progredi. Interim spargit rumorem de sua ad Cæsarem

Ianuarij die septimo veniunt à Mauricio legati Tridentum, eoq; suspicio de ipso concepta à Cæsarianis remittitur. Ianuarij die decimo mandata sua Cæsaris legatis exponūt, utq; theologis, qui iam sint in itinere, ad decreti Basiliensis formulam caueatur, & ut ne Pontifex concilio præsideat, totaq; res de integro disceptetur, petunt. Cæteri legati Protestantū, Mauricianorum petitioni se coniungunt. lib. 23.

Protestantium legatis respondent Cæsariani, de securitate & cautione theologorum confectum esse, cetera non tam facile posse impetrari. ueniant ergo theologis, in ipsa actione multa cōcessum iri, modò cautè & pedetentim fiat progressus, quæ modò nō possint impetrari. acceptam cautionis formulā protestantes exigunt ad formulā decreti Basiliensis: uidēt præcipua capita omissa esse, quædam non leuiter immutata. Eam itaq; Ianuarij die uigesimo secundo repudiant. lib. 23.

Vigesima quarta Ianuarij

Dux Sömerseti Angliæ regis auunculus, iussu Northūbriæ ducis, cuius filius, Sommerseti filiam duxerat in uxorem, Lanuario mense, Londoni securi percutitur. lib. 23.

P ij

1552

Reipub.

Religio.

Relp.

Relig.

profectione: Oeni-
 ponte ubi Caesar e-
 rat iubet sibi hospi-
 tium parari: theo-
 logos Noribergæ
 uult quid sit cū Cæ-
 sare acturus expe-
 ctare. uerum sub
 exitum Februarij
 eos reuocat domū,
 cumq; ipse ingres-
 sus iter ad Cæsare,
 dierum aliquot uiā
 processisset, missis
 Oenipontem ex iti-
 nere literis, et illa-
 ta quadam ad ex-
 cusationem causa,
 domum reuertit, et
 ad hunc modū ex-
 tracto tēpore cum
 diem ex die duce-
 ret, primo statim
 uere militum dele-
 ctus habere cœpit,
 quos magnō silen-
 tio per hyemē col-
 legerat. lib. 23. 24.

Scriptum edit

Mauricius ad ordi-
 nes Imperij, quo
 grauius de religio-
 nis dissidio conque-

die, uocatus legatus Vuirte-
 bergicus, ab ijs qui se patres
 dici uolunt, doctrinæ cōfes-
 sionem exhibet, ijsq; condi-
 tionibus quas ante Cæsaris le-
 gatis explicarat, uenturos di-
 cit theologos, qui ex sacris li-
 teris cōfessionem eam tuean-
 tur ac defendant. Idem eodē
 die uocati Mauriciani faci-
 unt. lib. 23.

Fit publicus patrum con-
 sessus 25 Ianuarij, quo tota
 concilij actio, propter Prote-
 stantes, ad 19 usq; diem Mar-
 tij reijcitur. lib. 23.

Penultima die Ianuarij a-
 lia cautionis formula legatis
 Protestantū exhibetur: sed
 nihil aut parum à superiore
 immutata. cū autē ut eam
 reciperent urgerentur, con-
 uenit tandē ut ipsi quid suo
 cuiq; magistratui esset in ea
 re uoluntatis exquirent.
 Vuirtembergici itaque Cal.
 Februarij domum redeunt.
 lib. 23.

Treuirensis archiepisco-
 pus 16 Februarij die Trider-
 to discedit propter ualetud-
 nem. lib. 23.

1552 Republica.

Religio.

Respub.

Relig. ritur, eoque abuti
quosdā ait ad suo=
rum commodorū
occasionem. Se=
cundo loco Lant=
grauij eaptiuitatē
indignē cōmemo=
rat, eūmq; contra
fidem ad summum
Germaniæ dede=
cus, detineri dicit.
Postremo Germa=
niæ sortē, ita pro=
stratæ atq; afflictæ
miseratur ac deplo=
rat. ad eamq; eri=
gendam se arma su=
scipere profitetur.
lib.24.

Albertus Bran=
deburgicus scri=
pto, de durissima
Germaniæ condi=
tione, cōqueritur,
ac explicatis omni=
bus eius seruitutis
modis, in ecclesia=
sticos qui uocātur
potissimum, eius
auctores, se cum so=
cijs mouere bellū
significat. lib.24.

Altera die Martij lega=
tus Pontificius, pro suo iu=
re scilicet, peccata condo=
nat ijs qui certas aliquot
preces certis locis demur=
murassent. lib.23.

Vndecima die Martij
Moguntinus & Colonien=
sis archiepiscopi, propter
belli rumorem redeunt in
Germaniam. lib.23.

Princeps Vuirtember=
gicus alios ad concilium le=
gatos summittit. Ii undeci=
ma die Martij Tridentum
ueniunt, & sibi de cautio=
ne, & ad exhibitam doctri=
næ confessionem, petunt
responderi. lib.23.

Legati Mauriciani, cūm
propter belli rumorē, qui
Tridenti increbuerat, &
certus putabatur, in peri=
culo se uersari cognosce=
rent, 13 die Martij magno
silentio se subducunt. lib.
23.

Decima octaua Martij
die Vuirtembergici theo=
logi quatuor, imprimisq;

Galliæ
rex editis li=
teris quo cō=
silio bellum
suscipiat in
Germania
declarat: nē
pe ut princi=
pes capti=
uos liberet,
effrenatam
cupiditatē
Cæsaris co=
erceat, affli=
ctæ Germa=
niæ pristi=
nam liberta=
tem restitue=
at, remque
publicam
constituat.

1552 Respublica.

Relig.

Resp.

Relig.

Calendis Mar= tii Mauricius, ha= bito suorum ordi= nū conuētū, quōd sibi eundem in ius esse diceret, res su= as domi constituit, Augustū fratrem relinquit suae ditio= nis administrato= rem, & ad Guliel= mum maiorem na= tu Lantgrauij filiū se recipit. lib. 24.

Decimo octa= uo die Martij Lāt= grauij filius cum uenisset Erleba= chum, petit à Fran= cosurdij per lite= ras, ne Caesaris ul= lum admittat pra= fidium. Sexto post die Mauricio se cō= iungit: ac uigesi= mo sexto Martij Schutnsurto per li= teras à Noribergē= sibus fidem, socie= tatem, instrumen= tum bellicum, com= meatum, & auri= uim maximā pe=

Brentius atq; Argentinē= ses duo Tridentū ueniunt. lib. 23.

Decimo nono die Mar= tij qui publico confessui fuerat designatus, in Ca= lendas Maij is est dilatus. lib. 23.

Excuditur typis doctri= nae cōfessio principis Vuir= tembergici, & Tridenti= nonnullis, magno cum ce= terorum desiderio, distri= buitur. Id Pontificis lega= tus, qui publicè exhibitā à Vuirtembergicis sup= pressam cupiebat, eoque ipsam ad se receperat, fert indignè. lib. 23.

Martij die 22, legati Vuirtembergici, cum ea se impetraturos quae petie= rant, diffiderent, ut quan= topere suus princeps pa= cis esset cupidus ostende= rēt, theologos suos admi= tunt ad actionē, et nomine principis exhibent. Idem facit Argentinensis. Deli= beratur tum cum Caesari= legatis, de actionis mode= atq; ordine. Protestante:

Quōd autē in Germa= nos episco= pos bellum dicatur mo= uere, id lon= ge à se remo= uet, eosque si caueant idoneè, in= suam se fidē recepturū profitetur. lib. 24.

Gallie rex dat lite= ras ad Me= tenses, ut cō= meatum si= bi per suos fines cum exercitu transeunti, expediant, omnemque eis beneuo= lentiam pol= licetur. lib. 24.

Gallie rex, Idibus Martij, in= genti cum exer=

1552. Respublica.

Religio.

Resp.

Reilg. tit. si tandem post
multam actionem
depensis centū au-
reorum millibus,
pacem sibi redi-
munt. lib. 24.

Albertus Mar-
chio, Roteburgi
Mauricio se con-
iungit. coniunctis
uiribus, quacunq;
transcunt, oppida
redigunt in suam
potestatem, magi-
stratus à Cesare cō-
stitutos loco mo-
uent, ac simul pe-
cuniam imperant
ac tormenta. lib.
24.

Calendis Apri-
lis Mauricius Au-
gustam obsidet,
quartōq; post die
deditione capit, ue-
terem Senatū re-
stituit, eisque ius

uolunt de omnibus con-
cilij decretis suos audiri
theologos, uel ordine de
singulis suæ confessionis
capitibus. Pictavius Cæ-
saris orator audiri eos pri-
mum de Missa contendit
oportere, quod de eani-
mirum tunc agatur inter
patres. Illi contra uigent,
et à principijs initium fi-
eri uolūt, post ad summa,
quæ sine illis uix intelli-
possint, perueniri. lib. 23.

Julius Pflugius episco-
pus Numburgicus, Tri-
dento recedit in Germa-
niam. lib. 23.

Legatus Argentinen-
sis, ob priuata quædam
sua negotia, cum difficul-
ter et magna cum mole-
stia, à Cesaris legatis, ut
consentirent, impetrasset,
Tridento domum redit.
lib. 23.

Vltima die Martij que
runtur Germani theologi
actionem secum nullam
insitui, suam doctrinam
haberi iam pro damnata,

exercitu,
suis finibus
egressus,
Tullum et
Viroduniū
oppida in-
perij capit,
ac Lotha-
ringiam re-
cta petit.
lib. 24.

Aprili
circiter mē-
se, princeps
Salernita-
nus, per oc-
casionē dis-
sidij cum
prorege Ne-
apolitano,
deficit à Ce-
sare, inque
Galliam fe-
recipit. lib.
24.

155: Respublica

Religio.

Resp.

Relig.

suffragiorum red-
dit. Inde superio-
ris Germaniæ ciui-
tates iubet ad exi-
tum Aprilis Au-
gustæ conuenire,
easque ut secum ue-
niant in societa-
tem sollicitat. lib.
24.

Aprilis die duo-
decimo Vlma à
principibus obsi-
detur. dependitur
Stocachi Gallie re-
gis nomine, trime-
stris pecunia: u-
trinque obsides da-
tur. Albertus a-
gros et oppida cir-
ca Vlmam popu-
latur, ab ijsque exi-
git, ad octodecim
millia aureorum.
lib.24.

et palam conuicijs exa-
gitari. Postulat ut cito cū
ipsis actio instituat. Di-
xerat palam monachus
quidam, eum qui rectè ui-
xisset, etiam si non credi-
disset, futurum saluum
tamen, id cum primis Ger-
mani theologi exagita-
bant. lib.23.

Ad Augustæ captæ ru-
morem Itali Tridento dif-
fugiunt, magna cum of-
fensione Hispanorum et
Cæsarianorum omnium,
qui concilium ad exitum
perduci cupiebant. Illi ue-
rò nihil quàm ut aliqua
tandem occasione abrum-
peretur, aliud captabant.
lib.23.

Italis et Germanis e-
piscopis prope omnibus
profectis, Vuirtembergi-
ci, cum discessus sui cau-
sas grauissimas scripto
complexi essent, Aprilis
die octauo non sine ali-
qua legatorum Cæsaris
offensione, domum re-
deunt. lib.23.

Lotha-
ringiam in-
gressus Gal-
liæ rex,
principem
puerum de-
duci curat
in Galliam,
eius matrē
ex Lotha-
ringia iu-
bet excede-
re, unaque
amitam,
quæ nō ita
multo post
se ambæ Ar-
gëtoratum
ac post in
Belgium re-
cipiunt.
lib.24.

1552

Respublica.

Religio.

Respub.

Relig.

Lincium profici-
scitur relictis VL-
mae socijs Mau-
ricius, ut de pace
cum Caesarianis
agat. quanquam
autem tum nihil
perficitur, spes ta-
men non obscura
pacis iniicitur.
lib. 24.

Rogatu Ferdi-
nandi inter Mau-
ricium ac Cesa-
rem à uigesimo
sexto Maij die,
ad octauum Iu-
nij, fiunt indu-
cie. lib. 24.

Camera iudi-
ces confederato-
rum principū ac
Galliae regis of-
fensionē ueriti,
Spira diffugiūt.
lib. 24.

Aprilis die uige-
simo nono, qui su-
persunt Tridenti Pō-
tificij patres conue-
niunt, & ad bienni-
um ac plus eo etiam
concilium reiiciunt.
paucis deinde diebus
legati Caesaris etiam
discedunt. Crescen-
tius Pontificis lega-
tus, cum Tridenti
morbum ex spectro
nocturno concepis-
set, Veronae in itine-
re, cum Romam re-
diret, uitam finijt.
moriens canem a-
trum, eundem scili-
cet qui morbi cau-
sam dederat, cir-
cumstantem se uide-
re uidebatur, et sub-
inde ut arceretur, su-
is in clamabat. lib.

23.

Aprilis die
decimo Cone-
stablius Gal-
liae, Metim si-
mulatione ami-
citiae ingredi-
tur, portas oc-
cupat, ac praë-
sidium impo-
nit. uenit eo
rex paulo post,
populoq; ada-
cto in suam fi-
dem, ac praefe-
cto constituto,
in uicinam Ger-
maniam per-
git. lib. 24.

Relig.

Maij die tertio, Gallie rex Tabernas uenit. Argentinenses mittunt commeatum: Conestablius ampliore resq; militi necessarias ex urbe petit. Senatus iterum & paulo plus quam antea mittit. Conestablio non satisfit. Rex uocatis ad se legatis urbis, & de sua erga Germaniam uoluntate locutus, coctum panem sibi postulat suppeditari. paret senatus & ne quid urbi decedat ex uicinis agris panem in castra comportari iubet. Rex tandem Argentinensibus infensus, septimo Maij die mouet, atq; Haganoam reuertitur. lib. 24.

Rex Vuiffseburgi cum esset, ueniunt ad ipsum quorundam Germanorum principum legati, ut exercitum sistat, ad pacis consilia animum adiiciat, ac misere plebi, imprimisq; Argentinensium finibus parcat. Rex u Maij monitus à Mauricio de Linciane pacis actione, biduo post principibus respondet, quando liberationis captiuorum certa spes sit, se ut ipsis ac toti Germanie gratificetur, redire in Galliam. Tulit rex permolestè pacis actionem, sed dolorem caute dissimulauit. lib. 24.

Legati Heluetiorum apud regem pro Ensemensibus Ferdinadice ditionis deprecantur: unaq; uicinas Germanie regiones ipsi commendant. Maij die uigesimo Rex, se Ensemensibus, modo captiuos

Martinus Rossemus
Cesarei exercitus dux
etor in Belgio
Campaniae Gallicae fines longe lateque incendit usque
stat, Astena-
umq; oppidum
Mosae uicinum
recipit.
lib. 24.

1552

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. ptiuos milites quos habeant reddant cō donare respondet. In ceteros autem nihil unquam se statuisse grauius dicit, quàm quod solet in amicos: tametsi Argentinenses aliquam ipsi causam dederint offensionis. lib. 24.

Augu ste prin cipum iussu, promul gatisq; ea de re literis, ecclesia rum mi nistri magna cum po puli uoluptate restituntur. lib. 24.

Mauricius cū cōfœderatis, Maij die decimo septimo in milites quos Caesar ad alpes cōscripserat, impetū facit, atq; ad Rutam ac Fieffam, ex eis mille partim capit, partim interficit, inq; Lœchū fluuium præcipitat. Erebergum arcem & opportunissimam & munitissimam ad alpes, nouemq; in ea peditum signa capit. Inde contendit Oenipontem: sed Caesar, liberato prius Friderico Saxonie duce, se Villacum receperat. Milites quicquid Oeniponte suppellectilis Caesaris, Hispanorum ac Cardinalis Augustani fuit, diripiunt. lib. 24.

Albertus Marchio Brandenburgicus Vuolfgangum ordinis Teutonici magistrum direptionibus & incendijs, ad suas condiciones perducit: eodem agit modo cum Noribergensibus: Lichtenauum arcem & oppidum ditionis ipsorum, quinta die Maij, deditioe capit. postridie iubet per literas, ut quid pro Germaniæ libertate, & constituenda religione, facere uelint, intra alterum diem renuncient. Illi transactione, quam cum Mauricio supra fecisse diximus, se defen=

1552

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. defendunt, & bellum iniuste sibi inferri conqueruntur. pergit ille tamen eis iniuriam facere. arcem captam solo equat: oppidanos pecunia multatos, in suam fidem adigit, centum praeterca uicos, castella uillasq; ad septuaginta, templa quamplurima, ex sylua tria iugeru millia, Noribergensium ditionis ea omnia, diripit, spoliat, ac incendit. Indigne id ferebant confederati, sed Albertum comprimere non poterant: & Lantgrauij quidem filius, duas equitu cohortes suas, ab eo iam ante reuocarat. lib. 24.

Bambergensis episcopus ut ab Alberto pacem redimat, Maij die undeuigesimo confectis ea de re literis, suae ditionis uiginti praefecturas et oppida, ipsi transfert. Vuirzburgicus aureorum millia ducenta uiginti ipsi dependit, & nominum ad trecenta quinquaginta millia in se recipit, ac persoluere pollicetur. lib. 24.

Sueuiae ciuitates inter Albertum ac Noribergenses pacem, sed frustra sollicitant. haec tamen legatoru Mauricij atque Lantgrauij filij opera conciliatur. Pendunt Noribergenses aureorum millia ducenta, tormenta sex instructa tradunt, ijsq; demum conditionibus soluitur obsidio. Couertit se Albertus ad Vlenses, Iunij die uigesimo. sed ij ad eius minas, quandiu uita suppetat, nihil se facturos eorum quae postulet, respondent. lib. 24.

Gallie rex domum rediens uigesimo quinto die Maij Luceburgicu agrum incendio uastat, Astenen recipit. Danuilerium & Iucen capit. Ibi erat Ernestus Comes Mansfeldius, qui & ipse captiuus abducitur. lib. 24.

Relig. Calendis Iunij Mauricius, Passauj, apud principes qui pacis causa conuenerant, quibus modis sit deformata Imperij dignitas & eius libertas imminuta recenset, grauiterq; de ijs conquestus, tandem aliquando petit emendari. æqua principibus uidetur postulatio, sed tamen ad publicum Imperij conuentum referenda. lib. 24.

Gallicus orator Fraxineus, Passauj, copiosa oratione primum ostendit quantum semper momentum Germanorum Imperio, Gallorum amicitia attulerit: deinde pacem nec publicè nec priuatim regem recusare docet, publicè ijs quidè conditionibus quæ fœdere continentur: priuatim uerò ijs quas Cæsar ipse sit initurus. æquum enim esse ut qui damni causam dedit, idem etiam satisfactionis uiam primus aperiat. Oratori principes respondent, quando non obscure significet Cæsarem nonnulla quæ rex sibi uendicet occupasse, æquum esse ut quænam illa sint, explicet. Ille cum de regis uoluntate per literas cognouisset, scripto postea respondet, conditionesq; pacis se negat editurum, sed eas uel à Cæsare regem expectare uel ipsis principibus permittere dicit. lib. 24.

Vbi de Gallici legati oratione cognouit Cæsar, ipse per Ferdinandum respondet, si quidem regis nomine Mauricius

1552

Reipublica.

Relig. Resp.

Relig. pacis conditiones proponat nō iniquas, se non esse repudiaturum. arguit autem regē grauiter de societate Turcica, atq; eius indices, Gallici apud Turcam legati commentarios, ac literas quasdā Turcarum ad confœderatos principes, interceptas edit. lib. 24.

Mauricius præter Lantgrauij liberationem, flagitat ut de ijs quæ ad imminutam Germaniæ libertatem pertineant, principes iam iam pronuncient, atq; ut omninò pax religioni detur. lib. 24.

Post uariam disceptationem decernunt principes ut Cæsar ad tertium Iulij diem planè respondeat, eumq; ut id faciat per literas semel atq; iterum exhortantur. uerum is tergiuersatur & moras nectit: quin etiam ad principum literas, sibi non esse integrum ijs conditionibus pacem facere rescribit. Postulat ergò & hortatur ut ad æquas conditiones ipsi Mauricium adducant. lib. 24.

Dum Cæsar pacis deliberationē producit, Albertus, qui relictis socijs suam agebat priuatum negocium, archiepiscopus Moguntini fines ad Moenum uastat & populatur, ipsumq; etiam episcopum, cum is prius maiora sua tormenta in Rhenum abiiecisset, ad fugam adigit. Inde se conuertit in Treuiros, arcemq; totius regionis præcipuam, ad Rheni et Moselle confluentem, Treuirensē archiepiscopum poscit. lib. 24.

1552

Respublica.

Relig. Resp.

Relig.

Principes confœderati, cum ab Electore Palatino, octo tormenta instructa abstulissent, decimo septimo Iulij die, Francofurtum ubi Caesaris erat praesidium, obsident. Ibi Georgius Megelburgius Mauricij confœderatus, qui primus omnium Magdeburgicis bellum intulerat, ictu tormenti occiditur. lib. 24.

Post uarias pacis disceptationes, Iulij die uigesimo quarto, iussu Ferdinandi, uenit in castra Mauricij Hëricus Plauuius, Misnie Burgrauus, Bohemiaeque cancellarius, ac proposito quod Mauricio & à Cesare, & à Saxonia principe Friderico, iam immineret, periculo, ipsi tandem pacem persuadet. per pacis leges liberatur Lantgrauus, datur pax religioni, coguntur principes confœderati Ferdinando in Vngaria militare, ad Camere iudicium, religionis Augustanae consiliarij admittuntur: ceteras conditiones uide apud ipsum Sleidanum. lib. 24.

Albertus principibus confœderatis ad obsidionem Francofurti se coniunxerat, sed mox quò res suas commodius ageret, Spiram secesserat, urbem redegerat in suam potestatem, episcopũ Vuormaciensem duodecim millibus aureorũ multarat, Argentinensesque per literas territarat. sed cum de Mauricij pace inuauisset, statim Francofurtũ redit, obsi-

Gal-
lie rex
cum ex
ercitum
Iulio mē-
se in A-
trebates
eduxis-
set, nul-
la re ibi
memo-
rabili
perfe-
cta, co-
pias iã
conta-
gione La-
boran-
tes, di-
mittit.
lib. 24.

1552

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. det, tormentis concutit. Pacem is tulerat permolestè, eaq; comprehendere recusarat. odio se etiam ac contemptim multa in Mauricium erat locutus. Franco-Idibus Augusti die nona tandem discedit, bus Augusti Co- transmissisq; Rheno prope Moguntiam castra ponit: ciues in suam fidem adigit, ecclésiasticis pecuniam imperat: templas archiepiscopus, arces, ædificia spoliat ac incendit: idem prope Spiram facit, post in Treuirorum fines se recipit. lib. 24.

Idibus Augusti die uigesimo Germanis, Italis, ac Hispanis stipatus Augustam uenit, institutum à se senatum, et à Mauricio abrogatum, restituit, tribus tollit, è concionatoribus tres reijcit, alijs tamen ut ex Augustana confessionis formula doceant, permittit. Inde Calendis Septembris digressus biduo post Vlmam uenit. lib. 24.

Lantgravius liberatus, propter truncum uisum Lantgrauianæ cuiusdam legionis ad Albertum, iterum sistitur. Mauricius in Vngariam mittit exercitum. Albertus Treuerim deditione capit, præsidium se relinquit, ac mense Septembri pergit in Lotharingiam, ibique quas sibi Gallie rex deferat condiciones expectat. Ioannes Fridericus Saxonie dux Cal. Septembris domum discedit: quarta Lantgrauius iterum dimittitur, ac domum reuertitur. lib. 24.

Senes Gallie regis auxilio præsidium Hispanorum eijciunt, arcem ibi mandatu Cesaris ædificari coeptam diruunt, et in libertatem se uindictant. lib. 24.

1552

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.

Octo=
bris men
sis die de
cimo se=
ptimo
Casspar
Hedio
præcipu
us tum

Argenti
nensis ec
clesiæ
minister
mortem
obit: eo=
demq;
die An=
dreas O=
siander
Conig=
spergij
in Prus=
sia, è ui=
ta dece=
dit. lib.
24.

Cæsar sollicitatus ab
episcopis, Alberti trans=
actiones cū ipsis ac No=
ribergensibus, rescindit,
atq; ut tuendi sui causa,
fœdus cū uicinis ineant,
permittit. ea re fretus Bā
bergenfis Forchemum et
alia oppida pleraq; recu=
perat. lib. 24.

Cæsar, agri Vuirtebur
gensis fines egressus, per
Palatinum, contendit
Argentoratum. mittun=
tur ei legati obuiam, qui
rogent, ne quid grauius
in ciuitatem statuat, &
ne in ipsorum republica
quicquam immutet. Ille
cū eis de sua uoluntate
prolixè esset pollicitus,
Septembris die decimo
quinto sub meridiem ur=
bem ingreditur, pran=
det, ac sub uesperum Ha
ganoica uia discedit. eius
milites, incredibile est
quantū damni dederint
in uicino Argentinensi
agro, Albano duce con=
niuente. lib. 24.

Camera iudices Spi=
ram redeunt. lib. 24.

Octobris die uigesi=
mo secūdo Cæsaris ex=
ercitus Metim uenit ac
urbem obsidet. lib. 24.

Albertus Marchio,
cū ei de stipendijs ex=
ercitus, cum Gallie re=
ge non conueniret, ad
ad Cæsarem se conuer=
tit, ac cum eo reconcil=
atur. Ei Cæsar condonat
ac remittit omnia. Co=
mites etiam Oetingen=
ses atque Mansfeldios
eius causa recipit in gra=
tiam: transactionē quo=
que quam Albertus cū
episcopis fecerat, rat.
habet, tametsi prius eā
rescidisset. lib. 24.

Aumalius Gallus cū
ingenti exercitu, cū
uenisset in Lotharingi=
am, Albertū adoritur,
uerū ei fortuna belli
non succedit: ipse enim
ab Alberto prosligatur,
uulneratur, ac captiuus
abducitur. lib. 24.

Cæsaris exercitus Bel=
gicus Galliam latè po=
Q

1552

Reipublica.

Relig.

Relig.

Relig.

Dum Metim Cæsar obsidet, Vuolsfgangus Teutonicus magister Eluangum oppidū occupat. præfecturam illic ecclesiasticam ualde locupletem ambibat. Verum à principe Vuirtembergico inde deicitur, qui, ad sarcindū belli sumptum, unū ei præterea, atq; alterum oppidum per uim adimit. lib. 24.

Cum de Marchionis Alberti præfectis, quòd copias conduce-
rent, apud Cameram questus es-
set Bambergensis episcopus, lite-
ras tandem impetrat: iubentur
Albertini ab armis abstinere. lib.
24.

Vlmenses, arcem Helfstenum
recuperatam, deiecto præsidio
quod Albertus ibi reliquerat, to-
tam demoliuntur. lib. 24.

pulatur, ac Hef-
dinum arcem
munitissimam
capit. lib. 24.

Vigesima No-
uēbris die uenit
Cæsar in castra
ante Metim.
urbs ualidè tor-
mentis concu-
titur. uenit etiā
eò Henricus
Brunsuicensis
conquestum de
occupata sua à
Volrato Mans-
feldio ditione.
lib. 24.

Sub exitum
Decembris Cæ-
sar hyemis in-
temperie coad-
ctus, Metensem
obsidionē sol-
uit. ex cōtagio-
ne autem ac fri-
gore prope ter-
tia pars exerci-
tus desiderata
fuit. lib. 24.

1553

Respublica.

Relig. Resp.

Relig.

Cum multa quotidie Bambergen si eriperent Albertini, impetrat is à Camera restitutionis atq; auxiliij literas. Id ubi rescit Albertus, conuenitur & apud Cameram, et apud Cæsarem pacta uiolari. Cæsar hortatur eum ut rem arbitris permittat. Conueniunt ad eam rem Heidelbergæ Bauarus ac Vuirtembergicus, sed Albertus cum pecuniam oblatam repudiaret, instaretq; ut sibi pacta seruarentur, nec impetraret, ad arma se conuertit. lib. 24.

Oritur inter Mauricium & Ioannem Fridericum Saxonie principes, discordia, propter electoratus insignia, quæ sibi Fridericus retinebat. Legati utrinq; conueniunt ut rationem ineant concordie, sed frustra. lib. 24.

Dux Vuirtembergicus transigit cum Vuolsango ordinis Teutonici magistro, acceptisq; triginta millibus aureorum, oppida quæ ceperat ipsi restituit. lib. 24.

Albertus episcoporum atq; Noribergensium fines uastat, Bambergam, & Schuinfurtum Imperij oppidum occupat, Noribergenses equites ad quingentos intercipit, castella quædam, à Noribergensibus beneficio Ferdinandi possessa, capit. lib. 24.

Vigesimo secundo Ianuarij die, Galli supplicent Meti ad templum diuorum, ob rem bene gestam. postridie per ciuium domos conquirunt libros Luthe ranorum, et palam per carnificem exurunt. lib. 24.

Metensis episcopus Cardinalis Leononcurtus, Meti senatum mutat, & in eum ecclesiasticos, contra morem superioris temporis occupat. lib. 24.

24

1553

Relpub.

Relig.

Relpub.

Relig.

Henricus Brunsvicensis per episcoporum ac ceterorum vicinorum fines grassatur, eosq; grandi pecunia multat. lib. 24.

Paulò post initium Iunii, Francofurti principes nonnulli cū Caesaris legatis, belli Franconici causa conveniunt: cumq; Albertus urget pacta ab ipso Cesare confirmata sibi servari, episcopi uerò peterent ea rescindi, principibus Caesar nunciat per literas, se ut inseruiret tempori, Alberti transactiones confirmat, se uerum cum etiamnum alijs præterquam episcopis bellum faciat, hortatur principes, ut ipsum quacunq; ratione ad pacem adigant. Sed re infecta demum Francofurto disceditur. lib. 24.

Oetingensis comitis bona, filij eius duo diuersæ religionis possidebant: ipse uerò atque unus è filijs à bello Smalcaldico adusq; Metense, incertis sedibus erant uagati. Pater modò filios duos accusat ut ingratos. Conue-

Maio mense, Angliæ rege iam tum grauiter egrotante, Northumbriæ dux, uni ex filijs Ioannæ Suffolciæ, regis cōsobrinam, dat in matrimonium. lib. 25.

Iunii die uigesimo Caesaris exercitus Therouennam Morinorum oppidum, cum per duos prope menses obsidisset, expugnat, diripit, incendit, diruit. lib. 25.

Iulij die quinto, Sigismundus Poloniæ rex Catharinam Ferdinandi filiam, uxorem quondam principis Mantuani, ducit in uxore. lib. 25.

Angliæ rex Edwardus sexdecim annorū adolescens, magna cum religionis & doctorum ui-

1553

Respub.

Relig.

Resp.

Relig.

niunt iussu Caesaris Lau-
gingæ principes aliquot,
ut de eare cognoscât, sed
nihil tamen constituunt.
lib. 24.

Maiο mense indicitur
à Cesare Imperij conuen-
tus ad Idus Augusti. lib.
25.

Albertus è Franconia,
quo Mauricius milites
miserat, magna celerita-
te cum exercitu conten-
dit in Saxoniam. Halber-
statum occupat, ecclesia-
sticis aurum imperat, a-
grum uastat Brunswicen-
sem. lib. 25.

Mauricius eiusq; so-
cij redeunt in Saxoniam,
cōiunctisq; uiribus, cum
per epistolam, belli cau-
sas, & acceptas ab eo in-
iurias prolixè commemo-
rassent, ipsi bellū denun-
ciant. Is conditionem ac-
cipit, et legatos interces-
sores à se dimittit : orat
etiam Caesarem, adductis
in perduellionis suspicio-
nem suis aduersarijs, ut
pacta sua cum episcopis
cesserata uelit. lib. 25.

Per hos men-
ses rapiuntur no-
uem ad suppli-
ciū Lugduni pro-
pter religionem.

Horum quinque
uixerāt Lausan-
næ sumptu ac li-
beralitate Ber-
natum. Cumq; ij
tāquam pro suis
apud regem de-
precarentur, ni-
hil impetrarunt.
Cardinalis Tur-
nonij opera id fa-
ctū putatur. Om-
nes constantissi-
mè, ac maxima
populi admira-
tione tam crude-
le genus mortis
tolerant. lib. 25.

Maria regina
cum primum uc-
nit Londinum,
Norfolciæ ducē,
Vintoniensem,
Dunelmensem,
& quosdam ali-
os pontificiæ re-
ligionis episco-
pos liberat è car-

rorum iactura,
Iulij die sexto è
uita decessit.
lib. 25.

Caesaris ex-
ercitus Tero-
uenna diruta
progressus in
Atrebates, Hes-
dinum aliquan-
to ante à rege
receptum, Iu-
lio mēse capit.
Interficitur ibi
Oracius Farne-
sius regis ex fi-
lia notha ge-
ner. capitur in-
ter ceteros no-
biles Gallie
Marescallus
Marchianus.
lib. 25.

Q ij

1553

Respublica.

Religio.

Resp.

Relig.

Noribergenses Alberti ditionem inuadunt, & se scripto defendunt aduersus eius criminatio- nes. Ipsos enim dixerat, cum episcopis inito foedere, pontificiam religionem rursus amplecti. Et contra ipsi crudelitatem inauditam & religionis ac numinis contemptum exprobrant. lib. 25.

Committitur praelium nona die Iulij in Saxonia ad Visurgim flumen, inter Mauricium & Albertum: hic uincitur, ille tormenti ictu uictor percutitur, ac biduo post moritur. prodigia quaedam dicuntur eius mortem praecessisse, ut guttae in arboribus cruentae, & alia quaedam, quae Camerarius Lipsiae in eius funere recitauit. Sepultus est Fribergi oppido Misniae. Albertus a praelio Hannobriam se recipit, ac decimo octauo Iulij die, nobilitati ac plebi Mauricianae bellum denunciat. uerum ij per

cere, ac Vintoniensem etiam ipsum creat Cellarium. lib. 25.

Cantuariensis archiepiscopus cum esset quidam de eo disseminati rumores, quasi pontificiam doctrinam amplecteretur, edito scripto contrarium docet, ac doctrinam de uera coena Domini se disputatione cum socijs confirmaturum esse, si regina permittat, proficitur. Non ita multo post, ipse cum nonnullis alijs episcopis, propter religionem in carcerem mittitur. lib. 25.

Post Angliae regis mortem, Iulij die decima Ioanna Suffolkia, ex testamento regis pronuntiatur regina. id populus indignè fert odio Northumbrij. Itaque mutato consilio Maria, in qua Northubrius, quod iam occupato castello quodam pro regina se generet, copias educebat, a se natu reginae renuntiatur. Inter Northumbrij copiae ab eo deficiunt: ipse captiuus uigesimo quinto Iulij die, Londinum adducitur. Augusti uero 22, damnatus laesae maiestatis, cum prius concepta spe impunitatis, religio=

1553

Respub.

Religio. Respub.

Relig. Augusti principis absentiam, deliquam Mauriciani exercitus partem, ad tuendam prouinciam retinent. lib. 25.

Augustus ad Mauricij fratris mortui nuncium, sub initiū Augusti mensis, redit è Dania ubi tum erat cum rege socero, populum in suam fidem adigit, Elector salutatur, & ordinum suorum conuentum agit. lib. 25.

Ioannes Fridericus Saxonie dux, legatos mittit Lipsiam ad ordines Mauricianos, filiū mittit ad Casarē, alios uerò ad Ferdinandum & Danie regem, Electoriamq; dignitatem, & suas possessiones repetit. lib. 25.

Imperij conuentus ab Idibus Augusti in Calendas Octobris, & ab ijs deinde prorogatur in mensē usque Ianuariū. lib. 25.

Henricus Brunswicensis, ope Noribergensium, ac episcoporum, bellum parat in Albertum. lib. 25.

ligionem euangelicam esset detestatus, securi percutitur. lib. 25.

Petrus Martyr impetrata dimissione, ex Anglia Argeutoratum redit. lib. 25.

Ad Calendas Octobres, Maria Anglie regno inaugurat: neq; multò post inchoantur Londini publica totius regni comitia. lib. 25.

1553

Reipublica.

Relig.

Respub.

Relig.

Albertus tandem per
Daniae regis, ac Brande-
burgensis Electoris le-
gatos Augusto Mauri-
cij fratri reconciliatur.
lib. 25.

Duodecimo Septem-
bris die Albertus, ad
Brunsvicum, vincitur
ab Henrico Brunsvicen-
si, ac in fugam conijci-
tur. Henricus victor Brū-
svicum obsidet, pecu-
niāq; multat. Inde pro-
ficiscitur in Turingiam
cum exercitu. Ibi enim
iam Albertus vires col-
legerat. lib. 25.

Comes Plavius Hof-
fium Alberti oppidum
capit, inq; suam fidem
adigit: post Birutum ob-
sidet: uerum cum è Tu-
ringia diceretur Alber-
tus in Franconiam ad-
uētare, ad eius famam,
Plavius Bambergam se-
recipit. Albertus cum
uenisset, undecimo die
Octobris Hoffium reci-
pit, incauioq; praesidia
uos ui opprimit. lib. 25.

Pestis hac
estate gras-
satur Lute-
tia, nec co-
minus tamē
in eos quos
uocant Lu-

theranos sa-
uitur. Bona
damnatorū
cuidā, quā
rex habet
in delicijs
Normāniae
Senescallae,
ad Aumalij
et Marchi-
ani, eius ge-
nerorum re-
demptionē
attribuun-
tur. lib. 25.

Ad deci-
mum octa-
uum diem
Octobris in-
stituitur Lō-
dini dispu-
tatio iussu
reginae de
praesentia
corporis
Christi in sa-
cramento. li-
25.

Galliae rex, Tur-
carum ope Corsicā
insulam Genuatum,
oppidis aliquot ex-
ceptis, occupat. lib.
25.

Post captum à Cæ-
sare Hesdinum, Gal-
liae rex apud Ambia-
nos exercitum colli-
git, Caesarianos Dor-
lanum cogitantes, in
fugam conijcit, post
Cameracum tentat,
inde prope Caesaris
castra cōsidet ad Va-
lencenam, resq; uide-
batur ad praeliū spe-
ctare, sed rex paulo
post, agros longe la-
teque populando, re-
dit in Galliam. utri-
usque praelium in ea uici-
tate detrectarint,
Galli an Caesariani
est incompertum.
lib. 25.

Galli Versellas in
Taurinis capiunt ex
insidijs, sed cū se tue-
ri eas posse diffide-
rent, direptas relin-

1553

Respublica.

Religio.

Respub.

Relig.

Henricus Brunsvi-
censis, cum semper an-
tea fuisset in Ioannem
Fridericum hostili ani-
mo, reconciliatur tamē
per Minquicium Fride-
rici Cancellarium. sed
& Augusti ducis depre-
catione, transigit cum
Mansfeldijs. post ad Li-
chtelsum Plauio ac
ceteris socijs se coniun-
git. Ibi nouem signa mi-
litum Albertinorum de-
ditionem facere cogit.
Colembachum & alia
quae Albertus recepe-
rat, capit: Blasseburgū
praecipuum eius propu-
gnaculum obsidet. lib.
25.

Octobris die penul-
timo Iacobus Sturmius
uir cum primis nobilis
ac de Argentineriensi re-
publica optime meri-
tus, decessit de uita. lib.
25.

Schertelinus dux mi-
litū antea proscriptus,
redit in gratiam cū Ca-
sare, & suis omnibus
fortunis restituitur.
lib. 25.

Geneua, quunt ac se domum
sub finē O-
ctobris, su-
mitur sup-
plicium de
perniciosif
simo hereti-
co Michae-
le Serueto.
Is in Trini-
tatē multa
proteruē et
contumelio-
se & scripse-
rat, & tum
etiam per-
tinacissimē
defendebat.
lib. 25.

In An-
glia publi-
co ordinum
decreto ir-
rita fiunt
Eduardi re-
gis de reli-
gione edi-
ctā, Ponti-
cia doctri-
na confir-
mant, regi-

quunt ac se domum
recipiunt. lib. 25.

Turca Solymān-
nus filium suum Mu-
stapham natu maxi-
mum, ipse propter
proditionis suspicio-
nem strangulat. se-
cunda hoc suae uxo-
ris, uti ferunt, impul-
su fecit. Ea enim fi-
lium suum augeri
quacunque ratione,
ac parenti succedere
cupiebat. lib. 25.

Ioanna Suffolcia
ex testamento regi-
na, Cantuariensis Ar-
chiepiscopus, ac tres
Northumbriae ducis
filij, lese maiestatis
publicē dānati, quo-
rundam deprecatione
in custodia asser-
uantur. lib. 25.

IN GERMANIA.

EXTRA GERMAN.

1553

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.

Calendis Decembris Albertus ab Imperij Camera proscibitur, cum que conquestus esset ea de re apud Casarem, ipsum scripto, contra largitione corruptum Camera iudiciū, appellat. lib. 25.

Henricus Brunsvicensis sexta die Decembris, Schuinfurtum ubi cum praesidio Albertus erat obsidet, sed re infecta domū redit. lib. 25.

tūque de regina filio Caesaris in matrimo-
nium col-
locanda. lib. 25.

Cesar, matrimo-
nij, quod inter eius
filium atque Angliae
reginam coeptum e-
rat, confirmandi cau-
sa, legationem am-
plissimam in Angliā,
cuius princeps erat
Emondanus, mittit.
lib. 25.

IN GERMANIA.

EXTRA GERMAN.

1554

Respublica.

Relig.

Respublica.

Religio.

Ioannes Fridericus Saxonie dux transigit cum Augusto, eiq; ac eius heredibus masculis cedit Electoratu, Misnia & oppidis metallicis: licet ei tamen nomen electoris atque insignia usurpare. quae ipsi uicissim Augustus concedat, ui-

Ioannes Lascus cum aliqua portionum hominum multitudine, Angliā fugiens ob-

Cōiurat Thomas Viatus, propter affectatum externū matrimonium, in Angliae reginam atq; eius consiliarios. Alia regni parte Henricus Suffolcius conscribit in ipsam copias. uterq; reipub. hostis iudicatur, uterque capitur, uterq; diuerso tamen

1554 Relig.

Respub.

Religio.

Respub.

oberrat ali-
quādiu per
Dania atq;
Saxoniam,
tandē ei se-
des Emda,
oppido Fri-
siae orienta-
lis permit-
titur, ibiq;
templū pe-
regrinis a-
peritur. lib.
25.

de apud Sleidanum.
lib. 25.
Februarij die vi-
gesimo uxor Ioan-
nis Friderici Saxo-
niae ducis Sibilla Cli-
uensis, moritur Vi-
nariae. undecimo
post eam die ipse e-
tiā Fridericus, cum
pacem & ocium cū
omnibus principi-
bus coleret, domi in-
ter suos è uita dece-
dit. Quo die dux
Fridericus est mor-
tuus, eodem Augu-
sto Electori natus est
filius Alexander.
lib. 25.

Ad exitum Mar-
tij, hostes Alberti
Marchionis ad obsi-
dionem Schuinfurti
redeunt. Is accepta
ab Aumalio capti-
uo pecunia, copias
colligit, Schuinfur-
tum ingreditur, cū-
que diu seruari non
posse uideret, diri-

Martij
die quarta,
leges fert
Angliae regi-
na, quibus
quicquid su-
pererat ad-
huc euange-
lici insitu-
ti, tollitur
& abroga-
tur. lib. 25.

Cantua-
riensis, Lō-
dinenfis epi-
scopi, &
Hugo Lati-
merus Oxo-
niam, ut cū
theologis
pontificijs
disputent,
adducūtur.

tempore, secū per-
cutitur. lib. 25.
Februarij die duo-
decimo Ioanna Sus-
folcia Eduardi reg-
consobrina, & haeres
eius testamento scri-
pta, ob nō repudiatū
regnum, cum marito
Northumbrij filio,
capite trūcatur. mul-
ti paulo post Londi-
ni & Vestmonsteri
ubi regina tum erat,
rapiuntur ad suppli-
cium. lib. 25.

Elizabetha regi-
nae soror quasi sedi-
tionis cōscia datur in
custodiam. lib. 25.

Senae à Pontifice,
atque Florentiae du-
ce obsidētur. Stroz-
za erumpit ex urbe,
& ex eis quamplu-
rimos interficit. lib.
25.

Aumalius depen-
sis Alberto Marchio-
ni sexaginta millibus

1554 Relig. Respublica.

Relig.

Respub.

Ferdinandae ditionis ordines principes obsident, ut sibi per eum liceat integram Domini cenam percipere.

Rex Iunii die 23, Vienna respondet, increpatq; quod ueterem contra sua edita querelam audeat renouare.

tandem se de ea re amplius deliberaturum esse dicit, monetque ne quid interim ipsi moueant. Illi instant nihilo minus, et urgent Christi instituta. li.

25.

pit atq; alio tendit. coactus ab insequente hoste, cum paucis fugit ad Kitzingum. lib. 25.

Maior mense Caesar proscriptionem Alberti Marchionis confirmat. lib. 25.

Conitia Imperij, cum propter bellum, nullus ferè ex principibus Augustam ueniret, reijciuntur in aliud tempus. li. 25.

Noribergici, appetiti ab Alberto criminationibus, decimo octavo die Maii respondent scripto, bellique huius causis & progressionibus explicatis, crudelitatem, qua sit usus, declarant, quamque semper à pace fuerit alienus, ostendunt. Postremo orant ne quis ei ferat auxilium, sed contra potius dent om-

finita dispositione, quia nolunt in illorum sententiam accedere, dantur in custodiam. lib. 25.

aureorum, liberatus sub finem Aprilis uenit in Galliam. lib. 25.

Sabaudie dux Carolus magna suae ditionis parte spoliatus è uita decedit, herede relicto filio Philiberto. lib. 25.

Ad exitum Iunii, Gallie rex inter alia multa Boninum, Dinantum, Mariburgum, Bainsium capit, omnemque illam regionem uastat, ac incendit. Rentium deinde in Atrebatum finibus obsidet: aduentante autem Cesare, & factis utrinque leuioribus praelijs, ab obsidione tandem Augusto mense discedit. lib. 25.

Regis exercitus cui praeerat Stroza, mense Augusto in Herurria à Caesariano milite, interceptus magna clade multatur. lib. 25.

1554

Respublica.

Relig.

Respub.

Religio. nes operam, ut lata contra ipsum proscriptionis sententia executioni demandetur. lib. 25.

Ioannes Erisius Abbas Nustatensis, cum undecimo die Maij ab episcopo Vuirciburgensi, in iure, de omnibus controversiis religionis articulis interrogatus, vigesimo septimo die Maij non minus constanter quam uere respondisset, Iunij die 25. damnatur, et ab omni functione ecclesiastica remouetur. lib. 25.

Iunij die uigesimo primo, Blasseburgum praecipuum Alberti propugnaculum, capitur, omnique ipse sua ditione expellitur. lib. 25.

Henricus Brunswicensis cōfecto bello Albertino, uult damnum & impensas sibi sarciri à ceteris. Itaq; grassatur in inferiori Saxonia, principesq; uicinos & ciuitates Imperij multat pecunia. res tamen intercessionem componitur & ab armis tandem disceditur. lib. 25.

Augusto mense, conueniunt Vuormaciae aliquot Imperij ordines, atque iterum Octobri Francofurti, eò mittit Albertus literas, quibus de principibus nonnullis tanquam de sanguinarijs conqueritur. Rex Galliae missis eò legatis de uiolata etiam quam cum ipsis sanctè coluerit amicitia, exposulat. Ipsi enim ut ab Al-

Philippus Caesaris filius, classe decimo nono Iulij die uenit in Angliam. Vigesimo quarto celebrat nuptias cum regina Victoria. lib. 25.

Albertus Marchio finibus eius primus in Lotharingiam, deinde in Galliam ad regem se recipit. mittuntur è Germania sub finem Septembris in Lotharingiam fines aliquot cohortes equitum, qui ne quod ille damnum daret prospicerent. lib. 25.

Philippus Caesaris filius per procuratores, solenni ceremonia Mediolani dux creatur. lib. 25.

1554

Reipublica.

Religio.

Resp.

Relig. berto sibi cauerent in Lo-
tharingie fines miserant
equitatum. Orat autem
ne hosti suo suppeditent
auxilium, atq; ut suis le-
gatis qui ad comitia sint
uenturi, idoneè caueant.
Regi tum, quia manda-
tum eius rei nullum ha-
berent, ordines nihil re-
spondent. lib. 25.

Decembris die deci-
mo octauo, Caesar Bru-
xelle, Alberti proscri-
ptionem renouat, & ne
quis illum ulia re iuuat,
grauiter edicit. lib. 25.

Ordines An-
glie Londini
persuasione Po-
li Cardinalis,
Pontificem a-
gnoscent pro
suo capite, cul-
pamque dese-
tionis ab eo
sue confessi, à
delictis ac cen-
suris pontifi-
cis per ipsum
Polum, more
pontificio, ab-
soluuntur. lib.
25.

Caesar ubi Hes-
dinum fuerat, è-
doneo loco no-
uum extruit pro-
pugnaculum, ad
idq; toto Nouè-
bri mense alit ex-
ercitum. lib. 25.

Cardinalis Po-
lus publicis to-
tius Anglie co-
mitijs (quæ duo-
decimo Nouem-
bris die haberi
coeperunt) digni-
tati, familie, at-
que hereditati
sue, à qua ab Hè-
rico rege pulsus
erat, restituitur.
lib. 25.

es
i=
o=
ro
ad
ē=
ex
25.

Po
o=
o=
o=
m=
erl
gri
at=
ati
Hē
sus
ur.

